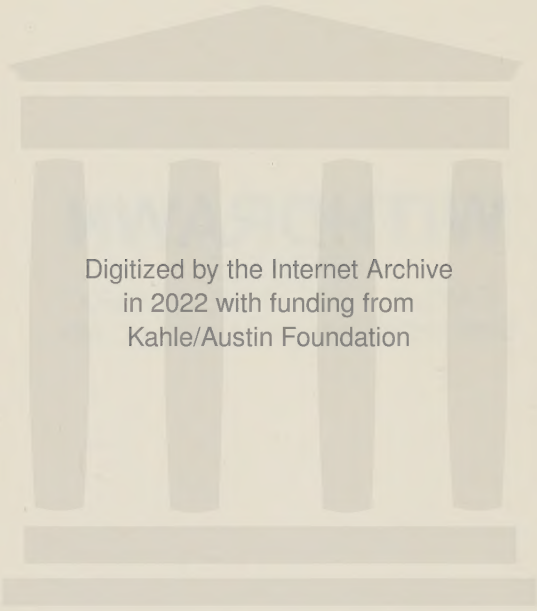

WITHDRAWN

FROM THE

CARL B. YLVISAKER LIBRARY
Concordia College, Moorhead, MN

Digitized by the Internet Archive
in 2022 with funding from
Kahle/Austin Foundation

NORGES NASJONALLITTERATUR

Under redaksjon av Francis Bull

Johan Falkberget

DEN FJERDE NATTEVAKT

JOHAN FALKBERGET

DEN FJERDE
NATTEVAKT

MED INNLEDNING AV

KRISTIAN MAGNUS KOMMANDANTVOLD

GYLDENDAL NORSK FORLAG

150
3
5
968
Norges Nasjonallitteratur

2. opplag

Den fjerde nattevakt

Utgitt første gang 1923

Her trykt som i Verker, 1964

© H. Aschehoug & Co. (W. Nygaard) 1923

Printed in Norway

Mariendals Boktrykkeri A/S,

Gjøvik 1968

INNLEDNING

av Kristian Magnus Kommandantvold

På flere vis inntar denne romanen en sentral stilling i vårt århundres norske litteratur, og den utgjør en hovedhjørnesten i Johan Falkbergets monumentale dikteriske byggverk. Den åpner for interessante kulturhistoriske perspektiver: en egenartet yrkesverden stiger frem med hele sin åndelige og materielle kultur i vekslende ytringer — dans og drakt, redskaper og instrumenter, fest og samkvem, yrkesspråk, sagn og tradisjon. «Den fjerde nattevakt» er representativ for den litterære genre som i dette århundre, og særlig i 1920-årene, dannet en bred episk strømning i vår diktning: den *historiske roman*. De historiske data er likevel i dette verket bare noen varder langs den veien, der en tragedie utfolder seg og sliter i menneskesinn. Den er først og fremst en allmenngyldig sjeleskildring — en psykologisk roman. Kroppslige detaljer, arr, øyne, holdning, sammen med en utvidet personlighets-dimensjon, som omfatter mimikk, gester, navneform og klesdrakt, danner de dikteriske utgangspunkter for tolkningen av sjelens hemmeligheter. Falkberget forteller i konkrete bilder — gir alt skapt liv, munn og mæle. Gruveklokka har skiftende røster, kirken dirrer av mystisk liv, blesterbelgene stønner og Gunhilds vevstol taler. Sult, krig, pest og uår huserer som spøkelseslignende skikkelser blant Bergstadens nødstedte mennesker, angsten og døden kommer listende. Kulden — gruvefjellets farlige plageånd — er selve «dødens åndedrett» i romanens uhyggelige allegorier. I sitt dybdesjikt river romanen seg løs fra sin kronologiske forankring og fletter sitt kristne budskap til fortellingen om noe tidløst og skjebnebestemmende i menneskenes liv: *kjærligheten*. «Hadde noen enda utforsket kjærlighetens land? Ingen! Ingen! I tusener av år hadde det

vært gjennomstreift på kryss og tvers. (— — —) Hadde noen lest kjærlighetens lov? Loven, hvis antall paragrafer er legio. Ingen! Ingen!»

Med denne boken er for alvor en provins til landet lagt — en nøyaktig karttegning av landskap og blottlegning av bergfolkets lynne i et spennende tidsrom, da krigshendelser ute i verden griper inn også i det avsidesliggende gruve-samfunnet på Rørosvidda. Romanen er dessuten dypt gjennomlevd og personlig — veien er kort mellom liv og diktning. Det er jo en modell dikteren alltid har for hånden: seg selv. Derfor dikter Falkberget bevisst eller ubevisst personlige trekk — negative eller positive — inn i sine skikkelser. Ut fra denne spaltning i ulike skikkelser skaper han diktverkets merkelige og gjensidig utfyllende Janus-konstellasjon: akademiker/folkelig vismann, presten Benjamin Sigismund og smeden Ol-Kanelesa, som i lignende varianter går igjen i flere av hans verker.

Sist, men ikke minst har boken sin interesse fordi den danner den egentlige innfallsporten til Falkbergets mest fruktbare dikterperiode. Når han i sine første fortellinger, skisser, sagn, vers og ungdomsromaner fra århundreskiftet og utover omsmeltet mylderet av erfaringer og opplevelser fra egne gruveår ved Rørosverkets nordgruver (f.1879, gruve-perioden 1887–1906), hører sosiale og kristne motiver fra første ferd til fremstillingen. Anders Krogvig, Falkbergets åndelige veileder og lærer i de første Kristiania-årene («Den fjerde nattevakt» er tilegnet Krogvig) — sammenfatter den unge gravedikterens status omkring 1912: «Det var en ny og ukjent verden han hadde at fortælle om, men han fortalte ikke godt. (— — —) En forfatter blir ingen kunstnerisk nyskaper, fordi om han drar et nyt samfundslag, en ukjent landsdel eller en fersk social eller filosofisk anskuelse ind i litteraturen,» skriver den kresne kritikeren, som ber Falkberget være mer oppmerksom på den språklig-kunstneriske side av sin diktning, «ordenes uavladelig vekslende verd og betydning, rytmens skiftninger, bildenes lyskraft; kort sagt: sprogets liv.» Falkbergets utemede fabulering bygger opp en splittet verden, der vi svin-

ger mellom rallarnes hedenske livsnytelse, sentimental og melodramatisk villmarksromantikk, fjerne tiders solkult og sameeid, drastisk etsede gruveulykker, naturmytiske trolldomsstemninger, men gir også vitnesbyrd om sosial reisning og folkelig fromhetsliv, som skulle bli hovedrenninger i hans diktervev. Han behersker heller ikke den språklige instrumenteringen. Stilbrytningen truer stadig fremstillingens vekslinger mellom naturalistiske sak-kataloger, gammeltestamentlig profetpatos, grove rallarvendinger og politisk agitatorsjargong. Klanger av salmer, bønneriter og folkevisestubber distraherer istedenfor å gi skinn av en enhetlig bergmannsverden. Med årene kom autodidaktens hårdt tilegnede kunnskaper til, nykvessede redskaper, en skjerpet stilsans og en mer levende forståelse for den historiske sammenheng. Han øser nytt stoff av bergfolkets krøniker, ruster seg med verksarkivalier og får avstandens perspektiv på sine egne gruveår. På samme tid hegnet han varsomt om den muntlige tradisjonsarven fra det våkne bergmannshjemmet ved Rugelsjøen et par mil nord for Røros og fra de folkelige oppsamlings-sentraller for bergmanns-folkloren, de isolerte gruvebrakkene på høyfjellet. Den episke situasjon i «bergstugu» — der den gamle bergmannen forteller lokale og yrkesfestede sagn i kretsen av lyttende kamerater — førte Falkberget tilbake til fortellerkunstens urgamle kilder, som han så ledet inn i sin episke verden som overrislende vannårer: sagn, myter, eventyr, legender, ordtak og vitser. Den tid han forteller om i boken — tidsrommet 1807–1825 — kjente han gjennom mormorens muntlige frasagn.

Den historiske hovedlinjen i Falkbergets diktning og den særegne sammensmelting av sosial rettferdstanke og nyevangelisk kristendom, får sitt avgjørende gjennombrudd i «Den fjerde nattevakt», som kom høsten 1923, for senere å kulminere i trilogien «Christianus Sextus» (1927–1935) og firebindsverket «Nattens Brød» (1940–1959). Falkberget skrev det meste av «Den fjerde nattevakt» i sitt arbeidsrom på den gamle fedrenegården Falkberget, men slutten ble til under et opphold hos diktervennen Oskar

Braaten i Oslo. I et intervju like før romanen kom ut, sier Falkberget: «Jeg har arbeidet med min bok de sidste to aar jeg har bodd paa Ratvolden. Samtidig som jeg har skrevet den, har jeg bygget en liten ny gaard.

– Motivet?

– Bokens innhold er bygget paa overleveringer samlet i mange aar. Det blir et stort verk paa over 400 sider. Som motto over den kunde staa: Dømmer ikke, paa det at I selv ikke skulle vorde dømte! Den kunde ogsaa ha et Hamsunsk motto: Kjærligheten er atter meget anderledes!»

Etter årelang forskning og mange litterære forsøk fant Falkberget med «Den fjerde nattevakt» sin formel for en sosiologisk og dikterisk ekte bergverks-historisk roman. Det svulmende historiske materialet danner det trygge empiriske grunnlaget, gir ham en lang rekke fakta og utgangspunkter. Så setter fantasiens omformende og utfyllende prosess inn, og livets ånde blåses inn i de tørre data og halvglemte navn. Til tider kan det være synet av et rustent redskap, en gruveklokke, en dypgått sti eller et overgrodd gruvefelt som utløser fortattede utsyn over bergfolkets saga.

Mengden av metaforer i romanen er påfallende ofte hentet fra Bibelen eller fra gruve-, smie- eller hyttearbeidet. Romanens tittel og flere av kapitteinavnene har bibelsk bakgrunn. Med en kronologisk konsekvens som minner om skapelsesberetningen i 1. Mosebok følges kapitlet «Den første natt på Bergstaden» av «Og den første morgen». Presten, «den ringeste av alle mesterens disipler», vender med Guds hjelp blikket «mot østen, mot korset på Golgata!». Bergstadens kirke er «Guds hus og Himlens porter». Kristi pasjonshistorie er hele tiden samordnet med Sigismunds lidelser og lutring. Falkberget slår med sine kunstneriske stilmidler broer over tidens kløft for å understreke verkets tidløse budskap om menneskesjelens kval, indre oppgjør og endelige frelse. I smie og smeltehytte brenner den rensende metallurgiske ilden, der finnes også esse, ovn og de yrkesrekvisitter Falkberget nyter som bilder på den sjelelige forløsningsprosessen. Her gir både Bibelens, middelaldermystikkens og pietismens smelte-allegorier en felles refe-

ranseramme. Det gjennomførte samspill i «Den fjerde nattevakt» mellom metafor og miljø, mellom stil og stoff gir på den ene siden inntrykk av en enhetlig yrkesverden, men knytter på den annen side sammen empirisk bergmannsverden, pasjonshistoriens hellige steder og den transcendent dimensjon. Falkberget utvikler således i «Den fjerde nattevakt» med sine organiske metaforer og symboler, en yrkesfarget bibeleksegese. Kristne abstrakte trosforestillinger blir kledd i fortrolige, nære bilder fra bergmannens eller smelterens forestillinger og forklart med analogier fra deres arbeidsfaser og yrkesgrep.

Romanens navn, Den fjerde nattevakt, er også symbolsk, som de fleste av Falkbergets boktitler, og viser vei inn til verkets hovedmotiv. Det bibelske uttrykket nattevakt viser rent historisk til de romerske okkupanter inndeling av vakt-holdet i Palestina i fire nattevakter, hver på tre timer. Den fjerde nattevakt omfattet timene fra kl. 3 til soloppgang kl. 6. Hos Falkberget siktes til Genesaretstormens og Getsemanestridens nattevakt. I Matteus-evangeliet 14, 24–25 hører vi at Jesus kom vandrende til sine nødstedte, engstelige disipler på sjøen i den fjerde nattevakt. Matteus 8, 23–26 skildrer stormen på Genesaretsjøen da de skrekkslåtte disiplene vekker Kristus i båten og ber ham stilne uværet. Det skriftstedene lærer og Falkberget dikterisk illustrerer, er at Jesu nærvær ikke utelukker prøvelser, men bør hindre frykt. Den fjerde nattevakten har i malerkunst og diktning fått belyst sin symbolske betydning: dagrenningens frelse etter nattens indre selvransakelse. Også i Falkbergets roman-tittel, slik den konkretiseres i handling, siktes til selvprøvelsens avgjørende lutrende fase. Direkte hentydninger til Jesus i Getsemanemørket, mens disiplene sov, og Jesus som stiller stormen i den fjerde nattevakt, veksler med friere formuleringer, som ikke kan festes til noen bibeltekst, men som springer ut fra samme skjebnesvangre stemning av illevarslende mørke og tjener til å understreke Sigismunds rolle som en slags stedfortredende Kristusfigur i den fjerde nattevakt. Romanens tema: sinnets tvedelthet mellom den jordiske verden og kjærlighet til Gud, pendlingen mellom

tvil og tro, kjød og ånd, hovmod og ydmykhet, belyses i konkret handling og levende scener, som kan dirre av indre dramatikk og veksle med finstemte poetiske stemninger. Valgets muligheter er anskueliggjort i veiskille-motivet, som viser slitningene i prestens sinn, de brå kastene og krasse motsetninger.

Falkberget kjenner sin hjemby og traktene omkring inn-til de minste enkeltheter. Likeså sakkyndig som han tegner de underjordiske sjakt- og stoll-systemer og arbeidsprosessene der, risser han med detaljert korrekthet husklyngene i dagen, ferdastaller og portrom. Presist plasserer han sine mennesker i «røststugu» eller patrisierbolig alt etter stand og rang. Beskrivelsene av Bergstad-miljøet og fjelltraktene omkring pendler mellom romantiske skildringer av bebyggelse og natur i forjettende vårsol, som kontrasteres mot naturalistiske etsninger, der den dystre virkeligheten likevel eier sin poesi: «Jo, der måtte innrømmes at det var en besynderlig bebyggelse; den vidnet mer om armod enn om smak. (— — —) Alle disse små rønner skrek høit om trelldom. Likevel hadde det hele en merkelig tiltrekning.» I spenningen mellom de ulike elementer og motiver i Falkbergets kunst er det alltid de idealiserende grunnkreftene, soldrømmen, som gyller selv det fattigste liv og den usleste hytte. Alle de trekk som karakteriserer den pittoreske Bergstaden, er kommet med, sett under alle slags atmosfæriske skiftninger og lysforhold. Inntrykkene blir formidlet både gjennom øre, nese, smaksorgan og hans mest oppøvde dikterredskap, øynene: Sjiktklokker og hestebjeller ringer, smeltehyttens blåsebelger stønner tungt i natten, svovelôsen river i nese og hals og legger seg som et teppe over de lave husene, som er svidd brune av sol og hytterøk.

Det var kobberfunnene på Rørosvidda ved midten av 1600-tallet, som la grunnlaget til denne eiendommelige miljø-enhet i landet vårt. Tiden tenkte i metaller — det var merkantilismens periode — og malmfjellet lokket til seg mennesker fra mange land: svenske smeder, danske og holsteinske penge- og embetsmenn, tyske metallurger og gruvekyndige. Arbeiderstammen ble dannet først og fremst av

folk fra grannebygdene, senere også fra fjernere strøk av landet, f.eks. Nordfjord. Bønder fra Østerdalsbygdene, fra Gauldalen og grensebygdene til Sverige, Selbu og Tydal, fikk arbeid med kjøring av trekull, malm og proviant. Spillet fra kjørekaresnes hestebjoller og fra hytteklokka intonerer det yrkesstemte preludiet, som vigsler Sigismunds møte med Røros og klinger som ledemotiviske rytmer gjennom dikterverket.

Ærgjerrige driftsherrer, dristige prosjektmakere, gåtefulle alkymister og den store arbeiderskaren av menige bergmenn og smeltere slo seg ned innenfor den grenselinje med fire mils radius fra Stortvart gruve, som Kristian IV's privilegiebrev av 1646 slo fast. Alle disse ulike kulturinnslag, mylderet av menneskeskjebner, verksoffiserers og presters fantasieggende liv, patriarkalske yrkestradisjoner, administrativ og bergrettslig særstatus løper inn i vårt dikterverk. De mange fasetter på dette kulturprismet reflekterer samtidig beslektede europeiske livsformer og vitner om en århundrelang vekseltrafikk og et gjensidig berikende kultursamspill. Folkloristiske verdier er en lett bagasje og følger sine bærere.

Bergmannssamfunnet på Røros har eksistert i ca. 150 år, da handlingen i «Den fjerde nattevakt» tar til våren 1807. Etter 1600-tallets «Gründer»-periode fylt av sosiale konflikter og krigshandlinger, og 1700-tallets økonomiske fluktuasjoner er det en konsolidert sosial enhet vi lærer å kjenne i romanen. Yrkes-hierarkiet er utbygd, selve Bergstaden som særpreget miljø har fått sin stabile utforming, og til steder og personer knytter seg sagn om hendelser i det forgangne. Boken tar sitt utgangspunkt i de harde nødsårene under Napoleonskrigene, lange frostvintrer og barske somrer med sult for folk og fe. Det er Terje Vigen's tid, da

*«den fattige sulted, den rige led savn,
to kraftige arme var ingen til gagn
for døren stod sot og død».*

Falkberget har grundige historiske kunnskaper om den tid han forteller om. Verkets arkiver, kirkens kallsbok og Røros-

beskrivelsene ga ham det historisk-faktiske, men viktigere var de muntlige slekts-tradisjoner, som knyttet den personlige kontakt med tidsrommet. Det er da også dikterens sans for den levende tradisjon som gir romanen dens reisning og poesi. Tradisjonene forgrener seg som livgivende pulsårer i kunstverket og skaper en organisk enhet: et bergmannssamfunn, som ikke bare avspeiler en avgrenset lokal-kultur, men perifert også norsk indre historie i den siste unionstiden med Danmark og det første tiåret av foreningen med Sverige. Falkbergets myteskapende fantasi søker seg imidlertid lenger tilbake – helt til gruves, slektenes og tingenes opprinnelse. Dels for å gi bergfolket dets identitet, dels for å gi det perspektiver på sammenhengen med «det levande förflutna».

Som oftest er det ulykker og nødsperioder som har slått de dystre trådene i sagnveven. Ol-Kanelesa forteller presten om svenskenes felttog mot Røros i 1678, den gamle ringeren i Bergstadens kirke minnes hungersåret 1773 og folk flest kan ikke glemme peståret 1786. De eldste bergmennene taler om kulderier før i tiden, «det var mørke og grufulle fortellinger». Rett som det er åpner sagnstoffet for glimt av de første slektleddene, som skapte verket og bygde opp byen. Gamle folk minnes schwartzwalderne, som i Bergstaden kalte seg «grever og bergmenn». Fortiden gjør seg ikke bare gjeldende innenfor romanens tidsrom i form av minner og muntlige frasagn, men likeså ofte gir de gamle hus, redskaper eller ting vitnesbyrd som forlenger avstands-perspektivet. Interiørdetaljer i kirke, bergmannshus eller direktørbolig kan formidle en visjon av vekslende slekter og tidsdybde.

Kjente personer fra rørosannalene opptrer i «Den fjerde nattevakt». Veidemannen Hans Olsen Åsen, som fant kobbermalmen, er nevnt, likeledes den første verksdirektøren Lorentz Lossius, den mektige hovedeieren Joachim Jürgens, hans brorsønn, direktør Henning Irgens, oberberghauptmann Henrik Schlanbusch, som styrte verket under «tysker-tiden» mellom 1687–1689, og endelig når vi frem til 1700-tallet, og kirkebyggeren, verksdirektør Peder Hiort er med.

De fleste er gjennomgangsfigurer i Falkbergets episke verden.

Innenfor bokens innramming av den historiske tid i kronologiske dateringer – handlingen begynner «Store gangdagen» 1807 og slutter en novemberdag i 1825 – gir Falkberget leserne en lang rekke tidsopplevelser. Han slår bro mellom Kristi tid og romanens tid ved å løfte pasjonshendelsene inn i Sigismunds aktuelle tid. På samme vis syntetiserer han fortid og nåtid ved å la vesle Ellen og Gunhild tre inn i klokkerens og prestens liv som en symbolsk fortsettelse av jomfru Ellen von Hammonds og morens – «de saliges» – liv. Eller han lar mytiske stilgrep forene alle tiders smeder i Ol-Kanelesas skikkelse, ursmeden Tubalkains ætling. Smeden er på så mange måter en brobygger. Han knytter forbindelsen mellom arkaisk metallurgisk mytologi, middelalderlig metallmagi og den organiserte gruvedriftens rasjonalistiske mekanikk. Årstidenes vekslinger, bergmannsslektenes gang – det biologiske tidsforløpet – alternerer med kirkeårets syklus av virkedag og helg, som ofte gis alderdommelige signaturer fra primstav og almanakk: St. Hans eller jonsok, helgemess og halvardsok. Sommerstid faller den konvensjonelle kalendertiden og den eksklusive bergverkstiden sammen under kobberverkets «fyrmåned», som viser gruvnæringens avhengighet av jordbruket.

Falkberget slutter seg til en lang platonsk-romantisk tradisjon når Eros-motivet vekker evighetsfølelser og paradissjoner. Lenge fester således Sigismund blikket på Gunhild mens hun står fremfor hans alter som brud: «Hadde han ikke sett henne en gang før, for lenge, for meget lenge siden? Jo. Og når? Han prøvde å minnes noe gjennom tusen – – – titusener av år – – –.» Til andre tider er tidspolene skilt som uttrykk for menneskets ulike tilstander. Vesle Ellen blir ved Ol-Kanelesas side livet selv i uflekket fullkommenhet. «Historien slo da sine rustne jernporter op på vid vegg; fremtiden åpnet sine solbeskinte dører på klem. Og så satt de der med skinnende øine midt mellom to verdener og stirret. (– – –) Han mot den verden som

engang var. Hun mot den verden som kom.» Romanens grunntyper i tidsbehandlingen blir stundom relativisert ved at f. eks. året 1807 gjøres episk effektivt ved å omfatte bortimot $\frac{2}{3}$ av boken, mens lange tidsspenn omtales i korte resyméer, f. eks. perioden 1808–1812. Eller tiden fortoner seg endeløs og tom gjennom en fordøyende subjektiv psykologisk tidsfølelse, som når både presten og Gunhild etter bruddet kjenner tidens sneglefart eller opphør. «Tiden hadde mistet sine årstall, det var intet å måle den med lenger,» tenker presten i sin ensomhet. Sammenfattende tør en slå fast Falkbergets mestergrep i tidsbehandlingen. Romanen rommer ulike tidsmønstre og flere epoker ligger «lagret» i den.

I «Den fjerde nattevakt» merker vi hele tiden den underlige og dramatiske motsetningen mellom den ruvende kirken og den lave tømmerbebyggelsen omkring i en stemning av mystikk, som bare blir styrket gjennom de skjebnetragediske trekk Falkberget i en fortettet pasjonshistorie knytter til kirken. Skueplassens sentrum har et gammelt romantisk preg, en magisk virkelighet klynger seg til kirke og kirkegård, der nattlig mørke, skumring, skygger virker som resonansbunn for usynlige virksomme krefter. I kapitlene «I tårnsluggen» og «Natt i Bergstadens kirke» synes kirken å være besjelet likesom katedralen i Victor Hugos kjente roman «Ringeren i Notre Dame». Kirken danner midtpunkt i det symbolske kraftfeltet mellom tro og tvil, triumf og tragedie, lys og mørke, som utgjør verkets tema. Alle de ulike motiver og det myldrende handlingsstoff holdes sammen av dette temaets helhetssyn på menneskesinnet som valplass for striden mellom kjærlighet til Gud og kjærlighet til det jordisk-timelige.

Kirke, religion og liturgi griper med styrke ned i sjelen, stundom til dype lag, der også magimekanismene har sine røtter. Falkberget er som bergkadett Notler og de gamle bergmenn synsk: han ser underlige tegn og varsler og hører røster ingen andre kan høre. «Sigismund styret sin gang mot kirken. (– – –) Tårnuret slo med det samme syv slag. Og en ung kvinne i røde klær gikk forbi ham.» Så

erindrer han er fjern spådom av en omstreiferske: «Jeg kan se Jer en morgen vandre op til en kirke og en kirkegård. Her møder I tilvisse en kvinne. Vogt Jer! Hun fører Jer til fald og ulykke! Hennes klædebons farve er blodets; – det vorde Jer et tegn!» Denne spådom gir i all sin knapphet romanens fabel eller sammentrengte handlingsskjema. En rekke mystiske anelser, tegn, varsler tjener under handlingens gang som forutsigelser av tragedien. De røper dikteren som «allvitende» – det er jo han som sitter inne med fasit og styrer alle lønnlige referanser frem og tilbake. De illevarslende tegn bidrar til å skape den alvorlige stemning av skjebnespill, som etter hvert mørkner til tragedie. Bibelen og gammel epikk bygger på den samme mystiske foregripelse av fremtidige hendelser.

Veien til lidelse, kors og tunge nattevakter for Sigismund gjør dystre slyngninger etter hvert som handlingen skrider frem. «Hans inngang skjedde i det klare morgenlys; i det store lys fra Østen! Men kanskje Gud i sitt allvise råd hadde bestemt at hans utgang fra dette tempel skulde skje i aftenskygger, i skygger fra den evige natt?» Det ligger uavvendelig skjebne alt i Sigismunds og Gunhilds første flyktige møte – de blir rammet av kjærlighet. Det går slik vi venter. De er begge like ulykkelige i sine giftermål og drages i ustyrlig brynde til hverandre, bryter sine ekteskap og driver sine ektemaker i døden. Gunhild, varm og viljeløs; Sigismund i stadig slitning mellom kjødets og kallets krav. Uforglemmelig er skildringen av deres siste hemmelige stevnemøte oppe i kirketårnet – i spenningsfeltet mellom himmel og jord, det hellige og det timelige. Skjelvende av redsel, dirrende av lidenskap, gang på gang gjennom år. Ryktet springer fra hus til hus, det hviskes, fordømmes og sladres i krokene, til slutt blir spotten høyrøstet, men de to virker som døde og blinde for alt unntatt sin hete, altoppslukende kjærlighet. Det er Gunhild som bryter forholdet. Hennes ekte, uforbeholdne kjærlighet synes å ha støtt på noe uekte, egoistisk i Benjamins. Det som likevel veier tyngst for Gunhild, er den nære opplevelse av Davids fortvilelse.

Bruddet kommer for sent. David setter selv et svart ut-

ropstegn for sitt liv, Gunhild murer seg inne i seg selv og forfryser. Samtidig velter Getsemanestriden inn over presten, angeren martrer ham. I smertefylte nattevakter er hans sinn i «skjærsilden», som lutrer og renser. Lidelsen er hos Falkberget en grenseutvidende og omskapende makt, som åpenbarer skjulte dybder i sinnet. I selvoppgjørets nattevakter vinner Benjamin dyrebar innsikt i jordelivets ubestandighet og tingenes forgjengelighet, for så i den fjerde nattevaktens forjettede daggry å få alle splittede deler av sitt sinn samlet til en helhet, som gir den skrøpelige skikkelsen reisning og karakter. Presten får del i Guds altomfattende kjærlighet, «en anden kjærlighed, en kjærlighed som er smeltet ren for egenkjærlighed.» Ved korset – «det tunge, det bitre dødens tre» – som vi alltid aner i nærheten gjennom hele verket, blir han delaktig i *agape* – den kjærlighet som ikke søker sitt eget.

Bergmanns-verdenens fundamentale motsetning mellom dypets mørke og dagens lyshav over vidda blir i «Den fjerde nattevakt» symbolsk tilpasset Eros-motivets utvikling, dets spenn av grenseløs lykke, konflikter og lidelser. Men også andre kosmiske makter og naturen selv tar del i menneskenes ferd og handlinger – de danner en slags kulisse avstemt etter handlingens stemningskarakter og etiske mønstre. Landskapet er karrig og menneskene kalde når vi nærmer oss Røros i romanens opptakt. Falkberget vil likesom innprente en grunnstemning av ulykkesvanger dysterhet, som siden tidvis viker for mot slutten av boken å bryte igjennom som storm og mørke og ildregn – den apokalyptiske visjonen av verdens undergang. Så snart den episke atmosfæren tetner til, legger lysmesteren Falkberget scenen i skjebnetungt mørke. Ord som sort, natt, mørke, skygge følger i tett rekkefølge ladet med varsler, de er mørke piler som skytes frem mot bruddet, de lange venteår og avslutningskapitlet, som bærer verkets navn. Med de samme dystre sjatteringer forberedes Davids død. Det er likevel Gunhild som får oppleve tragedien i hele dens skremmende virkelighet: David har tatt sitt liv, de to hun elsket mest, Benjamin og farbroren Ol-Kanelesa, dør samme natt. I

hennes liv skjer det til slutt noe som av og til har samlet seg som truende uværsskyer og blodig sol under handlingsforløpet, apokalyptiske syner av jordens undergang. Slutt dramaet er gjennom slike innflettede stemningsanslag forbedret: «Aldri har en solstråle beskinnet disse golde klipper. Fulde av mørke og kulde lå de her. Og således vilde de bli ved å ligge inntil den ytterste dag da jord og himmel skulde antændes og komme i brand.» «Vérop og jammer! Hendte det at hun fikk se ham gå forbi ute på gaten, kjentes det som hun stod naken til livet i ildmørje.» Så kommer den rasende stormnatten, Golgatanatten, verdensbrannen. Gunhild hører jammer og ser ild – *hele hennes verdensbilde styrter sammen:*

«Nu var det ikke lenger sne som falt: det var ild – – –»

Sammenkoplingen av Eros-motivet og sentrale trosproblemer innenfor romantemaets brobygging mellom jordisk virkelighet og Guds transcendent verdensordning krever de fleste episke ressurser i boken. Falkberget har likevel fått frem hovedomrissene av det sosiale «landskapet». Problemene i boken er knyttet til et mylder av mennesker, som er innkoplet i sosiale, moralske og kristne spenningsnett. Leser man «Den fjerde nattevakt» som en sosial skildring, finnes mange vitnesbyrd om et strengt lagdelt samfunn. Med solide kunnskaper om kobberverkets organisasjon trekker dikteren opp hele det pyramidalt oppbygde hierarki fra partisipanter (= deleiere) og verksdirektør i toppen ned til det folkelige grunnsjikt av fattige kølkjørere og unge knekter i sjakt, smie og smeltehytte. Han skaper illusjon av en komplisert sosial funksjonvev ved å dra frem en eller flere representanter fra hver yrkesgruppe, vise vesentlige faser av deres arbeid som igjen er stillet inn i en stor levende sammenheng. Falkberget vet at kunst er utvalg av hendelser, personer og karakteristiske detaljer, som gjennom kunstneriske stilgrep skal gi skinn av en mangfoldig verden. Det sosiale vekselspillet blir konkretisert i skildringen av bergmannen på arbeidsplassen sammen med kameratene, men også i familiekretsen og i menigheten, likeså i gruveulykkens

styrkende solidaritet. På grunnlag av dikterens individuelle og kollektive presentasjoner av ulike bergmannsgrader blir den sosiale oppmarsjen i romanen ytterst fyldig: oberberghauptmann, det høye partisipantskap, direktør, bergskriver, proviantskriver, hyttemester, kullfogd, overstiger, bergkadedetter, stigere, oppseere, hjulmaker, hyttesmed, fyrhauere og mengden av kull- og malmkjørere. Den sosiale rangbestemmelsen er utfylt av symbolske kjennetegn: gjennom yrkesattributter, uniform eller drakt, egenheter i utseende. Dikteren solidariserer seg med de bergmannsgrupper han er gått ut ifra og kjenner best, men han unngår tross en viss subjektiv fargelegning den sosiale romans fristende tendens til fullstendig svartmaling og overdreven karikering av overklassen.

Helhetsinntrykket av de sosiale spenninger i verket er at Falkberget tross naturalistiske beskrivelser av nødsvintrene og krigens, frostens, sultens og pestens virkninger har søkt å avstemme de sosiale motivkretser til romanens kristne tematikk. Det ulmer riktignok blant førselbøndene mot lave kjøretakster, høye proviantpriser og mot nødmynt, men det kommer aldri til slike hungerrevolter og gjærings-tilstander, som skaper de dramatiske høydepunkter og akselererer det episke tempo i «Christianus Sextus» og «Nattens Brød». Den sosiale kontrasteringen er tilpasset den tematiske spenningen mellom denne verdens fristelser, rikdom og makt på den ene side og den kristne forsakelsestanke og apostoliske idealer på den annen side. Falkbergets sosiale medfølelse ytrer seg mer i en slags kristent betont idealisering av den menige bergmanns enkle, fromme liv som settes i relieff til overklassens selvishet i en av kobberverkets verste kriseperioder. Kølkjøreren Tøllef blir bokens sammenfattende symbol for samfunnets ulykkelige slitere og deres drøm om et mer rettferdig samfunn. Han anklager øvrigheten, som ikke forstår de fattige, men han eier ikke den heroiske trang til kamp mot trelldommen og for sine kamera-ter, som f.eks. oksekjørersken An-Magritt i «Nattens Brød». Den virkelige opprøreren i «Den fjerde nattevakt» er presten Sigismund. Hans embetsstilling som bergmenighetens

sjelesørger gir ikke bare Eros-motivets moralske konflikter en særlig metafysisk betoning, men utdyper samtidig perspektivet på de sosiale spenninger. Prestens kjærlighetsforhold til bergmannshustruen forener den kristne og sosiale problematikk. «Benjamin! Je høre en anna stand te jel!» sier Gunhild under avskjedsoppgjøret i kirketårnet. I denne stand har imidlertid presten funnet de sanne aristokrater – ikke bare i meislede trekk og rak holdning, men også i sinnets ydmykhet, enkle naturlighet og i deres rørende enighet med naturen og tingene. Det hviler en fransiscansk stemning over den lutfattige Tøllefs lovprisning av vårvinden: «Gudskjelov og takk for sol og vind!» mumlet han. I Sigismunds prekenes og taler finnes en følelse av fattigdommen – den materielle og åndelige – som et tyngende praktisk problem. Hans botemidler mot den sosiale nøden ligger både på det konkrete samfunnsplanet og på et høyere ideelt kristent plan. Nettopp i de verste nødsperioder viser han sine prekenidealer i praksis. Han er den barmhjertige samaritan, som forbinder sår og leger verk både utvortes og innvortes. Ved slike knutepunkter i bergmannens opplevelseskjede skimter man Falkberget selv i prestens forkledning og drar kjensel på dikterens røst. Benjamin Sigismund utfyller det kristne kjærlighetsbud og sosial rettferds-etikk med den politisk-nasjonale drømmen om norsk selvstendighet. I en slik praktisk virkelighetsnær kristendom bygd på Bergprekenens levereregler og nasjonal frihetsvilje klinger de fundamentale temaer i Falkbergets hovedverker fullødig sammen.

Det er i «Den fjerde nattevakt»s rike persongalleri likevel en skikkelse som konkurrerer med Sigismund i rang om å være bokens hovedperson. Smeden, spillemannen og klokkeren Ol-Kanelesa er tegnet med større ømhet enn noen annen skikkelse. Det er brytninger i vekselspillet mellom Sigismund og Ol-Kanelesa, men det er smedens folkelige visdom og enkle kristne sannheter som rettleder og omformer den lærde teologen. Mot slutten av romanen synes de to forskjellige sinn å harmoniseres i en felles innsikt om livets pilegrimsferd og hildrende mål – de to går bort samme uværsnatten. Ol-Kanelesa aner sin forestående død ved synet

av prestens skrøpelige skikkelse og ifører seg helgeklær, «søndagsklær», en dypt symbolsk handling som fra dikterens side synes å være en prefigurasjon av den opphøyelse som bak dødens port venter prest og klokke, de to som *sammen* utgjør dikterverkets «*hovedperson*».

Ol-Kanelesa er den folkelige vismann, «nattegrubleren», med festlige, dobbeltbunnete replikker og preget av inderlig tilegnelse av kristne livsverdier. I denne Røros-smeden har Falkberget i rikere grad enn ellers smeltet inn sitt innerste jeg, men smedens sinn er samtidig selve bergmannsslektens sinn. Ol-Kanelesa er en av de små i samfunnet, han strever i smia og leder sangen i Bergstadens kirke. Han vokser imidlertid ut over seg selv og blir noe mer: symbolet på de rike evner ikke bare i det lokale bergmannssamfunnet, men i hele folket. Dette symbolet rommer skapende krefter og oppdrift og lærer oss at mennesket ikke er identisk med sine kår.

Det er den strevsomme, ærlige og oppvakte bergmannen felt inn i sin særegne tradisjonsrike kulturform som eier Falkbergets hjerte. Kjernen og det livsutvidende i hans kunst er at han løfter denne massive sakverden opp til legendens og bergmanns-mystikkens plan. Arbeidslivet vigsles av sjikt-klokker og yrkesandakt, bergmannslampen sprer forklarelsens skinn, bergmannsstaven blir livsvandringens pilegrimsstav, hamrene ligger korslagt som verkets emblem, vektskålen avgjør dyders og lasters overvekt, og den sluknede fakkel og det utrunnede timeglass blir dødssymboler i en farefylt tilværelse. Smedens og smelterens yrkesverden gir utgangspunkter for å skildre undergangens drama av fortærende smelteild, svovelôls og glødende himler, men også av lutringens rensende flammer. Slik stiger en rituell og vekslende verden, der yrkesetos og kristne forestillinger er forenet, opp fra saklige sosiologiske skjemaer og konkrete tingoppregninger. I forlengelsen av den empiriske skissen løper i «Den fjerde nattevakt» linjene sammen i korset på Golgata. Når vinterstormen river ned og herjer Rørosvidda, trosser Ol-Kanelesas tre kunstverk – de håndsmidde korsene – naturmaktene og får legendarisk verdighet. «Tre

kors var det nordenvinden dog ikke fikk bukt med denne gangen heller.» Mønstret er naturkatastrofen på Golgata.

Folk fra mange land hadde slått seder og skikker sammen, blandet blod og blitt støpt åndelig og legemlig om igjen i fjellets store smeltedigel. De fikk gjennom århundrer felles sinn og et ansikt meislet av naturens bergjern. Dette blandingssinnet har Falkberget diktet inn i Ol-Kanelesa, som etter romanens fiktive stamtavle ætter fra selveste oberberghauptmann Henrik Schlanbusch.

Ol-Kanelesa er smed, spillemann og klokker. Hans smie- håndverk gir tilknytningen til lokalt gruvearbeid og i videre forstand til et av de mest ansette og tradisjonsrike yrker i norsk bondekultur. Spilleferdigheten avdekker romantikeren med toner i sinnet, myllargut-naturen, de rike kunstneriske evner og muligheter i folket. Klokkergjerningen vitner om forbindelsen med skole og kirke – den drar opp den etiske livslinjen, men samtidig smedens rituelle verdighet innenfor foreningen av arbeids- og trosliv. Smedyrket har alltid hatt en rik flora av overtro og sagn omkring seg – i mytologi, legender, eventyr og annen folkelig fortelling. Ikke minst i gruvedriften, der han i den sosiale rangordning på Røros sto nest etter stigeren.

Ol-Kanelesa er også ordkunstner – men er ennå for uferdig til å artikulere sine stemninger i skrift. På gravkorset over broren har han risset inn en salmestrofe, som viser at Falkberget forsiktig er inne på den vei som fører til en nyskapelse i alderdommens diktning: salmene i «Natens Brød». Men smeden er sangeren, som med sin skjønne røst viser Sigismund veien til et enkelt dogmefritt kjærlighetsbudskap. Ol-Kanelesas replikk-kunst har sine psykologiske forutsetninger i det farefylte arbeidslivet, der ordet, minespillet og tonefallet fikk sin egen strenge trening. Smedens kløkt og snarrådighet i ordvalget, de ironiske nyanser og dobbeltbunnete svar målbinder både prest og verksdirektør.

Likesom Blind-Steffa, den livskloke helgenskikkelsen, kjørekar og korholder i «Christianus Sextus», representerer Ol-Kanelesa dikterens kristne budskap i diktningen. Smeden står likesom med den ene foten i det jordisk-verdslige og

med den andre innenfor det evige. Gunhilds steile tross og blinde hat vender han gjennom mildhet og enkle trøstespråk inn på bedre veier. Den tvedelte og vitenskapelig-abstrakt forankrede Sigismund finner ikke minst frem til et harmonisk nyevangelisk syn i skinnet fra Ol-Kanelesas lysende og uforfalskede menneskelighet. Hans forståelse for alle feilende og fallende, hans sanne ydmykhet og apostoliske enkelhet bærer vitnesbyrd om en lite påaktet dimensjon i vår tids kristne forkynnelse. Han solidariserer seg med alle som bærer tunge byrder og er merket av feilgrepenes smertende arr. For den himmelske domstol ønsker han å stå frem som forsvarsvitne for alle de anklagede – for presten og Gunhild, men også for deres jordiske dommere som har toet sine hender i «hellig» forargelse. Med denne tankegangen utfordrer han Sigismund til en av verkets dypeste sannheter: «*Han* som dømme retfælg, dømme til i mildaste lage?» Da tidde Sigismund lenge. «I har ret, I har visseligen ret! Gud dømmer i kjærlighet, menneskene i skadefryd!» Den forståelsesfulle farbror, ulykkelige elsker, forliste drømmer, ranglefant og helgen, som aldri fordømmer, men tilgir alt, står urokkelig i sin viten om en orden der Gud og mennesker, kjærlighet og død har sin plass. Han bærer frem sin dikters dypeste budskap.

På sin esse formet Ol-Kanelesa gjennom flere års arbeid gravkorset over sin ungdoms elskede, over Gunhilds far og over livets stebarn, David Finne – de tre kors som trosser stormen og lar kunstnerdrømmen leve videre i skrift og tegn.

Johan Falkberget kan si at «jeg har kjent både Blind-Steffa og Ol-Kanelesa. De stod som søyler i vår bergmannskultur. Den dag i dag går mange av deres brødre iblant oss. Vi ser deres ansikter og hører deres røst. Blind-Steffa og Ol-Kanelesa går alltid foran, selv om de levde for hundre år siden.»

Tiden har skapt avstand fra det år – 1923 – da «Den fjerde nattevakt» kom ut, og Johan Falkberget har fullbyrdet sin diktergjerning. Det er derfor mulig å bestemme romanen i nasjonalt litterært perspektiv og fastslå dens sent-

rale plass både i hans produksjon og i den rekken av historiske romaner, som gjør 1920-årene til en stortid i vår litteratur. I dette decenniet blottla Sigrud Undset, Olav Duun og Johan Falkberget veldige relieffer av norsk liv og fortid. På samme tid søkte dikterne etter en fast etisk og religiøs klippegrunn. Budskapet i Sigrud Undsets kristne middelalderromaner «Kristin Lavransdatter» (1920–1922) og i Falkbergets «Den fjerde nattevakt» faller i mangt sammen: Ved korset leges og forsones det splittede i menneskets sinn og den transcendente virkelighet omslutter og gir løsning på jordelivets gåter. I dødens port er det bare ett som teller: *menneskets sjel*. Under en samtale med Erlend om prestenes oppførsel og motsetningen mellom deres liv og lære, sier Kristin Lavransdatter noen ord som også kan gjelde Falkbergets livsbilde av Sigismunds kjærlighets- og pasjonshistorie: «Ikke skal vel vi dømme presterne — det sa far alltid, at vor skyldighet er det at bøie oss for deres prestedom og lyde dem, men deres naturlige menneske ligger under den almægtige Guds dom alene.»

Om vi stiller sammen «Den fjerde nattevakt», «Christianus Sextus» og «Nattens Brød», så er det ikke bare søskenlikhet, miljøfellesskap eller budskapetets enhet som gir oss rett til å tale om en organisk, enhetlig bergmannsverden. Mellom de tre dikterverker løper åpne og hemmelige kilde-sprang frem og tilbake. Dikteren har skrevet sine romaner fremover i tiden, men har fulgt sine bergmenn og smeltere tilbake, fra 1800-tallet i «Den fjerde nattevakt» gjennom 1700-tallet i «Christianus Sextus» og til kobberverkets og hyttesamfunnets genesis i annen halvdel av 1600-tallet i «Nattens Brød». Metallurgiens arbeidsverden, som i «Den fjerde nattevakt» er samordnet med den egentlige gruve-drift, skilles i alderdommens mektige visjoner ut som en symbolsk skueplass for menneskets lutringsprosess. Til sammen danner de tre dikterverker Falkbergets episke verden, der bergmannsstier, førselsleder og pilegrimsveier knytter sammen sinn og lende og tradisjon — de slynger seg gjennom sekler og slektledd som bergmannsverdenens livgivende arterier: «*Kjærlighets veier*.»

DEN FJERDE NATTEVAKT

Benjamin Sigismund og den gamle kølkjører

Den gamle kølkjører gikk foran hesten og støtte i isen med sin lange, blakke enerstav. Helt ufarlig var det ikke å ferdes efter vassdraget nu. Idag var det alt Store gangdagen. Om det ikke nettop hadde vært noen større ól i luften ennå, så brånte det likevel innunder.

«Dønn!» låt det under staven. «Dønn! Dønn!»

Og den salryggede gampen slet og drog på den tunge kølest.

Køl! Var det køl han kjørte? Kølkjøreren måtte le. Nei, idag hadde han nok det som var både finere og dyrere enn køl i kølkørjen. Han skiftet staven over i den andre hånden og prøvde på nytt å legge ansiktet i alvorlige folder. Han kjørte jo presten! Den nye presten til Bergstaden; Sigismund! Benjamin Sigismund! Og frua og to rysser satt også oppi kølkørjen. Frua var jammerlig grå og tynn; presten sjøl derimot — — — han så ut som en soldat; en svensk dragon.

Her grep kølkjøreren hesten fort i bigslet og stanset. Elven gikk åpen, og det fosset grønt mot iskanten.

Presten, Benjamin Sigismund, strakte hodet op av den sotete kølkørj.

«Nå!» sa han og kremtet myndig. «Er isen tynn?»

«Hm! Ja den er i tynneste laget.»

«Kjør utenom, mann!»

«Vi blir vel nødt til det, skal vi kommå fram.»

Og prest og bonde stirret på hverandre, den første strengt tilrettevisende, den andre med dulgt forakt.

Presten trakk luen nedover ørene og tok øinene til sig.

ryss: ung gutt.

Han hadde aldri sett et slikt ulveansikt på en mann før. Var folket av den slags heroppe, vilde han få en hård tårn. Han knep munnen ihop. Han aktet å sette hårdt mot hårdt. En rå, uvidende almue måtte fremfor alt ikke få legge sin prest på knærne.

Nu tok også prestefruen til å røre på sig mellom alle de lodne skinnfelder de hadde lånt med sig på skyss-skiftene opover Østerdalen.

«Hvad er det, Benjamin?»

Hennes stemme var spinkel. Hun hakket tenner og hadde vondt for å snakke. De tynne, blodløse leber var nesten stive.

«Sid stille, Kathrine!»

Hun hørte at hennes husbond var ute av humør, og hun prøvde å forholde sig rolig. Bare hun ikke hadde frosset så.

Hu! Egentlig var det vel ikke så kaldt i været nu nettop, men hun hadde frosten i sig fra før — — — fra en gang for meget lenge siden. Var et stakkars menneske først gjennomfrosset, nyttet det visst ikke å bli ordentlig varm igjen. Ja, om så all verdens sol skinte på en, nyttet det nok ikke. Hun lukket øinene — — — langsomt, trett, likeglad. Nei, for henne nyttet det nok ikke å bli varm igjen mer.

Sigismund sprang op av kølkørjen. Han var en rask mann med kraftige bevegelser.

«Hvad blir det så til, Tøllef?»

«Å, det blir vel til det at vi må kjøre utenom.»

Og Tøllef grep hesten fastere i bigslet og kjørte langsomt og varlig i en stor sving forbi råken.

Sigismund kløv så igjen op i kølkørjen og brettet skjodeløst et håret hestedekke om sine lange fettlærstøvler. Nu var han bra dyktig fortørnet. Bondens siste svar huet ham ikke. I det hele tatt, denne begynnelse spådde ikke godt. Gjennom denne sorte bergmann hadde han fått en fornemmelse av folkets sinnelag. Et pust fra folkets sjel hadde streifet hans; det var kaldt, isende kaldt! Her gjaldt det om å få overtaket fra begynnelsen; det gjaldt om å optre bestemt! Fremforalt ingen vaklen! I kraft av sitt høie og hellige embede skulde hans vilje bli sterkere enn alle de andres — — —.

Hadde han ikke Guds tydelige tilsagn derom? Jo, visselig! Han kjente en sterk indre reisning; Guds fulle rustning hadde han iført sig.

Og dog! Fra første stund han steg innenfor dette berglandskaps grenser, hadde det møtt ham en egen stålkold ro. Noe urokkelig. Alle disse tause munner, alle disse gråkolde øine talte et hårdt sprog. Jo lengere nord han kom, jo nærmere fjellene, desto hårdere og mer forstenet syntes folkets sinn å være. Hverken sorg eller glede kunde vel røre ved deres indre. — — Eller var det bare skallet, det ytre hylster, som hadde størknet til i en hård natur?

Han var litt i villrede. Han kunde ennu ikke slå noen ting fast. Imidlertid vilde han gå igang med å hugge grunnen op og rydde plass for en virkelig dyp og sann kristendom. Fikk først den evige sol skinne like inn i sjelene, vilde det ydre menneske omdannes av sig selv. På dette område hadde han rikelig med erfaringer å støtte sig til.

Fru Kathrine så stjålent bort på sin husbond. Nu hadde Sigismund igjen det onde uttrykk i øinene. Nei, ikke nettop det. Hun mente ikke det onde, men det strenge, det myndige. Og det måtte vel en prest ha — — — men på henne kunde det til sine tider virke som noe ondt — — — noe grenseløst ubarmhjertig. Hun tvang et sukk ned igjen i brystet. Sigismund måtte ikke forstyrres nu. Han satt kanskje og tenkte på sin tiltredelsespreken? Det var alltid en meget viktig preken. Den var bestemmende for en prests renommé. Nå. Dette var vel nærmest en verdslig tanke. Hun kom bare til å minnes hvad Benjamin sa ved tiltredelsen av sitt forrige kall: «Tiltredelsespredikenen er fanen!» sa han. «Den er vimpelen!» Benjamin Sigismunds vimpel vilde sees som et rødt tegn over de store snevidder. Hun hadde hørt at det skulde være så store snevidder omkring den nordlige Bergstad.

Hver dag! å, mange ganger om dagen og nettene med! hadde hun bedt Gud om at hennes mann måtte få nåde og kraft til å samle sig om det ene: Guds rikes fremgang! Da vilde alt bli så bra — — — først og fremst for ham selv — — — og så for henne og børnene med.

Et nytt sukk blev tvunget ned igjen i hennes innsunkne bryst. Og to tynne hender med kolde fingrer grep fatt i hverandre, i pine, i nød, under koften.

Kølkjørereren gikk enda og leide hesten efter bigslet. Han gikk og tenkte på presten: En staut og overlag røslig kar så han ut til å være; men han var visst stri og sjølgod? Og det var vel med han som med alle andre storkarer: Han åtte ikke noe skjønn på det som den menige mann hadde å stri med. Han skulde ellers være munnrapp og storartet på stolen. Ja, så var det iallfall blitt sagt — — — men det vilde ha vært like bra og hugsamt for en træl, om den som prest var også hadde hatt litt forståelse av hvad det betydde å slite sent og tidlig for det daglige brød. — — — Og så det å kunne greie å holde lensmannen utendørs på Elgsjøen; for det var det allerverste. Visste presten hvad det vilde si å ligge ute på veiene med en mager gampkrok år ut og år inn i all slags vær og føre? Nei, takk san'! Han visste nok ikke det.

Kølkjørereren snøt sig i fingrene. Nu gikk han på nytt og tenkte bare det som galt var. — — — Hadde han ikke lovet sig selv så mangen gang at han aldri mer skulde tenke på denne måten om øvrigheten. Og så! så var alle disse stygge tankene over ham igjen, alle på en gang, før han vant så meget som å snu sig — — — de kom settende som en varghop inn på en.

Det var så rart med kølkjøringen. En blev gående så meget for sig selv. Da tenkte en mest bare det som uriktig var. Og så på skulden! Var en så i følge med andre, gikk det ikke stort bedre da heller. Da *sa* en alt som galt og formastelig var. Nei, kølkjøring skulde ingen befatte sig med. Svart var køla og svart blev den som kjørte dem òg — — — både utvortes og innvortes.

«Gå!» sa han til hesten. «Vil du gå!»

Den langsomme og ensformige gang av hest og kar gjorde Sigismund søvnig. Over hele denne ferd var det noe grått og livløst. En sneglegang var det som sløvet ens sanser.

I de siste to måneder hadde det forresten ikke blitt sovet stort. Han var nu ellers ingen syvsover. I studietiden i

Kjøbenhavn kunde det nesten gå uker itrekk uten blund på øinene. I høiden en liten døs ved bordet og det tomme krus i en lys morgentime.

«Når kan vi så være oppe på Bergstaden, Tøllef?»

Bonden gikk en stund uten å svare. Han holdt på å si at det kom an på om elva og drottan vilde holde — — — men når det nu var presten som spurte, fikk han vel svare noenlunde på folkevis.

«Ved sjutia!» Han snudde hodet halvt bakover. «Veien er så besættade møkket!»

Kanskje presten vilde skjenke ham en drikkeskilling attpå når han fikk vite at føret var så dårlig? Prestene pleide ellers å være snaue med skysspenger. De verste labaner takket bare for skyssen.

Sigismund skjønnte ikke riktig hvad bonden sa, men slo sig likevel tiltåls; tonen var nu iallfall lys og vennlig, det sa ham noe om at det var lysstriper også i dette folks sinn.

Øst i skoglien tok det på å suse av regntung vind fra sør; sneløsningsvind! Og kølkjørereren hørte den og så op. Han visste hvad den betydde. Og det var som noe inne i ham skiftet over fra mørkt til lyst. Nu gikk også vårvinden over Elgsjøen og i Elgsjølien med. Hver vår når han hørte denne vinden, takket han Gud. Og nu kom solen frem. — — — «Gudskjelov og takk for sol og vind!» mumlet han.

Sigismund hadde ikke hørt sønnenvinden i skogen. Vinden og han var enda fremmede for hverandre. Solen derimot så han. Og en heftig glede sprang inn i hans sinn. Solen! Lyset! «Bliv lys!» Jorden holdt atter på å seile inn i mørke, som den gang Guds ånd svevet over vandene. Et tusindgang enda verre mørke var det: hatets og tvedraktens mørke! Broder stod op mot broder. Sønn stod op mot sin fader. Hele verden stod ennu i krigens tegn. Vi skrev alt 1807 efter Kristi byrd. Og sverdene dryppet av broderblod som aldri tilforn. Men Kristi liv og død og opstandelse var en gjentakelse av Guds første ord. — — — Hans tjeneres liv burde også bære denne innskrift: «Bliv lys!»

drottan: jernkjettingene på skaglene.

«Kathrine!»

Hun så langsomt op, nesten forskremt.

«Ja, Benjamin.»

«Har du noengang tenkt over hvor uendelig meget de to ord, *bliv lys*, innebær? Hvilken sum av levende liv!»

Fru Kathrine myste op mot solen. Et vell av lys. Nu skinnet det både fra solen og fra sneen. Hun hadde hørt at i fjellene skulde sneen skinne så gjennemtregende.

«Jo. Jo. Det er deilig.»

«Deilig?» tok Benjamin Sigismund opigjen. «Ordet dekker ikke; å, det er noget mer! Noget endeløst meget mer!»

Han blev sittende med lukkede øine og lot solen skinne på sitt ansikt. Verdener steg frem, verdener i glans og herlighet, millioner av liv sprang ut.

Forøvrig var han skuffet over Kathrine. Hun manglet den indre høit flammende ild. Hvorfor ropte hun ikke: «O, de er vidunderlige disse ord! Vidunderlige!»

Hesten stanset på nytt. De hadde møtt en lang rekke med malmkjørere som kom ovenfra Bergstaden. Og det blev med en gang et stygt munnhuggeri mellem dem og Tøllef.

«Kjør tu veia!» skrek en malmkjører i fotsid sauskinns-mudd. «Vil du pakke dig!» Og han svingte krokstaven sin over hodet på Tøllef.

«Ta dig i vare, Stæffa!» sa Tøllef og prøvde å stille den rasende malmkjører tilro. «Je skysser presten, n' Sigismund!»

«Dra nord og ned!» sa malmkjøreren. «Trur du vi kjører tu veia før en prestskyss!»

«Hvad er dog dette?» ropte Sigismund med veldig røst, som fikk malmkjøreren til å stusse. «Vil I fluksens kjøre av veien!»

Han stemte begge hendene mot kanten på kølkørjen og var med et hopp fremme på isen.

«Benjamin!» klynket fru Kathrine. «Vogt dig, Benjamin!»

Almuen heroppe ved bergverkene skulde jo være nesten halvville.

«Vig til høire med jer!» brølte Sigismund.

Han knyttet neven til de nærmeststående.

«Vi vil it kjøre lassa vore uti Glåma!» kom det opset-sig fra en låghalt mann bakerst i hopen. «Det blir verre om lassa bli blaut enn om presten bli blaut; han kan nok få tier til å tørke sig att!»

Nu tok nesten alle på å le og spytte brunt tobakkspytt ut-over sneen. Og ansiktene blev mer godslige.

Fru Kathrine blev sterkt alterert og enda blekere enn før; det var da forskrekkelig hvor sorte disse mennesker var, de lignet røvere. Hun måtte gang på gang holde sig på hjertet.

Sigismund tok det enda mer unådig op at de stod og lo ham rett op i øinene. Alle disse gale og hovmodige bønder var rimeligvis hans vordende sognebørn. At de dog virkelig kunde fordriste sig til noe slikt! Han grep resolutt en av de nærmeststående i muddkraven og ristet ham rett grundig.

Nu lo alle; de gaplo! Til og med han som blev ristet, lo.

Fru Kathrine var kommet sig op på kne i kølkørjen.

«Sigismund!» ropte hun. «De kan slå dig ihjel! Å, for vor skyld, Benjamin!»

Overfall og ran foregikk visst omtrent daglig her i bergene. Hun hadde også frarådet Sigismund å ta dette embede. Nu kunde han selv se. Hadde han bare sagt nei, fast og avgjort! da han fikk det danske kancellies ordre om ufortøvet å begi sig hitop, vilde nok myndighetene ha bøiet sig for det.

Sigismund var grenseløst ophisset. Av denne skamløse latter skulde de høste gråt. Han gav mannen et puff så han falt baklengs ut i veikanten.

«Forvorpne, sier jeg! Forvorpne!»

Imens hadde Tøllef fått hest og lass op i øvre veikant. Og så tok malmkjørerne på å kjøre forbi — — — en for en — — — de satt svarte som morianer i ansiktene og lo med hvite tenner mot presten!

«I skal få lov at undgjælde for dette!»

Han hadde den største møie med å beherske sig. Allerhelst vilde han ha slåss med dem, han mente: refset dem korporligen.

Langsomt, i ensformig gang gikk det så atter opover mot Bergstaden. Tøllef prøvde å forklare og gjøre prestefolkene begripelig at Toljemalmkjørerne ikke var noen verdens ting å bry sig om, det var bare gant og leven alt ihop. Fru Kathrine skalv ennu av redsel. Og Sigismund satt med knyttede never i de grå ullvotter. Da Tøllef så at alt det han sa og forklarte og trøstet, var som å skvette vann på hete stener, tidde han. De kunde sitte der; visst kunde de så! Hadde han noe med å trøste?

Fru Kathrine måtte vedvarende holde sig for hjertet, angsten vilde ikke slippe.

«At du turde, Benjamin?»

«Turde! Turde!» tok han op igjen. «Det skulde blot feile at jeg ikke turde! Jeg skal nok lære disse ufordragerlige mennesker folkeskikk; vær du trygg!»

Herpå svarte ikke fru Kathrine. Nettop det at Benjamin Sigismund turde så meget, var så forferdelig. Hun hadde så titt ønsket at han hadde turdet litt mindre.

Og dagen gikk; det stundet til kvelds. Og Sigismund spurte Tøllef om hvad klokken nu kunde være på lag? Han hadde ikke noe ur nu, Sigismund. Han hadde skam å si måttet pantsette det for å kunne skaffe penger til den lange og dyre reisen.

Kølkjøreren så med grimaser i ansiktet og det ene øie halvt åpent granskende op på himlen og sa at han trodde klokken nu var snart syv.

«Og hvor befinder vi os så, Tøllef?»

«Vi e snart opme Sjøåfram.»

«Hvad! Hvad kalte du det?»

«Sjøåfram.»

Presten og fruene så på hverandre. Ingen av dem skjønnte det bonden sa. Bøndene i disse egne talte så utydelig — — — de spiste op den siste halvpart av ordene.

«Hvad er det for en røg der østerpå?» spurte så Sigismund.

En sterk og stram svovelôls rev i nese og hals. Og fru Kathrine tok også på å hoste. Hun følte det som hun holdt på å bli kvalt. Hun snappet efter pusten.

«Kaldrøstrøken!» svarte Tøllef.

«Hvad?»

«Kaldrøstrøken!»

«Tal tydelig!» sa Sigismund strengt.

Kølkjøreren tidde.

«Kan du ikke tale så vi forstår hvad du sier?»

Heller ikke nu sa kølkjøreren noe. Han kunde så godt tie. Ikke vilde han gå her og danske storkar. Og kunde ikke presten skjønne hvad folk heroppe sa, hadde han vel ikke noe her å bestille heller. Men så husket Tøllef på at han snart skulde ha betaling for skyssen. Og en skilling fra og til hadde ikke så lite å si for en fattig kølbonde fra Elgsjøen — — — men å smøre presten om kjeften for en skilling? Nei, da fikk det heller skure! Han vilde komme til å skamme sig over å bære den skillingen i pungen.

Benjamin Sigismund blev sittende og fundere over denne sterke røk. Den tvang ham til å tenke på Helvede. Ærlig talt: han hadde også en fornemmelse av at han nu var på vei til de fortaptes sted. Svovelôsen trengte inn i hans sjel. Et pust fra ildovnen?

Også dette burde minne ham om den gjerning han her hadde å gjøre: å stride mot djevelen, verden og sitt eget kjød. Troens og nidkjærhetens flammende sverd han alt holdt i sin hånd, måtte aldri få hvile.

Han trakk ånde, dypt! Nu hadde han det: Røken kom fra Bergstadens smeltehytter. Den skulde være en meget sund røk. Den beskyttet endog mot pestilenz.

«Kathrine!» sa han. «Jeg tror for visst at denne røg vil være god for dit kranke bryst.»

«Er du sikker på det, Benjamin?»

«Helt sikker!»

Han lukket øinene og tok noen riktig dype åndedrag for på den måten å demonstrere den store helsebot som nettop lå i denne røk.

«Ah! Svovelen er jo noget av det viktigste i hele vor medicin!»

«Ja, læste du ikke litt medicin i de første årene, Benjamin?»

«Har du glemt det, Kathrine?»

«Jo, nu husker jeg det. Du skrev vist noget om det i et brev fra Kjøbenhavn?»

«I *tvende breve!*» sa han. «Jeg tog dig endog på råd om jeg skulde bli medikus eller prest.»

Hun nikket.

«Du må tilgi, Benjamin!»

Sigismund hadde vanskelig for å tilgi nettopp dette — — — for sannheten var at Kathrine likevel hadde glemt dette, som engang for ham var et så overordentlig viktig spørsmål. Efter megen kamp med sig selv hadde han endelig valgt å bli geistlig. I to brev hadde han skrevet utførlig til Kathrine om det. Hadde det enda ikke vært *disse* to brev hun hadde glemt, men to andre, da skulde han ikke sagt noe om det — — — da hadde det vært tilgivelig.

Han snudde seg fra henne, mutt. Og han blev sittende og speide nordover mot Bergstaden.

Byen lå under en sky av gulgrå ôs. Bare den øverste del av kirken med den gylne basunengel i spiret, raget op.

I dette høie spir så Benjamin Sigismund den fanestang hvorunder han nu skulde stride; kort eller lenge, det stod i Gud den allmektiges hånd.

Hans sinn kom i høitidelig stemning ved synet av denne kirke, hvortil han var blitt beordret som prest. Han kjørte nu gjennom porten inn til et nytt land. Og inn til et nytt og ukjent folk! Dog! en ting var og blev det samme, hvor han enn kom:

Guds lov! Jesu Kristi evangelium.

Han blev sittende og undre sig over at alt var så stille. Byene pleier ellers å ha sin egen grove røst. Var kanskje Bergstaden alt gått til ro?

Høit over byen og svovelôsen så han at en stjerne tendtes. En blåblek stjerne.

Hyss! En sang av mange klokker steg med ett ut av den tunge stillhet. Det lignet klokkespillet i sydens kirketårn. Og som en lovsang steg det over vidden.

Han syntes han kjente tonen. Han blev sittende, med blikket rettet mot den blå-bleke stjerne og nynne:

*«O, min stjerne tændes
nu av dig, o Gud,
høit over denne stad.
Og paa dit bud
nu i naade vendes
min kranke skjæbnes blad,
det lyse op
det sorte ned,
signeret er det
av Guds kjærlighet!»*

Ja, om *hans* kjærlighet var det han var kalt til å vidne. Og det i en is- og sneørken. Han, den ringeste av alle mesterens disipler.

«Hør Tøllef! hvad er det så for et klokkespil vi hører?»

Tøllef lot som han ikke hørte. Nu vilde han ikke ha noe bortheft med prat. Han var evig glad over at de snart var fremme. Og han rykket umerkelig i hestetømmene.

«Tøllef!» ropte Sigismund.

Hans stemme var mild; meget mild.

Tøllef stanset, motvillig.

«Sig os, min gode Tøllef, hvad er det for et vidunderlig klokkespil vi hører over Bjergstaden?»

«Klokkespil? Ker det e presten mene?»

Tøllef så uforstående på prestefolkene. I allverden, hvad var det presten mente?

«Kom hid!» sa Sigismund, fremdeles mild. «Kom fluk-sens hid!»

Kølkjøreren la staven under armen og kom lutrygget med lange skritt bort til kølkørjen.

«Hører *du* denne forunderlige klokkeklang i luften?»

Alle tre lydde.

«Hyttklokka!» sa Tøllef. «Dom ringe ut nattskiftet oppi smelthytten!»

«Er det ikke kirkeklokkene vi hører da?»

Også fru Kathrine syntes at hun måtte forsøke å spørre om noe. Hun hadde nesten ingen ting forstått av det bonden sa.

«Å, langtifra!» sa Tøllef. «Ingen kan vel finne på å ringe i kjerkeklokkom no.»

Tøllef kunde ikke dy sig for å le litt i den ene munnviken.

Presten spurte som en tosk, men frua spurte nu så bort i alle vegger, hun var nesten ikke svar verd.

Litt efter kjørte de inn i svovelrøken. Derinne møtte et mylder av folk og hester dem, og det slo Sigismund og fruen med gru at alle mennesker var så sorte i ansiktene og på hendene.

Nu sang det ikke bare fra klokken i smeltehytten, men også fra hundre klokker rundt omkring dem. Hver eneste køl- og malmhest hadde sin klokke, enten i bogtrærne eller på skaglene. Og dette klokkespill hadde sin egen rytme — — — sin egen vemodige melodi.

Efter den lange vintersøvn

Natt. Lys natt.

Ilden brant ned på gruen. Nu drømte alle med åpne øine og våkne sanser på stråleiet om svunden glede og ventende lykke.

Finnen i kvistkojen, bergmannen i stenstuguen og bonden under det lave røsttak, alle lå de og lyttet: Kom våren nu? Et takdrypp, et grant fuglepip, å, alt var et Guds under!

På Bergstaden var det uro og mylder av ferdafolk som kom og reiste. I lossementgårdene gikk dørene op og i, natt og dag. I uthus, som i stuer. Jo nærmere vår, jo større uro. Her holdt de lyse netter med blå himmel og nesten hvite stjerner ynglingen og oldingen våkne — — — de gikk der side om side og tenkte: Nei, sove nu? Nu, når de nettop hadde våknet efter den lange vintersøvn? Nu begynte jo livet forfra.

Og ute i ferdastallene luktet det sterkt av gamp og tjæresmurt seletøi. Is og sne tinte i gårdsrummene. Høi, som var

spilt fra høimesene, lå som gule matter og fløt på sølen. Sleder stod opreist med de blanke jernstenger vendt ut; de skinnet som sølv i nattelyset.

Fra hustakene gikk skred av sne og sort jord og visne strå. Og skjæren bygde reir under ringveene av tørre kvister, hentet langveisfra; det var så langt til nærmeste skog her på Bergstaden. Leende og småsnakkende la de i morgensolen kvist til kvist. «Skarr! Rarr! Arrr!» sa de. «Skarr! Rarr! Arrr!»

I en ferdastalldør stod Tøllef Elgsjøen og tellet en del slanter han holdt i høire hulhånd. Lyset fra den blanke vårhimmel i nord falt ned på sølvpengene. Og kølkjøreren tykte det var slik en sterk glans i dem at han fikk nesten vondt i øinene. Ja, nu måtte han se efter hvor mange penger han hadde fått av Sigismund for skyssen. Og Tøllef tellet og tellet; om og omigjen. Han hadde visst fått så altfor meget? En hel ort formeget, minst. Denne Sigismund var en snål fyr. Da han steg ut av kølkørjen utfor Leichbuen, tok han op pengepungen sin, lo og ristet den opmed ørene på Tøllef. Og så sa han noe som Tøllef ikke hadde skjönt, noe mesopotamisk var det visst. Og så lo både han og fruen. «Hold din hule hånd i været, min gode Tøllef!» sa han. Han tok og tømte pungen i hånden hans. Og da Tøllef vilde til å telle pengene, kløp han bare hånden hans sammen og sa: «Vi teller siden!» Joks! tenkte Tøllef. Klinke joks! Han måtte sandelig telle pengene enda en gang. Han steg ned på det ene kne, tørket omhyggelig av dørstokken med albuen og la skilling ved skilling. — — — Han studerte og funderte, grov sig i håret, og tellet! Ikke kunde han nettop gi sig ut for noen regnemester, men en ort for meget var det nu. Gud signe presten! Han fortrød nu alt det vonde og stygge han hadde tenkt om Sigismund. Var det ikke nettop det han så titt hadde sagt til sig selv, at en aldri skulde si eller tenke noe stygt om et menneske en ikke kjente. Kølkjøreren la angerfull pengene ned i pungen og kløp låsen igjen; «knepp!» sa

ringveene: raftene.

den. Og så la han den slunkne pengepung i innerlommen på vesten og knappet tankefull og alvorlig messingknapp for messingknapp.

Han stod og undredes på om han skulde gå inn i stuen og sette sig en stund på en skammel; noen søvn blev det så likevel ikke inatt — — — for det var så rart om våren med søvnen, det var som den strøk sin vei med sneen og isen. Enn om han bare gikk inn i stallen og satte sig der på en høimes? Han kunde la stalldøren stå åpen så han fikk se på det bleke, vakre vårlyset.

Han grep efter nisteskreppen og tok den med sig. Han svelget tørt; sulten suget under bringen. Idag hadde han ikke smakt det som mat kalles. Men så husket han på at skreppen var tom. Ingen smålågråt for det! Imorgen kunde han kjøpe full både skreppa og ferdaspannet. Det var ingen sak når en hadde penger.

Tøllef klappet sig hofferdig over brystet der pengepungen lå.

Ja, *disse* pengene skulde da gammellensmannen slippe å få fingrene i. Av opgjørene for køl og kjøring så han sjelden kongens mynt, det en tjente på det slitet, gikk i trekk på provianthuset. Og til lensmannen.

Han sjanglet utmattet med den tomme skreppen over akslen inn gjennom døren og kastet sig ned i hestehøiet.

Og da kirkeklokken slo ett kort efter, sov kølkjøreren. Han skuttet sig i søvne. Han drømte at han åt og åt og aldri blev mett. Og så drømte han om den store gullstenen.

Den første natt på Bergstaden

Den nye sogneprest hadde tatt inn hos Leich. Hr. Morten Leich var byens største handlende. Her hadde Sigismund og frue fått anvist en liten tarvelig stue med små, blyinnfattede vinduer og gule hvirvler i rutene.

smålågråt: klage.

Fru Kathrine var blitt stående i reisetøiet ute i gangen og kike inn i det halvmørke rum. Et gyselig hull! Det lukket av veggsoff og skittent bohøve. Ikke gardiner for vinduene. Ikke teppe på gulvet. Hun kunde skrike høit — — — det var som hun så ned i en grav. Her skulde de altså holde til. — — — Her skulde hun kanskje også dø? Hun syntes hun så sig selv ligge hvit og avsjelet i en seng der borte ved den ene vegg.

«Benjamin!»

Fru Kathrine vilde si noe mer, men ordene blev borte. Hun famlet efter sine barns hender — — — de små, velsignede hender.

Sigismund trådte helt inn i stuen og blev stående med hendene i siden midt på gulvet. Han stod som en kjempe i en dukkestue. Og han dreiet sig rundt på hælen et par ganger, så de tynnslette gulvplanker gav sig under ham. Kremtet så illevarslende og tilkastet kjøpmann Leich, som stod barhodet og med et nøkkelknippe i hånden, et bistert blikk.

«Har I ikke nogen uslere bopæl til Jers prest, hr. Leich?»

«Jeg har den hverken værre eller bedre, Eders velbårenhet.» Og han la til, efter å ha gjort en tilvant bevegelse med nøkkelknippet: «Vi er desværre ikke bedre vant her på Bergstaden.»

«Kom børn!» sa Kathrine til sine to smågutter, som stod blåfrosne og hengte armene i voksne menns trøier. «Her er umulig at tage ind!»

«Kathrine!» ropte Sigismund. «Vi kan ikke tilbringe natten med våre børn på gaden!»

«Om så sker, blir det ikke min skyld, hr. Sigismund!» bemerket Leich.

«Vi skal tales nærmere ved om den sag!» sa Sigismund.

Han prøvde å treffe kjøpmannen med nok et bistert blikk, men det prelltet av. Hvorpå kjøpmann Leich til deres store forbauselse spurte i en ytterst vennlig tone, om de ikke vilde være av den godhet å ta til takke? Imens kunde Gerhard legge godt både i ovnen og på skorstenen, så det

blev litt hyggelig herinne. Han skulde også gi ordre til piken Anne-Sofie om å sette inn vann, så herskapet kunde få vasket sig. Og Leich smilte søtt, som om det gjaldt en forretning, først til fruene og så til presten.

«Tusen tak!» sa fru Kathrine og neiet nedlatende.

«Tak!» sa Sigismund kort.

Ved bordet i kjøpmann Leichs dagligstue undgikk både prestefolkene og vertskapet å tale om andre ting enn det som dreiet sig om reisen opover Østerdalen. En slem årstid å foreta lange reiser på. Prestefolkene hadde vel ikke frosset altfor meget? Ikke allerverst. Ikke det. Ja, det var da enda godt. Verst for barnene naturligvis. Med barn burde en aldri reise så langt uten sommers dag, når det var sol og varme i luften. Efter almanakken skulde det nu riktignok være vår, men i år lot den vente på sig — — — det var forresten som våren innfant sig senere og senere for hvert år som gikk, dertil kom den stadig vedvarende ufred. Og for å få tiden ytterligere til å gå ved bordet, fortalte Morten Leich om en rekke besværlige reiser han hadde måttet foreta til Kristiania. En gang fikk han lungebetennelse på nedturen og blev liggende tre uker på lensmannsgården i Eidsvold. Han blev nødt til å tilkalle en tysk feltskjær fra Akershus. Han slo da en åre på ham. Ja, ja. Hele tiden mens Leich var borte måtte madamen greie krambuen alene. Ja, den tiden glemte de aldri; det var idetheletatt et meget besværlig år.

«Tør jeg utbede mig den ære at drikke med provstinnen!»

Kjøpmannen smilte igjen søtt og bukket dypt for fru Kathrine. Han hadde nesten ingenting i sitt glass, en dråpe eller to. Hr. Leich var en ytterst forsiktig herre.

«Skål hr. Lig!»

«Leich!» sa Sigismund.

«Å, jeg beder tusinde gange omforladelse!» stammet prestefruen.

«Skål!» sa Morten Leich. «Tak! Tak!»

I førstningen var det alltid litt vanskelig med fremmede navn fremholdt Leich; flere av hans også tildels gamle

forretningsvenner både i Trondhjem og Kristiania hadde ofte tatt feil av Lig og Leich, den slags ting var så fort å forveksle.

Fru Sigismund følte sig likevel forlegen og satte glasset fra sig unødig langt inne på bordet. Hun visste ikke engang om det fantes noen som hette Lig.

Leich tok så sin gull-snusdåse og rakte den over bordet til presten. Og herrene snuset og nøs. Leich nøs idag riktig kraftig; han hadde det ellers ikke med å nyse, men for at hans velbårenhet ikke skulde sitte og nyse alene, gjorde han sig til og nøs gjentatte ganger.

Og imens gjorde han sig op en mening om prestens: Noen forfengelige mennesker! Han hadde med vilje kalt prestefruen prostinne uten at hverken hun eller hennes mann hadde rettet ham.

Fru Kathrine lå og hutret og frøs utover natten. Det stod koldt av veggene. Og sengklærne var også iskolde. Nu gjennemiset kulden henne både innenfra og utenfra. Og mørket mellom disse vegger var kaldere og dypere enn alt annet mørke; et gammelt mørke, full av forgift! Hun kunde nesten ta i det med hendene — — — sleipt og ormekoldt kjentes det. Og det la sig tungt over hennes bryst og ansikt.

Og så blev hun liggende lenge og lytte til guttenes åndedrett. Omtrent som om hun var redd for at dette mørke skulde kvele dem. Og de sov; Sigismund sov visst også? Hele verden var falt i søvn. Bare hun lå våken og lyttet, ikke med ørene men med hjertet. Hvor redselsfullt det enn var alt dette omkring henne, var *det* dog ikke det aller-verste. Innerst inne i henne satt noe som var enda forferdeligere: sjelens evige angst! For hvad? For alt det onde hun ikke kunde se med øiet og høre med øret, men som hun visste var til stede. Angsten hadde engang ett sig inn i hennes sjel. Ved alt det som var og ved alt det som vilde komme, var det angst. Å, denne grenseløse angst fulgte tanken som skyggen fulgte legemet. Hun kunde ikke flykte fra den. Om hun så flyktet til verdens ytterste grense, vilde den ile ved siden av henne hele veien.

Endelig gled så hennes øine langsomt i. Hun kjente angsten gjennom søvnen også, men så blev søvnen den sterkeste — — — den skjønneste, sterke søvn.

Om litt flyktet så søvnen igjen. Og angsten var der på nytt. I sin nød foldet hun hendene og prøvde å tvinge tankene sammen til en bønn. Hun bad forresten ikke stort for sig selv. Ikke for barna heller.

Å, det var også andre å be for. — — — Hun blev så liggende og lytte til Benjamin Sigismunds åndedrett. Hun kunde ikke avgjøre om han sov eller var våken.

«Benjamin.»

«Ja hvad er det, Kathrine?»

«Får ikke du sove heller?»

«Ikke endnu.»

Hun tok så på å fundere over at hans varme legeme ikke kunde varme hennes. Hun fantaserte også om at det lå et menneske mellom henne og hennes mann. Og dette menneske tok all den varme hun tilkom.

«Herre! Herre! du som ved alt, du ved også om det er slik, eller om jeg tar feil!»

Nei, dette var galskap. Her lå ingen andre enn de to, Benjamin og hun. — — — Hun kjente sig tryggere nu. Og med tryggheten kom søvnen. Den skjønneste søvn.

Sigismund brettet felden bedre om henne.

«I Guds navn!»

Han følte det som en lettelse da han hørte hun sov. Stakkels Kathrine! Han løftet også armen for å stryke henne over håret, men den falt tilbake og blev liggende slapt på åklæet. Han kunde bare komme til å vekke henne.

Var det derfor han ikke strøk henne over håret? Ja! Ja! Hun var trett og utslitt efter den lange reisen. Hun trengte hvile.

Ja, nu lå han altså her. Her i ørkenen! Han burde kanskje likevel ha lyttet til Kathrines råd og sagt fast og avgjort nei til denne beordring. Han hadde også gjort det, om det ikke hadde stått levende for ham at Gud nettopp trengte ham her. Her i isen og sneen. «Der!» sa en indre røst. «Der har du en gjerning at gjøre. Vé den, som har lagt sin hånd

på plogen og ser sig tilbage!» Her skulde iallfall ingen minner kunde forlede ham til å vende sitt ansikt mot Sodoma og Gomorra. Han hadde sagt farvel til alle sine videnskaper til fordel for den ene videnskap: Videnskapen om ordet. Ordet, som var en ild og som en hammer som sønderslo klippen.

I den første tiden efter at han var blitt ordinert som prest, mens Kjøbenhavnertiden og de altfor mange glade dager dernede ennu var så nær, var hans indre menneske blitt forvandlet til en saltstøtte.

Med Guds bistand og råd hadde han atter fått vendt sitt ansikt mot østen, mot korset på Golgata!

Og den første morgen

Benjamin Sigismund slo øinene op og blev nesten blendet av et hvitt, sterkt lys.

Hvor befant han sig! I et fremmed land, i Kjøbenhavn igjen? O, den tid var dog lengst forgangen. Han reiste sig op på albuen og stirret med søvnige øine på veggene, på vinduene og op i taket. Han var jo på Bergstaden.

Han kjente sig fullstendig uthvilt. Tross det hårde leie hadde han fått en dyp og vederkvegende søvn. Han hadde sovet sitt sinn lyst. Nu brente han efter å ta fatt.

Enn om han nu gikk sig en tur i den årle morgenstund? Her var ingen som kjente ham ennu. Han kunde således fritt gjøre sine iakttagelser! Op! Op! Morgenstund har gull i munn!

Halvnaken blev han stående fremfor sengen og se på Kathrine. Hun sov. Hun sov mer enn hun selv trodde. Han kunde undertiden i sitt stille sinn bebreide henne at hun sov så meget. Den som sov syndet ikke! Godt. Men et meget sovende menneske var ikke et helt levende menneske. Blodet gikk for langsomt, det vendte ikke heftig og ofte nok tilbake til hjertet. Ved for megen søvn brant den menneskelige ånd med for lav flamme, den utstrålte for lite lys

og varme — — — det blev alltid noe goldt og øde omkring et meget sovende menneske.

Nå! Nå! Han tenkte ikke bare på Kathrine. Han tenkte også på andre han hadde møtt.

Han prøvde så å tvinge sig til å tenke på helt andre ting. Den slags tanker var ikke av det gode. De var verdslige.

Ytterst utålmodig med sig selv tok han i en fart klærne på. Omtrent som han stod i begrep med å flykte fra noe.

Da blev han opmerksom på at han hadde tatt vesten vrangt på sig; det var ikke noe godt varsel. Ah! Kuns overtro! Han rev trøien av sig igjen og tok vesten riktig på. Og så trykket han luen dyktig langt nedover ørene for at ingen skulde få se hans ansikt — — — for den første gangen han vilde vise sig for sine sognebørn og byens borgere, måtte han iføre sig sin embedsdrakt.

Han kastet et blick bort på veggen der samarien hang — — — den var enda litt for krøllet til å ta på. Og han strøk sig med håndbaken under haken. Egentlig burde han ha barbert sig før han gikk ut — — — men han hadde ikke tid, ikke nu. Han måtte først få et blick av byen og byens liv.

Sigismund var meget spent. Den nordlige Bergstad skulde være høist eiendommelig både hvad arkitektur og folkeliv angikk. For noen år siden hadde han lest en beskrivelse over Bergstaden. Og han hadde allerede da fattet en sterk interesse for stedet. Han ante bare ikke den gang at han skulde bli sogneprest til dette sted.

Da Sigismund gikk ut porten i Leich-gården, slo en merkelig klar og kald luft mot hans ansikt. Svovelôsen fra igår var borte. Og det skinte fra alt rundt omkring ham. Endog de svarte husvegger hadde fått en blålig glans. Det hadde frosset på i daglysningen. Og isen sa «krass! krass!» under hans altfor tynne støvlesåler. Enda det var tidlig på morgenen, klokken i kirketårnet hadde nettop slått seks, var det alt en livlig ferdsl i stadens gater. Det undret ham at omtrent alle mennesker var sysselsatt med å kjøre lass, de fleste kjørte med hester, men noen også med okser.

Et og annet fruentimmer kjørte også. Og disse så ut som menn, de var førlemmet, værbitte og fregnede.

En liten mann med spiss lue som et tårn, og iført en lodden mudd, fektende i luften med en lang stav, kom humpende rett mot ham. Den lille mannsling beveget sig mekanisk og løftet føttene komisk høit i været.

«Stop!» sa Sigismund. «Stop mand!»

Fyren stanset.

«E tu rektør!» skrek han. «Hell e tu anna storkar?»

Sigismund skjønnte at det var en lapp. Lappene var et halvhedensk folkeferd som levde med sine renshjorder rundt omkring i fjellene. Han trodde forresten at disse mennesker utelukkende opholdt sig i de aller nordligste landsdeler.

«Hvad heter du, mand?»

«Enn tu?» sa finnen.

Sigismund trodde at det lappen sa, var hans navn. Aldri før hadde han sett en slik forkrøplet skikkelse.

Finnen lot også til å finne Sigismund nokså konstig. Da han fjernet sig, gaulet finnen av fulle lunger efter ham:

«E tu prant-mester?»

Og da finnen ikke fikk noe svar på det, tok han på å le. Han lo til latteren gikk over til hujen:

«Te va pesyntelig te storkar! Ho! Ho! Ho!»

Sigismund holdt på å gå tilbake og refse mannen for hans respektløse opptreden — — for sådan kunde ikke folk stå og skrike efter stedets prest — — men så husket han på at mannen ante jo ikke at han var presten. Han skulde huske på ham ved en senere leilighet.

Folkets farverike og mangeartede drakter fikk Sigismund rett som det var til å stanse op i den allerstørste forundring. Over all denne farvegledede var det noe sydlandsk. Opover Østerdalen var klædrakten mer ensartet. Dessuten hadde ansiktene her et livligere minespill enn der nede; men denne bergalmue var jo av tysk avstamning. De fleste hadde brune øine. I blikkene var det noe grovt sanselig, især over de kvinner som kjørte.

rektør: direktør.

Sigismund styrte sin gang mot kirken, «Bergstadens Ziir». Lyset vokste omkring ham der han gikk, det sprang frem over takene og gjennom tvergater og gav gjenskin i de blanke vinduer og i den klirrende natteis på vasspyttene. Ved kirkegården stanset han. Her blev han stående lenge og stirre op mot den store praktfulle kirke. Her var Guds hus og Himlens porter! Hans inngang skjedde i det klare morgenlys; i det store lys fra Østen! Men kanskje Gud i sitt allvise råd hadde bestemt at hans utgang fra dette tempel skulde skje i aftenskygger, i skygger fra den evige natt?

Tårnuret slo med det samme syv slag. Og en ung kvinne i røde klær gikk forbi ham. Han kjente blodet forlot ansiktet. Han blev ganske kald. En erindring fra en lengst hennenden forårsnatt ved Søerne steg med ett levende frem for hans indre øie: Et bål og en skitten plattysktalende omstreiferske!

«Høie herre!» mumlet hun. «Jeg kan se Jer en årle morgen vandre op til en kirke og en kirkegård. Her møder I tilvisse en kvinne. Vogt Jer! Hun fører Jer til fald og ulykke! Hendes klædebons farve er blodets; det vorde Jer et tegn!»

Hvad skulde vel den grimme kvinne få å vite om hans fremtid ved å kaste et flyktig blikk i hans hule hånd? «Fabel! Kuns fabel!» Ingen dødelig var det forunt å lese ens skjebnetavle; den lå med Guds innsegl forvaret i de evige boliger.

Han gikk hurtig op mot kirken. Hvad som enn vilde skje, det var forut av Gud besluttet. «*Hans* vilje skje! *Hans* navn være lovet!» Og Sigismund steg med faste skritt op stentrappen til kirkedøren. Nøkkelen stod i. Han vred den om og steg inn. Andektig strøk han luen av og blev stående ved de nederste stolrader og stirre op mot alteret. Kirkens prakt slo ham med forbauselse. Han hadde knapt sett dens make! Han gikk så langsomt og stille og med bøiet hode op mot alteret og knelte ved alterringen. Ved de bodferdige og nådesøkendes benk var også hans plass.

Søerne: Søerne i Kjøbenhavn.

En stor fryd gjennomstrømmet hans sinn. Han kjente sig nær Gud, allkjærlighetens Gud.

Han begynte å bede om at *Han* i sin nåde aldri måtte gå fra ham. Da husket han på Petri ord: «Herre gå fra mig, jeg er en syndig mand!» Nei, han turde ikke her på dette sted gjenta den hellige apostels bønn. Dertil trengte han altfor hårdt til Herrens nærhet.

«Ånd også på mit ansigt, du Guds søn, og tilsig mig, som du efter din hellige opstandelse tilsagde dine disciple din helligånd!» Hvorpå han høit bad «Fader vor». Og da han kom til «ti dit er riget, magten og æren!» tok tårene på å dryppe ned på alterringens røde trekk. Og han fornummet en røst som sa: «Her i dette hus er det *din* gjerning begynner! Her er det *din* dag oprinder!» Hulkende utbrøt han: «Jeg har svoret Jehova med et hellig, evig ja!»

Ja, måtte han alltid få styrke til å holde dette løfte, denne ed for Guds åsyn. Hans egen kraft var intet verd.

Han reiste sig styrket. Og han blev stående og se på de i kirken ophengte billeder, leste flyktig underskrifter og så overfladisk på ornamenter; først ved altertavlen, som forestilte «Christi Nadvere», festet tankene sig ved det han så: mesteren, Guds sønn, i den natt han blev forrådt. Over det gamle billede lå en gripende nattestemning. Han kunde godt forstå at menneskene kastet sig i ydmykhet og tilbedelse på kne foran billeder fra den hellige skrift. Kunsten levendegjorde ordet.

Benjamin Sigismund blev revet ut av sine betraktninger ved at tårnuret igjen slo; åtte tunge slag! Nu brøt solen inn gjennom vinduene. Hele kirken lå i et eneste gyllenblekt lys. Gjenskinnet fra den hvite vårsne utenfor og fra de nykalkede kirkevegger blusset og brant mellom søileradene. De to lysestaker oppe på alteret var som to flammer som steg op fra den hvite alterduk.

Sigismund holdt sig for øinene. Alt dette lys gjorde ham ganske fortumlet. Og i denne stilling fant bergskriver Sigurd Olaus Dopp ham.

Bergskriven kom tøflende ovenfra skriftehuset. Han gikk og pusset sine briller med en grønn klut.

«Hvem er du?» spurte han og stirret Sigismund ufor-
skammet op i ansiktet.

«Hvem jeg er!» tok Sigismund hissig op igjen. «Tør jeg
min herre, forvisse mig om hvilken ret I har til at vide
det?»

«Hvad! Hvad!» stammet Dopp forfjamset og gned med
den grønne klut på brilleglassene. Han hørte mannen førte
dannet tale og sa «I».

«Er I en tilreisende?»

«Mit navn er Sigismund, sogneprest Sigismund.»

Bergskriveren rykket litt tilbake. Han hadde det med det
når noe forbauset ham.

«Dopp!» sa han. «Bergskriver!»

De trykket hverandres hender, hurtig og uten noen som
helst hjertelighet.

Dopp bad så meget om undskyldning for sitt uhøviske
spørsmål. Hans syn var en del svekket. Og da han stod i den
formening at en uvedkommende hadde trengt sig inn i
kirken, fant han at han måtte — — —

«Selvfølgelig!» avbrøt Sigismund ham. «Kirken har vel
sine kar og kostbarheter opbevaret her?»

«Ikke her. De befinner sig i madam Bloms forvar. Hun
er et meget pålidelig menneske. Hende kan man stole
på.»

Videre fortalte bergskriveren under ustanselig pussing og
ånding på brilleglassene at en fjern slektning av ham, fru
v. Knagen, som var her på Bergstaden på besøk, hadde
mistet nu siste søndag en gullnål. Et meget kostbart arve-
stykke forresten. Fru Knagen savnet nålen først igår aftes.
Og hun var som rimelig kunde være meget ulykkelig over
tapet.

Bergskriveren løftet hodet og smilte med skakk munn.
Og halvt i spott og halvt i alvor fortalte han at en høit-
stående dansk dame skulde ha forært denne nål i sin tid
til en frøken v. Knagen for en eller annen utvist artighet.
Nok om det. Men den danske dame, som forøvrig skulde
være ganske merkelig, hadde sagt at den dagen nålen kom
ut av familien Knagens eie, stod noe ondt oppe.

Nu lo både Sigismund og Dopp, de knegget så det sang i kirken.

«Overtro!» sa Sigismund. «Nedarvet forblindelse!»

«Ja selvfølgelig!» sa Dopp. Han slengte sine briller rundt efter den ene stangen. «Den gamle dame er som I forstår, litt kuriøs.»

Endelig satte bergskriveren brillene på sig og puttet den grønne klut i lommen bakpå frakkeskjøtene. Han småtrippet med et affektet smil i den skakke munnvik op i bergskriverkirkestolen og famlet letende bortover det slitte gulv med hånden. Sigismund kom oprømt efter og stirret også ned på gulvet efter nålen. Hans tanker kretset atter om det som inntraff isted ute i kirkeportene. Var det en tilfeldighet at han nettopp der møtte denne kvinne i de røde klær?

Heksens gurglende stemme skurret på nytt i hans øre.

Sigismund slo ut med hånden. Hvad den ukristelige omstreiferske profeterte, *måtte* avverges. Kathrine hadde sine feil. Jo, jo. Hun hadde det. Hun, som alle andre. Han vilde aldri komme til å svike henne — — — med en annen; utenkelig! Og Sigismund glodde av all makt efter nålen.

«Blind høne finder også et korn, hr. Sigismund!»

Bergskriveren løftet gullnålen triumferende i været. Og så flyttet han brillene langt op på skallen, som han hadde for vane å gjøre når han skulde se på noe riktig nøie. Holdt så nålen tett op til øinene. Jo, den var hel. Bare litt støv på den, som han forsøkte å blåse av — — — men han blåste forbi den — — — for vinden tok som smilet også veien ut gjennom den skjeve munnviken. Han rakte den til Sigismund. Og Sigismund beså den også nøie.

«Jo, jo. Den er visst i den skjønneste orden!»

Noe verdifullt smykke var det neppe, men det hadde altså sin lille søte hemmelighet. Og da — — — Han undret sig ellers over at den halvblinde bergskriver kunde finne den. Han, Sigismund, skulde også ha sett den på gulvet. Her måtte stikke noe under. Bergskriveren skulde vel aldri hatt nålen gjemt i hånden? Han blev ikke klok på mannen.

Sigismund og Dopp fulgtes ad ut. Og Dopp vred nøkkelen om i låsen.

Da de kom utenfor kirkegårds-portene, sa han høflig men kjølig farvel til presten og piltet ned Rauveten; Sigismund tok veien nedover Kirkegaten.

Han ergret sig over møtet med bergskriveren. Noe filureri lå det under dette med nålen. Bergskriveren hadde kanskje sett ham gå inn i kirken og visst hvem han var. Og — — — Nå! Han gad ikke befatte sig med dette lenger.

Ved Leich-buen i Storgaten møttes de igjen. Her nikket de bare til hverandre i forbifarten.

Ingen teppebelagt og rosebestrødd vei for konger og fyrster — —

Fru Kathrine sov ennu da Sigismund kom inn igjen. Han vekket henne ikke. Hun sov tungt og dypt. Bare et og annet åndedrag blev likesom hugget av på midten. Hennes hvite ansikt lå som en skygge mot den snehvite linpute — — — de lange brune hårfletter syntes helt sorte. Over hele hennes skikkelse var det noe som minnet om en død — — — en død ung kvinne som nettop var lagt på likstrå.

Ved dette syn følte Sigismund noe av sorg, av vemod. Han snudde sig bort. Her var forresten dårlig luft. Disse gamle vegger stinket. Han gikk bort til vinduet for å åpne det, men det var uten hasper, det var ikke til å åpne. En uskikk! Arg støtte han til en sprosse så ruten klirret i blyinnfatningen.

Fru Kathrine hørte det gjennom søvnen, men våknet ikke, så tungt sov hun.

Ophisset holdt han på å gi sprossen et nytt støt, men lot det være. Huset var jo ikke hans eiendom. Huset? En falleferdig rønne! De skulde imidlertid ikke bli her lenger enn nødvendig. Sigismund slapp sig ned i en grønnmalt pinnestol og strakte sine lange ben frem over gulvet. Lat-terlig! Hans ben rakk jo nesten bort til den annen vegg. Fullstendig latterlig! Han gløttet så op på samarien som enda hang slemt krøllet. Når Kathrine stod op, måtte hun

med en gang gå ned til madam Leich og låne sig et strykejern. Allerede i dag aktet han å gå ut i sin embedsdrakt. Og utålmodig strøk han luen av sig og la den op i vinduskarmen. Han blev så sittende og se utover Bergstadens torvtekte hustak.

Jo, det måtte innrømmes at det var en besynderlig bebyggelse; den vitnet mer om armod enn om smak. Ingen hus var like høie, de fleste bare en etasje, og op av dem alle stod en og flere uforholdsmessig lange skorstenspiper av gråsten. Høit over det hele raget kirken! Han satt likesom og så ut over en kjempestor kirkegård — — — murepipene blev til gravstener og husene til graver.

Alle disse små rønner skrek høit om trelldom.

Likevel hadde det hele sin egen merkelige tiltrekning. Alt, fra det aller simpleste til det aller største, hadde sin egen merkelige stemning. Endog den runde, forslitte gatesten som alle mennesker trådte på og spyttet på, hadde den. Vel, det kom kun an på om vore øine var oplatte og vort sinn var åpent.

Møtet, det flyktige møte med henne, den ukjente i kirkeportene, hadde også efterlatt en stemning. Hennes ansigt hadde han ikke sett; ikke helt. Han møtte henne imidlertid et øieblikk da hans øine ikke var tilbundet og hans sinns dører stod åpne. Engang hadde han lest noe om de lyse og mørke menneskers utstråling — — — enkelte mennesker er så lyse at de skinner på en, bare de går en forbi — — — og andre kan være så mørke at de kaster skygger over alt de kommer nær. Denne kvinne i de røde klær han møtte idag hadde skinnet på ham. Han kjente det. Han bar hennes lys med sig i sitt legeme inn i kirken.

Hvem var hun? Nå! Nå! Dette førte for vidt, det kom ikke ham ved hvem hun var! Prinsesse eller tiggerske, det kom jo ut på ett for ham.

Hans tanker sprang atter over på den snurrige bergskriver. Nu satt kanskje denne visne mann på sitt kontor og fortalte om sitt første møte med Bergstadens nye sogneprest. «Jeg vil ikke absolut påstå at han gjorde noe udelt behagelig indtryk!» sa han vel, den visne mann. Og rundt

omkring ham satt vel en hop langhårede skriverkarler og rystet bestyrtet på sine uvitende hoder.

Benjamin Sigismund gav luen i vinduskarmen et puff. Hvorfor bad ikke bergskriveren ham om å slå følge nedover gaten? Ja, for det viste sig da de møttes, at de egentlig skulde samme vei. Bergskriveren var ganske sikkert vel underrettet om hvor han, Sigismund, hadde tatt inn. Han var kanskje endog blandt dem som hadde vært med og bestemt at dette hus skulde være prestebolig? Kobbervirket hadde visst en viss rett til å bestemme over kirkelige anliggender her oppe; det hadde visst i sin tid bygget kirken.

Sigismund satt og egget sig selv op. Han blev likefrem ond på denne — — — denne bergskriver Dopp! Han, Benjamin Sigismund, var imidlertid ikke kommet hit for å tekkes menneskene. Nei: Han hadde en svøpe med sig. Den lå foreløbig godt skjult i hans hånd; men den var der.

Han sprang op.

«Kathrine!» ropte han. «En ny dag er oprunden!»

Fru Kathrine fór op. Hun blev sittende i sengen og se med halvåpne øine omkring sig. Nu var det som hun kom tilbake fra en lys verden etsteds langt borte.

«Vet du, Benjamin, hvad jeg nu netop drømte?»

«Nei, hvordan kan jeg vite det?»

Han smilte litt foraktelig, men det så hun ikke. Ennu satt drømmen så sterkt i henne at hun var helt optatt av den.

«Jeg drømte at vi var etsteds hvor det var sol og blomster, roser! Gule og røde roser! Og jeg syntes at jeg så trær jeg aldrig hadde set før; fugler hørte jeg også sang. Det var så skjønt, Benjamin!»

«Da blir det uvær, Kathrine.»

«Er du nu så viss på det?»

«Helt viss!»

Han vendte sig bort for at Kathrine kunde få på sig noen klær, men blev med engang utålmodig og spurte:

«Kan jeg så snu mig?»

«Ikke endnu, Benjamin.»

Sigismund blev da stående borte ved vinduet. Hans brede rygg skygget — — — det blev nesten mørkt av ham inne i stuen. Hun syntes at han stengte så for lyset — — — for solen. Nei, hun syntes ikke det heller. Hun syntes bare at Benjamin Sigismund var så bred og vinduet så smalt.

Sigismund var nu bra utålmodig, hørte hun. Han trommet på ruten. Og hun skyndte sig med å ta klærne på.

«Nu kan du snu dig.» Hun ilte til ham. «Godmorgen, Benjamin!»

«Godmorgen, Kathrine!»

Og mot sedvane kysset han henne. Ellers var det bare de sedvanlige to-tre klaps på ryggen. Hans kyss var som et bluss som flammet op foran hennes ansikt. Han var en skjønn mann. I hennes øine verdens skjønneste mann! Hans kyss blåste livets ånde i hennes kjærlighet. Hun blev het og rød.

Han slapp henne fort. Og da blev hun stående og famle ut i luften. Hennes hender lette efter noe å holde sig fast i.

Sigismund tok så fatt på å glatte sin samarie. Han *vilde* vise sig for sine sognebørn allerede idag. Ved litt forsiktig presning kunde samarien bli ganske som ny. Kraven var ny. Og fettlærstøvlene? Han så dem rundt. Nei, de var nok ikke nye — — — men ved å gå litt forsiktig greide de sig nok de også inntil videre.

«Benjamin!»

«Hvad vil du?»

«Ikke noget — — —» Hun tok sig med begge hender til hodet. «Jeg synes bare at — — —»

«Hvad synes du?»

«Jeg synes bare at det likevel er ganske vakkert her i den gamle stuen.»

«Nå. Ja, ja.» Han var sterkt optatt av sine egne tanker. «Vi får iallefald se at finde os tilrette her indtil videre.»

Hun hørte at han tenkte på helt andre ting. Han skjønte altså ikke at hun syntes at stuen var vakker — — — for hans skyld; å, ene og alene for hans skyld! Hennes kinner blev igjen gustne. Og stuen som hun nettop fant var så tiltalende, den var nu igjen slett ikke det. Heslig var den!

For å skjule sin skuffelse gikk hun bort til guttenes seng og så over deres sko og klær. Hun stjal sig til å stryke den eldste, Laurentius, over luggen. Hun måtte legge sin ømhet fra sig her; nu som så mangen gang før. Benjamin hadde ikke plass for hennes kjærtegn. I førstningen hun måtte gjøre dette, da Laurentius var yngre, falt det enda tyngre for henne.

«Ja, stuen?» tok Sigismund opigjen. «Den er slet ikke så allervørst. Du har ganske ret i det, Kathrine.»

«Er den ikke?»

«Ja, stod du nu ikke netop og sa at du syntes om den?»

«Benjamin!» Hun frøs og hutret; for det var koldt. «Jeg troede næsten du visste hvad jeg mente.»

«Nei, hvordan kunde jeg vite det?» Han la spottende til: «Visste du det egentlig selv, Kathrine?»

«Ja! Ja, jeg visste det!» Stemmen holdt på å briste. «Jeg sa det bare ikke! Ikke med ord iallefald!»

«Nå! Nå!» Han hørte at hun var opbragt. «Vi snakker så ikke mer om dette!»

«Nei. Vi kan jo la være.»

Sigismund lot som han var sterkt optatt med å efterse halshekten i sin samarie. Flere hekter var forresten helt løse. Han trengte nok likevel storlig til en ny samarie; men den dyre flytning hadde aldeles tømt hans pung. Og noen tiggerprest vilde han ikke være.

Ja, var dette overensstemmende med Kristi lære? *Han*, som sendte sine disciple uten gull og sølv i sine belter ut i verden. Ja! Nei! Han mintes mesterens ord: «Da jeg sendte eder ut uten pung og skreppe og sko, fattedes eder da noget?» De svarte: «Nei, intet!» Da sa han til dem: «Men nu skal den som har pung ta den med, og den som ikke har sverd, han sælge sin kappe og kjøpe sig et!» Nu som da stredes lyset og mørket. — — — Og mørket var egentlig det som trykket lyset sverdet i hånden. Sverdet *nu!* å, det var kapital, gull, verdslig gods! I vår tid var intet sverd så virksomt som nettop disse ting; de var mer enn tve-egget. Og tross det — — — mesterens ord var det ikke her op den veien Sigismund så titt hadde drømt om å gå:

veien op til makt, ære og innflydelse. Veien, Kristi ord pekte på, var ingen teppelagt og rosestrødd vei for konger og fyrster, for hovmodige og maktsyke. — — — O nei, det var *den trange sti* som førte frem til de saliges boliger. Han vilde be om kraft til å gå *den trange sti*. Og om styrke til å sette sig nederst ved bordet. Ikke under den forutsetning at de siste skulde bli de første, men i bevisstheden om at den aller nederste plass ved bordet virkelig var hans.

Men *verden*, den forbannede verden! den stod ved bordets øverste ende og vinket: Her oppe, hr. Sigismund, er Jers plass! Ban Jer nu vei hit op! Rydd alt som står i Jers vei tilside! Her står en gulltrukken stol og venter på Eders velbårenhet. Vær så artig, Eders høiærverdighet! Og så lot Hans høiærverdighet ridder og biskop Benjamin Sigismund sig synke velbehagelig ned i den gulltrukne stol. I den forbannede verdens gulltrukne stol!

Da kom Morten Leichs taus, Anne-Sofie, inn uten å ha banket på døren.

Sigismund våknet op av sine drømmer og så piken an. Han kvapp. Var det henne? Profilen lignet. Blodet farvet hans hender rosenrøde. En forunderlig mild rus gled inn i hans hjerte. — — — Han fikk så se en hvit flekk efter drypp av alterlys på samarien. Nesten forlegen tok han på å skrape flekken av med neglen. Og det var en stemme inne i ham som uavsladelig spurte og spurte: «Er det henne, du? Kan du kjenne henne igjen?» Men så kom en annen stemme og svarte: «Nei, det er ikke henne! Hadde det været henne, da vilde lyset i vinduet ha været meget lysere enn det er. Og veggene! disse sorte, skidne vegger, vilde ha skinnet!»

Han gjorde et slag over gulvet og lot som han ikke så piken. Fabler og ørkesløse drømmer! Han stanset så midt på gulvet og så piken inn i ansiktet.

«Hvad heder du, barn?»

Han prøvde å ta en streng prestelig mine på — — — men ansiktet vilde ikke vite noe av den minen nu. Han så ut nærmest mild.

Hun svarte frekt: «Anne-Sofie!»

«Anne-Sofie!» tok Benjamin Sigismund opigjen. «Jaså du heder Anne-Sofie. Hm! Ja. Ja.» Han måtte summe sig. «Å vil du spørre din husmor om hun har et strygejern at låne os?»

«Hæ! Strykjarn! Dokk mene fil persjarn?»

«Ja, pressejern.»

Sigismund nikket.

Anne-Sofie slo øinene ned. Presten glodde så på henne. Og fru Kathrine reiste sig op fra sengkanten. Hun syntes at det var noe som tok tak i henne og løftet henne i været. Hun stirret med store utstående øine — — — først på sin mann og så på piken. Her lå noe i luften. Noe som skremte henne. Hun kunde ikke skjønne hvad det var.

«Er det noget du ellers vil, Anne? Hvad var det nu mere du hed?»

Hennes stemme var nu ikke fullt så frekk. Og det beroliget litt fru Kathrine.

Sigismund holdt på å spørre om det var henne han i solopgangen møtte oppe i kirkeportene, men av hensyn til Kathrine lot han det være — — — for det vilde bare gi mistenksomhetens nagende orm i hennes sinn ny næring. Han kunde spørre piken en annen gang.

Han stakk tommelfingrene ned i vestlommene og tvang sig til å se ut rolig og likegyldig.

«Ja, var det så ellers noget, Anne-Sofie?»

Han måtte se å få en ende på dette; de kunde ikke bli stående her tre mennesker og glo som gale på hverandre.

«Jå-åv! Det va sagt no anna. Je skull be Dokk frå madammen kommå ne og eta på timen!»

Hun sa det i et eneste opkavet åndedrett.

«Hvad skulde vi?» sa Sigismund; fru Kathrine hadde ikke skjønt et ord.

«Eta!» skrek Anne-Sofie. «Eta, vel!»

Hun ønsket sig vel og vakkert på den andre siden døren igjen. En pest og en plage var det her i Leichgården med alle disse storingene støtt, som stod og gapte og spurte opigjen annethvert ord rett folk sa til dem. En skulde gjøre

som drengen, Gerhard, bare riste på hodet og innbille dem at en var stokk døv.

«Spise, mener du?» sa fru Kathrine.

«Ja!» sa Anne-Sofie.

Hun kunde ikke dy sig for å flire. Hadde hun bare endelig fått dem ned i stasstuen, kunde de få gjøre som de lystet for henne — — — enten de da vilde eta eller spise.

Fru Kathrine fikserte henne skarpt. Hun harmedes på denne frekke tøs. Hennes ord og lader var gresselig udannede. Hun harmedes på Benjamin også. Og en ting til som stadig harmet henne: Den skanse av stand og dannelsen som almuen før ikke hadde kunnet stige over, den var der ikke lenger. Ikke som før! Begge parter hadde stått sig på at denne skanse fremdeles hadde blitt holdt vedlike. Hver gang hun så Benjamin stod i ferd med å ville spankulere over, blev hun ond. Og da tenkte hun og ønsket ondt. Etterpå kom angeren. Angeren stod alltid ute på dørhellen og ventet til de onde ønsker gikk ut igjen; da gikk den inn. Og den gav sig god tid når den først var kommet inn under ens tak. Hun hadde engang vært så ond at hun hadde ønsket å se Benjamin Sigismund død, på likstrå! Benjamin Sigismund, hennes husbond! Vanvidd!

«Hils madam Leich, tak!» sa Sigismund. «Vi kommer med én gang!»

Og Anne-Sofie gikk, uten å neie og uten å se mer, hverken på presten eller fruene. Hun krummet ryggen og smøg ut.

Fru Kathrine syntes at Anne-Sofie lignet et dyr da hun gikk ut av døren. Ja, så ond var hun nu at hun kunde synes det.

Men Sigismund passet på å iaktta hennes bevegelser — — — måten hvorpå hun gikk og bar hodet. Nei det var nok en annen han hadde møtt. Og han blev glad over det.

«Benjamin!» sa fru Kathrine. «Husker du at du engang fortalte mig, at du var sammen med din far i båd ude på fjorden. Dere skulde vist skyte alker — — — og at du blev grebet av en uforklarlig galskapslyst — — — du vilde løfte geværet og skyde din egen prægtige far.»

«Ja! Hvad så?»

Han vilde nødig drøfte dette nu.

«Var du ond på ham i det øieblik du holdt på at gjøre det?»

«Ond på far?»

Fru Kathrine turde ikke spørre om mer — — — men det hadde forfulgt henne og gått i bakhold og overfalt henne dette at hun engang ønsket Benjamin Sigismund død; dette ønske hadde fått dødssyndens grimme ansikt. Hver gang det viste sig for henne, gikk hennes sjelefred i stykker. Hun skimtet det nu igjen. Ikke turde hun søke inn til noen og be om beskyttelse, når det viste sig, aller minst hos Benjamin. — — — Men hos Gud? Hun visste ikke om det ikke var nettop Gud som lot henne se det?

«Ta nu på dig, min ven! Jeg er sulten!»

Han knyttet opigjen sitt silketørklæ under kalvekrysset. Og han skjelet med øinene og anstrengte sig for å se tørklæsnippene nede på brystet.

«Kan det gå an, Kathrine?»

Han brettet snippene omhyggelig ut — — — de var gamle og slitte efter mange tusen knytninger. Alt han hadde på sig var gammelt og slitt. Og fattigdommen var ikke god å bære skjult under kappen.

Efter frokosten var Sigismund i strålende humør. Han hadde ærlig talt vært voldsomt sulten. Og det skulde være sagt til madam Leichs uvisnelige heder, at et godt og vederkvegende bord hadde hun. Hr. Leich selv var visst en meget bra og aktverdig mann. Han hadde idag fått det beste inntrykk av ham.

«Han taler dog et mindre korrekt sprog!» innvendte fru Kathrine.

«Nå! Nå!» sa Sigismund. «Husk på at han ingen akademisk dannelselse har fået. Ved disken er såmen hans sprog mer end godt nok. Forøvrig kan jeg fortælle dig at han er prestesøn.»

«Er han? Nå ja. Ved disken må vel kanskje også almuens sprog helst tales.»

«Ved disken og på prækestolen!» sa Sigismund.

«Hvad?» spurte fru Kathrine. «Hvad sa du nu, Benjamin Sigismund?»

«Jo, jeg sa *det!*»

Han rynket sine buskede øienbryn, og fru Kathrine visste godt at det var uværstegn. Hun valgte å tie.

«Husket du så på at be madam Leich om at få låne et pressejern?»

«Har vi brug for det nu netop?»

«Ja, til min samarie.» Han løftet den ned fra veggen. «Disse dryppene fra alterlysene kan jeg ikke få skrabet av, de må dampes.»

«Du vet jo at jeg ikke godt kan spørre om den slags ting selv. — — Vi må vente til vi får pige som kan gå med besked.»

«Vente?» ropte Benjamin Sigismund. «Jeg kan ingenlunde vente!»

— — — Hun tok nu og dyppet en hvit linklut i vaskevannet, pirket ut av varmen en glo og viklet den våte klut om den. Og med samarien over knærne gav hun sig til å dampe. — — — Benjamin kunde til sine tider finne på å forlange det urimeligste. Hun dyttet og dyttet den fresende glo på prestekjolen. En vond lukt av trå talg og gammelt tøy bredte sig i stuen.

Nu tok Sigismund på å utvikle for henne hvordan han hadde tenkt at de skulde innrette sig: Av Morten Leich hadde de fått overlatt et kammers ved siden av, der var det god peis til å koke på og plass til guttenes seng. Og så fikk stuen bli kontor og dagligstue. I kontortiden og ellers når han trengte arbeidsro, måtte hun og guttene ta opphold i kammerset og være stille der. Her ved vinduet vilde han ha skrivebordet. Herfra kunde han se kirken. Og hvad alle disse mange hustak med torv og grå stenheller og lerslåtte skorstenspiper angikk, så *vilde* han venne sig til dem. Når en bare passet på å se på en ting i de gode stunder, når ens sjel var vendt mot det høie, mot Gud, da vilde de få glans av Guds herlighet.

«Av skjønne syner opstår skjønne billeder, min ven. Og disse billeder pryder for sjælens øie et sted, et landskap,

som virkelige bilder pryder en væg for det legemlige øie.»

«End de andre bilder, Benjamin, de onde, vil ikke også disse stige frem for sjælens øie.»

«Ikke i den grad! Vor erindring skiller sig forholdsvis fort av med det som er ondt.» Han blev så i sitt gode humør høittravende. «Har du ikke følt, Kathrine, hvordan de gode minder iler foran dig, de danser som lysalver med roser i håret på veien du går frem på, mens de onde minder bare kommer slæpende efter — — — og at avstanden mellem dig og disse stadig blir større og større?»

«Føler du det altid på denne måden, husbond?»

«Ja! Ja!»

«Da er du båret til verden under et lykkelig himmeltegn, Benjamin.»

Hun blev sittende med hans samarie på fanget og stirre med stivt blick rett frem for sig. Gloen i kluten brente sig gjennom den, men hun la ikke merke til det. Hennes hvite hånd blev enda mere hvit.

«Ja. Og Gud glæde min skjønnne mor, der hun ligger i sin dybe grav for at hun bar mig til verden netop under dette tegn! Guds tegn!»

Benjamin Sigismund gikk bort til vinduet og blev stående og se op mot den gylne engel; solen skinte nettop på den, og den lignet en virkelig engel på vei ned mot jorden, blåsende på sin basun.

Og han tok opigjen:

«Gud glæde min skjønnne mor, der hun nu ligger i sin dybe grav!»

Smed og klokker Ol-Kanelesa

Klokken fire; Sigismund satt alt ved sitt skrivebord. Han satt med hånd under kinn og ventet på solen.

Full av iver hadde han våknet mens det ennu var nesten mørkt. Han hadde med én gang stått op og tatt den

vanlige morgengymnastikk. Hadde så slått ild, tendt et talglys og gått til arbeide. Han hadde snart sin tiltredelsespreken ferdig.

I to dager hadde han i sin embedsdrakt gått rundt i Bergstadens gater. Han hadde hilst på alle stadens kondisjonerte. Og igår tilsa han to berusede hytteknekter å møte på kontoret til idag. Senest kl. 9! Et glass i all sømmelighet innen døre i familiens skjød eller i godt vennelag var ham aldeles ikke imot — — — men fylleri på åpen gate, det aktet han å sette stopper for! De to hytteknekter vilde han refse rett grundig. Videre vilde han innkalle dem til å møte i skriftehuset første søndag efter sin innsettelse for at de der kunde gjøre bod. Han ønsket å beta dem enhver lyst til vedblivende drukkenskap.

Nu, da dagslyset vokste omkring ham og det osende talglys brant ned i staken, kjente han sig døsigt! Det var dyp fred, det var stigende trygghet i det første morgenlys; det var de skjønne drømmes time! Natten var søvnens, ikke drømmes tid.

Presten duppet. Hodet gled et par ganger ut av hånden. Han rettet sig op. Han syntes at en hånd, ikke en fremmed hånd, men en ung kvinnes hånd var det, strøk ham nettop over håret. Han hadde sett et blekt pikeansikt, ikke fremmed det heller; men hvad hun het, det kunde han ikke si, for han visste det visst ikke?

«Nå!» sa han til sig selv. «Her er ikke tid til søde syner, men til arbeide!»

Han tok atter fatt på sin tiltredelsespreken. Han bygget den op på Jeremias' ord om det ondes voldsomme varaktighet på jorden: «Blesebelgen er opbrent av ilden; forgjeves har man smeltet og smeltet, og de onde er ikke udskilte!»

Sigismunds fjærpenn kratset. Han stridde med tunge ord. Han fremtvang billeder av voldsom styrke. Han blev selv grepet av dem. Han, Benjamin Sigismund, var iferd med å holde en ny bjergprediken.

Da gikk døren op. Inn kom en firskåren mann med et sterkt ansikt og buskede øienbryn. Han så ut til å være

noe over de femti. I helgepuss var han. — — — Han hadde gule, feltberedte elglærsklær, kalvekryss og gulrødt silkelommetørklæ.

Sigismund vendte sig i stolen og stirret bakover på mannen.

«Er det klokkeren?»

«Ja.»

Sigismund mønstret ham skarpt med øinene. Hans ansikt og hode var som hugget i sten, det var noe fornemt over trekkene, noe aristokratisk, som Sigismund med engang følte sig tiltalt av.

«Jeg budsendte dig igår, klokker!»

«Je va opme Aursunna.»

«Aur — Hvor ligger det?»

«Vet it presten det da?»

«Nei.»

«Nei. Nei. Det kan fil så vårå det.»

Sigismund rykket til i stolen. Han hørte noe av den samme kolde forakt i klokkerens stemme, som han hadde hørt i kølkjørerens. Høist besynderlig forekom det ham at mannen innfant sig her på kontoret så tidlig, lenge før folk stod op. Han skyndte sig op og satte noen høiryggede gyllenlærstoler til skjermbrett foran sengen, der Kathrine enda lå og sov. Nødvendig var det vel ikke, Kathrine hadde et solid sovehjerte; men for klokkerens skyld. — — — Nødvendig var det vel ikke for hans skyld heller. Almuen hadde ikke noen bluferdighet. Ikke for to skilling!

Og Sigismund stirret gjennom vinduet op på kirketårnet. Klokken slo snart fem.

Først nu la han merke til at det allerede var full ferdsel ute på gaten. Han hadde vært så optatt av sin tiltredelsespreken, at han ikke en gang hadde hørt klokkespillet fra de hundrede hester, som var på vei op til smeltehytten med køl og malm.

«Godmorgen, klokker! Vel møtt!»

«Gumorn ja! Dokk må vårå velkommen!»

Klokkeren gløttet undselig mot sengen.

«Je fe mest kommå att sea je; frua søv, ser je.»

Han snakket lavt som han var redd for å vekke henne, og han passet hele tiden på å snu ryggen til.

Sigismund stusset. Han blev likevel forundret over mannens takt.

«Nå! Nå!» sa Sigismund og klappet klokkeren på ryggen. «Vi kan sette os hernede ved døren og tale sammen i al stilhed.»

Han pekte med sin fjærpenn på en gammel stol med brutt rygg og rødmalt sæte.

«Æres den, som æres bør!» Klokkeren satte sig på dørstokken. «Her er mer enn bra nok for mig.»

«Hvo sig selv fornedrer skal ophøies, klokker.» Sigismund satte sig forsiktig på stolen. «Og ditt navn er altså Ole Korneliusen?»

«Ol-Kanelesa ja.»

«Hvad?» sa Sigismund og reiste sig igjen. «Heder du ikke Ole Korneliusen?»

Han gikk bort til bordet og grep efter kallsboken. «Klokker Ole Korneliusen, født av forældrene Kornelius Olsen Bonde og hustru Gunhild Erlingsdatter, født — — —» Sigismund holdt boken tett op til øinene. «Er det Hjulmager?»

«Stemmer!»

«Stemmer?»

Sigismund skjønnte ikke riktig.

«Je mene, at Dokk les ret.»

Sigismund kastet boken på bordet. Også denne mann talte visst med kløftet tunge? Han vilde lære folket her i bergene av med denne forargelige tvetale. Han hadde best lyst til å gi klokkeren et fingerpek nu med en gang; men da det var første gang de så hverandre fikk han holde tann for tunge.

«Hør min gode klokker, hvordan er så det moralske liv her på Bjergstaden?»

«Å, je trur det er omtrent som i Noa dager, de gav tilegte og toge tilegte.»

«Hvordan forholder det sig så med de enkelte laster — — — la os nu for eksempel si drukkenskaben?»

«Å, de e fill omtrent som før, de sju; de kunna ha værre værre og de kunna kanskje ha værre bere òg.»

Og så satt de og tidde en stund. Da gikk det op for Sigismund at han var blitt omtrent like klok av klokkerens svar. Hans ord var så glatte som kiselsten. Prestens ergrelse over det runde og intetsigende svar gikk allikevel over til munterhet. Denne bergmann var visst alt annet enn en dumrian. Denne ro, denne sikkerhet og denne takt og ufor-skammethet på samme tid, var gammel norsk; Sigismund hadde nær sagt kultur.

«Vi kan altså si at det gjennomgående er en ædruelig befolkning her i sognet, Ole Korneliusen?»

«Om vi skull sei no anna, da mått folk vårrå full støtt; og da stana *Værke* og da stana *smelthytta*. Da vart stor-karan brølæns og!»

Sigismund reiste sig igjen. Han vilde ikke nettop påstå at klokkeren gav ham noen fyldige opplysninger. Og tiden var litt for kostbar til å kaste bort på denne uvillige mann. Sigismund hadde enda en god del igjen på sin tiltredelsespreken.

Ol-Kanelesa reiste sig også. Han var både tørst og sulten og vilde gjerne komme sig hjem til Elisabetstuguen for å få sig litt tillivs. Nu slo kirkeklokken seks; han skulde for lenge siden vært i smien.

De stod side om side, prest og klokke, og lydde til de tunge slag fra malmhammeren i tårnet.

«Vor klokke slår, vor tid bortgår — — —»

«Og evigheten forestår!» skyndte Ol-Kanelesa å føie til.

«Ja. Og du er alt en gammel mand, klokke?»

Sigismund hadde likevel lyst til å komme ham litt inn på livet. Han vilde ha godt av å bli minnet om alle tings forgjengelighet, også sin egen.

«Je e fem og femti år! Og presten?»

«Jeg er tre og tredivel!»

«Da går det fort!» sa Ol-Kanelesa. «Ette en e tretti går det som en røk!»

Han åpnet døren og skrevde over dørstokken. Presten blev stående i dørgløtten og holde sig i klinken.

Ol-Kanelesa bøide sig og tok frem fra råen bak døren en fele, inntullet i et tørklæ.

«Er du spillemand også?»

«It-no å snakke om.»

«Du har jo fiolin.»

«Ja, det er mange som har e fele. Og skull alle dem våre spelmænd, da vart det strivoli med spel og dans her i væln.»

«Du har altså spillet inat, klokker?» sa presten strengt.
«Er ikke det letsindig av en kirkens tjener?»

Ol-Kanelesa la felen under armen.

«Er det galiar å spela om natta hel om dagen? Je ha alder sett det forbydd!»

Sigismund syntes han snakket til et fjell; en aldeles ufattelig kold ro satt denne mann inne med, en ro ingen og intet kunde rokke ved.

«En ting, klokker, du må lytte til samvittighetens røst!»

Ol-Kanelesa blev stående lenge og fundere og stirre ned mot gulvet; og Sigismund blev utålmodig, denne samtale syntes aldri å ville ta ende.

«Ja, må presten lye ette den røsten da?»

«Ja visselig må jeg det!»

«Da e samvittigheta Dor før lågmælt. Je tykje samvittigheta er no tå de høgsmæltas tå alt.»

Nu blev det Sigismunds tur å stå og tenke sig lenge om. Best lyst hadde han til å irettesette denne i ord og lader forvorpne person. Hans tale var uhøvisk. Han talte som til en av sine jevnlike og ikke til sin foresatte. Han var forøvrig ikke helt sikker på om mannen var edru heller.

«Om dette skal vi tale en annen gang!»

«Ja, vi må ha noe å snakke om sea òg.»

Og Ol-Kanelesa gikk ned trappen.

«En ting til, klokker!» Sigismund bøide sig langt ut i døren. «Er det meget dans her?»

«It så mye som før.»

«Hvad kan så ha bevirket at dansen er i avtagende?»

«Je trur it at dem belle danse fullt så mye, som før; det bli mesta tvi hopping.»

Sigismund skjønte ikke. Dette var gjerne noe giftig, noe aldeles umulig igjen. Han syntes også å opdage et forhånende smil i klokkerens ansikt.

Han sa strengt:

«Hvad mener du?»

«Je mene det, at folk e før sultin no. Halår og krig støtt, det e itno større å danse på det.»

«Er her hungersnød?»

«Ja det vart småt om mat her oppi snøfonnom.»

«Trist!» sa Sigismund. «Trist! Trist!»

Han blev med en gang mild. Det så ut som naturen nu sådde med den gale hånd. Krig, pest og hunger sådde den! Jeremias hadde rett: «Blæsebælgen er opbrændt av ilden; forgjæves har man smeltet og smeltet, og de onde er ikke utskilt!» Likevel! Tilslutt *skulde* de onde bli utskilt! Her gjaldt om ikke å tape troen på lyset.

«Farvel, klokker!»

«Farvel ja!»

Ol-Kanelesa gikk. Og det sang i en felestreng med det samme han steg ned på det nederste trappetrin. Tonen sprang ham til hjertet. Han var spillemann og smed; stålet og jernet og felen, og Hyttelven om våren, alt hadde den samme sangen.

Sigismund satt igjen ved skrivebordet. Han satt og bladde i sitt manuskript til tiltredelsesprekenen; den nye bjergprediken! Han hadde mistet tråden. Og det var som klokkeren, den infernalske klokke, hadde gitt ham noe beskt å svelge.

Blad efter blad leste Sigismund i sitt manuskript. Hans øienbryn trakk sig mer og mer truende sammen. En verdslig preken. En lek med en kårde i luften. Intet utfall mot det onde, mot Guds rikes motstandere. Et innlegg til egen ære og berømmelse og ikke til Kristi forherligelse var det han hadde skrevet. «En ny bjergprædiken!» utbrøt han. «Jeg som ingenlunde er verdig til å løse mesterens skotvinge, jeg skulde kunde skrive en ny bjergprædiken? O, dårskab! Dårskab!» Han blev heftig beveget. Og han kastet sig på kne ned ved stolen og bad: «Herre, hærskarernes Gud!

Min tornekrone og korsfestede frelser! tilgiv for din bitre lidelses og døds skyld at jeg har søgt min egen ære og ikke din! Tilgiv at jeg glemte dit dyrebare løfte om at det *vi* skulde tale og sige, det skulde blive givet os udi den samme stund. Herre, tenk i nåde på mig i dit rige!»

Drømmen om gullstenen

Samme dag.

I Ol-Kanelesas smie oppe i Mørstugaten var det mer enn vanlig travelt.

Våren dirret solvarm i luften. Og vinterveiene nordover mot Rugeldalen og sørover mot Os kunde hvad dag som helst være ufarbare. Derfor måtte nu gampene skoes for sommerkjøring og hjuldoninger settes istand.

Rundt smien stod førselsbøndenes hester og blåste matteleie i det mugne høi. Det var en hop øk, ille tilredte av vårknipa og tung lasskjøring.

I Ol-Kanelesas stue, i daglig tale *Elisabetstugu*, oppe på Mørstubakken satt førselsbøndene og fordrev tiden med å spille styrvolter. Stuen var spær-røstet og liten med blyvindu ut mot kaldrøstene. Og de små bulkede vinduer var stadig overtrukket av grå ssvoveløs — — — det nyttet ikke å se ut gjennom dem. Førselsbøndene satt i halvmørke der inne, nu, midt på lyse dagen.

Elisabetstugu hadde engang stått ute på Rørosgård og var doktorinnen Elisabet Jürgens' dagligstue. Her satt hun i mange og lange vintre og tæredes op av vemodige barn- domsminner fra Christian den IV's hoff. Lengselen efter mer sol, mildere egne og større verdslig prakt gjorde henne omsider bryst- og leverkrank. Ved det lille blyinnfattede vindu knelte hun i mørke netter og bad under mange tårer og sukk alle de bønner hun hadde lært av sin salige mors munn. Og i de verste netter, når vanviddet satt inne hos henne, lik et gultlysende gespenst, sang hun op mot dette tak de kjøbenhavnske vekters ved hvert klokkeslett. Hun

telte dager, uker og år til hun igjen skulde få slottene og tårnkirkene å se; men så kom døden! Og den fine frue bares ut i en kostelig eketres kiste med forsirede jernbeslag. Da flyttet hennes bror, direktør Arnisæus, en fornem herre men med en selvforbrennende sjel, inn i stuen. Også til ham kom døden. I mange mannsaldre stod så stuen med lem for vinduet og rusten hengelås for den lave dør. Inn til smed, spillemann og klokker Ol-Kanelesa kjøpte den og flyttet den på doning op på Bergstaden, helt op i Mørstugaten. Her skinte ikke annen sol enn morgensolen. Men Ol-Kanelesa tykte at det var så godt å våkne og stå op i morgensol. For den var blankere og vakrere enn all annen sol. Her, tett ved, stod også hytt-klokka, som ringte hytt-folket ut og inn i smeltehytten. Hytt-klokka hadde sin sang — — — den, som jernet og felen. Alt hadde sin sang, men det var ikke alle som hadde ører å høre med.

Førselsbøndene, som satt i Elisabetstuguen, var alle op-brakte over proviantskriveren «n' Johannes», som stadig prøvde på å holde proviantprisene oppe og førselspengene nede. De yngste brukte store ord og sa like ut at proviantskriveren var en kjeltring. Likeså kølfautene! Veimesteren var også full av alt som vondt var. Nu var veiene snart ikke til å sette hjul på lenger; men da tok riktignok de gamle førselsbønder til gjenmæle: Veiene! Veiene! Nei, i deres ungdom, da var det veier som en kunde ha grunn til å klage over. Da måtte alt som skulde fraktes sommers dag, op på gampryggen. Jern, koppår og salt! Fantest det noen her som kunde ta en kløv på ti våger og legge den op på hesteryggen? «Hæ? Hm!» Og så all den rekende fark og fant en måtte kanefles med i den tiden. «Tænkja på det, ryssa!»

Ol-Kanelesa var fåmælt idag. Han skodde den ene gampen efter den andre uten å si et ord. Hovslagerarbeidet var ellers trivelig nok det. Men idag var han harm. Og tørst! Den nye presten, Sigismund, hadde irret ham op. En male-sjøsk prest. Hm! Hadde presten tenkt å tukte Ol-Kanelesa, kom han til kort. Han måtte le. Tukte Ol-Kanelesa? Gi

ryssa: smågutter.

ham ris! Hø! Hø! Sigismund var ikke den første øvrighetsperson som hadde prøvd sig på det. — — — Nu skulde Sigismund først og fremst få vite hvor Aursundsjøen lå. Og så skulde han få lov til å lære sig til å skjønne hvad folk snakket, så han slapp å tygge opigjen annethvert ord av det som blev sagt til ham. «Her i bjergene! Hø! Hø!» Smeden bet i hop tennene og brukte sleggen så varmen sprutet. «Ta hit vassausa, Embret!» sa han. «Vi kan it tyste ihel!» Han drakk den ut i et drag og slengte den bort i kølbingen.

Presten Sigismund var ellers samtaleemnet dørene imellem nu om dagene. «Å, før store, staute prest!» sa de alle. «Men vond og galin ser han ut til å vårrå. Bere å trøste os!» Og så lo de fra trapp til trapp nedover gaten. Verre redd var ingen enn at de turde le. «Han lekne hoffjegermesteren, Vond-Langen.» Og så lo de igjen de på trap-pene. Nu skulde de fortelle noe: Han hadde tilsagt Jens-Pettersa og Grelk-Per til å møte på kontoret for at de var «på hiva» her om dagen. Han skulde ikke ha gjort det! For Grelk-Per hadde bedt ham om å passe sig sjøl og ikke legge sig oppi det andre folk drakk og åt. Presten hadde da tordnet og refset og truet med å nevne navnene deres fra prekestolen. Og på det hadde Per svart at almuen i såfall ikke kom til å høre noe nytt, for det var noe alle visste at han hadde «vøre aller så urlite gnutu ørinne». Også dette blev flere ganger fortalt i Elisabetstugu idag. Noen holdt med presten, noen med Jens-Pettersa og Grelk-Per. Og saken drøftedes gjentatte ganger under slag i bordet midt i styrvolten. Imidlertid var alle enige om én ting: Å nevne slikt på prekestolen, skulde Sigismund'n ta sig ivare for. Alt måtte det være grense for; også hos en prest.

Ved smistedet ute i smien blev dette med de to hytteknekter også bragt på bane, for at Ol-Kanelesa kunde høres. Hans mening hørtes gjerne; han var jo klokke.

Ol-Kanelesa vilde imidlertid ikke uttale sig. Han sa bare: «En og kvar har fil nok med å sope unna sjøl si dør!»

Vond-Langen: von Langen. *gnutu:* en smule.

Hvad han egentlig mente med det, om han holdt med presten eller med Jens-Pettersa og Grelk-Per, blev de ikke riktig klok på. Og når de spurte ham om hvordan han likte presten, sa han:

«Kelles like dokk en dokk slettes it kjenne?»

På det blev førselsbøndene ham svar skyldig.

En hel del av de fattigste førselsbønder hadde ikke råd til å la Ol-Kanelesa sko gampene sine, for det kostet en skilling. De måtte nøie sig med å la ham bygge hestekoene og skaffe til sømmene. Og så fikk de farke og sko hestene sine selv. Blev de halte var det ingen råd med det; en skilling var penger det.

Tøllef, han som skyssset presten Sigismund i kølkørjen op til Bergstaden, stod her også med en gang utslitte hesteko. Han var skyldig Ol-Kanelesa tre skilling fra før og gruet sig for å be ham smi nu på nytt. Drikkeskillingen han fikk av presten, slo følge med de andre skillingene til gammellensmannen på Tynset. Lensmannen var efter ham hvor han stod og gikk. — — — Han tenkte ikke på stort annet enn på lensmannen og den stygge gjelden sin så lang dagen var. Og om natten drømte han bare om lensmenn og gjeld. Han skyldte nu hver eneste kråke og en hel del av korpene også. En dag hakket de vel øinene ut på ham. — — — Han svettet! Han frøs! Han skalv i knærne! Han visste ikke sin arme råd hvor han skulde gjøre av sig. Verre enn han hadde det, kunde vel ingen ha det her på jorden?

Jo, en natt hadde også han sovet som folk. Og drømt som folk òg. En eneste natt! Og det var den natten han lå i hestehøiet ute i ferdastallen og sov — — — for det var som han kjente sig så fri og frank og trygg, da han hadde disse pengene på sig, som han fikk av Sigismund. Og da drømte han om gullstenen. Gudskjelov og takk for den drømmen! Han drømte at han fant en stor, blank sten i jorden utfor veggen hjemme ved Elgsjøen. Han tok og brøt op stenen og bar den inn i stuen. Og så tung var den, at det bare var såvidt han evlet med den. Og da han kom inn holdt han på å dø av glede; det var gull i stenen! Gull! Ekte gull! Nu skulde gammellensmannen på Tynset få

slippe å drive Elgsjøen til auksjon. Og nu skulde også folk få slippe å rope og gap-le efter ham. Fra denne stund skulde han få sitte trygt på egen jord. Å for glede, tenk å få lov å leve i fred og ro! Og så få lov å dø på egen jord! Ja, det var ingen som kunde skjønne hvad det hadde vært for en god drøm. I mange dager hadde han gått og gledet sig over den. Han innbilte sig mangen gang når han gikk efter køllesten at drømmen var sann. Da blev det så lett og godt å gå.

«No!» satte Ol-Kanelesa i til ham. «No kan du fil betale det du skyller mig, Tøllef?»

Ol-Kanelesa hadde liten lyst til å stå her og smi gamle hesteskor for Per og Pål gratis. Hadde han enda ikke vært så tørst! Og så søvnig! I fire døgn hadde han vært våken og spilt i bryllupet hans Anders oppi Tanmæsa. Spillepengene blev nu snauere og snauere for hvert år som gikk. Aldri hadde det vært så mange mæljeknapper i ausen som det var denne gangen. Rett tenkt: Han kunde ikke si noe større om det. Armoden blev for stor her i fjellet nu. Det blev snart like ille som det var i svensktiden.

«Du må ta midt på treet med mig, Ol-Kanelesa!» klynket Tøllef. «Du vet at lensmannen e etter mig støtt og stadig no, Ol!» Han blev stående og svelge på ordene.

«Nå må du la lensmannen bare ta Elgsjøen og alt ihop. Han gir sig ikke før likevel.»

«Elgsjøen!» skrek Tøllef. «Ker du sei, skal lensmannen ta frå mig Elgsjøen?»

Han ropte som han var i livsfare. Hele livet hadde han brukt til å verge denne vesle gården Elgsjøen. Og så skulde han gi op nu? Han hadde altså levd til fånytted? Levd og stridd til ingen nytte?

Ol-Kanelesa så op; de andre som stod der, så også op. Tøllefs rop lød som rop om hjelp. Han gapte og glodde, kaldsvetten rant nedover det sotete ansiktet hans, den satte lyse striper i det. Han lignet på en som sloss med døden.

«Nei, nei!» sa Ol-Kanelesa. «Du kan kanskje greie det òg, du?»

svensktiden: svenskenes innfall på Bergstaden sommeren 1678.

«Je må greie det!» sa Tøllef. «Je kan it gå frå gåla mine!»

«Ja visst greie du det, Tøllef!» trøstet en i flokken. «Du kan da skjønne at du greie det!» «Ja, skal it du greie å bli hængan med romma, greie ingen annen det!» trøstet en tredje. «Og slik som du arbe!» la en fjerde til. «Om non år kan du for den saks skyld godt vårrå skuldfri!» kom det fra den femte. Og så tok allesammen på å trøste Tøllef. De påstod i fullt alvor at han var fullskuvendes kar ennu, i sine beste år. Og de svertet og rakket ned gammellensmannen på Tynset; det grådige udyr! All denne trøst hjalp også. Tøllef blev lysere i stemmen. Han var ikke det minste i tvil om at han skulde greie å bli sittende på Elgsjøen. Innen han blev en gammel mann, kunde han for den saks skyld godt være rik; en kakse! Han tok på le. En kold, sinnssvak latter. Førselsbøndene så på hverandre. Latteren virket uhyggelig; de grøste. Armoden holdt på å berøve Tøllef Elgsjøen forstanden.

«Hit med hestekoene dine!» sa Ol-Kanelesa. «Hit med dem, hører du!»

«Gud signe dig, Ol-Kanelesa!» sa Tøllef. «Du skal få hver eneste skilling jeg skylder dig. Og kjem jeg så sant til makten, skal du ikke ha hjulpet *mig* for ingen ting!»

Førselsbøndene småflirte; Tøllef var aldeles gal.

Ol-Kanelesa var alvorlig. Han smidde og gjorde sig særlig flid med Tøllefs hestekor. Han la endog i hakene det beste stål han åtte. Da han så var ferdig, sa han: «Gi mig handa di, Tøllef!»

Tøllef rakte ham langsomt hånden. Han skjønte ikke hvad smeden egentlig mente med det.

«No har vi gjort op, Tøllef.»

«E du styrin?»

«Føl dig ut!» sa Ol-Kanelesa.

Han tok og puffet Tøllef ut gjennom smiedøren og hev hestekoene efter ham.

Og smeden smidde videre. Han glemte Tøllef, den arme

romma: gården.

sjel. Han tenkte igjen på sitt: Han tenkte på hvor godt han likevel hadde det så lenge han kunde få stå her i smien; smien var *hans* verden.

Han hadde riktignok felen også. Ja, hadde han ikke hatt den, hadde han vel for lenge siden ligget seks fot under jorden. Og så hadde han sin sangstemme! Gud hadde ikke forglemt ham! Men en gang åtte han noe enda meget mer enn både felen og smien og sangen tilsammen — — — men en skulde aldri snakke om den sneen som falt ifjor.

Gunhild Bonde

Den store ferdsel i Bergstadens gater var stilnet — — — det var bare en og annen lasskjører, forsinket i førefallet, som svingte ved Ru-veten med sitt magre øk. Smeltehytten med sine blåsebelger stønnet dobbelt tungt i den stille, lyse natt. Og skorstenene veltet og veltet sin mørke, tykke trekølrøk utover hustakene.

Natten var kald. Vasspytter i gater og gårdsrum frøs over — — — de lukket sig som trette, forgråtte øine. Og plasshagene stakk sine gamle, forfrosne ansikter op av snefonnene.

I Ol-Kanelesas smie var det også stille. Smiedøren stod halvt åpen; men der inne ved avlen og ambolten var det mørkt. Varmen var gått ut. Og det var koldt der òg, koldere enn ute, for det trakk ned gjennom den sotete ljoren.

På ambolten satt Ol-Kanelesa barhodet og i røde undertrøiermer. Det blankslitte sleggeskaft var reist op mot hans ene kne. Fangskinnnet med de mange brenthøl i hadde han hengt fra sig på skruestikken. Drikkøsen lå på gulvet. Efter endt dagsverk hadde Ol-Kanelesa måttet ta sig en kvil før han gikk op i Elisabetstugu. Dagen hadde vært både seig og slitsom. Det var som det krydde halte gamper op av selve jorden idag. Han hadde aldri sett så meget mager og stygg gamp som nu ivår.

Og folket? En kunde snart se benraden gjennom klærne på annenhver førselsbonde.

«Vintran! Vintran!» mumlet han. «Vintran bi før lang no!»

Hans lange hår flakset i gjennemtrekken fra ljoren.

«Er her hungersnød?» hadde presten spurt.

«Å, takk! Vi hell-på svælti-ihæl!» Ol-Kanelesa knep munnen ihop. Hadde noen hørt på verre uvittig spørsmål? Han drakk av øsen og slengte den fra sig; satte så hånden under kinnet og lukket øinene.

«Go-nat præst! Go-nat hele væla!»

Han dormet.

Var det ikke Sme-Jens som stod her ved ambolten og spilte? Ol-Kanelesa prøvde å rette sig op. Drømte han? Nei. Her stod Sme-Jens, han så ham da. Han hørte tydelig felen. Sme-Jens var jo død. Nei. Jo. Jens strøk fint. Ja, han kunde håndtere felen; å, for spillemann!

Ellen! Var Ellen her også? Visst var det Ellen! Brurkransen hadde hun på sig — — — men hun var også død. Ellen død? Langtifra! Nu stod hun her, midt imellem ham og Sme-Jens.

«At jeg ska få træff att dig, Ellen!»

Han prøvde å ta efter henne, men hun gled unda. Hun blev borte. Nu blev Sme-Jens også borte. Ol-Kanelesa våknet ved at noen kom inn og tok op drikkøsen.

«Hell Dokk på dorme, fabro?»

«Hæ, søv je?»

Hun som kom inn i smien hette Gunhild Bonde.

Av statur var hun litt over middels. Ansiktet solbrent. Øinene mørkeblå. Håret, som var helt sort, bar hun i to lange fletter med røde band i. Når hun smilte, var det ikke munnen som smilte, men øinene. «Har I sett Gunhilds smil? Er det ikke som et smil i drømme?» pleide Sigurd Olaus Dopp å si når han følte trang til å være høitidelig. Han kunde til sine tider være det, den blinde bergskriver.

I det røde ull-liv bar hun en blank synål med grønn silketråd i. Også idag hadde hun sittet og sydd på brurkjolen sin — — — den som aldri blev ferdig — — — den

som heller aldri burde bli ferdig noen gang. Hun hadde sydd og stukket sig i fingrene, suget blod og sydd på nytt. Hadde det vært hennes likserk! Hun skulde under takk og lovsang ha sydd på den dag og natt; men brukjolen? Å, Gud alene visste at den hadde fått flere tårer enn sting.

I tre døgn hadde hun sittet med kjolen i fanget og nålen i hånden. Inatt, da klokken i kirketårnet slo tolv og skyggene krøp inn gjennom glassrutene og inn på bordet til henne, hadde hun kastet sømmen — — — brukjolen — — — vanæren sin. Og så hadde hun tatt spranget ned til Elisabetstuguen og fra den ned til smien. Hun måtte få Ol-Kanelesa, farbror, den eneste skapning her på jorden hun turde gå til med sine bekymringer, til å gå i forbønn for henne hos den nye presten. Presten kunde da vel, om han vilde, nekte å vie David og henne? Hun hadde møtt presten oppe mellom gravene på nedre kirkegården her en morgen — — — det var enda en morgen tidlig før solen rant. Og siden hadde hun tenkt så ofte på ham. Hun skjønnte ikke riktig hvorfor hun hadde gjort det. Hun hadde — — — nei, jo hun hadde tenkt mer på ham enn på David.

«Ker som står på, Gunhild?» spurte Ol-Kanelesa.

Hun stødde sig op mot smiavlén. Ansiktet blev hvitt som kritt i alt dette svarte.

«Fabro!» Tennene hakket i munnen. Hun frøs. «Å, fabro!» Hun grov i kølen med et ildjern.

«Kjere ke som mankerer dig?»

Også han frøs. Han grep sig i bringen. Hardt, som med klør.

«Du fabro!»

«Pines du, Gunhild?»

«Ja *no* pines je, fabro!»

Hun slo ansiktet ned i smikølen.

«Du reie te dig.»

«Je ha reia te mig før je.»

«Hørt slikt; reia te dig, du?»

reia te sig: sulket ut sig.

Han kom bort til smiavlén. Han gikk som en blind
— — — famlet foran sig med hendene.

«Hørt slikt!» tok han op igjen. «Du, reia te dig?»

Fikk så tak i henne; løftet henne op, varsomt. Han hadde ikke tatt i noen siden han tok i Ellen. Og nu var det tyve år siden. *Over* tyve år var det.

«Je e it vælu at Dokk te ti mig, fabro.»

Han stod og holdt henne. Han syntes at armene hans stivnet omkring henne.

«De e je, som it e vælu å ta ti dig.»

Deres ord, deres stammende ord, blev til en bekjennelse; for Gud! En smertefull og ydmyk bekjennelse, i vé og vânde.

«Dokk lyt snakke med presta. Og med ho stymor. Ho, som ha trua mig inni den her elendigheta.»

«E de non a'n du e gla ti, Gunhild?»

«Je e mest gla ti Dokk, fabro.»

Ol-Kanelesa slapp henne, forferdet! Han sjanglet baklengs. Han stirret ende frem for sig med forskremte øine. Han hadde aldri hørt noe så formastelig.

«Du snakke over dig, Gunhild!»

Da seg hun på kne nede ved smisteet.

«Je ha it non annan, som bry sig om mig end Dokk.»

«Vorherre, Gunhild; han bry sig om dig!»

Ol-Kanelesa hjalp henne op. De stod litt og stirret på hverandre. Hun frøs ikke lenger, og det blev lysere — — — og lyset det kom med fred, ro.

«Je ska snakke me'n Sigismund om det der.»

Han tok og skjøv henne lempelig ut smiedøren.

«I mårrå den dag ska je snakke me'n Sigismund!»

Han stengte efter sig.

Kirkeklokken slo ett.

vælu: verdig.

Prest og klokker

Solen skinte inn gjennom stuens østre vindu; den luet som et bål midt i veggen! «Guds lys! Guds brennende øie!» Sigismund reiste sig i sengen, forvåken og pjusket på håret. Han redte det ned med hånden. Han knappet sin gullknapp i skjorten. Knappen hadde han fått av sin sal. mor, Margrethe Sigismund, født Brostrup, da han kom hjem fra Kjøbenhavn som prest.

Også idag bad han for sin mor — — — sin skjønneste mor: «Herre, almægtige Gud, luk min dyrebare mor ind i dit lys, der ingen gråd, ingen angst er mer!» Han blev alltid sterkt beveget under denne bønn. Han kunde gjenta og gjenta den. Også nu gjentok han den gang på gang. Han var så redd at hun skulde stå i mørket utenfor porten, Perleporten, og banke forgjeves på.

En sår og pinefull ensomhetsfølelse kom over ham. Verden var atter øde og tom. Han, Benjamin, høire hånds sønn, satt selv utenfor i mørket — — — en fortapt blandt de fortapte.

Han steg op og drog i tøiet. Dagen kalte til arbeide, og til kamp! Igår hadde hans store drøm om fremtiden fått et ondt støt. Posten hadde bragt ham fem uforskammede rykkerbrev. Fem voldsomme undsigelser! Verst var prokurator Wilgens. Han truet med skandale. Nu vilde Sigismund svare. Halvt påklædt satte han sig ved skrivebordet og tok fatt. Noen øieblikkelig innbetaling kunde det for det første aldeles ikke bli tale om. Han oplyste kort og godt de grådige ågerkarle om at han ifølge kongelig forordning var beordret til et lite embede blandt en fattig — — — ja, nesten til hungersnød dreven bergalmue. Nu, da krig, pest og uår red på sin sorte, hornede hingst henover riker og land, forskrekkende den ganske menneskehet, påbød god kristenplikt å utvise langmodighet. Til hr. Wilgens skrev han enn ytterligere: «Høiagtede Herre! I burde retteligen betænke, at I ifølge Jers alder står ved randen av Jers Grav. Verdens Gods og Guld bør I snarligen skille Eder av med;

lægge nøie merke til, at Eders Livs Klokke allerede er begyndt at slå de sidste tolv slag!» Sigismund grep sitt sandbrett og rystet det energisk. Han håpet at denne kraftige tilføielse skulde få den gamle gnier til å skjelve på sine skjøre ben.

Helt ufarlig var det ikke å tilskrive sine kreditorer på denne måte — — — men en hykler og en stymper vilde han være om han gav sig til å smiske og kripe for den bedervede del av samfundet som bestod av ågerkarle og pengepugere. Nu tok de vel en smålig hevn og hisset ham på halsen den verdslige øvrighet? Vel! Han fikk da finne sig i å sette tennene i den beske frukt; ta de to tusinde specidaler, Kathrine hadde innestående som part i jernverket der sydpå, og kaste i deres grådige gap. Men da! Ja, da skulde han også sørge for at de blev rystet i sine sjelers grunnvolder. Han skulde ikke undlate å ta den piggede svøpe ved denne anledning. Sigismund hadde skrevet sig op i stort raseri. Vreden gikk ham i hodet. Han blev het og rød.

Han kvapp ved at han hørte Kathrine hoste i kammerset ved siden av. I hele natt hadde hun ligget og hostet. Når alt kom til alt hadde kanskje hennes kranke bryst likevel ikke så godt av denne kolde luft, opblandet som den var av besk svoveldamp. Han trøstet sig dog med at den lange reise med frost i sledene og søvn i kolde sengkler hadde satt hennes helbred noe tilbake — og at det med ro og varme og en påfølgende sommer vilde gå over. Ennu var for så vidt ingen fare forhånden. Opspyttet sank ikke i vann.

Hvem var det som tok i døren? I dette gamle hus var så mange underlige lyder. Inatt, da han lå våken, syntes han tydelig at det var noen som kom inn. Han så ikke noen, men vitterlig gikk døren op og i. Var det noen usalig som ikke fikk fred? Han vilde idag forsøke å utfritte hr. Leich, om det var noen som hadde tatt sig avdage her; men en prest i det nittende århundre kunde ikke godt spørre om den slags heller. Han vilde gjøre sig latterlig. Visst var det latterlig! «Ha! Ha! Ha!» Overtro! Kuns overtro! Han vilde

forresten bekjempe overtroen. Han vilde tale om den fra prekestolen. Han vilde gjøre folk begripelig at den hadde sin rot i uvidenhet, i middelalderens forferdelige mørke.

Nu tok det på nytt i klinken.

Sigismund kjente det risle koldt nedover ryggen. — — — Skrømt? Han reiste sig av stolen og ropte: «Er der nogen?»

Hans røst var usikker. Han hørte ikke annet enn Kathrines hoste. Hvad? Han stanset midt på gulvet og ropte igjen.

«Kom herind!»

Han irritertes over sin egen fryktaktighet. Hekser og troll? Han sprang til og skjøv døren hurtig op.

«Er det dig, klokker!»

Sigismund kjente sig lettet. Han kjente sig mere lettet enn han egentlig vilde være ved. Ikke kunde det falle ham inn å tro på hekser og troll.

«Trød ind, Ole Korneliusen Bonde!»

«Dokk må holde mig undskylt at je e så griug!»

Ol-Kanelesa stod i arbeidsklær med fangskinn og tresko. Luen holdt han under armen.

«Morgenstund har guld i mund!» sa Sigismund.

«Ja, dem sa så gammalt.»

Klokkeren skrevde over dørstokken og inn.

Nu husket Sigismund på at han hadde et alvorsord å si klokkeren. Efter hvad han nu hadde hørt, var denne manns liv og levnet ikke helt ulastelig.

«Sit ned!»

Han gav sig til å gå rundt klokkeren; taus, mørk og illevarslende! Få ting gjorde folk så mørbanket som å se noen drive op og ned på gulvet og se truende ut. Sal. biskop v. Arnfeldt hadde lært ham dette knep. Det var meget virkningsfullt. Og Sigismund fortsatte å vandre; men han overdrev! Ol-Kanelesa gjennomskuet ham og satt kald og likegyldig ytterst på stolen. Han satt med et ansikt av sten, forandret ikke en mine. Og Sigismund gikk op og ned. Ol-Kanelesa satt likedan. Ikke engang hans hender tydet på den minste forlegenhet.

Ol-Kanelesas ro fikk Sigismund til å vakle. Han så inn i et ansikt hvor hver linje tydet på skarp forstand.

Da gikk Sigismund til angrep.

«Du har engang vært skoleholder, hører jeg.»

«Ja. Det står fel ti boken det?»

Presten stusset. Han famlet efter ord.

«Hvorfor sluttet du så?»

«Det står ti boken det òg.»

«Ja, det står at du fratrådte efter eget ønske.»

«Ke-før spør Dokk, når Dokk vet det før?»

«Hm! Ja! Men hvad grunn hadde du så egentlig til at fratræde?»

«Har je it lov å bestemme over mig sjøl?»

Den plan som Sigismund på forhånd hadde lagt for å komme klokkeren inn på livet, holdt på å ryke overende. Han fikk ikke hugg på mannen.

«Nå!» fortsatte han. «Var det ikke så at du formedelst drikk og kortspill måtte gå av?»

«Ker presten har det ifrå?»

«Jeg har det fra helt troverdige folk.»

«Vet presten kven som e truvælug og it truvælug her på stella da?»

«Jeg har ialfald al grund til at tro at vedkommende, som har latt mig vite dette, er helt troverdig.»

«Ja, ja.» Og litt efter sa Ol-Kanelesa: «Tykje presten at folk som kjem sættan me en gång å snakke vondt om folk, høres så truvælug ut?»

Sigismund tok igjen på å drive op og ned. Klokkeren hadde kanskje rett? Sladdersyke mennesker var de minst troverdige. De var som regel øretutere og bakvaskere.

Han skjønte da at hans hissighet og iver hadde ledet ham vill. Han måtte undersøke saken nærmere.

«En ting vil jeg dog lade dig vite, Ole Korneliusen Bonde. Ifald at jeg kommer til fuld visshet om at du har måttet fratræde som skoleholder formedelst et ryggeløst levnet da har jeg et alvorsord at sige dig.»

«Ha presten no med det å bestille?»

«Er du ikke klokke?»

«Je kan slutte, idag om så e!»

«Slutte!» sa Sigismund. «Vil du slutte?»

«Ja. Ette eget ønske.»

At klokkeren vilde slutte, fratre efter eget ønske som han sa, kom også Sigismund på tverke; det var nettop avskjed han hadde tenkt å true ham med. Hadde klokkeren gjen-nemskuet ham og ved kløkt og snarrådighet slått ham kår-den av hånden? Han satte hendene i siden, stilte sig rett foran Ol-Kanelesa og så ham stivt inn i ansiktet; men der var intet å se i dette ansikt som kunde gi svar på noen ting. — — — Is, sten og jern var det i det.

«Vi må huske på at vi engang skal stande tilrette for alle vore handlinger, Ole!»

Ol-Kanelesa reiste sig fort op.

«Nettop! Dokk tok orda tu munna mine. Vi må it gløm-me det nei!»

Sigismund snudde sig utålmodig fra ham.

Dette menneske forsøkte ligervis som de hedenske vikin-ger å gripe spydet i luften. Nu *skulde* han imidlertid bort; utstøtes av synagogen! Punktum!

«Je må apselut snakke me Dokk om no!» sa Ol-Kanelesa. «Om no vektut, må je få snakk me Dokk!»

«Er ikke dette vi nu netop talte om også av megen vigtighet?»

«Ha je sagt no anna da?»

«Nei! Nei! Tal så ut; men bare med én tunge.»

«Tredje søndag efter trefoldighet når Dokk ha hølle til-trædelsespræka Dor, ska Dokk forrette e brurviels.»

«Ja. Hvad så?»

Sigismund følte sig ille berørt ved å bli minnet om sin tiltredelsespreken. Han hadde revet den utarbeidede til-tredelsespreken istykker. Nåh! han hadde Kristi tilsagn om, at det han ved denne anledning skulde tale og si vilde bli gitt ham i den samme stund — — — men nu, efterhvert som dagen nærmet sig, blev det sværere og sværere for ham å holde fast ved dette tilsagn — — — å stole *helt* på det. Var han nu virkelig blandt de helt verdige, hvem dette løfte gjaldt? Igår hadde han igjen gått op i kirken og knelt lenge foran alteret og bedt; ikke om svar på dette spørsmål — — — men om at denne av tvil forgiftede

tanke måtte vike fra ham. Og da han reiste sig, følte han at så var skjedd.

Idag var tvilen der igjen. Idag var den gamle slange fra Edens have atter her og hvislet. Han hørte dens ulyd. Han vemmedes ved dens treskhet.

«Dokk må forhindre den brurvielsa, Sigismund!» sa Ol-Kanelesa. «Ho, som skal stå brur, kjem te å sei *ja* med munna og *nei* ti hjarta!»

«Hvad!» sa Sigismund. «Skal jeg forhindre den? Er ikke de lovlige former iorden?»

Ol-Kanelesa så op. I hans rolige ansikt kom et merkelig smil frem. Og det var et smil så skakt og grimt, så fullt av forakt, at Sigismund rygget baklengs, forferdet.

«Fe je spør Dokk om en ting, Sigismund?»

Sigismund svarte ikke. Han stod bare og glodde på Ol-Kanelesa.

«E Dokk skrivar, hell e Dokk sjælesørjar?»

«Hvordan kan du forstå dig til at spørge?»

«Vredes ikke!» sa Ol-Kanelesa strengt. Han slo også over i stivt boksprog. «Vrede mænds fødder fører til avgrunden!»

«Vel er jeg Jers prest. Og det skal I alle tilhobe få at føle!»

«Il ingenlunde for hurtig på den vei I nu vandrer!» sa Ol-Kanelesa. Hvorpå han på nytt talte sitt eget mål. Og det myndig og høirøstet! «Ha alle som ha fåltes åt opåt altere vorte løkkelig og levd et rett kristenliv, når forman bærre ha vøri lovli?»

«Vogt dig!» sa Sigismund. «Vogt din tunge!»

Han ristet pekefingeren sin advarende foran ansiktet på Ol-Kanelesa.

«Ja, hell nei, prest!»

Sigismund satte sig tungt ned i stolen. Han måtte prøve å komme til ro.

Ol-Kanelesa satte sig også — — — langsomt og forsiktig ytterst ute på kanten av stolen.

Ingen av dem sa noe på lenge; og Sigismund kjempet med sig selv. Det var noe av det klokkeren sa, som nu stod skrevet med ildbokstaver på veggen. Han hadde sett det

før også. I hele sitt samliv med Kathrine hadde han sett det; bare i en litt annen form, med litt andre ord, men innholdet var nøiaktig det samme. Og skulde han få det repetert av denne menige mann, denne forvorpne! Han tvang sig til å tenke langsomt. Og til å gripe dypt i sin egen barm. «*Ja*, med munnen og *nei* med hjertet!» Hadde ikke Kathrine og han også slått sine pauluner op på denne vaklende grunnvold? Jo. Jo!

«Hør!» sa han. «Vi skal ikke yderligere overile os.»

Ol-Kanelesa tidde.

«Hva heder så disse to, som skal vies tredje søndag efter trefoldighet?»

«Brura hete Gunhild — — — Gunhild Bonde. Brurgommen hete så mye som David Finne.»

«Og du kjender bruden?»

«Ja, je e fabro hinnes.»

«Hvad er du, er du hendes onkel?»

«Ja. Ho er dotter ette bror mine.»

Sigismund blev nu mer og mer rolig. Han bladde igjen-nem ministerialbokens gule blad uten å ryste på hendene. Han leste parrets navn opigjen et par ganger. Og han stod lenge bøid over den tykke foliant og tenkte.

«Neil!» sa han og slo med sin flate hånd på den grove skrift. «Hvad min forgjænger har gjort, kan jeg ingen-lunde gjøre omigjen! Og desuden — — —» Benjamin Sigismund bet sig i leppen. «Her foreligger heller ingen begjæring derom fra nogen av de to.»

«Ho Gunhild vil it ha han David!» sa Ol-Kanelesa.

«Har hun ikke sagt *ja* til David Finne?»

«*Ja* med munna, men *nei* ti hjarta.»

Ol-Kanelesa skjønnte at det hele var håpløst. Han fant det nytteløst å forklare hvordan det hang ihop. Når alt kom til alt var kanskje presten den som sist av alle kunde avverge giftermålet. Ingen i verden kunde redde Gunhild nu. Hun hadde gått for langt.

Han reiste sig og bad farvel.

«Farvel!» sa Sigismund og slo ministerialboken langsomt sammen. «Farvel, klokke!»

Benjamin Sigismund blev sittende og tenke på dette med Gunhild Bonde, jo, det var Bonde, og hennes giftermål med Finne, David Finne. Han kunde aldeles ikke blande sig op i denne sak. Helt utelukket var det nu ikke at denne Gunhild var et lunefullt fruentimmer som attrået en ting idag og en annen imorgen. Han hadde kjent mange sådanne.

Og så tok Sigismund atter på å tenke nærmere over sammenstøtet med klokkeren; og nu fikk han en flau smak i munnen. Fra klokkeren sprang tanken over på de to hytteknekter. Folket her på Bergstaden utviste en respektløshet og en hofferdighet, som måtte tas ved hornene. Hans forgjenger hadde kjørt med for slappe tøiler.

Og Sigismund reiste sig og gikk avsted og satte op døren på vid vegg. Smeden, klokkeren, hadde efterlatt sig en stram lukt av sot og svette.

*

Da Ol-Kanelesa kom ut i porten stod Gunhild Bonde der og ventet. Hun stirret med redde øine på ham. Hendene skalv. Hun prøvde å skjule det ved å holde dem under forklæet.

«Ha du søve inatt?» sa Ol-Kanelesa.

«Je, søve?» tok hun opigjen. «Je somne visst it mer før je somne siste gongen, je.»

«Du må ta åt vetta, Gunhild.»

Han prøvde å være rolig og myndig nu også — — — men den ro og myndighet han satt med oppe hos presten, var det som noen kom og tok ifra ham her nede i porten. Han lette efter ord. Han våget snaut se op på Gunhild.

«Ker'n sa presten?» Hun måtte stø sig bort på veggen for ikke å sige ihop — — — det var som hun hadde spurt på, om hun snart skulde dø. «Vilde han hjelpe mig, fabro?»

«Je tru han e tå dem, som it vil hjelpe non anna enn sig sjøl, den her presten.»

«Sa han nei da?»

«Han sa no iallfall it ja.»

Hun fikk tak i en rusten jernring på baksiden av gate-

porten og holdt sig fast med begge hender. Knærne vilde ikke bære.

«Da bli je otru!» sa hun. «Det her skjer mot min vilje!»

«Otru?» Ol-Kanelesa stod og stammet. «Bli du gift så må du bli *tru!*»

«Giftermålet mitt bli o-gylland. Iallfall for *ham* som ser og vet alt!»

Hun slapp taket i jernringen og sprang opover gaten. Folk hun møtte og kjente, lot hun som hun ikke så.

Tredje søndag efter trefoldighets fest

Idag skulde Benjamin Sigismund holde sin tiltredelsespreken.

Gatene lå grå og tørre. Nu var det ikke annet igjen av vinteren, den lange vinteren, enn noen store hvite fonner langs med fjellbandet. Der stod nu kronglebjørk rundt fonnene, og en og annen bjørk stod også op av selve fonnen; de stod med nyutsprunget løv. Sjø og tjern skinte i gyllenblå gjenspeiling fra sol og himmel, fra berghamrer og blomstrende gressletter.

På alle veier inn til Bergstaden kom markaingene kjørende på sine to-hjulskjerrer; op til tyve hester var ifølge. Mannfolkene satt og hang i undertrøiermer og med opknappet vest fremme på vognarmene; de lot det ene ben dingle foran vognhjulet, og de tviholdt med begge never på de lange hestetømmer. Kvinnfolkene satt tett sammenkrøpne oppe i kjerrene på hårdstoppede høisekker og mellom tjæreluktende lær-rep. De jernskodde hjul hoppet på sten og møl i grus. Og de, som satt oppi, måtte rope høit — — — de ristende og humpende kjøredoninger hugg ordene op i halve ord. De voldte de ordknappe ellers ingen mén — — — mer hadde de ikke å si hverandre enn at det godt kunde opsettes til en annen dag.

De som ikke åtte gamp eller okse å kjøre med, tok rakstermarkainger: folk fra landsognet.

veiene tilfots gjennom skog og mark — — — det var ellers en stor herlighet å få gå søndagsklædt og uten den vanlige tunge matbør på ryggen i det varme været — — — for nu duftet både løv og lyng og mose i solskinnet. Og fjelloen sang og rypesteggen skrattet, og sønnenvinden suste i strå og blomster.

Varmen i smeltehyttens krumovner var slukket, kaldrøstene brent ned, og den stramme røksky og svovelô, som atter hadde ligget over Bergstaden et år snart, gled avsted med værdraget nordover. Nu lå byen i et overlys av sol — — — det skinte ned i mørke bakgårder, inn i kroker og smutt og gnistret på grå stenheller oppe på hustakene. Luftens skalv stålblank mellom rustne husvegger.

Benjamin Sigismund hadde tilbragt en søvnløs natt; en natt i angst. Og det var så meget verre som det var i angst for mennesker, og ikke for Gud. Han var fylt av kvalme og lede. For første gang skulde han gå op på en prekestol uten å være forberedt. Han hadde hatt til vane alltid på forhånd å nøie gjennomtenke hvert eneste ord. Tildels hadde han også i enrum innøvet sine prekener. Alt var utpønset og beregnet, ord og stemme. Og det var blitt sagt at hans prekener var geistlige mesterstykker; men hadde de alle hatt sine kilder i Gud? Neppe! Nei! Han hadde vært en gjøgler. Han hadde optrådt, istedetfor å vidne. Han hadde arrangert forestillinger i templet, i «min faders hus». Derfor hadde han nu fått mesterens svøpe å føle. *Hans* vrede hadde falt på ham — — — på duekremmeren, gjøgleren Benjamin Sigismund. Hans tilhørere tilforn hadde vært ørkenvandrere som forgjeves hadde ilt til oasen for å stille sin tørst — — — men de hadde måttet vandre tilbake over den hete ørkensand med tørre skåler i sine brennende hender; oasens kilder hadde vært uttørret for levende vann.

Ja slik hadde hans forkynnelse vært. En vederstyggelighet for Gud og mennesker. Idag skulde han gå op på prekestolen med dagens nøkne tekst i hånden. Han skulde stå ansikt til ansikt med en fremmed menighet — — — med et folk med et koldt og tungt sinnelag.

Først da kirkeklokken slo åtte, steg han op, trett og forvåken. Og mot sedvane klødde han sig langsomt på. Han følte ingen glede ved morgenens sol. Heller ingen oppløftelse følte han ved kirkeklokkenes klang. Hadde hans indre liv utåndet under nattens kvaler?

Han blev så sittende og se på sine hender. Han var ingen adelsmann med rene hender; de var aldeles ikke verdige å røre ved den skinnende kalk og disk og den hellige skrift. Han hadde gått sig ned i en avgrunn; avgrunnen hette *forføngelighet!*

*Din skaal synes kunnig,
men drikken er led,
forføngelighet!*

Gråten skjøv blodet op i hans klamme kinner. Han la hendene foran ansiktet og tok op igjen:

*— men drikken er led,
forføngelighet!*

Han tenkte også på å gå inn til Kathrine og vekke henne og be henne hjelpe sig i denne bitre stund.

Han satt i båten sammen med de lite troende ute på Genesaret sjø. Og bølgene — — — de tunge bølger gikk allerede nu så høit at de kunde velte hans skrøpelige farkost. Om Kathrine og han kastet sig på kne og bad mesteren våkne? Det hadde alltid falt ham så vanskelig å be sammen med noen; to åndedrett, to hjerters slag brøt lønnkammerets fred. Dessuten vilde Kathrine vanskelig kunne skjønne hvad det egentlig gjaldt. Han befant sig i havsnød. En sjel var Kathrine og han ikke. Hadde hans mor levd, vilde hun ha våket med ham. De var én sjel! Hans sjel var tendt av en gnist fra hennes. Hans hjerte hadde i tilblivelsens morgen dannet sig under hennes hjerte. Hvor ofte kunde han ikke ved tanken på sin mor føle det som en del av hans eget hjerte nu lå nede i hennes dype grav og forgikk.

Han grep efter Bibelen. Og han slo den op på må og få. Hans blikk heftet sig ved Elfes ord: «Kast dit guld i støvet og dit offerguld blandt bækkens stene! Så skal den almægtige være dit guld, være dig dynger av sølv!»

Han la Bibelen langsomt sammen.

En hånd han ikke kunde se, hadde satt en brennende kjerte inn i hans stue. «In hoc signo vinces!» Ved å kaste sitt gull i støvet, ved den sjelens og sinnets sande ydmykelse, og ved korsets merke vilde han seire.

Han blev sittende lenge på en sandskuret skammel ved vinduet og lyttet likegyldig til kirkeklokkene. Nu tok de på å ringe sammen for første gang.

Nei, klangen rørte ikke ved hans sinn; ingen ting rørte ved det nu. Ingen minner, ingen stemninger steg frem. Han var trett.

«Benjamin!» ropte Kathrine.

Sigismund reiste sig ikke. Hennes armer omkring hans hals hver morgen! Hva skulde *det* egentlig være godt for? Han satt og talte høit og hissig for sig selv. Var han kyniker? Ja, han var kyniker! Han burde skamme sig! Han satt her og hisset sig op og var i dårlig lune. Og så lot han det gå ut over Kathrine.

Helt uten skyld var hun ikke. Hadde hun bare vært en smule anderledes enn de titusener hustruer med det sedvanlige og intetsigende morgenkys — — — og med den innholdsløse omfavnelse; disse selvbedrag, som gav sig utslag i tomme kjærtegn — — — dette tituseners liv.

«Benjamin!»

«Ja. Ja. Hva er det?»

Han stemte hendene mot sine spisse knær for å stå op — — — stå op og gå ut i sin kones sovekammer. Han hadde sandelig ingen ting å bebreide Kathrine. De sognet begge til den store, grå masse. De tilhørte de titusener.

Kathrine lå enda med store, skinnende øine efter søvnen. Han bøide sig ned over henne. Og hun slo sine armer omkring halsen på sin husbond. Ikke vilt! Ikke i lidenskap! Nei, idag som igår. Han lot det skje.

Og så tok de på å tale om hverdagslige ting. Om ting,

de hadde talt om hundre ganger før: Klær, sko, mat, drikke! Han så med husfaderlig omsorg efter hennes og guttenes støvler. Jo, det hørte med. Han strøk henne over håret. Også det hørte med.

«Du er vel ordentlig forberedt, Benjamin?» sa Kathrine. Han fikk et støt. Han våknet.

«Forberedt?»

«Ja, du har vel lært din tiltredelsespreken godt utenad!»

«Nei!» sa han. «Jeg har aldeles ikke lært den utenad!»

«Benjamin!» Hun så forferdet på ham. «Idag blir jo kirken full av Bergstadens standspersoner. Og *du* er uforberedt?»

«Kathrine! Du fører verdslig tale. Fra denne stund bør det mig ikke at tale for stands- og rangspersoner, men kun for de fortapte får av Israels hus!»

Hun kjente hans patos. Hans hissighet og hans store ord gikk som regel side om side.

Benjamins tiltredelsesprekener tilhørte ellers de store opplevelser i hennes liv. Disse søndager med biskopen til middag var for henne blitt dager blandt dagene. På slike dager blev også hun regnet med. Men nu var det sandelig godt at hans høiærverdighet Peder Olivarius Bugge hadde meldt forfall. Ja, for Benjamin *kunde* også være uheldig. Hans iver, kraft og begeistring fikk ham til sine tider til å spenne buen for hårdt. Og pilene fløi mål forbi.

Kirkeklokkene begynte å ringe sammen for annen gang. Og presten skyndte sig å spise et stykke grovt rugbrød. Han drakk et krus kaldt brønnvann til. Han tok så skyndsomt samarien på sig og puttet alterboken inn mellem en fold; lommen var gått itu.

En sår, ja nesten vemodig anger, slo ned på ham. Han hadde idag på langt nær ikke vært som han skulde mot Kathrine. Også idag hadde han syndet mot henne, og dermed mot Gud tillike. Han holdt også på å gå bort og omfavne henne — — — men grep sig så i at dette var nærmest et ynkelig påfunn. Hadde han forgått sig mot Kathrine, stod det ikke til å bøte dette med en omfavnelse og

en artighet. Å bøte, det var ikke noen lettvinnt ting, det krevde sin daglige forsagelse, sin indre dype lidelse.

*

Storgaten og Rauveten var stoppende fulle av folk da presten kom ut i porten nede i Leich-gården. Og det gikk med en gang som et dempet rop, en mumlen fra munn til munn helt op til kirkegården: «No kjem'n nypresten!» Stadens ærverdige eldste stilte sig i god betids op langs husveggene og oppe på dørrappene, ferdige til å klype i bremmen på sine store flosshatter. De som hadde bare hjemmestrikkede toppluer, tok dypt alvorlig disse av sig — — — for det blev sagt «at han kom sættan bærre som e løve opøver gata». Koner og jenter, som ikke kunde og burde hilse, vek sky og forskremte bak ryggene på mennene og tittet frem med store øine.

Benjamin Sigismund gikk hurtig og med lange, myndige skritt. Han grep hårdt med venstre hånd om alterboken — — — med den høire kløp han uavladelig i bremmen på sin flosshatt. Han så ikke op på noen og passet hele tiden nøie på å beholde den strenge prestemine. Han visste hvad som nu blev sagt og tenkt blandt almuen. Nettop derfor var det av så stor en maktpåliggenhet den første gang å optre på en verdig måte. Det første inntrykk var det alt bestemmende. Hans høiærværdighet v. Arenfeldt vilde ved en anledning som denne ha optrådt som en feltherre.

Men Kristus, den store herre og mester, vilde han i denne stund, om han hadde gått her, også ha optrådt som en feltherre? *Han*, Kongen, som kom saktmodig og ridende på et asen og aseninnens føll. «Ingenlunde! Ingenlunde!» Benjamin Sigismund senket hodet. I anger! I skam! Hans gang blev slapp, nesten vaklende. Og minen, den narraktige prestemine i hans ansikt, forsvant. Ingen var større enn sin mester. Han fikk et forsagt, vemodig uttrykk. Nu begynte han også å se op på en og annen som stod trykket op til husveggene og hilste. Han nikket og smilte.

To jenter, to unge syttenårs jenter fra Flanderborg, stod

arm i arm og med perlestukne luer og røde hakebånd i solskinnnet oppe ved en gressgrodd gammel grav. De dyttet dulgt hverandre med albuene og blev hete i kinnene da presten gikk forbi dem. «Du store min før pene prest å lell!» sa den ene. «Ja, men han ska da fill vårrå så kusli galin?» sa den annen. Og med Kingo mellom hendene skyndte de sig leende op trappen for å få sæte så langt frem i stolene som mulig. De måtte se mer på presten. Først da de gikk innover kirkegulvet og trådte varsomt på det grønne enerbar med sine lave sko med blanke kobberspennene i, vek smilet fra deres unge ansikter. Og de blev som de andre bleke og alvorlige derinne i stillheten og den kjølige luft.

Da Benjamin Sigismund åpnet skriftehusdøren og fikk se klokkeren, Ol-Kanelesa, med salmeboken mellom begge sine sorte smedhender, satte han atter op den strenge prestemine. Han hadde nu hørt enda flere slemme ting om denne mann. Kirken kunde ikke vanæres ved å ha dette subjekt i sin tjeneste. Og Sigismund slo med vilje døren hårdt i efter sig. De skriftesøkende, som satt bodferdige og stirret ned for sig rundt de fuktige vegger, kvapp.

Presten nikket kort og kjølig til klokkeren. Og han slo med engang op alterboken og leste fort og nervøst den store skriftebønn.

Ol-Kanelesa prøvde å kremte et par ganger for å gjøre presten opmerksom på at salmen først måtte synges. Klokkerens mystiske kremten og underlige tegn optok de skriftesøkendes tanker, så de lite og intet hørte av det som blev dem forelest. Noen av dem prøvde endog på å veksle blikk med Ol-Kanelesa. Dypere satt ikke deres bodferdighet.

Da Sigismund stod ferdig til å gå inn og knele foran alteret, følte han at det var noe galt fatt — — — det var ikke den rette og tunge stillhet i skriftehuset. Ingen av de som stod her, så nedbrutte og skyldbetyngede ut. Var det en flokk hyklere, som hadde møtt frem til skrifte? Eller hadde hans ord og formaning vært uten virkning? Hvor-

galin: hissig, sint.

dan skulde det så idag gå ham oppe på prekestolen? Han husket nu, her han stod, knapt dagens tekst. Ja, idag hadde han satt Guds ord, Mesterens løfte, på en hård prøve.

Han var helt hvit, som kalket på kinnene og blå under øinene da han litt efter viste sig i kordøren.

Hundreder dype åndedrett hørtes. Den ufrivillige bladning i de store salmebøker lød som en rasling i tørt løv fra stol til stol nedover kirken og oppe i lemmene. Bergstadens kondisjonerte, som satt i sine dyrt betalte og lukkede stoler øverst i kirken langsmed vinduene for å kunne ta sig ut for almuen, glemte i dette øieblikk å skape sig. De måtte, som alle de andre, glo på presten.

Jo. Jo. Hans utseende var det såvisst ingen ting å si på. Hvorpå de igjen la an på å overgå hverandre med gamle, stive slektsansikter.

En og annen gammel bergmann med svekket syn av kruttrøk og fakkelfarme, satte solhulle og stirret lenge op mot alteret. «Barsk prest!» mumlet en. «Han likne på'n Pætter Abildgård!» mumlet en annen langt nede i stolene.

Ol-Kanelesa steg så frem på kirkegulvet og leste inngangsbønnen, og Benjamin Sigismund knelte ved alteret. Han bad en stund varmt og inntrengende til Gud om visdom til å kunde lede denne dags hellige handling. Ikke til egen ros og vinning, men til *hans* forherligelse.

Da stoppet han brått op og blev stående på kne og lytte til klokkerens vakre stemme. Ordene fikk i denne manns munn en egen forunderlig skjønn klang. Klokkerens stemme var som et instrument, avstemt efter kirkens vegger og hvelv. Sigismund kjente sig varm i sjelen ved denne fremsigelse av Guds ord. Han fattet en beslutning: Han vilde legge sin tiltredelsespreken så enkel og endetil. Han hadde noe å lære av denne fremsigelse. Og han oppfattet det som et fingerpek fra Gud. Ord og bilder måtte ha kildens klarhet og gjenspeilingsevne. Nettop slik var Jesu ord og bilder også. De var så klare og skinnende at de to tusinde år som var hengått siden de blev fremsagt, ikke hadde kunnet avsette plett av rust på dem.

Nu sang Ol-Kanelesa med høi røst:

*«Oplys, du kjærlighedens lys,
mit hjertes mørke hytte,
boe selv i dette ringe huus,
og ikke deraf flytte — — —»*

For første gang gikk Benjamin Sigismund så inn den smale dør til den prekestol hvortil han av Gud Herren var kallet for å forkynne det levende ord. Og for ham forvandlede den smale dør med den falmede blå maling og det slitte jernhåndtak i denne stund til en perleport med gullhåndtak. Og solskinnet fra de mange vinduer møtte ham, da han steg inn, som en bølge av gyllent, blende lys.

Dog blev denne dør for ham ingen perleport og ingen inngang til lyset, det sanne og uutslukkelige lys. Engang skulde alle de skinnende perler han nu så i ånden, for dunkles og miste sin glans. Og lyset, det gylne lys, det skulde også engang munne ut i mørke, ut i en lang natt.

Han la boken med korset på sammen. Bare korset, Jesu Kristi kors, vilde han ha for øie i denne stund. Og han foldet sine bleke hender over dette kors og gav sig til å synge med:

*«Du attraaer verdens ære,
for den gjør du din flid,
at du mine bud kunde lære,
dertil haver du ei tid.
Verden, som dig skal daare,
den haver du kjær saa saare,
mig haver du slet forgjet.»*

Sangen løftet hans sinn fra det jordiske lys op i et ennu sterkere og klarere lys. Guds ord, som før rett ofte hadde stått i motsigelsens tegn og vært overskygget av tvilens og vantroens kolde skygger, steg nu purt og rent frem. Var dette pinsemorgenens forjettelse, åndens og forklarelsens time? Det var det samme lys som omstrålte ham nu, som

i den første årle morgenstund han stod i dette tempel. Hans indre øie så. Og hans indre øre hørte: Gud var nær!

Han tok rolig og stille på å be. Ordene vokste i inderlighet og i styrke. Hans bønn blev i hans bevissthet til Abels offerrøk: sett av Gud!

Og da han leste dagens tekst: «Og ånden og bruden siger: Kom! Og hvo, som hører, siger: Kom! Og hvo som tørster, kommer! Og hvo, som vil, tage livsens vand uforskyldt!» var det som åndedrettene stod stille der nede i kirken. De skinte i øinene. Og de bleknet på ansiktene.

Han, som før alltid hadde hatt det med å bruke sterke ord om synd og død og den evige og uutslukkelige ild, talte idag ganske stille og dempet om Guds sønn, den torne-kronede og korsfestede. *Han* gav den tørste og mødige vandringsmann livsens vann uforskyldt.

I kirken hørtes ingen hulken. Ingen angst var å se i de sterke, brune ansikter.

Hvad skulde de vel engste sig for? «Hvo, som vil, tage livsens vand uforskyldt!» var dagens budskap til dem. Dagen og timen var full av sol og lys og Guds kjærlighet og mildhet; det tapte paradys var gjenfunnet — — — de så det alle så tydelig nu — — — det skinte i endeløs prakt og herlighet med gater av gull — — — der var rislende vannstrømmer og der var grønne gressganger — — — og der var ingen hunger og ingen sykdom og ingen død — — — og ingen fattigdom og ingen gjeld — — — og ingen lensmann som stevnet og pantet og holdt tvangsauksjon. Der behøvde ingen å spinne og samle i lader og bekymre sig for den dag i morgen.

Ja, det tapte paradys var gjenfunnet — — — nesten gjenfunnet. Og hvo som vilde, kunde gå ditinn og drikke av livsens vann uforskyldt.

En sky drev frem for solen som nu stod rett over Peter Hjorts hvite gravkapell. Lyset sluknet i kirkens mange-farvede ruter; det gjenfunne paradys svevet bort. Og de værbitte menn og kvinner satt der atter med salmebøkene i sine hårde hender og stirret inn i den gamle verden med slit og strid og sorg for næring.

Nei, ikke alle. De to unge jenter fra Flanderborg, de satt side om side med våte øine og så mot Paradis, mot Edens have. Haven med de grønne bjørker rundt snefonnene og blomster og sol på sjø og tjern år ut og år inn.

Sigismunds preken blev ikke lang; stod Gud Herren selv på siden av ham og satte fingeren på der han skulde begynne og ende?

Verdens ros kunde han ikke vente sig for denne preken; verdens ros var også til å forakte! Han hadde ikke talt om hærskares Gud, om de rike og mektiges Gud, men om kjærlighetens Gud. *Han*, som ikke kjente forskjell på fyrste og betler. *Han*, som førte dem, som stod fattige og forkomne i portene, op til templets orient. *Han* som bragte de uverdige til sæte blandt de verdige.

Da salmen: «Enhver av os sin mangel har — — —» skulde synges, blev det Ol-Kanelesa og noen gamle bergmenn som sang. De andre blev sittende og stirre ned i sin Kingo. Enda var de fylt av den underbare og varme forkynnelse. De satt uten byrde og uten åk. Den nye presten hadde nesten ikke nevnt et ord om synd, død og satans rike. Ingen onde drømmer om helvede og den evige fortapelse skulde mareri dem inatt og presse kaldsvetten ut av deres panner — — — som så mangel natt før efter prestenes torden og svovelprekener. Den *gode hyrde* hadde selv ledet dem ved hånden på veien op mot det tapte paradys. Op mot landet de så titt hadde skimtet bak sine bønner og tårer og lengsler og drømmer.

Da velsignelsen var lyst og Ol-Kanelesa stemte i utgangssalmen, tok såvel standspersonene som bergalmuen del i sangen. Og bergskriver Dopp forsøkte sig endog i å synge enkelte strofer med annenstemme. Imidlertid var der idag ingen som syntes å bry sig større om å påskjønne denne anstrengelse. Ikke engang hans undergivne ved Værket viste noen respektskyldig tilbøielighet til å ville honorere hans dype bassang ved å tie og stirre beundrende op i stolen, der han satt den lille forfengelige mann.

*

Idag var det ingen barkedåp etter gudstjenesten. Og bare en brudevielse. Ja, idag skulde Gunhild Bonde og gefreider ved skiløperkompaniet og opseer ved *Værket* David Finne, vies.

Og siden det idag var halvstoringer som skulde giftes, blev både bergalmuen og de virkelige storer sittende i kirkestolene — — — delvis av nysgjerrighet og delvis for ved sitt nærvær å ære brudeparet.

Den oppløftede og vakre paradisstemning vek. Verdslige tanker snek sig på nytt inn i sinnene. Også de to jenter fra Flanderborg tørret hurtig tårene av sine blanke øine og tok på å tiske og hviske og smile. Nu skulde de drikke bryllup. Og å få gå nyklædt med perlebestukne luer og kobberspinner i lave sko til bryllupsgården, det var for disse to syttenårs jenter noe av det samme som å få gå til paradis.

Ellers talte nu alle om Gunhild og David. I alle stolradene, både på kvinnfolksiden og karfolksiden og rundt omkring oppe i lemmene, talte de lavmælt om dette giftermålet. Og alle så var de enige om at det var mer enn sørgelig; Gunhild skulde på ingen måte ville. Hun var så å si blitt truet til å ta ham. Farbror hennes, Ol-Kanelesa, hadde en morgen nu i uken var, gått op til presten og bedt ham hindre brudevielsen; men presten hadde bare blitt frøn. Han kunde ellers ta sig ivare 'n Sigismund. Han og fruen kanefledes støtt. Anne-Sofie, tausens hos madam Leich, hadde visst sett og hørt noe av hvert oppe i prestestuguen. Noen mente at det likevel med tiden kom til å bli bra både med Gunhild og David; når slike villspiker som Gunhild først fikk barn, pleide det å gå som en dans.

Nu summet det i kirken som i et kvernhus. De kondisjonerte stakk også hodene nu og da sammen og hvisket noen ord; men ikke mange — — — de talte forresten mest med øinene og med små nikk og smil. Hvorpå de igjen satt med stive, forstenede ansikter rett op og ned mot den hvitkalkede vegg.

Klokkeren kom og satte sig stille og andektig på den gamle knakende stol under tavlen av ertzeier Lorentz Los-

sius, den fornemme herre i blå kjole og med æressabel.

Idag var det siste dag Ol-Kanelesa forrettet, om det ellers gikk som han tenkte. På nåde hos denne Benjamin Sigismund vilde han ikke gå. Den som trodde det, kjente ikke Ol-Kanelesa rett. Dessuten hadde han forloret større ting enn denne lille fattigmannsbestilling å stå her og synges om søndagene. Nu skulde han forresten også skilles fra Gunhild. Hun fikk nu mann og hus og hjem. Da blev det vel ikke noe spørsmål om'n Ola-fabro mer? Han hadde vel snart levd op det som var bestemt at han skulde oppleve. Og så — — — så var det bare igjen å dø. Han slengte det ene ben over det andre og gjespet et par ganger bak Kingo. Han var trett.

De som satt i de nederste stolene, og der satt omtrent bare ungdom og noen tauser og drenger fra storingsgårdene, de vendte sig — — — og stirret op i under mot kirkedøren.

Et par ganger var den blitt åpnet på gløtt og lukket hårdt og fort igjen. Hva var det som stod på der ute?

Noen mente å ha hørt et kvinnfolk som bar sig ille. Andre mente at det var noen som sloss. Men det hadde vel aldri hendt at noen hadde tatt på å slåss i kirken! Inne på kirkegården kunde det nok ha hendt at en og annen hadde vært i tottene på hverandre, da det lå flere gangstier og snarveier mellom og over gravene også; men i selve kirken, aldri! Vel var det mangel på raskjæling nu for tiden som ikke brydde sig hverken om kirke eller prest, men at de kunde finne på å yppe trette her i kirke-ytterdøren, nei, så rå var ingen. Intet under at det gikk koldt nedover ryggen på dem som satt der nede i de nederste stolradene.

Imidlertid var det noe både alvorlig og uhyggelig som gikk for sig på den andre siden kirkedøren: for der ute var det én som stridde for livet. Det var Gunhild Bonde.

Hun og David Finne hadde sammen med brurgommennene og brukånåene og de aller nærmeste slektninger kommet gående op kirketrappen. Brurfolkene leide som skikk og bruk var hverandre i hendene. Omtrent som barn leier hverandre. Det så virkelig ut til å være godt og

vel mellom de to. Da de kom innfor kirkeporten, rev Gunhild hånden til sig.

«Nei, je vil it!» sa hun. «Je vil før dø, før je vil det her je, David!»

David Finne stod forfjamset. Han grep efter hånden hennes igjen, men fikk ikke fatt på den.

Nu tok de som fulgte, på å skjenne på Gunhild: Voksant kvinnfolk og bære sig åt på denne måten! Hun måtte skamme sig! Og så tok de bent frem med makt og la hendene deres ihop igjen.

En av brukånåene sa:

«Bærre sjå åt å få a inni kjerka no, så bli det som det ska!»

Og en annen brukånå sa:

«Holla bære ti kvarandre i lita stunn te, så e de snart fråsiggjort.» Og hun la til: «Je gruvde mig je òg!»

Ved den indre kirkedøren ség Gunhild på kne fremfor dørstokken.

«E det ingen her som vil redde mig?»

Hun så rådvill omkring sig. Nei, det var det ingen som vilde nu.

David Finne sa da:

«Når du slettes it vil, så fe du sleppe lel.»

Han stod hjelpeløs og så ned på henne. Aldri hadde det vært det som godt kaltes mellom dem; men aldri så ille som idag. Vondt var det å miste Gunhild. Vondere enda blev vel skammen og snakket og latteren i skiløperkorpset og i bergstuguene, på kølhaugene, i smeltehyttene.

Nu fikk David også skjenn. Var han ikke voksen kar? Han måtte da kunde mestre et kvinnfolk. Han, som var opseer.

Og så blev Gunhild løftet op, støv og rusk blev slått av kjolen, og kransen blev skyndsomt ordnet og satt pent på hodet hennes.

«Op me kjerkdøren!»

En av brurgomsmennene sprang til med små, støle skritt og slo den op på vid vegg.

Inne i kirken blev det tvert stille. Opper kirkegulvet

kom brurfolkene. Hånd i hånd. Og når de gikk forbi kirkevinduene, kastet solen gull i brudekransen. Den var flettet av lyng og løv og nyutsprungne heggeblomster. Brudekjolen, den som var blitt til i mange lyse vårnetter og under så mange salte tårer og blødende stikk i fingrene, klædde Gunhild. I hennes lave sko var det ikke spenner av simpelt kobber. Nei, spennene var av sølv. Ol-Kanelesa hadde igår gitt henne spennene i brudegave. I tretti år hadde han hatt dem innlåst i det lille grønnmalte hengeskapet sitt. Han hadde bare tatt dem frem med lange tiders mellomrum og pusset dem skinnende blanke. Og da gråt Ol-Kanelesa. For en gang var de bestemt til et annet par brudesko, men det blev det dessverre ikke noe av.

David Finne tok sig også godt ut i sin nye uniform. Og skulde noen bli lykkelig her i verden så måtte det bli disse to, fine og vakre som de var. Dertil så stor en velstand.

Ol-Kanelesa reiste sig i klokkerstolen. Han rynket sine lodne, sammenvoksne øiebryn og fikk et ondt grin i ene munnviken.

Nu stod presten også fremfor alterringen. — — — Organisten, som med langt hår hengende ned i øinene hadde stått og lutet sig utover rekkverket i orgellemmen, gjorde et kast bakover med hodet, piltet bort til orgelet og gav sig til å spille en koral.

Benjamin Sigismund var mer å ligne med en stridsmann i brynje og panser enn med en prest, der han stod mellom de kjempestore messinglysestaker med de gule, hjemmestøpte alterlys. Han manglet nesten bare hjelm og kårde. For da han efter prekenen hadde talt et par ord med den gode klokke Ole Korneliusen oppe i kordøren, forlot hans forsaghet ham, og han fikk sin stridslust igjen. Og det hel og ubeskåren også. Han var såre vred!

Hvad var det denne menige mann nu understod sig? Jo, å påminne hans ærverdighet om å holde sig det av hans kongelige majestet allernådigst konfirmerede ritual etterrettelig! Hittil hadde vel ingen klokke vovet den slags ting likeoverfor sin prest? Høirøstet hadde Sigismund sagt ham op i øinene at like så visst som det var den første søn-

dag de forrettet gudstjenesten sammen, like så visst var det også den siste. Han tålte aldeles ikke noen tilrettevisning fra sine undergivne. Hadde han begått en feil, blev denne så sandelig å skrive på hans egen kappe.

«Kort og godt, klokke! Enhver malplaceret indblanding frabedes! Punktum!»

I denne krigerske tilstand hadde så Benjamin Sigismund gått frem for alteret for å forrette brudevielsen.

Han blev stående lenge og stirre på bruden. Og han glemte den lille forpostfektning med Ole Korneliusen oppe i koret. Sin geistlige verdighet glemte han. Hans kampmot forsvant. Hans ansikt fikk på nytt de samme milde, vemodige drag som da han før prekenen stod her og så ut-over menigheten.

Ikke det alene. Hans hender tok til å skjelve. Han måtte gripe hårdt om den gamle, slitte alterbok for ikke å slippe den i gulvet.

Var det ikke henne han møtte den første morgen her oppe ved kirkegården? Jo. Jo.

Hadde han ikke også sett henne en gang før, for lenge, for meget lenge siden? Jo. Og når? Han prøvde å minnes noe gjennom tusen — — — titusener av år — — —

Hvad het hun? Famlende grep han efter navneseddelen. Han leste: «Gunhild Jonsdatter Bonde.»

Da Benjamin Sigismund så op fra navneseddelen, møttes deres øine. Ikke i vellyst. Nei, bare i forundring, i stor forundring.

Og det var som Benjamin Sigismund med ett stod på den annen side av forhenget mellom dette liv og et annet, større og skjønnere — — — der gatene er av gull og der lyset aldri går ned i noe mørke og noen natt, der en lever i drømme; i skjønne og salige drømme — — — der en kommer så nær Gud og alle de rene. Han steg ved dette møte, ved dette tause møte atter innenfor Paradisets perleport, der hans mor og alle de rene og salige var.

Og en makt, sterkere enn hans egen makt, sterkere enn hans vilje, vilde tvinge ham ned på kne og gripe hennes hender og kysse dem. Ikke i syndig og sanselig begjær. Nei,

som en far kysser sitt barns hender, vilde han kysse hennes. Og det var som han gjentok og gjentok: «Nu sees vi igjen! Hvor det er lenge siden sist. Kanskje er det tusen år siden? Har du glemt mig?» Og stemmen blev full av smertefull ømhet: «Har du glemt mitt ansikt og min røst? Nei! Nei! Du vet også at det er jeg!»

Han steg helt bort til alterringen. Han lette forvirret efter ord til brudetalen. Han stod fast. Han prøvde å knytte trådene, men trådene var forbrente.

Prestens brudetale skapte uro i kirken. De høie personer av stand og stilling i de lukkede stoler så atter stjålent på hverandre.

Ja, for rett imot dem på den første benk satt fru Kathrine Sigismund. Hun var nu helt hvit i ansiktet, den stakkars frue. Hun kunde ikke skjønne at hennes husbond ikke fikk denne brudetale fra hånden.

Også almuen satt urolig og skubbet i hverandre.

Nei, denne presten var da verre enn den verste kleinsmed til å tale. Ol-Kanelesa vilde sandelig ha vært en ren mester mot denne stamfader! vitset en mealders brekking, som stod i gule elglærsklær og stødde sig op mot kalkveggen oppe i Baronlemmen. Hadde de nu igjen fått en tre-tørr prest. Og hvorlenge skulde de så belemres med ham? Tørre prester pleide bli sittende lenge i samme kall.

Og paradisstemningen, de alle nyss satt i, å! den svant nu som dugg for sol.

Bruden hørte intet av det presten sa. Hun hørte ikke engang at han talte så jammerlig slett.

Da hun stod innfor kirkedøren, lot hun sig uten motstand lede dit de vilde. Hun åtte ingen vilje mer. Om de så hadde ledet henne til graven, hadde hun fulgt med.

Nu var alle tårer grått. Nu var alle drømmer drømt. Våren var forbi. Noen sommer med sol og varme skulde hun altså ikke få oppleve. Hun hadde gått ut av våren og rett inn i vinteren. Inn i vinteren på et snaufjell med bare sne og is så langt en kunde øine. Her skulde hun så fryse til is.

Nei, hun hørte ikke et ord av det Benjamin Sigismund sa.

Likevel kjente hun det i denne stund som hun stod nærmere ham enn David.

Enn om Sigismund hadde vært David? Hun fikk lyst til å rive kransen av sig og kaste den i gulvet og trampe på den, trampe på løvet og på blomstene og på den hvite heggen med. Hun hadde tenkt så mange ganger på at hun vilde si *nei* her fremfor alteret. Hun tenkte også på det nu — — — men munnen var viss.

Ved et rent tilfelle kom Benjamin Sigismund til å huske på at det var nettopp denne brudevielse den bestialske klokker hadde bedt ham om å forhindre. Han så en utvei av uføret.

Nu kom ordene som et forløsende solvær. Hode løftet sig bak hode, fra stolerad til stolerad. Oppe i lemmene bøide folk sig utover rekkverkene for bedre å kunne høre. Også de kondisjonerte rettet sig op og lyttet.

Fru Kathrines ansikt skinte op. Nu kunde alle høre hvad Benjamin Sigismund dudde til. Hun tok ikke meget feil når hun spådde at efter dette vilde de nok få visitter. Hun lengtet efter noen å få tale med. Og efter noen å få gå til og noen å vente på. Vantrivselen var større enn stor her oppe i disse golde og øde fjell. Hennes bryst var nu krankere enn noensinne. Og det skyldtes ene og alene denne martrende og tærende vantrivsel.

Hun sukket så dypt at barnene som satt ved siden av henne, hørte det. Og de begynte sky og bedrøvet å klappe hennes hvite kolde hender. Og lille Laurentius hvisket: «Du må ikke være bedrøvet nu, mor. Vi skal være så snilde mot dig, vi og far.» Hun var for dypt nedsunket i tungsindige funderinger til å gjengjelde deres kjærtegn. Også det at barnene klappet hennes hender var for henne steget inn i vanenes lange rekker — — — det var bare for de små at dette var nytt og sterkt for hver gang.

Sigismund talte nu over ordet: «Hvad Gud har sammenføiet skal intet menneske adskille.» Hans utlegning falt i tunge ord: Like så liten rett vi hadde til å adskille to mennesker, like så liten rett hadde vi til å gripe inn og forene to mennesker. Og de som det gjorde, kunde engang de

ord komme til å ramme tungt: «Vé den fra hvilken forargelsen kommer!» Bare de ekteskaper var innstiftet av Gud, hvor to hjerter, to sjeler, — — — gjerne gjennom trengsler og gjenvordigheter, fant inn til hverandre. Her hadde ofte, altfor ofte foreldre og foresatte lagt sig op et fond av synd og forbryterisk fremferd. Og de ekteskaper som var tilrettelagt kun på stand og denne verdens mammon, uten den indre, sterke, levende attrå, de var en forbrytelse mot den høieste.

Ved denne tordentale så Gunhild op. Hun våknet op som av svime. Prestens ord sang som en hevners sang utover alle dem som satt her og hadde forvoldt henne denne tort og lidelse. Den, som hadde den minste skyld i dette var vel, når alt kom til alt, David selv. Han måtte iallfall ikke refses nu på sin hedersdag — — — enda han hadde gått som en annen pinnsjul og gnaget og tigget år ut og år inn om å få henne. Alle hennes pårørende, med undtagelse av Ol-Kanelesa, hadde aldri gitt henne fred og ro før hun gikk med på å ta David — — — å, nu fikk de da endelig engang eta tu den sollen de hadde brutt i til sig. Hun tykte hun så Pitter Jensa og Faste oppi Haga og Berit utpå Stormoa og Kanelken hans Tuft-Iver sitte nedi stolene bak sig og streve og eta vond soll. Vel unt skulde det være dem! Ja, de kunde gjerne ta litt på skjeen og stikke borti munnen på sty-mor hennes også med det samme. Hun var tunghørt og slapp så alt for billig fra det hele.

Hevnlyst og bitter spott stivet op Gunhild. Hårde hadde de vært mot henne. Hårdere enn de kanskje selv ante. Engang kunde kanskje vinden snu sig slik, at det også blev hennes tur å være hård? Hadde så alt annet vært bittert, så skulde da iallfall hevnen bli søt.

Videre tordnet Benjamin Sigismund: «Og det være sagt til Jer to, som står her og i denne forsamlede menighets påhør, at er Jers hjerter sammenlænket med kjærlighetens lænke, da vorde I nu ett kjød til eders dages ende! Om det ei forholder sig så, da vorde I ingenlunde mand og hustru,

pinnsjul: skjellsord. *soll*: flatbrød og melk.

om jeg end så vier Jer her foran dette alter tusinde gange! Vogter Jer vel for at gjøre eder meddelagtige i at denne handling, der skulde vorde ren og hellig, blir til en vederstyggelighed! Og ikke I alene, men lige meget Jers forældre og pårørende, der udi denne høist vigtige sag er medansvarlige, vil jeg lægge denne formaning alvorlig på sinde!»

Dopp i bergskriverstolen og kullfogd Michael Brinchmann i hytteskriverstolen la samtidig hånden bak øret. I all verden hvad var dette for en grausame salbe? Og Ol-Kanelesa holdt på å reise sig i klokkerstolen. Nu fikk de det, Gunhilds mor og alle de andre, som hadde fått dette giftermålet istand. Velbekomme! Velbekomme!

Hele almuen satt som lammet efter dette heftige utfall. Alle skjønnte hvad presten siktet til.

Sigismund slo så alterboken op og leste ritualet med deres navn innfattet. Både Gunhild og David sa ja. Hun neppe hørlig. Han høit. Hvorefter presten leste hurtig op de påbudte skriftsteder. Han trykket så deres hender over alterringen uten å si et ord. Vendte sig så forsagt mot alteret og gikk med bøiet hode og lange skritt op i koret og videre inn i skriftehuset. Her satte han sig på en stol uten å legge alterboken fra sig. Og med albuen mot det ene kne og med hånd under kinn blev han sittende og lytte til Ol-Kanelesas sang nede i kirken. Han lukket øinene og lyttet. Skjønn var sangen! Overjordisk skjønn! Han tenkte atter på sin mor. Ved denne sang vilde hans mor ha vederkveget sin sjel. «Den menige mands sang er skjønn som din tale, min sønn!» vilde hun ha sagt. «I to kan utrette store ting sammen!»

Han blev så sittende og tenke på gefreiderens unge brud, Gunhild. Hun, som nu gikk hånd i hånd med sin mann nedover kirkegulvet. Hun gikk neppe til noen bryllupsfest. Hun gikk kanskje til et liv i sorg og løgn? Nå ja. Hans sak blev det neppe om hennes liv fløt ut i den ufruktbare ørken-sand. Hans embeds ansvar ophørte jo ved deres for all evighet bindende *ja*.

Embeds ansvar! Hvad var det? En frase! Han og alle

hans embedsbrødre var bokstavtreller og noen late hunde alle tilhobe! Han burde, da Ole Korneliusen hin morgen kom på hans kontor og omtalte denne bedrøvelige sak, ha satt sig grundig inn i den og handlet ut fra eget syn og omdømme og ikke ha stolt blindt på sin sortkjoledede forgjenger. Hadde han handlet som et menneske og ikke som en geistlig landeveistraver med posen full av kongelige forordninger, vilde kanskje denne unge, skjønne kvinne blitt forskånet for å gå inn til et liv, fullt av ekteskapelige laster.

Da Ol-Kanelesa kom inn i skriftehuset, fant han Benjamin Sigismund drivende frem og tilbake og i oprørt sinnstilstand.

Han grep klokkerens hender.

«Vi må være venner, Ole Korneliusen!» sa han. «Vi må forsøge at forstå hinanden!»

Ol-Kanelesa strøk sig over haken. Og han stod en stund før han svarte.

«Ha *vi* værre ovenna da?»

«Både og!» sa Sigismund. «Og skylden er min! Helt og uden forbehold tar jeg skylden på mig! Av naturen er jeg en altfor ustyrlig kumpan! Og en ting må jeg takke dig for: din skjønne salmesang! Din hals råder over et instrument, mer fuldkomment end du selv aner.»

Presten talte fort og ivrig. Han var meget opspilt.

«Je vil få takke Dokk for no, je å.»

«Hvad, fortjener jeg tak?»

«Jo-åv før at Dokk klappa te så grunnugt åt Finnefolka og åt mor hinnes Gunhild.»

«Jeg forstår ikke. Hvad mener du?»

«Je mene, at det va realt gjort at Dokk tok og smørte op hele sulamitten.»

Ol-Kanelesas øine lyste og smilte i skadefryd.

«At jeg refset disse som havde en del skyld i, at den unge pige i dag delvis mot sin vilje og hu stod brud, er det det du mener?»

«Nettop ja!»

«Nå ja. Jeg angrer forresten litt på at jeg ikke lyttet til dit råd hin morgen.»

«Dokk e framund før oss, Dokk, som alle de andre prestant ha vørre.»

«Jeg er så, Ole Korneliusen.»

Ol-Kanelesa blev så stående lenge og fundere på et viktig spørsmål.

Endelig kom det; ikke vrangt og ikke underfundig heller, men stille og nesten saktmodig.

«Ja, så var det vel siste syndan *je* stod frampå golva og sång?»

«Om Gud nådigst vil forunde dig flere levedage, så har du kuns at fortsætte!» sa presten i en befalende tone. «Vor kirke trænger storligen til din sang!»

«Enn om vi begge to stod med det vi ha sagt?» sa Ol-Kanelesa. «I længden stod vi oss kanskje bedst på det likevel,» la han til.

Benjamin Sigismund så forbauset op. Han fikk respekt for denne ulærde mann.

«Husk på, at det vil beskjære dine indkomster.»

«Je fe smie og spella te at je te ind det att på den måten.»

«Vil du smede og spille fiolin?»

«Ja, je kan da it ligge bærre å rulle mig og spænne føt'n opette veggom, je hel.»

«Og så vil du lade din sang forstumme for stedse?»

«Je kan sønge ne-i smien mine — — — attmed varma og smistea.»

«Din sangrøst hører hjemme i Guds hus!»

«Hm. Ja. Je trudde at det kom på et ut enten de va fra Garizim hell i Jerusalem.»

«Vel! Ikke desto mindre bør vi oprigtigen beflitte os på at give keiseren det som keiserens er og Gud det som Guds er!»

«Vi fe fil møtes på halvveia da, Eders velbårenhet?»

«Vi får så.»

Sigismund gav atter Ol-Kanelesa hånden.

«Og sig mig min kjære klokke, er denne unge brud, Gunhild Jonsdatter, meget bedrøvet?»

Benjamin Sigismund hadde den største møie med å tale

noenlunde rolig og fattet. Han befant sig fremdeles i en sterkt oprevet sinnstilstand. Vel mulig at det var tanken på hans salige og skjønne mor, som hadde ført ham inn i en sådan følelse.

Ol-Kanelesa svarte ikke på det. Han gav sig tid og sa så:

«Kan it to, som sit og ro båten åt kvar si lei få lov å legg inn åran att?»

«Om de kan skilles igjen?»

«Ja.»

Sigismund slo avvergende ut med hånden. Hans munn skalv.

«Denne sag skal vi to ikke drøfte idag.»

«Nei, det kan fil vårå tilevoli å snakke om det idag.»

Og så gikk de da ut skriftehusdøren.

Presten blev stående og se utover kirkegården. Solen bakte på de grå gravheller og mørkne tjærebredde trekors.

En gang før hadde han sett en lignende kirkegård som denne; det var i Spanien, det skjønne land! Også der lå gravene uten gress og uten blomster; den tørre vind og den brennende sol hadde drept selve jorden. Der var som her, kun sand og sten og sol.

«Hvor ligger så Bjergstadens grundlægger, skytten Hans Olsen Hitteråsen begravet?»

«Nei, det e det visst ingen som vet no.» Ol-Kanelesa hadde selv fundert meget på det. «Han må no fil ligge nedi Lit-gaten her non stass, der gammelkjerka stod.»

«Hvorfor har I så ikke taget vare på denne mands gravsted?»

«Her ha vørre så strevsamt å leve at ingen ha fått stunnan te å tenkt på dem som e dø.»

«Har Jer sorg for næring været så stor?»

«Ja!» sa Ol-Kanelesa. «Sten, bærre sten, bli i længden hardt levabrød; sjøl om stenan e aller så blank å sjå te.»

«Og hvor ligger så din broder Jon, Gunhilds fader begravet?»

«Han Jo? Han ligg på øver kjerkgåla han. Her på neer kjerkgåla er det bærre øvrigheta som e begrøven.»

«Hans grav skal du vise mig.»

«Grava has Jobror?» sa Ol-Kanelesa forundret. «Ho e itno ansles å sjå te ho helle de andre gravan oppå der; men når Eders velbårenhet endelig vil sjå a så — — —»

De begynte så å gå op stentrappene på terrassen til den øvre kirkegård. Benjamin Sigismund løftet samarien opover knærne og sprang de første ti-tolv trapper op — — — men så husket han på sin geistlige verdighet. En prest kunde ikke springe i sin embedsdrakt som om han var en annen guttunge. Og han gikk så adstadig og med lange skritt op de øvrige trapper.

«Ja, her ligg'n Jo-Kanelesa.»

Ol-Kanelesa stanset ved en velstelt grav oppe på kanten av terrassen. Et høit jernkors med ornamenter bar den avdødes navn: «Opseer Jon Korneliusen Bonde.» Og under stod:

*«Hvil i fred, Du trøtte Vandringsmand,
her paa Dødens skyggefulde Strand.»*

«Hvem har så forferdiget dette merkelige gravkors, Ole?»
Ol-Kanelesa nølte.

«Je ha da gjort de je, slik det e da.»

«Og disse ord?»

Sigismund pekte på det lille vers.

«Je tok de tu en salme.»

«Hvilken salme? Jeg kan i farten ikke erindre den; er den av Peder Palladius?»

«Han Palladius skal it ha skylla før den nei. Je fe ta mig den je.»

«Er du salmedigter tillige?»

«Langtifrå! Je e ingenting je.»

Benjamin Sigismund stod med den ene fot på graven og så på snei bort på Ol-Kanelesa. Nu så han at Gunhild Bonde og han hadde de samme rene, finskårne ansikts-trekk — — — den samme stolte reisning med hodet og de samme merkelige dype øine. Over denne ætt måtte det være noe mer enn alminnelig.

«Hør, Ole! Av hvilken herkomst er I?»

Han sa for første gang I til Ol-Kanelesa. Og det uten å tenke noe nærmere over det. Ordet falt av sig selv, ganske naturlig. Han hadde aldri beæret noen klokke eller menig med å tiltale dem med I før; ikke engang sine kapellaner pleide han å tiltale med I, enda de måtte sies å være vel studerte menn.

«Vi er no fil nærmest tysker. Vi ska vårå tå efterkommaran åt en som dem kalte Büsch'n, Henrik Schlanbusch va no visst rette navnet hans.»

«Hvad var han av stand og rang?»

«Han va visst en slags oberberg-hauptmann, som tyskeran sa. Ellers va han no visst en kjeltring; 'n Peder Hjort vil no iallfall ha det til det i skriftom sine, ser je.»

«Hør her, klokke! I spiser altså middag i prestegården idag?»

«Eders velbårenhet ska ha så mange takk; men je lyt nok eta dugul ne-i gjestbaugåla idag je.»

«I Gunhilds bryllup altså?»

«Ja. Vi kalla det no bære gjestbau da.»

Benjamin Sigismund blev atter alvorlig og tankefull. Han følte sig smertelig berørt ved at dette bryllup og denne kvinnes navn blev nevnt.

Hvorfor? Herpå ble han sig selv svar skyldig.

Nedover stentrappen i terrassen sprang Benjamin Sigismund ikke, men gikk så langsomt at Ol-Kanelesa kom en god stund foran ham ned på den nedre kirkegård.

Ol-Kanelesa pønset på om han skulde vise presten en grav her nede med et enda finere jernkors, og hvorpå det idag lå en stor krans av ener — — — men det fikk være.

Ellen von Westen Hammonds fødselsdag

Ol-Kanelesa gikk ikke ned i bryllupsgården. Han skyndte sig det forteste han vant ned til Rauveten og gled som en skygge langs fjøsveggene opover til malmplassen. Skjøttrøien hadde han knappet til i bringen og flosshatten trukket ned

i øinene. Han var likesæl om noen kjente ham nu nettop. Og på det viset kom han sig også denne gang ubemerket ned i Elisabetstugu. Han trakk den store ytterdørnøklen fort ut og låste døren innvendig fra. Flosshatten skjøv han nu bak i nakken. Vrengte så de altfor trange kirkevotter av sig og tørket svetten av skallen med dem. Varmt var det oppe i kirken — — — men her var det kvelende. Han tenkte på å sette op vindglaset, men lot det være; gikk så bort til roskapet og tok ut en grønn, firkantet butelje og et lite bronseforgylt støp og slo det breddfullt så det gylne kornbrennevin rant utover hans digre, forbrente smedfingrer. Han stod så litt med støpet i neven og skjelet sky mot vinduet med de små ruter.

«Brurskåla di, Gunhild!»

Han tømte det forgylte støp i ett drag; det målte sin halvpel! Stod så igjen og lyttet med øinene. Og så slo han atter støpet breddfullt.

«Brurskåla di og, Ellen!»

Ja, for idag var det Ellens fødselsdag. Hun var født tredje søndag efter trefoldighet 1757.

For tredje gang slo han også støpet fullt.

«Brurskåla di og, Ol-Kanelesa!»

Han skulde ikke hatt noe imot å drikke den fjerde skålen med, men nu hadde han ingen flere å drikke for. I elendig humør satte han den grønne, firkantede butelje og det bronseforgylte støp fra sig på det umalte slagbord. Hev så flosshatten bort på torvkassen og la sig på sengen. Hendene knepte han ihop under nakken — — — den ene foten lot han henge utfor sengkanten.

Han blev liggende og tenke på solskinnet i den tid han og Ellen var trolovet. Da var solen likevel blankere og varmere, især om søndagene — — — den skén slik at alle fjell og alle gater og alle hus og veier var som gull. Gresset på plasshagene og løvet var også grønnere da enn nu. Hittersjøen og Gjetkjønna var som de skulde være fortinnet sølv om kveldene og nettene. Og som kirkeklokkene ringte! Nu måtte der visst være smell både i storklokken og mel-longa og litjlokken. De hadde fått så grov og uhyggelig

klang at det rent røst i kropp. Han hadde også tenkt å ta sig en tur op i tårnet og se efter om det ikke var så.

Han blev blank i øinene ved de mange minner. Og det begynte å bivre i munnvikene hans; det var vondt å tenke på at alt det som engang var så overlag vakkert, aldri skulde bli slik mer noen gang.

Han spratt op fra sengen. Han visste om en til, som skulde ha en skål; det var presten.

Støpet fyltes. Han løftet det høit i været.

«Skål, prest! Du e da sjølve stortullen du! Ho! Ho!»

Ol-Kanelesa stod midt på gulvet og lo koldt og uhyggelig, mens tårene rant nedover hans nyrakete kinner.

Idag hadde Ellen von Westen Hammond vært femti år om hun hadde levd. For ham var hun idag som for tretti år siden den spede, tyveårs gamle jomfru. Om hun hadde levd idag, hadde det vel ikke vært så helt sikkert at hun hadde tilhørt ham; det var ikke å vente at en alminnelig fattig skoleholder kunde fått beholde henne for livstid. Men *nu* var hun hans for alle tider, der hun lå i sin grav.

Den slags tanker trøstet iallfall Ol-Kanelesa sig med — — — idag, som så ofte før i de tretti lange år som var hengått siden hun døde.

Var det noen som banket på? Han huket sig ned og krøp bort til veggen. Her var godt gjemselrom. Enten de nu så på vinduet eller kikket inn gjennom nøkkelhullet i døren vilde de ikke få øie på ham her.

«E du inne, Ol-Kanelesa?» blev det ropt.

Han kjente stemmen, det var Nils nedi Tuften, kjøgemesteren. Ol-Kanelesa satt helt stille og lot kjøgemesteren banke og rope så meget han orket. Og så blev det da omsider rolig. Han hørte skrittene til Nils nedi Tuften fjernet sig.

Hver sommer når Ellens fødselsdag nærmet sig, ofte flere dager i forveien, gikk Ol-Kanelesa omkring som i ørske. Han var fylt både av uro og av fryd. Tredje søndag efter

røst i kropp: hutret og frøs.

trefoldighet var for ham en stor høitidsdag. Den var Ellens dag. Og dagen hadde med årene fått en fast og ufravikelig orden: Først var det å stå op før solen rant og før andre folk var oppe og gå til graven med en stor krans av frisk ener, hentet fra Volen.

Og så brukte han å synge bak låst dør nede i Elisabetstuguen:

*«Vær trøstig mit hjerte,
bedrøv dig ei mer,
tænk at dig til bedste
dog alle ting sker.»*

Efterpå var det å forrette som vanlig ved høimessen.

Og så — — — Ja, så tok han frem skospennene og ringen og de to brevene han hadde fått fra Ellen den vinteren hun var på Branæs. Ved kveldslete kl. syv en tur langs med Hittersjøen, der Ellen og han gikk så mangen kveld den siste våren hun levde.

Han gikk høitidelig bort til skatollet og låste klaffen langsomt op, trakk så frem en hemmelig skuff under skjenken, og tok forsiktig ut en tynn gullring og to små, gulnede brev med sirlig tynn pike-håndskrift utenpå. Gullringen truet han så med stort besvær inn på høire hånds ringfinger. Nu satte han sig tungt ned i en armstol ved siden av skatollet og begynte å lese. Hvert ord leste han — — — disse ord han allerede for en mannsalder siden hadde lært utenat — — — de var nu som nye og aldeles utrolige og gikk ham dypt til hjertet.

Han blev sittende lenge med brevene i hånden og stirre. Han så nu tilbake på sitt liv. Og dette syn gledet og henrykket ham ikke; det var visseligen et forspilt liv! Han, som engang drømte om å bli så meget, var blitt til ingen verdens ting. Her han nu satt var han ikke takk verdt. Og nu var alt forsent. Alt stod ham imot nu. Jernet vilde ikke føie sig for ham under hammeren; felen vilde heller ikke låte som før. Alt han hadde lest, glemte han smått om senn. Var det Vår Herre som holdt på å ta igjen det

han hadde gitt ham? Om så var, så var Vår Herre bare i sin gode rett. En som hadde misbrukt Guds gaver som han hadde gjort, kunde ikke vente å få eie dem all sin tid. Han hadde fått beholdt dem over all forventning lenge, som han hadde.

Nu banket det igjen på døren.

«E Dokk inne, Ola-fabro?»

Han hørte det var Gunhild. Han fór op fra stolen, vred gullringen av fingeren så skinnet gikk av knoken og blødde. Han puttet så ringen og de små brevene inn i den hemmelige skuff under skjenken. Vred så nøkkelen om i klaffen. Igjen skulde de tre relikvier få ligge i ro til neste tredje søndag efter trefoldighets fest.

«Gunhild! Nei kjere,» ropte han, «e de *dig* da, Gunhild!»

«Folke sit att-me bolom og vente på Dokk, fabro!»

«Vente på mig?»

«Fabro!» sa Gunhild og fikk tak i hånden hans. «Je ha iallfall ingen annen å vente på enn på Dokk!»

«Vente på mig?» tok han op igjen. En barnaktig glede senket sig ned over hans utslitte sinn. «Gud signe dig, Gunhild!» Han klappet henne på håndbaken. Hennes hånd var så fin, den minnet om Ellens hånd. Også det virket på hans sinn; idag forbandt han alt han hørte og så med Ellen: solen, lyset inn gjennom ruten, et vennlig ord, i alt var det noe som minnet om henne. Idag stod Ellen likesom opigjen av graven og gikk ved siden hans.

«Ha Dokk snakka med præsta ette vielsen, Ola-fabro?»

Han så kvast på Gunhild. I vide all verden hvorfor spurte hun om det?

«Præsta? Je ha fil itno osnakka med præsta, je?»

«De var non som såg Dokk og præsten oppå øver kjerkgåla.»

«Hm! Ja. Han e framund, vet du.»

«Va det itjno særskilt han villa Dokk da?»

Ol-Kanelesa ristet på hodet. Om dette vilde han nødig snakke med Gunhild. Ja, så idag.

«Vi fe skynna oss no!» sa han. «Vi ska it let folk vente lenger!»

«Va Dokk oppå grava has far?»

«Vi gikk visst om ho òg.»

Ol-Kanelesa kunde fremdeles ikke skjønne, hvorfor Gunhild frittet ham så ut om alt. Han tok så og satte på sig en blåbremmet toppplue; flosshatten var bare til kirkebruk den.

«Vil Dokk it ta med fela?» spurte Gunhild.

«Nei fela fe ligge atte heme denne her gången.»

«Da vil it je danse!»

«Vil du it danse, du som e brur?»

«Fabro!» sa hun og slapp sig nedi armstolen hans. «No vil je gjerne ha fått bytta med ho Ellen, storingsfrøkene, Dokk skulle ha!»

Hun gråt ikke. Ansiktet blev stivt og hårdt.

«Je e visst frå me sjøl, je no!»

«E du frå dig sjøl, seie du?»

Han sperret øinene op; forferdet!

«Ja det e je. Je ga 'n David i ørefike i natt. Og no, da vi kom tu kjerken, smorte je åt han att.»

«No lyt du ta dig ivare, Gunhild!»

«It skjænnes på mig idag, når je står brur!» bad hun.

«Å, trøste og bere mig, kelles skal det her gå?»

«Du kan så sei!» sa Ol-Kanelesa.

Han gikk avsted og tullet inn felen i et tørklæ. Han fikk ta den med likevel, når Gunhild endelig vilde det.

«Dokk må spella alle lekan, Dokk kan, den her helja, Ola-fabro.»

«De bli vonomst fler det, du.»

«Ja, før no vil je danse ihæl mig.»

«O, spott ingenlunde i din brudedrakt!» sa Ol-Kanelesa høitidelig. «Dine ord kan engang volde dig mén!»

Og så gikk de ut døren. De var skamferte av livet om-trent på samme måten de to.

*

Bryllupsgjestene holdt på å bryte op, ferdig til å dra av-gårde. Bare endel ungdom, hete efter natten, var igjen. Klokken slo fire; Gunhild danset ennu.

Ol-Kanelesa satt på en sunken grav på nedre kirkegård, der prestegravene ligger.

Solen skinte frem mellom store, blå skyer øst i fjellet; på skjære og trost så det ut som det også idag vilde bli varmt og bare solskinn.

I gatene var det stille, det var som byen var øde, hus stod ved hus med låste dører. En vekter satt i en snauslitt finnemudd på en trapp langt nede i gaten, sov og hutret og trykket ryggen op til dørkarmen. Nu når smeltehytten var uten varme og kaldrøstene var slukket og plassingene holdt til på setrene, var det ingen ting å våke over; tyver og røvere fantes ikke i miles omkrets.

Ol-Kanelesa var helt edru nu. Opriktig talt, han hadde vært forferdelig full inatt. Og full og nedfor hadde han gått med felen under armen sin vanlige tur langs Hittersjøen. Hadde så sittet lenge på en sten oppe i haugene og ventet på at rusen skulde gå av ham. Hit til de hensovedes hvilested vilde han ikke gå før han kjente sig helt fastan.

Felen lå skjult i det stive gress ved siden av graven. Selv satt Ol-Kanelesa med ansiktet i hendene og tenkte, ikke så meget på henne nu, som lå her i graven, som på Gunhild.

Inatt hadde Gunhild danset hele tiden. Danset slik som bare den som er ulykkelig, kan danse her i denne onde verden. Ved to-tiden hadde så Ol-Kanelesa tatt og stemt alle strengene på felen op så høit at de sprang; en endskap måtte også den dansen ha! Blev det så slutt? Nei. En annen spillemann med en skarvefele blev av mange hender skubbet bort i kroken.

«Om je så skal tralle og danse blott før mig sjøl, ska dansen gå tat solaua rinn!» hadde bruden ropt.

Hun hadde ingen ære lenger, Gunhild. Hun var aldeles kommet tå leien.

«Vondt e det å leva, Ellen!» sa Ol-Kanelesa. «Vonnar e det fil lel å dø?»

Nu gnistret alt på det høie jernkors bak ham; korset med

plassingene: rørosingene. fastan: edru. tå leien: på villstrå.

den lange innskrift av kobberbokstaver drevet inn i jernet:

«Herunder Hviler Høiædle Jomfru Ellen v. Westen Hammond.»

På korsets fot stod det:

«Salige ere de Døde, som dø i Herren!»

Hele fem år hadde Ol-Kanelesa brukt for å få dette kors ferdig.

Og mange fra østen og vesten og sønden og norden hadde sett det og undret sig over hvem som kunde ha forferdiget dette sjeldne kunstverk.

På det spørsmål hadde kun ytterst få fått svar.

Benjamin Sigismund

Om Benjamin Sigismund ikke nettop var dagens mann, så var han dog den i alle fjell som nu var mest på folkemunne. Drøftet blev ikke alene hans merkelige tiltredelsespreken og enda merkeligere brudetale, men også hans person. I bergstuguen, når tjærelampene var blåst ut om kveldene og lere til borhullene var rullet, talte bergmennene om presten. Og på markagårdene, når ljå og rive var reist op mot buveggen og tørreneren spraket på skorstenen, kom presten på tale. Finnene oppe på vidden og i de avsidesliggende daler talte på sitt syngende sprog om den nye presten; de trodde sikkert at han åtte svarteboken og var utlært i sjølvste Wittenberg, der langt uti hedningeland. Han kunde da kanskje mane gammelfinnen ved Riasten, Bjørk-Nils, som gikk att til stor redsel for alle finner, ned i graven igjen?

I de kondisjonertes fødselsdags-selskaper på Bergstaden blev både sognepresten og hans lyriske preken og frivole bryllupstale heftig disputert. Var han rasjonalist? Hans tiltredelsespreken sa *nei!* Hans bryllupstale sa *ja!* Bergskriver Dopp sa kort og godt: «Han er en eventyrer!» Nu, dette blev sterkt motsagt av stadens fornemme fruer; de unge

jomfruer derimot var enig med Dopp — — — å, de syntes at det stod et friskt vær av dette ord! Og jomfru Sara Mathisen sa med tilbakeslengt hode rett ut så alle kunde høre det: «Jeg synes at pastoren er et stort og herlig menneske!» I anledning av denne fripostige påstand blev jomfruen sterkt drillet av sin fetter berglæge Mathisen:

«Er du forelsket, Sara?» spurte han høit.

«Om jeg så er, er det ingenlunde i dig, Jens!» sa Jomfru Sara het og sint. «Du skal ellers tage dig ivare! Han er en kyndig mand såvel i lægende urter som i anatomien!»

Denne uttalelse krenket fetter Jens på det aller dypeste. Var det noe han holdt høit i ære, så var det sin barber- og kirurgkunst. Her tålte han ingen fornærmelser! Ikke den minste hentydning! Ellers var han en munter mann, som satte pris på en god spøk, men alt på rette tid og sted. For almuen var presten allerede uten forbehold en stortaler. Den siste del av bryllupstalen hadde efterlatt i deres enkle og opriktige sinn et uutslettelig inntrykk; om han derimot var en folkets mann, var et annet spørsmål? I disse tider, da nøden var så stor blandt almuen, skulde dette snart vise sig.

— — — I prestestuguen oppe i Leichgården rådet liten tilfredshet.

Fru Kathrines kranke bryst syntes ikke å ville læges i den friske luft. Helt uten lægende virkning var den kanskje ikke, men hvad den bygget op, rev vantrivselen og lengselen efter andre egne og andre mennesker ned igjen. Hun kjente sig matt og stadig nedfor. De mange visitter hun hadde håpet på uteblev. Den eneste, som fremdeles kom opom var klokkeren Ole Korneliusen. Benjamin Sigismund hadde forleden invitert ham til middag. Til hennes store forskrekelse sa han I til mannen. Sigismund hadde også fått ham til å synge noen salmer sammen med sig. Hun var dessverre ikke istand til å tilkjempe sig den opløftelse ved sangen som Benjamin. Nu, det kunde enda passere; torturen nådde først sitt høidepunkt da Sigismund fikk ham til å spille noen gamle folkemelodier; o redsel! Hun frøs nedover ryggen ved denne katzenjammer. At folk i det hele tatt kunde

forlyste sig ved den slags tennerskjærende hyl var henne ufattelig. Hennes mann derimot var henrykt. Han var nu i det hjørne at han kunde bydes noe av hvert. Imidlertid var det et tidsspørsmål når Sigismund slo om. Han vilde da uten nåde og barmhjertighet kaste mannen og hans grufulle instrument på dør. Å, fru Kathrine lengtet nu mer enn før efter dannet omgang. Og som altså uteblev.

Benjamin Sigismund var nu inne i en sterkt religiøs periode igjen. At en geistlig gikk helt op i sin forkynnelse og sin tro, var intet å legge ham tillast — — — men Benjamin var ingen måteholdende mann. Han gikk alltid op i den ene ting med alle sine tanker og all sin vilje. Alt annet var da luft og intet. Han kunde i disse tider gå i sin samarie såvel ørk som helg. Han kunde knele mange ganger om dagen med hendene foldet over sin bibel. Han hadde til og med Bibelen liggende på sitt nattbord. Og han, den protestantiske prest, fant frem sitt krucifiks og kysset det under gråt og tårer. Hørte han noen bante eller sa et usømmelig ord, tordnet han i voldsom vrede. Hendt hadde det at han hadde latt almuen ringe sammen til aftensang midt i uken. Han var da Peter; Peter var i ett og alt hans store forbillede. Ikke den gamle, ærverdige Peter på Romas bispestol, men den unge og begeistrede Peter, som bandt op omkring sig og kastet sig i vannet og svømte til stranden for å kunne være den første til å omfavne Jesu føtter.

Og så kunde Benjamin Sigismund slå om. Brått, som et værskifte! Også da var han Peter; tvileren, nekteren! Troen måtte vike for fornuften. Han tok sin embedsdrakt på kun under utøvelsen av sine kirkelige handlinger. Han klædde sig som en soldat, en rytter, fant frem sine rustne geværer og pistoler og pusset dem blanke så de lynte. Han kjøpte sig hunder og drog som jeger på lange ferder ut i øde-marken. Verden var da alt for ham; det hinsidige lå i det blå! Politikk og patriotisme, krigene ute i Europa, de store og navnkundige statsmenn hvis ry fløi over verden, drøftet han med alle som kom i hans nærhet. Det guddommelige måtte på ingen måte sprengne sannsynlighetens grenser. Vel studerte han sine prekener meget omhygge-

lig også da . . . Og fru Kathrine sukket. I deres hus kunde så denne verdens gleder og forlystelser bli lovprist i de sene nattetimer. Og mindre sømmelige poemer blev foredratt på fransk og alle mulige fremmede sprog. Hans ærgjerrighet og forfengeligheit nærmet sig da det barnaktige. Han tok sikte på de aller høieste embeder. Han strevet sent og tidlig med videnskabelige og filosofiske avhandlinger.

Gud være lovet! disse perioder var forholdsvis korte. Efterpå angret han dypt og opriktig. Han tilkalte embedsbrødre, gjorde bod under tårer og kval og søkte trøst og lindring for sine brødre ved flittig å nyte det hellige alterens sakrament.

Fru Kathrine bad på sine kne i sitt lønnkammer og med børnene ved sin side om at Gud i sin store nåde, det fikk volde henne så meget vé og vånde og jordisk sorg det vilde! måtte hjemkalle hennes husbond i en sådan stund i hans liv.

På det at også Benjamin Sigismund måtte vorde salig!

Sol og St. Hans

To og tyvende juni 1807.

Benjamin Sigismund hadde latt Ol-Kanelesa kalle. Han kom benest fra smien og gikk i tresko og hadde fangskinn på. Da han kom op i Leichgården, sendte han bud med piken Anne-Sofie og bad henne si at han stod her. Han vilde ikke gå inn i arbeidsklær.

Presten kom ut på trappen.

«Dokk må ha mig undskyldt!» sa Ol-Kanelesa. «Je ser it slik ut at je kan gå op på kontore åt Dokk!»

Han så forlegen på sine tresko og på sitt sotete fangskinn.

«Kommer I lige fra Jers smedje?»

«Det e nettop det je gjer.»

«Hør, min kjære klokker! Imorgen er det Sankt-Hans-

dag, Johannes den døbers fødselsdag. Efter hvad vi erfarer av vor ældste kirkehistorie var denne dag helligdag.»

«Den ha no fil være både hellig og vanhellig den dagen.»

«Om den gruelige kristendomsforfølgelse taler vi ikke, Ole. Ikke idag!»

«Nei, nei!»

«Hvorav vet I at denne dag engang har været vanhel-
liget?»

«Je ha no hølle på lese lite je å da — — — så før i
ti'en, da je va ønger.»

«Ja, ja. I har jo været skoleholder.»

Ol-Kanelesa svarte ikke. Han blev stående og minnes den tiden da han hadde de store bøkene med sig i smien og i skolestuen. Bøker i skinn og med spenner og med Thomas von Westen Hammonds navn på innsiden av permen. Nu var det lenge siden. Den som stridde med jern og køl år ut og år inn, blev glemsom, det vilde henge med gamle smeder det. Og det som stod i bøkene, husket han ikke lenger stort av. Bare ett og annet kunde han minnes når han blev minnet om det. Han var en ulærd mann.

Idag var Ol-Kanelesa liten og ydmyk. I sine egne øine var han idag intet tess. Han hadde jo vært full i bryllupet til Gunhild, full og forstyrret, det var en stor spott og skam. Hadde han så noe å være stor av? Han stirret mot jorden på Kains vis og ristet på hodet i stor ringeakt for sig selv.

«Hør!» sa presten igjen. «Vi lader almuen ringe sammen til aftensang imorgen. Hvad mener I om det?»

«Her fins it-no folk, bersan e på gruvom. Og det e fyr oppi hytten.»

«Men de konditionerede er vel til stede på Bergstaden?»

«Eders velbårenhet!» sa Ol-Kanelesa på boksprog. «Vis-seligen haver disse øren at høre med, men ere døve tillige!»

«Hva mener I med det?»

«Je mene at Dokk kan likeså snart forkynne Guds hel-
lige ord åt stokk og sten, som åt øvriheten.»

fyr: ferie.

«Hvad!» ropte presten fra trappen. «Hvad fortæller I, Ole Korneliusen?»

«Jeg er en såre uværdig og en ringe mann, og det er ingenlunde mig givet at granske hjerter og nyrer; men — — —» Her slo han Ol-Kanelesa atter over i sitt eget mål. «Je frøkte før at vi e i Ninivi.»

«Vel,» sa presten. «Vi vil bringe de fortapte får tilbake til den store hjord.» Han var full av nidkjærhet. «Og bergarbeiderne, Ole, må de også regnes med blandt de gjenstridige fra Ninivi?»

«Bersan, no? Å vi må fil helst regne dem blandt retfærdige.»

«Og de er alle forblevne faste i sin barnetro?»

«I all skrøpelighet, ja. Vi lyt tru det.»

«Gud være lovet; Gud være uendelig lovet!» Presten kom ned trappen og klappet Ol-Kanelesa på akslen. «Ved Gud den allerhøiestes kraft og bistand skal de også blive bevarede i troen og det hellige samfund!»

«Vi lyt tru de òg.»

Solen skinte smeden rett inn i øinene; det sved, gjorde ondt. Han var mest vant til ildslyset nede i smien.

«Hør, Ole! Enn om vi imorgen opsøker bergalmuen og holder aftensang sammen med dem?»

Ol-Kanelesa tenkte.

«Bersstugu e no fil alti litavoli kjerke; men vi fe gjera som mesteren sjøl gjorde, prædike på bjerget!»

«At vi altså forretter gudstjenesten under åpen himmel?»

«Ja, om være' bli bra så ja.»

«Veiret! Veiret!» sa presten oprømt. «Vi vil vække *Ham*, som ligger i båden og sover og bede ham vågne og stille stormen! Hvilket bergverk skulde vi så begive oss avsted til?»

«Det må bli åt Ålberja det.»

«Arvedal altså?»

«Ja. Arvedal ja. Men vi må kanskje høre ette med rektøra om vi fe lov?»

«Hvad! Med hvem?»

«Med rektøra, hell direktøra da, 'n Knoph.»

«Vel! Vil I la ham kalde!»

«Rektøren?»

«Ja. Ja.»

Ol-Kanelesa gikk langsomt ut Leichporten; Benjamin Sigismund stormet trappene op. Nu skulde Herrens aker her i bergene ryddes op til siste håndsbredd og bære seksti fold. Herlig!

*

Da Ol-Kanelesa kom ut på gaten, blev han stående rådvill og glo og glane op i den solblanke luft. Å tilsi rektøren, hr. Knoph! det hadde ingen turdet innlate sig på; det var bent frem noe som ikke gikk an. Han måtte visst gå op igjen til presten og si som det var til — — — men det vilde han vel bare tro var utflukter og treskhhet; presten var enda så fremmed, det tok tid før han blev husvarm, så det ut til.

«No er du ret kømmen millom bårken og vea no, Ol-Kanelesa!» sa han til sig selv.

Og så gav han sig til å drive med hendene bakpå ryggen op og ned Storgaten. Han holdt sig tett inntil husveggen, der det var skygge. Her var det svartere enn midt i gaten. Og så la ikke folk så meget merke til ham; folk kunde tro at han var full igjen, når han gikk slik og loverte. Han vilde ikke at noen skulde tro det nu når han endelig en gang hadde sluttet med brennevinet.

Nei, han fikk gå op i Elisabetstugu og tenke over det med Knoph'n og presten.

Han låste døren efter sig da han gikk inn, skjøv enda her-villen på for å være helt sikker for at ingen skulde komme inn.

Han fant frem tobakksfjøla på mantelen og gav sig til å karve i pipa. Han satte sig ved slagbordet, la en arm op på skiven, røkte lenge, og funderte. Ikke så å forstå at han var redd Knoph'n — — — men Knoph'n kunde bli

mantelen: murhyllen.

så forbinet over tilsigelsen at han tok og kastet ut ham. Og så vilde folk få det til at klokkeren hadde vært full og rang og blev utkastet av fullskap. Hvad som enn skjedde, skulde nu ikke det skje. Han karvet på nytt tobakk — — — lenge og tankefull. Og han gned den i hulhånden lenge, og pønset. Han fant sig en ny glo og fyrte på. Den lille stuen blev stoppende full av tobakksrøk, så Ol-Kanelesa satt som en svart skygge borte ved bordskiven. Han blev tørst også av å sitte og røke og gruble.

Om han tok sig en dram, en urliten dram, en eneste sup? Nei, sandelig om det kunde gjøre hverken fra eller til. Han reiste sig og gikk langsomt og nesten motvillig bort til skapet og fant frem en treflaske med franskbrennevin. Han ristet den med begge hender. Og det var som det franske brennevinet nedi flasken sa: «Du må akte dig før mig, Ol-Kanelesa!» Han ristet flasken enda litt til; franskbrennevin skulde nu også ristes godt før en drakk av det. Nu sa det: «Drikk mig op, du, Ol-Kanelesa! Da bli du gla, og da finn du en utvei òg!» Han skrudde blyprop-pen av. Han strøk sig med håndbaken over munnen. Han løftet flasken halvmidt op på brystet — — — men nu var det som det stod noen ved siden av ham og sa: «Du stod dig kanskje best på at du holdt ord likevel, Ol-Kanelesa!» Han senket armene. Hvem var det, som sa dette da? Han tykte så grandgivelig at stemmen lignet Ellens. Visste han så sant at det var henne som stod her og advarte ham, skulde det aldri mer komme en dråpe brennevin inn-om hans tenner.

Forresten var det ikke første gangen at han syntes Ellen stod ved siden av ham og bad ham la være å drikke. Han hadde tenkt meget på det — — — tenkt og tenkt og kommet det alltid like nær — — — den slags tanker var så fånytted å tenke.

Og så gjorde Ol-Kanelesa noe han aldri i sine levedager hadde gjort før. Han gikk bort til skorstenen og helte franskbrennevinet op i asken.

«No va du alti stor-tullen din sjøl, Ol-Kanelesa!» var det med en gang en stemme som sa.

«Nu reddet du æresordet ditt, Ol-Kanelesa!» sa en annen stemme.

«Ja. Ja. Du e no den du e, Ol-Kanelesa!» sa han til sig selv. «En stakkar, som støtt ha kjørt gali og rangt velta!»

Han skrudde blyproppen på igjen og satte den tomme flasken stillferdig inn i skapet på dens gamle plass.

Hvad skulde han nu gripe til? Han fikk bite tennene ihop og gå ned til Knoph'en og gjøre som presten sa. Og så fikk han vel kanskje ta på sig helgeklærne også; ånei, det kunde være det samme med helgeklærne — — — en tull og en tosk var han nu likevel. En helgeklædt tull.

Nede på kontoret hos direktør Knoph gikk det, som Ol-Kanelesa hadde tenkt sig det på forhånd.

«Er det noe presten ønsker å tale med mig om, er jeg å treffe her på mitt kontor!» sa Knoph.

Og med det var samtalen mellem ham og Ol-Kanelesa forbi.

Nu angret Ol-Kanelesa bitterlig på at han hadde slått alt det gode franskbrennevinet op i asken. Hadde han drukket op det, vilde han nu kanskje ha hatt mot til å si den verdslige og innbilske herre et alvorsord. Istedetfor å efterlate sig en muntlig resept, som Knoph'n kunde ha hatt godt av i lange tider fremover, smøg Ol-Kanelesa som en annen tusseladd ut døren.

Knoph'n brummet vondt da Ol-Kanelesa la klinken i. Og det irret op Ol-Kanelesa slik at han holdt på å snu og gå inn igjen. Han vilde bare ha spurt det jordiske støv, Otto Knoph, hvad han hofferdiget sig over? Nei, idag var det ikke manns mot i Ol-Kanelesa.

Han var ellers arg over at han måtte springe ærendsvenn mellem storkarene midt i arbeidstiden. Fire vognhjul hadde han lovet ferdig til ikveld; det var to førselsbønder fra Vingelen som hadde kjørt sund vognene sine i Hånæsåsen. Og det en hadde lovet, fikk en prøve å holde. Om en ellers var aldri så ussel.

I en fyk og en fei var Ol-Kanelesa oppe i Leichgården

igjen og fikk Anne-Sofie til å springe efter presten. Og Benjamin Sigismund kom atter ut på trappen.

«Nå, Ole! Har I ikke hr. Knoph med Jer?»

Ol-Kanelesa måtte nu fortelle hvad Knoph hadde sagt. Og denne beskjed tok Benjamin Sigismund ytterst ille op.

«Vell!» sa han. «Vi spørger aldeles ikke nogen direktør om tilladelse til at forrette en kirkelig handling deroppe på bjerget! Jorden, vi træder på og Himmelen over vore hoder, er Guds eiendom!»

«Ette mitt ringe skjønn må Dokk no fil ha rett ti det.»

Ol-Kanelesa unte Knoph så inderlig vel en skarptinnet greikam i håret. Hans hovmot hadde harmet ham mer enn en gang.

*

Neste dag ved firetiden stod Ol-Kanelesa med matsekk på ryggen utfor Leich-krambua og ventet. Han var klædt som igår, men renvasket for sot og smiekøl på hendene og ansiktet. Jo, hendene var rene, men de var ikke hvite; Ol-Kanelesa hadde ekte smednever, de så ut som stenklubber. Han måtte alltid true dem ned i lommene.

Benjamin Sigismund kom gående med lange skritt ut porten. Han hadde samarie, og skreppe han også; i den lå Bibelen og et lite stykke tørt flatbrød. Fru Kathrine manglet idag både smør og ost — — — men nu i disse hårde krigens år med misvekst og lange vintrer var det mange som manglet brød. Fru Kathrine hadde både grått og suk- ket tungt, da hun la det tørre brød ned i sin husbonds skinnskreppe. Og det hadde rørt ved Benjamin Sigismunds hjerte. Han strøk nedad hennes ene kinn med baksiden av fingrene og minnet henne også om Johannes den døpers føde: gresshopper og vill honning! Han minnet henne også om himlens fugler og markens bier, de som ikke sådde og ikke spant, de fikk av Gud sin lønn og sin føde.

Han, Benjamin Sigismund, var idag ellers i god kondi- sjon. Ol-Kanelesa kunde ikke annet skjønne enn at den fortørnelse Knoph hadde forvoldt presten igår, nu var

helt over; og slik var det! Visstnok hadde den hovmodige direktørs svar holdt ham våken en god del av natten, men på morgensiden sovnet han, og han sov trygt og fast helt til Kathrine vekket ham og klokken i kirketårnet slo syv. Den nye sommerdags morgenlys hadde falt med fornyet klarhet på Jesu ord: «Om nogen slår dig på den høire kind, vend da den venstre til!» Han bestemte sig til og med til å gå ned til hr. Knoph — — — nettop det vilde være å vende det venstre kinn til; men vilde det ikke samtidig være å slå av på den geistlige myndighet? Jo! Absolutt! Han blev derfor fast ved sin beslutning av igår; avholde aftensang på berget uten på forhånd å innhente den høie herres tillatelse!

«Ker!» sa Ol-Kanelesa og gapte forundret. «Vil Dokk it ha skyss åt gruver, vil Dokk gå?»

«Vandre, mener I?»

«Ja, vandre ja.»

«I og jeg må alltid være vandringsmænd på jorden.»

«Ja je så; men Dokk?»

«Jeg også! Lad os ile!»

«Veien e lang og vi må ta det med ro — — — så i førstningen.»

«Jø længre veien er, desto hurtigere bør vi begive os avsted, Ole Korneliusen.»

«Ja, je vet nok at det står så ti skriften, men — — — vi e no it i Palestina.»

«Ikke endda, men engang skal også I og jeg stige over dette forjættede lands dørtærskel, med Gud den allerhøiestes nåde.»

«Vi lyt tru på det, idetminste.»

«Ikke alene tro, men endog være helt forvisset derom!»

Og så begav de sig avsted; Ol-Kanelesa først; Benjamin Sigismund kom noen skritt efter. Hans fettlærstøvler var altfor trange. Hvert steg han tok gjorde ondt — — — men det var på såre føtter en måtte gå mot Kanaan, på såre og blødende føtter. Og trett og mødig måtte en komme, bodferdig, angrende og tørstende. Riddere med gylne sporer og de som kjørte i triumfvogner, kunde ikke komme

dit inn. De hadde allerede fått sin lønn; Herren lønnet rettferdig, ingen blev forglemt, ingen fikk mer enn fortjent.

Og solen strålte fra skyfri himmel; Kvitsanden lå blåblank og het — — — den lignet en uttørret sjø; det den også var.

I torvmyrene langs Glåma strevde folk med å ta op brenntorv; det dampet av telen i de mange hundre torvoptak, og det blinket på slitte jernspader. Og sur røk steg op mellom de opsatte stakker; det var således ikke noe å undres over om Benjamin Sigismund spurte, om det var leirplass?

Ned gjennom Bergstadens gater kom nu og da en kastevind ovenfra Hitteråsen og hvirvlet støv, sand og tørket hestemøkk op i den varme luft. Og før prest og klokker vant å komme så langt som op til Reimerberget oppe på Haugene, var de grå og fullføkne av støv.

Her oppe på Haugene hendte det Benjamin Sigismund noe. En liten og ubetydelig ting, sett utvendig fra. Det var å ligne med en solvindrosse som danser på det blanke vann i de lange lyse dager, men som kan ende med storm og store bølger i de mørke netter.

Ved veien stod en nytømret røststue med et vindu med små ruter. Ingen gardiner var ophengt, og ingen blomster var satt i den umalte karm. I dette vindu så han, idet han gikk forbi, Gunhild Finne. Hun stod og holdt et krus av simpelt potteler i hånden.

Og dette fikk Benjamin Sigismund til å glemme at han var lærd, geistlig og sogneprest. — — — Hans fantasi kom i sving: Nu var han ridderen med de gylne sporer. Han var den unge greve med det store følge, som sprengte frem over vårlige marker på det store gods, over diker og grøfter! Jakthornene klang fra lundene, ilden sprang fra flint og panne, og skuddene knallet! Han bragte *henne* den første hjort. Han la det edle vilt ærbødig ned for hennes føtter.

«Vig o vig, I onde tanker, I onde og formastelige tanker. Jeg er kun en Herrens ringe tjener!»

Han blev gående dypt rystet i sin sjel over sig selv. Han var det rør som bevegedes hit og dit av vinden.

«Vil I ikke fortælle mig noget av denne egns historie, Ole Korneliusen?»

Han måtte forsøke å ta noe inn i sin sjel, et annet inntrykk, av et sted eller en begivenhet, det vilde kurere hans sinn, ligervis som en ekstrakt av en bestemt urt kurerte det kranke legem.

«Historie?» sa Ol-Kanelesa. «Je kan itno stort mer end de som står ti beskrivelsen hans Hjort.»

Også Ol-Kanelesa plagedes av mangt og meget der han gikk i solvarmen. Han var for det første brennende tørst og han hadde tømmermenn, men dette gikk enda an — — — det gikk nu vel over igjen denne gangen som så mange ganger før. Verre var det å tenke på at han ikke var mann for å holde ord noen gang. Han gikk og skammet sig som en hund. At det skulde gå så rent ille at han drakk sig full igjen i går kveld, det var nu det minste han kunde ha trodd. Han forspilte både sin timelige og evige fred ved dette nedverdiggende liv. Hadde Ellen levd, vilde alt ha vært anderledes. Helt utenkelig kunde det ikke ha vært at han nu hadde gått her som prest, istedetfor 'n Sigismund. Ørkesløst var det å tenke på det nu. Han var imidlertid blitt en fyllstamp. Herefter skulde han iallfall ta sig i vare for å love noen verdens ting; spytte sig selv i ansiktet skulde han. Ja, det skulde han.

Rislingen av en sildrebekk ovenfor veien fikk tørsten til å snerpe tungen ihop inne i munnen hans. Om han tok drikkøsen op av skreppen og prøvde drikke? Presten skjønte det vel at det var eftertørst? Nei, det fikk være ennu en stund. Han listet tobakksdåsen op av vestlommen og bet av en lang skrå. Hadde han bare en sup? En eneste en?

Sigismund prøvde å glemme henne han hadde sett i vinduet, ved å tvinge tankene inn på en videnskabelig avhandling, som han lenge hadde arbeidet på — — — men tankene vilde ikke; de tok veien til en nytømret stugu, der en ung kvinne stod med et krus av simpelt potteler i sine hender. Hun var skjønn.

«Hør, Ole Korneliusen, hvordan har den unge korporal og hans hustru det?»

«Han David og ho Gunhild?»

«Ja.»

Presten blev het og rød. Ja, som en som under den første, heftige forelskelse hører sin elskedes navn på andres munnene. Han skyndte sig å tørre svetten av sig så Ol-Kanelesa ikke skulde bli vår at han rødmet. Og for ytterligere å forville Ol-Kanelesa sa han:

«Ja, var det ikke Gunhild hun het?»

«Gunhild Finne, ja!»

Var det ironi i klokkerens stemme? Benjamin Sigismund dristet sig ikke til å spørre omigjen.

Da de hadde gått en times tid, sa Ol-Kanelesa:

«No e vi nordmed Nyplassbruen, Eders velbårenhet.»

De blev stående og bøie sig utover rekkverket på den nordre bro og stirre ned i det klare vann som smøg sort og lydløst under bro-hvelvet. Ved synet av vann blev Ol-Kanelesas tørst uutholdelig.

«End om vi puste på lite her?» sa han. «Vi ha lang vei atte endda!»

Nu *måtte* han ha drikke. Han tørstet verre enn hin rike mann som så Lazarus i Abrahams skjød.

«Ganske som I vil, Ole Korneliusen.»

De smøg da nedom nordenden av broen og la skinnskreppene i lyngen; Ol-Kanelesa tok op drikkøsen.

«E presten tyst?»

«Ja takk!» sa Benjamin Sigismund og grep begjærlig efter øsen. «En god øse vand i denne gruelige hede er ikke til at foragte!»

Han drakk lenge. Gang på gang fylte han øsen og drakk. Og Ol-Kanelesa trodde han aldri skulde få øsen igjen. Sigismund drakk op alle verdens vanne for ham.

«Ah!» sa Benjamin Sigismund og fylte øsen enda en gang. «Vilde så ikke et bad i dette klare vand være forfriskende, Ole?»

«Bad!» satte Ol-Kanelesa i. «Vil Dokk lauge Dokk?»

Å bade under åpen himmel på en ørkedag gikk da vel

ikke an å holde på med for voksne folk, hadde det enda vært søndag så.

Nu gav Benjamin Sigismund sig til å øse vann utover sine lange, smale hender.

Ol-Kanelesa så da både gult og blått for øinene. Han holdt ikke ut lenger. Han kastet sig på kne som en gammel, tørst elgokse og drakk av elven.

«Hvor mange er klokken, tror I?»

Ol-Kanelesa stod på fire og myste mot soløiet. «Fem!»

«Fem altså?»

«Ja så på lag.»

Ol-Kanelesa undredes på om han blev utørst mer. Han visste ikke han hadde vært så tørst noen gang før.

«Vi har da god tid, Ole.»

Ol-Kanelesa hørte ikke. Han bare drakk. Drakk som han aldri hadde drukket.

Men Benjamin Sigismund vrent samarien av sig og la den sammen med skinnskreppen under brokaret. Gikk så et stykke opover langsmed elven og klædde helt av sig bak et viekjerr og slengte klærne op i det. Til Ol-Kanelesas store redsel kastet presten sig splitter naken i strømmen så grønne fossen stod omkring ham.

«Hoj! Dokk tyne Dokk?» skrek Ol-Kanelesa. «Vil Dokk gjera åt Dokk sjøl!»

Han la på sprang opefter elvsanden. At folk, når de endelig skulde lauge sig, vadet ut i stille vann til det nådde op på brystet, det hadde han sett — — — men at noen stupte sig på hodet ut i rennende vann, nei! det hadde han nu aldri sett eller hørt snakk om.

Nu så det heldigvis ut som om presten virkelig hørte efter hvad Ol-Kanelesa sa og kom vadende til lands igjen. Han ristet vannet av sig. Og det stod som en blank sølvyr i solskinnet omkring ham.

«Vil I ikke udi, klokker?»

«Je uti?» sa Ol-Kanelesa. «Aller i væl'n kjem je med gott og goe uti elva!»

«Dette vand er *vor* Bethesda.»

«Hm! Ja! Men vi har bærre to buegange, Eders vel-

bårenhet!» Ol-Kanelesa pekte på brohvelvene. «Og fåreporten, ker vi ha helst den?»

«Vi får nøie os den foruten, Ole.»

Benjamin Sigismund var i perlehumør. Han bad klokkeren gni sig på ryggen. Ol-Kanelesa var også i godt humør nu. Han gned med løv og bjørkekvister op og ned efter prestens rygg og lo; det var da også et snurrig påfunn å la noen stå og skure huden av ryggen sin. Av dette var det nødt til å bli både skabb og skurv.

Førselsbøndene som drog i lange rekker sørover til Bergstaden, gikk ved siden av vognene og glodde på de to ute på elvekanten.

«Fant!» sa de alle. «Fant som skjøl tå sig vintermøkka! Vi kjenne det lufte farre på lang lei!»

Og så lo de.

Ol-Kanelesa hørte latteren og kjente sig skamfull.

Skinnskreppene blev påny funnet frem. Og en stor flat sten blev de to kumpaners spisebord.

Sigismund la sitt tørre, flate grovbrød op på stenen, foldet hendene og leste halvhøit: «Vor disk og dug er alt bered!» men tankene dvelte ved helt andre ting.

Ol-Kanelesa tok også luen av og foldet andektig sine hender. Hans av slit og arbeide tykke fingrer gikk mellem hverandre bare ytterst ute på fingertuppene. Han leste ordene stille inn med sig selv og fant stor trøst i salmen. Og da Benjamin Sigismund leste:

*«Giv os næring av vor sved,
mæt vor sjæl med livsens brød,
som Jesus tjente med sin død.»*

senket Ol-Kanelesa hodet.

Ordene blev til en dyp og opriktig bønn om livsens brød. Han hungret nettop efter dette brød; det, som kunde gi ham den indre kraft til å motstå fall og fristelser — — — og den styrke, som skulde til for å rive den snublende fot løs igjen av de listige snarer den store frister la ut.

farre: tater.

Benjamin Sigismund og Ol-Kanelesa åt i taushet sitt grove, tørre brød og drakk skiftevis vann av øsen. Etterpå blev de sittende og døde i solen. Og nu tok Ol-Kanelesa på å fortelle om hin julidag i det onde og hårde år 1678, da den svenske generalløitnant Sparre med sine to tusen halvt ihjelsultede soldater kom ridende denne veien; om den natten da de ryggesløse knekter tok den gamle kirke i bruk som hestestall; om den bespottelige gudstjeneste de fire finske feltprester forrettet morgenen efter, også om nedbrenningen av smeltehyttene, gruvene og Bergstaden.

Benjamin Sigismund fulgte dårlig med i det som blev fortalt.

Klokken på Arvedal synger igjen til Herrens pris

Tre hundre år eldre enn gruen er gruvklokken på Arvedal. Og denne lille, grønnirrede klokke har engang innehatt både en høiere titel og rang enn den nu har, men det er også lenge siden. De som hørte den da den hang som kirkeklokke høit i sitt tårn ute ved havet, på det lille nes ved Sjællands nordkyst, de er for menneskealdrer siden blitt jord igjen. En gang ringte den ikke bare over en almue av bønder og fattige fiskere, men også over hovmodige herskaper og adel i våben og med staselig ridetøi — — — den ringte sine toner ned over smil og latter og glede — — — over sorg og tusinde salte tårer. Og så en natt lot Herren en ildregn falle fra himlen ned over kirken. Den var kanskje blitt et utstillingshus for forfengelighet og menneskelig storhet og et sted for vranglære og verdslige ord og tanker? Bare klokken, som sammen med tårnet stupte ned i brandtomten, blev reddet fra ødeleggelse; den var kanskje også blitt minst misbrukt?

Da en ny og stor kirke blev reist på det gamle kirkested, skulde den også ha en ny og stor klokke. Da kom den gamle kirkeklokke ut på handel. Inntil den rike høiadelige fru Cornelia Bickers kjøpte den for en slikk og en lommeskilling og forærte den til sin husbond og herren til Gjords-

lev og Westervig, Jochum Jürgens. Han lot den føre videre op til sine bergverker i Norge; den havnet på Arvedal. Her blev den hengende på det nakne, værharde fjell mellem to værgrå stolper under en tjærebastet trehette over stigerstuguens gressgrodde torvtak. Nu måtte den synge for sorte fyrhauere og storjungerne og andre seller hver morgen ved hanegal og hver kveld ved solnedgang. Irret og fattigslig hang den der; forgjeves prøvde den å fortelle den sorte bergmann om sin fordums storhet, om all den prakt og herlighet den hadde sett og vært vitne til — — — men den klaget sin nød og sin vantrivsel for døve ører. I uvær og mørke, når nordenvindens sterke og usynlige hånd grep dens kolv, sang den omkapp med ulvene og uglene ute på vidden, en redselens og uhyggens sang! Og når de skjelvende og forstyrrede stigerhender grep efter dens slitte lærrep for å varsle ilds eller vanns våde eller ufred, sang den gamle klokke med gråtkvalt stemme over denne verdens elendighet. Skulde den så aldri mere få synge Herrens pris? Jo, ikveld, St. Hanskveld! skulde den på nytt få synge Guds pris. Ikke i påhør av de rike og mektige, de i silke og skarlagen og som er å ligne med det gress «som er idag og imorgen kastes i ildovnen», men for den almene og strevsomme mann, over hvis dør det stod skrevet: «I dit ansigts sved skal du æde dit brød!» Ikveld da våren og fjellet feiret sin høitidsdag med grønne strå på de grå myrer, nyutsprunget løv på den kronglete bjørkeskogen, gule blomster langs sildrebekker, skinnende hvit mose på den hårde sten og soldans innover snefonnene.

Ikveld, da Gud i sin godhet vilde at alt det bundne skulde være løst — — — da de usalige og gjerrige ånder som ruger over sine nedgravede jordiske skatter, atter for en stakket stund skulde få iføre sig sine legemer og holde skattene i sine frosne hender — — — da de underjordiske, Løssi, Adams første hustrus efterkommere, fikk lov å vise sig for de kristne menneskers øine — — — ja, ikveld skulde klokken på Arvedal atter få synge den allerhøiestes lovsang.

*

Hele bergalmuen ved Arvedal var forsamlet ute på gruvgården. Der satt smeden, gamle Jamt-Ola, lys i hår og skjegg, men mørk i ansiktet og brun i øinene og forbrent på hendene og nesten uten negler på fingrene. Ved siden av ham satt Løbør'n, kruttmann av bestilling, med rødt arr over høire kinnben efter et svensk sabelhugg. De to hadde vært bordkamerater i bergstuguen fra de var guttene. Og de fulgtes nu ad hvor de stod og gikk. Nu satt de med foldede hender og stive som slått i ler på åmeien av en opreist slede utenfor smieveggen. Her satt Hjulmaker-Per, en kjempe, og med et fangskinn som nådde helt ned på treskoene. Ja, en hel kvighud stort var det og alltid nysmurt med lyse. Per hadde aldri gjort annet i sitt liv enn vognhjul. Derfor hadde alt han så på og tenkte på en runding. Det plaget ham ille dette, og det tvang ham når han satt stille, til ustanselig å tegne med en stav en rund ring på gulvet eller på marken. Galskap var det! Han visste det selv, men rådde ikke for det. Fåfengt hadde han søkt både råd og lægedom. Han hadde drukket de underligste utkok. Og han hadde ligget tre halvardsoknetter efter hverandre med tretten sauspæler under hodedynen; det hjalp like meget alt! Her han nu satt på en malmsten hadde han tegnet fire vognhjul i sanden — — — og det var enda hjul i voldsom fart han hadde tegnet, de løp i hverandre og rundt omkring ham; en storartet tegning! Men som sagt galskap var det.

I gruvporten stod Iver lensmannsredd, en selbygg som fullt og fast mente at han hadde forvoldt et annet menneskes død. I sin ungdom var han så ubetenksom å skyte med løst krutt på en finntøkje. Hvordan det gikk kan vel noen hver omtrent skjønne. Hun satte støkken i ham! Han levde siden i stadig redsel for at lensmannen skulde komme og legge ham i bolt og jern. Og så han mann til hest, så var det lensmannen, en to tre! og Iver var usynlig.

Overalt på stener, sleder og vogner satt bergmennene, alvorlige menn med gode tenksomme ansikter — — —

lyse: tran. sauspæler: sauehaler.

men med for svake øine til å tåle det sterke lys. Den lange vinter med det endeløse mørke og de dype stoller med det flakkende fakkelskinn mellom bergveggene hadde svekket deres syn. Og de stadig tordnende mineskudd dag efter dag år ut og år inn hadde ramponert deres trommehinder. De var, som alle tunghørte mennesker, høittalende.

Kvelden var vakker: Årvsjøen i nord lå med Storkletten og Årvliens mangefarvede og sollyse billede; begge Fjellsjøene blånet enda lenger nord. Hummelfjellet reiste sig i syd med skinnende hvite snefonner. I bergveltene borte på Christianus Sextus strålte det som fra millioner diamanter.

Og så begynte klokken å ringe. Bergmennene tok langsomt luene av sig og la dem på sitt ene kne. Og de bøide sine hoder. Gud var i sannhet og over all måte god, som atter hadde latt dem få oppleve en ny St. Hanskveld! Ord åtte ikke deres munner; ord var for tomme, de sa ikke nok i en stund som denne. Nei, de takket med sine stumme hjerter! Høit over deres hoder blev klokken ved å ringe, den gamle kirkeklokke fra Sjælland; fra den solskinnende kyst ved det blide sund, det smilende blå.

Benjamin Sigismund satt utfor trappen på en stol, hentet ut fra overstigerstuguen — — — den samme gyllenlærs lenestol, som Henning Jürgens satt på så mangan kveld og stirret med sine stålgrå øine utover mot Årvsjøen og drømte om sin ungdoms veninde, Tine Irgens til Westervig.

Han, Benjamin Sigismund, satt slik at han kunde se utover alle fjell og alle vidder. Et hårdt og grusomt landskap var det han så; et landskap av sne og is og sten! Bare den lille kirkeklokkes sang var skjønn. Alt det øvrige var heslig. Han så på de menn som satt her rundt ham — — — menn i fangenskap var det. Og selv var han en fattig, landsforvist prest.

Og så tiet klokken. Ol-Kanelesa og korholder Peder Nilsen Koch steg op på dørtrappen og holdt i hver sin side av den store salmebok, den med nøkkelen og de to korslagte hamrer innpresset over korset på permen. Deres sang, deres sterke, mandige sang, brøt som sol gjennom gråkold skodde innover Benjamin Sigismunds sinn. Fjellet,

det hårde, det grå, steg nu frem som en egn, ikke blid nettop, men skjønn på sin måte. Og de livløse ansikter rundt omkring ham våknet og fikk liv — — — og de blev til menn av byrd ved den skjønne sang de nu alle sang med i.

Han så naturen og dem for første gang. Deres ansikter hadde de samme sterke, meislede trekk som Gunhild Bonde hadde. Og så tok han selv også på å synge med sterk røst — — — de satt vel her alle ved Babylons floder, ved Eufrat og Tigris? Han vilde nu stige frem for dem og forkynde for dette forviste folk det gledelige budskap at idag kunde de atter ta sine strengespill og begi sig på veien tilbake til Libanondalen og det gamle Gilead.

Sangen blev brått avbrutt ved en sterk støi nede ved stollportene. En ung, spenstig opseer kom springende oppover med en tendt fakkell. Han svingte den hurtig i luften, så varmen gikk ut. Og en regn av gnister falt som stjerner rundt omkring ham. Hans ansikt var hvitt og øinene forvirrede.

Han ropte stakkåndet:

«De ha følle nepå Cornelien!»

Opseeren berettet videre at de to hjulpassere, som drev med å sette inn det nye vannhjul, hadde tatt en gammel forladningsnål av jern og slått fyr på en mine. Og den ene, sønn til Qvax'n, hadde fått det ene øiet revet ut på sig. Nu lå han overende på hjultappen og ynket sig.

Presten hadde sprunget op av sin gyllenlærs stol, denne stol sal. hr. Jürgens så titt hadde sprunget op fra i raseri. Sigismund skjønte lite og intet av det den unge opseer sa — — — men han hadde med en gang kjent mannen igjen; det var jo han som blev viet tredje søndag efter trefoldighetsfest, David Finne, Gunhild Bondes mann.

Benjamin Sigismund kjente sig ille berørt ved å se denne mann. Han skjønte bare ikke hvorfor? Finne hadde ikke voldt ham hverken tort eller mén.

Nu fikk David Finne også øie på presten. At han ved

følle: falt fjell ned.

synet av den geistlige herre fikk et ondt drag over ansiktet, det var da forståelig; den vanærende brudetale hadde vel voldt ham mangen søvnløs natt.

De mest behjertede bergmenn skyndte sig å slå ild og tende faklene sine, og så ilte de tause til stollportene. Gefreideren tendte på nytt fakkelen sin og forsvant sammen med den andre inn i fjellet. Han var opskaket og alt for ivrig. Han ropte og gav ordre. Han skyndte sig foran og svingte hele stollen nedover med fakkelen.

De som blev igjen oppe i dagen, klumpet sig sammen i flokker og drøftet tilstanden for de to tilskadekomne — — — rimeligvis blev de vel blinde for livet, da feltskjæren Jens Mathisen neppe klarte stort mer enn å legge sammen avbrutte skarplegger. Nei, noen øiendokter var han visst ikke. Da skulde Hans Kolberger ha vært annet til kursmed. Han hadde så skjelvhendt utende gammel han var, endog tatt øinene ut på folk og vasket dem — — — det kunde såmen ingen feltskjær nu. I hans tid var det ytterst få blinde bergmenn. Nu var snart annenhver mann blind. Ja, så blandt pensjonistene.

«Hvad! Er der skeet en ulykke?» spurte presten Ol-Kanelesa. Han forklarte da hvordan det hang ihop — — — men på det blev nu presten omtrent like klok. Fremmed for alt som han var, fikk han ingen større greie på det som hadde hendt.

Nu kom de også op med de to molesterter hjulknekter. De blev varsomt båret inn i overstigerstuguen og lagt på hver sin skammel.

Presten vengte med en gang samarien av sig og slengte den over ryggen på gyllenlærstolen. Han brettet så op skjorteermene og la på sprang efter inn.

«Hent koldt vann!» ropte han. «Hurtig!»

Han fikk innbåret vann i en sotet gryte; det var enda David Finne som kom med det.

«Har du en ren klud?» spurte presten. Nei, det var nu også et spørsmål! En ren klut på en gruve?

De andre, som stod omkring, tykte også det var et spørsmål så borti alle vegger. Ren klut, tosken!

«Vel!» sa Sigismund. «Vi tager så hvad vi har!»

Han hugg tak i skjorten sin oppe ved halslinningen og flæret den op i brystet og helt ned. Og så gav han sig til å vaske vannknektenes maltrakterte ansikter. Der vasket han øiet på Qvax'n; det gav et sett i dem alle! Han gikk nok gamle Kolbergeren en høi gang — — — Ellers skulde nu Sigismund være utlært som kursmed han òg; det gikk iallfall det ordet. En vanvittig fyr da som kunde finne på å rive sund skjorten sin. Linskjorten sin! De slapp striskjorta, prestene. Og alle andre storkarer med, for den sakens skyld.

«Bli je blind?» spurte Qvax'n.

Han lå nu og bet sig i skjegget.

«Frygt ikke for at gå enøiet ind til livet!» svarte Sigismund. «Værre ting kunde ha vederfarede dig, gesel!»

Da de to knekter var vasket og forbundet, og Benjamin Sigismund igjen stod ute på dørtrappen, var det natt. Han stod en stund og så utover vidden. Og han drog pusten tungt som efter en stor anstrengelse. Vendte sig mot Ol-Kanelesa og sa:

«Vi bliver ved, der vi sluttede, Ole!»

Han iførte sig så igjen samarien. Og så talte han med stor styrke over ordene:

«Der han sølvet sin udgang; der han gullet sit sted; der er støv for jernet; der er stene, som smeltes til kobber.»

Hans kraftige utlegning fant kun døve ører. De, som satt på slededoninger, på stener og dørtrapper og hørte på, de hørte ikke. Natten var for dem ikke sollys og skjønn lenger — — — det som nu hadde hendt de to hjulknekter, det kunde når som helst hende de andre òg. Og de som nu satt her karske og sunde, de kunde innen neste sol gikk ned ligge overende derinne i overstigerstuguen på en skammel. «Idag mig, imorgen dig!» Hadde enda presten talt om det. Og om alt det, de måtte stri og slite med.

Benjamin Sigismund la ikke merke til at han talte for døve ører inatt. Han så syner. Herlige syner.

Jo, *en* hørte på; Ol-Kanelesa. Det presten fortalte hadde han engang oplevet i en drøm. Nå! En drøm var ingen

verdens ting å leve på; men den kunde stundom være en vederkvegelse for ens sjel.

Og så — — — så ringte klokken ved Arvedal like innunder en ny solopgang atter til Herrens ære.

Et gammelt, tysk lerkrus

Vadmelsveven — — — den sorte, glinsende vadmelsveven, vilde ikke gå. Og slagbordet gikk tungt, omtrent som det var fullt av kvae på vevskjeen; skyttelen stanset alltid halvveis inne i veven, og trådene røk og røk. Når en spant brente tråder på neverspolen som hun nu hadde gjort, hadde en vel ikke annet å vente sig. Hun knyttet og knyttet til fingrene blev såre og blødde. Enn om hun tok saksen og klippet veven ned? Klippet den ned til siste tråd og kastet den på varmen. Hvad hun enn tenkte, synd og ondskap blev det vel. Klippet hun veven ned, vilde *han* ingen nye klær få; ingen ny vest og ingen ny trøie. Da vilde *han* altså ikke gå til kirken i vinter. Ja, for han hadde nu satt sig i hodet at han vilde gå til kirken bare i klær, hun hadde spunnet og vevet. Hadde noen hørt på maken til påfunn!

Om hun sa til sig selv: «Han, je e gift me og som je hell tå mer enn non trur, vil je slå væven før! Je vil sitte oppe dag og natt og veva og tenkje på han! Nyklæa ska 'n få! Og fryse ska 'n sleppe! Kvar enaste trå sle je inn i Guds navn!»

Vakkert vilde det vel være. Løgn vilde det også være! Hun grep i villelse om slagbordet med begge hender, satte føttene på trøene, trådte til og slo av all makt bare så vinduene klirret. Halve veven røk; vevskjeen hang smadret i slagbordet, og vien i trøerne spratt tvers av. Hun sprang op og lette efter saksen. Nu skulde veven ned! Og på varmen skulde den òg. Hver tråd i den var spunnet av onde tanker og med ond vilje.

Hvor var saksen? hun lette efter den i bordskuffer og på

hyller, men den var ikke å finne, den gamle, svarte jernsaksen. Her var ingen ting på rommet sitt lenger. Hadde det vært sølv eller gull i den, kunde kanskje korp og kråke ha forsett sig på den, men ikke på stål.

Ja, ja! Ned skulde den! Hun vilde ikke se den mer for øinene sine. Ondskap og synd vokste med den; for hver tråd hun slo inn i den, slo hun en syndig tanke inn i sitt liv. Vilde han sitte hjemme for klærnes skyld, fikk han det. Vilde han fryse, fikk han det òg. Hun hadde ikke bedt ham om å få veve vadmél for ham. Heller sette vev op for en hun ikke kjente, en fattig frysende vandringsmann, enn for — — — Hun vilde ikke nevne navnet hans.

Ja, ja! Ned skulde veven! Hun kastet sig over den. Hun rev og slet i renningen; men den holdt. Ikke en tråd sprang; sterke, som spunnet av jern, var de. Hvad betydde det? Hadde *han*, som styrer og råder over alt, tatt kraften ut av hendene hennes? Hun prøvde å løfte en stol. Den fulgte da med. Igjen hugg hun fingrene inn i de sorte trådene; holdt gjorde de like fullt. Var det ikke likevel én, hun ikke så, som gjorde trådene sterke, uslitelige? Hun blev redd. Skamfull og flat satte hun sig ved skorstenen med hodet i hendene. Nu og da skulet hun op på veven, som noe stygt der forbitret hennes liv. Vevstolen fikk ansikt; sort som på en fyrhauer var det. Tennene hang lange og glisne i munnen på den.

«Ditt skarn!» sa vevstolen til henne. «Vil du ta livet av ham, ditt skarn?»

Hun holdt på å skrike mot den, så stygt ansikt hadde den. Hun så sig om efter en kniv for å ha noe mellem hendene og verge sig med.

Hun holdt visst på å gå fra sans og samling. I en hel måned hadde hun vært våken, ikke fått blund på øinene. La hun sig, brente sengen som en gloende rist under henne. Hun la sig med skam og steg op igjen med enda større skam. Når hun steg op om morgenen, fikk hun lyst til å slå sig selv i ansiktet. «Fy skamme dig! Alt du gjer, er løgn og bedrag!» Hjertet hennes var stappende fullt av hat og avsky. Hendene hennes, som skulde velsigne, forbannet.

Hun var visst en fortapt, en sjel, den onde hadde fått. Og alt kom av at hun lot sig binde til en, som — — — Ja, hvad hadde hun så for noen slemme ting å utsette på ham? Ingen! Hun vilde bare ikke leve under tak sammen med ham! For alt i verden ikke! Hvem vilde hun så leve under tak sammen med? På det spørsmål var hun vel ingen svar skyldig.

Jo, en! Gud! Og *ham* turde hun ikke svare på det. *Han* vilde ikke gi henne medhold; for det vilde bli mot hans vilje.

Men så kom solen. Først skinte den på ruten i vindglaset, og fra den igjen bort på veven. Vevskjeens stygge ansikt, dens sorte fyrhaueransikt lysnet — — — nu smilte den. Og trådene blev gylne.

Solen! Var det Gud, som i sin store og uendelige godhet sendte solen til henne for å redde henne fra dette onde? Visst var det Gud! Han sendte aldri mørke, men lys. Aldri forbannelser, men velsignelse. Aldri hat, men kjærlighet. Hun gikk i hans navn tilbake til den ødelagte vev og tok på knytte tråd efter tråd. Det var noe å øve sin tålmodighet på. Og time efter time gikk; klokken i kirketårnet slo gang på gang. Hun var trett og holdt på å falle i søvn over veven; men satte hun så hånd under kinn, flyktet søvnen.

Endelig var alle trådene knyttet, og en ny vevske satt inn i slagbordet. Da orket hun ikke mer. Dirrende i knærne krøp hun ut av vevstolen. Og nu først husket hun på at det var St. Hanskvelden. At hun kunde glemme det? Hun som alle år hadde stundet og ventet så på St. Hans og telt dager og uker til den dagen, hadde iår glemmt den. Hvad kunde vel St. Hans glede henne; den kom for visst aldri med noen glede mer til henne. — — — Nu ja, siden det nettop var den kvelden, vilde hun likevel som gammel skikk hadde vært, pynte litt op; ikke så meget for ikveld, men for å minnes alle de vakre og glade St. Hanskvelder før.

Hun gikk så bort til det grønmalte hengeskapet som hang ved døren, låste op og tok et lite lerkrus forsiktig ut. Vakkert var det ikke — — — men det var sjeldent og eldgammelt. Og alle som hadde ått det, hadde vært redd

om det. En gang i tidene skulde det ha tilhørt en tysker som de kalte Büsch'n. Henrik Schlanbusch, hette han visst. Bare hver St. Hans pleide de å ta det ut for å sette bjørkeløv i det. Og så sattes det i glaskarmen og blev stående der til løvet visnet. De gamle hadde tatt merke av løvet i lerkruket. Holdt det sig lenge grønt, var det et godt varsel. Hell og lykke varslet det hele det neste år. Visnet løvet fort, varslet det ulykke og sorg med. Derfor var det blitt byttet flittig friskt og kaldt vatn på de små løvkvisper i det gamle, tyske lerkruket. Når disse så visnet, sent eller tidlig, blev kruket atter innlåst i det grønmalte hengeskap.

Ja, slik hadde skikk og bruk vært mann efter mann. Og skikken hadde vært nøie overholdt.

Og mens hun nu stod og holdt det simple lerkruket i hånden, gikk to menn forbi vinduet og tok almannveien nordover.

Den som gikk sist, snudde ansiktet og så inn med det samme han gikk forbi. Hun holdt da på å slippe lerkruket i gulvet. Og hun kjente hjertet slo. Hjertet hennes, det som for lenge siden hadde sluttet å slå — — — så tykte hun selv — — — slo så hun hørte det.

Og som i drømme fylte hun vann på det lille lerkruk. Hun slo enda over så det rant nedpå gulvet — — — for snaut visste hun nu hvad hun gjorde. Hun sprang så ut og brøt kvist av en ungbjørk. Og stakkars ungbjørk som måtte miste kvistene sine og dø av det! Kvistene satte hun i lerkruket.

Måtte det nu skje at disse kvistene ikke visnet og løvet deres ikke blev sort!

Solen, den velsignede, skinte nu inn gjennom både dører og vinduer. Og den skinte inn i hennes sinn òg.

Hun tok på å sope gulv og skure bord og benker med sand. Det var jo St. Hanskveld! Og skulde en ikke så pynte og vaske og gjøre alt vakkert ikveld? Vakreste kvelden i hele året! Hun krittet skorstenen med nyslått kritt. Og hun tenkte nu ingen ting på de to som isted gikk forbi. Hun knyttet da et forklær på sig og sprang op i åsen til enerkjerrene, rapet grønt enerbar; strødde det på gulvet og på

skorstenshellen og på dørtrappen. Hun vasket ansiktet og hun redet håret. Og hun tenkte ingen ting på de to nu heller. Hun bar kirkeklærne ned fra svalen og tok dem på — — — de var nu blitt altfor store og romslige. Hun blev så stående kirkeklædt og med perlelue på sig og se sig rundt. Veven stod der hel og grei med ny vevskje. Hvem som helst kunde komme og sette sig oppi den og veve den ned. Fjelget var det i stuen; spindelveven var sopt ned fra alle hjørner. Skorstenen stod og skinte i sin kritthvite puss. Og gulvet lå hvitt og rent under de grønne barnåler. De som nu kom inn, vilde nok synes her var vak-kert og trivelig. Nu vilde hun gå ut. Og ikke vilde hun låse døren. De som kom hit — — — Ja de skulde slippe å fare frem i sinne og slå døren i spilrer eller å ta ut vinduer for å komme inn. Og kom her tyver, kunde de gjerne stjele et og annet de hadde bruk for. De kunde også kanskje ta det gamle, tyske lerkruket, men hvad skulde de vel med det? Skapene og skatollene vilde de vel prøve på å bryte op og stjele sølvskjeene og staupene — — — men disse var nu ikke og blev aldri hennes heller. Nei, de tilhørte en fremmed, som bodde her. Hun hadde ikke noe med å sitte vakt over annenmanns gods. Ikke engang stuguen var hennes. Også den tilhørte den fremmede. Og så fikk hun gå da.

*

Fra den nytømrede røststuguen tok hun veien nedover mot den øvre kirkegården.

Stenene lå så hvite og rene på veien. Og lyset i luften var hvitt og blankt. Ingen kaldrøstrøk var det nu. På begge sider veien stod blomstene og vokste enda og blev dag for dag dypere og mørkere i farven — — — de som igår var blekrøde var idag røde som blod — — — og de som var lyseblå imorges, var alt mørkeblå ikveld. Alt her måtte skynde sig med å vokse den korte sommer — — — Ja, for ellers kunde de ikke bli ferdige til å dø når høsten kom? En gjerdesmutt fløi hele tiden foran henne og snadret og

vippet med stjerten. Hvad vilde den? Fugl skulde en nødig ha til følge. Hun brød sig ellers ikke noe om hvad hun hadde til følge. Om så ormer fulgte, det kom ut på ett.

Og så kløv hun over stengarden inn på kirkegården og gikk langsomt i den tørre sand fra grav til grav og leste navnene både på kjente og ukjente, som var innrisset på de solvarme stenheller — — — men hun syntes ikke at det var noe sørgelig at alle disse mennesker var døde. Enda hun vel visste at hvert sandkorn hun her trådte på hadde vært vætet av salte tårer, var det for henne så likegyldig nu. Også de som hadde stått her og grått, var døde. Og alle disse gravskriftene hadde hun lest så mangen gang at hun kunde dem utenat.

Ytterst ute på terrassen blev hun stående lenge ved en grav med et stort, rustent jernkors over.

*Hvil i fred Du trøtte vandringsmand
her paa dødens skyggefulde strand!*

leste hun. Disse linjer hadde hun også lest så mangen gang før. Og hun hadde alltid strigrått så snart hun nærmet sig denne grav. Nu stod hun med tåreløse øine og stirret på jernkorset. Forferdelig var det å måtte stå ved denne grav uten å få gråte. Hun pleide, når hun så hadde grått ut, å sette sig på graven og minnes alt som hadde vært vakkert og godt. Idag åtte hun ikke rast eller ro. Hun måtte gå videre. Hvortil måtte hun så gå? Visste *hun* det? Visste i det heletatt noen hvortil en gikk?

Hun gikk nu nedover stentrappene til nedre kirkegård. Der stanset hun bare ved en eneste grav og leste:

«Salige er de Døde, som dø i Herren.»

Hun sukket tungt og gikk langs med kirkeveggen og ut på gaten. Enn om hun nu gikk gaten ned til Gunnaleet? Nei, hun hadde ikke noe å gjøre dernede heller. Gaten var nesten folketom. Hun så ingen andre enn fru Sigismund nede ved Tyskgården. Hun kjente henne på hosten. Hult og uhyggelig klang den mellom veggene i den stille gate og i den hete luft.

Den syke frue vantrivdes visst her på Bergstaden. Og Sigismund hadde sagt her om dagen til Ol-Kanelesa at Kathrines dager kunde snart være talte.

Verden blandet sand i mjøl for noen hver. Hun kunde ikke annet enn synes stor synd på fru. Og så gikk fru Sigismund inn porten i Tyskgården. Og Litjgaten var helt tom for mennesker.

Hun som stod der oppe, vendte sig og begynte å gå gaten opover mot Remmersberget. Og så stille var det at hennes skritt på hellene gav gjenklang i de solbrente og kaldrøst-røksvarte vegger. Hun så sig selv hele tiden i de sorte vinduer på begge sider av gaten — — — det var som om to fulgte henne, fot for fot og en på hver side. De gikk som skrømt innenfor vinduene — — — over gulvene der inne og gjennom vegger og lukkede dører. Og de hadde hennes statur og klær og ansikt, detto. Hennes tanker var en stund optatt av dette åndeaktige følge. Kanskje hun gikk her og var feig? Hun tenkte koldt og rolig på det med. Om hun døde nu, fikk vel også hun sitt jernkors. Han som hadde smidd de to jernkors der oppe, smidde vel det tredje òg. Hun vilde be ham sette også på hennes kors:

«Salige er de Døde som dø i Herren.»

Da flyktet hennes tanker på døden over til fru Kathrine Sigismund. Hver gang hun hadde sett den syke frue med det bleke, lidende ansikt og store, stirrende øine, kjente hun lenge etterpå noe som bød henne imot. Var det fruens syke og nifse utseende som gjorde det? Noe annet kunde det vel neppe være. Hun hadde aldri talt med henne. Hadde heller aldri hatt noe med henne å gjøre.

Oppe ved Remmersberget møtte hun en fjellfinn som kom leiende med en finntøkje efter et roset silketørklæ, knyttet om halsen hennes. Tøkjen som blev leiet som en annen hund i band, smilte og lo og var over sig glad.

St. Hanshelgen var jo «finngjesbaushelga» på Bergstaden. Fjell-loen og gjøken som sang og gol, gjorde nu fjellet til en festlig bryllupssal. Og når heggen blomstrer mellem snefonnene, blomstrer den i bryllupskransen.

«Ha tu sjet breste vort?» ropte finnen. «Vi ska gifte os syntan!»

«Han e buan ne'i Lekgåla!» skyndte hun sig å svare.

«E te ben kar breste?» spurte tøkjen.

Hun, den andre, blev sprutende rød. Hvad skulde hun egentlig svare på det?

«Visst e han pen!»

De to finner vendte sig og lo av lykke efter henne. Og finnen selv gaullet:

«Vil tu vårå storprurbike åt os?»

Hun lot som hun ikke hørte finnens gaul og gikk fort opover. Å se to så lykkelig, det var også som å se noe ondt — — — noe som skar i hjertet.

Nu stod hun atter ved den nytømrede stuen. Hit var det ikke hun hadde tenkt å gå. Varsomt, som hun var redd for å vekke noen som lå der inne og sov, listet hun sig på tærne op trappen, skjøv døren stilt op og kikket inn. Her var ingen. Alt var som hun gikk fra det isted. Veven stod likedan. Lerkruket med kvistene stod så fattigslig og forlatt. Ingen hadde vært inne og tråkket på det grønne bar eller sittet på stolene. Fluen som summet i vinduet, summet enda på den samme ruten. Varsomt som hun kom, gikk hun ut igjen. Hun trakk døren forsiktig i efter sig — — — fremdeles likesom redd for å vekke noen som sov. Hoppet så ned trappen — — — som om hun ikke hadde tid til å gå trinene ned. Og hun la på sprang ned på allmannveien. Hun tok så veien nordover. Hun hadde hast. Hvad var det som hastet? Heller ikke det visste hun. Gikk hun avsted for å møte noen? Hun kunde ikke svare på det. Hun måtte bare gå nu — — — gå! gå! gå! så langt veien rakk, gå i all evighet! Hun måtte heller aldri noen gang finne på å gå tilbake til denne stuen.

Ved Gubstenen tok hun raksterveien opover mot Voln. Nu skinte solen på skrå nedover snefonnene i vest. Her i Voln fant hun en nylig forlatt eldstad. Lyngen og gressstråene hadde ikke vunnet å reise sig igjen efter dem som

sjet breste vort: sett presten vår.

hadde sittet her. Hun steg på kne og blåste varme i de halvslukkede glør, stakk tørt løv og kvister borttil og fikk det til å brenne.

Nu var hun påny en liten gjæterjente som varmet røde, iskolde fingrer og tørket sine våte, fillete klær og ristet glør i sine sunde sko. Nu ringte den gamle kirkeklokken ved Arvedal til skift. Nu kom månen opover kirketaket på Bergstaden og lyste på den store klokkeskiven med den lange viseren. — — — Godt var det å få sitte her for en sjel som hadde gått sig vill, og innbille sig at alle drømmer var virkelighet og at all virkelighet var drømmer. Godt var det for en fredløs å få sitte her og kjenne Guds fred over sitt sinn. Her vilde den søvnløse få sove. Her vilde den trette og mødige få hvile.

— Velsignede søvn! Velsignede fjell-lo som sang henne i søvn!

Hun hadde hørt den nesten hele tiden gjennom søvnen: snart tett ved sig, snart lengere borte, og så igjen tett ved.

Solen var forlengst nede; men dens skinn lå enda i luften, i skyene. Varmen var gått ut, det luktet bare litt sur røk av brent jord, mose og lyng.

Hvad var det? Gjennom luften lød en tung ljom; kirkeklokken på Arvedal? Var det ild eller vanns våde? Eller opbud? Hun kløv op på en sten for å kunne høre bedre og se videre. Ilds våde var det nu slett ikke. Ingen røde brandskyer var å se. Vanns våde kunde det vel heller ikke være nu, når flommen hadde gått. Krig var det nok, fienden! Den lille kirkeklokken fra Sjælland varslet vel nu Bergkorpset om at det måtte ut alle som én mann. Alle i korpset såvel menig som befal, kjente hun. Danset hadde hun nesten med dem alle sammen bryllupsnatten sin.

Ja, hun danset i villelse den natten. Helt rolig tenkte hun på alle de bergmennene som nu skulde ut og slåss og dø. Koldt og rolig tenkte hun på *det*, som andre tenkte på med angst og gråt. Hun som nu burde ha kastet sig ned på kne på det hårde fjell og bedt for én — — —

Å, hun skulde ha betalt med år og dag av sitt liv, om

også hun nu kunde ha stått her og dirret i knærne av angst.

Litt efter gikk hun raksterveien videre innover Voln.

*

Opseer og gefreider David Finne kom ridende veien sør-
over mot Bergstaden. Han red uten sadel på en stygg
gamp, han hadde lånt av en skjerper ved IXde rode. Ved
Nyplassbroene red han forbi presten og Ol-Kanelesa, som
begge to var tilfots. Han gjorde pliktskyldigst militær hon-
nør for presten. Ol-Kanelesa gad han ikke se på en gang,
slarvdallen! Gefreideren var lite glad tilsinns der han satt
og humpet overskrevs på den skarpe gamprykk i den lyse
sommernatt. Redslen fra det med hjulknektene satt ennu
i bringen som en kald spydodd. Og skylden for den ske-
ferden blev nok til syvende og sist hans, opseerens. Og
dog! David Finne tenkte på ting som verre var å tenke
på enn det. Han tenkte på det med Gunhild. Troll og
ulykke til kjerring, var hun. Nu vilde han ikke lenger finne
sig i å gå som en fremmed mann i sitt eget hus. Delte de
bord, fikk de dele stol òg! Hans langmodighet var for en
god tid siden opbrukt. Innen solen rant skulde Gunhild og
han ha gjort op. Og så kunde hun gå til presten og klage
sine nauer så meget hun lystet. Ellers vilde han ikke høre
så meget snakk om presten efter denne dag. — — — Han
var for lenge siden lei av å høre at Sigismund var så staut
og så og så vakker. — — — Han hugg begge never i fakset
på hesten og drev den frem i galopp med den lange, jern-
piggede bergmannsstaven. Hestevommen skvulpet og heste-
skoene lakret: «Klunk! Klunk! Klunk! Klakk! Klakk! Han
red så grus og småsten haglet om ørene.

Da han kom hjem, kastet han sig av hesteryggen og
sprang op dørtrappen. Han sparket døren som stod på gløtt,
op på vid vegg.

«Gunhild!» ropte han. «E du inne, Gunhild?»

skeferden: ulykken.

Han fikk ikke noe svar. Han blev så stående en stund midt på gulvet og se sig omkring. Gunhild var altså ute. Nei, hun satt nok ikke inne St. Hansnettene den skogsnerthen. Å, for et skarn! Han løftet bergmannsstaven og rente den i veven så trådene spratt. «Vev, der du står!» Han sparket rasende til det grønne enerbar med sin knehøie støvel. «Juggel!» Fikk så øie på det gamle, tyske lerkruket borte i vinduskarmen. Han freste en ed mot det og tok og slengte det i skorstenshellen. Og så slapp han sig tungt ned på sætefjolen i den ramponerte vev og bøide hodet i hendene. Vreden og forbitrelsen var uttømt. Og nu kom gråten. Også den måtte ut.

Ved solopgang red David Finne igjen nordover på sitt halte magre øk. Han var en merket mann.

Og et kvarter senere steg Gunhild inn i stuen. Hennes klær var våte og hennes sko fulle av sand og jord. Natteduggen glitret i hennes sorte ukjemmede hår.

Hun hadde stått ovenfor veien og sett David ri både til og fra. Og hun hadde også sett Benjamin Sigismund og farbror Ol-Kanelesa trabbelere forbi. Hun holdt på å rope til dem — — — men tungen hadde nektet å tale.

Hun gikk bort til skorstenen. Her fant hun lerkruket knust. Og løvkvistene, som lå på skorstenshellen ved siden av — — — de var sorte.

Hetiterens hustru

Den korte fjellsommer var snart tilende. Den hadde alt fått lange netter med skodde rundt tjern og sjø og op efter elvedrag, det lyse løv på bjørkeskogen det var ikke mer — — — det gulnet, ett idag, to imorgen og neste dag noen millioner. Nordenvinden fant igjen sine gale veier fra alders tider over snaufjellet, luften dirret ikke lenger i middags-solen, og solen selv gjorde kortere og kortere dagsreiser. Gjøken, den glade klokke, hadde også holdt op å ringe med sine messingbjeller under skogsnerstens bryllupsferder.

Nu var det stille i alle lier — — — stille som i store, folketomme stuer.

For de unge, som enda hadde levet så få sommere og ingen røde arr hadde fått i sjelen, hadde denne sommer vært et solforgylt kjærlighetsbrev; eller et hastig kyss; en nesten ikke hørlig hvirken i øret. For de gamle, de grånende, med hastverk i ord og tanker, og lange avmagrede fingrer ute efter nestens gods, begynte denne sommer igår og endte idag.

— — — Det var en kveld ute i august. En kveld med fullmåne, med gullbro over Gjetkjønna med falmede høiherser og lange, svarte skygger i gårdsrummene.

Benjamin Sigismund gikk og drev frem og tilbake ute på langeggen. Han var ikke i embedsdrakt, men i kort trøie og lange ridestøvler, skyggehatt på hodet og sølvknappet stav i hånden. Det var mange som så ham gå der ute i måneskinnet, men de tok ham alle for stiftsamtmann Fredrik Trampe, den overmodige herre! Ingen tenkte på at det kunde være presten.

Idag hadde han for første gang snakket med henne — — — Gunhild Bonde, nei Finne nu. Han hadde støtt på henne oppe på øvre kirkegård. Her satt hun på sin hensovede fars grav. Hennes tale var den jevne almues. Hennes klædedrakt var almuens den med, muligens noe forfinet. Det kunde tyde på fantasi, på skjønnhetsglede; på gammel kultur kunde det også tyde.

Hvad han særlig hadde heftet sig ved, var hennes skjønnhet — — — den var ikke blendende, men den var egenartet. Over hele hennes vesen var der noe heftig — — — noe som med voldsom styrke hadde trengt sig inn på ham.

Var hun så den Bathseba, den grimme sannsigerske ved Sørne, hadde forutsett? Nei, tusen ganger nei! Han næret ingen attrå til henne. Han var ingen kvinnekjær mann. Hadde han ikke større og viktigere ting å ta sig fore enn å gå og tenke på en annens kvinne? Han måtte le til sig selv. Han, sogneprest Benjamin Sigismund, hvad hadde han med Kappadokiens døtre å gjøre? Nu husket han snaut

hennes ansikt. Var hun blond? Når han neste gang møtte Gunhild Finne var det ikke helt sikkert at han engang kom til å kjenne henne igjen.

Stans, Benjamin Sigismund! Du lyver! Han slo med kjep-pen på sitt lange støvleskaft. Du er en løgnhals! Du føier stadig synd til synd. Ditt regnebrett er for lengst en veder-stygghet for *ham*, hvis tjener du er. En ond og utro tje-ner er du! Og dine synder er mange og store. Bjergene og tårnene vilde bli deres målestokk!

Ja, om det kunde det efter skriftens ord bare være én mening. Han hadde vært David på taket. Hans begjær had-de vært optendt fra den første morgen de møttes.

Ved *ham* som formådde alt kunde han kanskje ennu få kraft til å gå bort og ikke synde mer?

Og så gikk Benjamin Sigismund hjem til sitt hus.

Da han steg op stentrappen hørte han Kathrine hoste inne i stuen. Hun hostet lenge og voldsomt. Og han gruet for å gå inn, for å møte de store, spørrende øine.

«Er det farlig, Benjamin?» spurte øinene. «Nu må jeg vel snart dø?»

Øinene kunde også skrike mot ham: «Å, jeg vil ikke dø, du! Jeg tør ikke dø!»

Han blev stående en stund og tenke på et svar å ha på rede hånd; en nødløgn, som Kathrine også inatt kunde få legge sig tilro på.

I dette øieblikk var tankene på Gunhild borte. — — — Var de borte? Nei, å nei, de var ikke borte — — — for *de* var tankene på livet og på livsens fryd og glede. Og derfor de sterkeste.

Døren gikk op og fru Kathrine ropte:

«Benjamin, er du her?»

«Nu kommer jeg, Kathrine.»

Han gikk beslutsomt inn — — — med lukkede øine for å slippe å se redselen i hennes ansikt.

«Jeg syntes at jeg hørte dig ute på trappen, husbond. Å, når du kommer, glemmer jeg at jeg er syk og lidende.»

Hun la armene om halsen hans. Og hun strakte sig på tærne opefter hans høie skikkelse.

Benjamin Sigismund vred hodet tilside og prøvde å smile.
«Husk at det er barkebrødstider og ikke hvedebrødsdager!»

«Men ikke for os, Benjamin? Nei, ikke ta dit skjønne hode væk! La mig få lov at holde det litt mellem hænderne. O, min ven!»

Han løsgjorde sig lempelig. Men hun blev ved:

«Sig mig, Benjamin, elsker du mig slet ikke lenger?»

«Jo, det ved du jeg gjør.»

«Løgn, Benjamin Sigismund!» hørte han noen ropte.
«Det er en anden du elsker nu! Hendes navn er Bathseba, Hetiterens hustru!»

Røsten var så sterk at han syntes at også Kathrine måtte høre den. Og røsten var Guds! Og han syntes at han i det halvmørke rum så et sverd blinke over sitt hode: Guds sverd!

«Jeg er sulten. Har du noget at lade mig få spise?» spurte han. «Jeg har ikke smagt mat i hele dag.»

Også det var løgn. Han var kommet inn i et tusindtrådet garn av løgn. Dess mer han prøvde frigjøre sig fra det, dess mer viklet han sig inn i det. Bare med én bevegelse kunde han løsrive sig: kaste sig ned på kne og si henne sannheten. Men vilde det ikke bli sannheten som drepte? Visselig! Visselig! Han hadde ikke valget. Han *måtte* tie.

Efter aftensmåltidet sa fru Kathrine ganske oprømt:

«Her kom idag en seddel, kan du gjette fra hvem?»

«Nei.»

«Vi er budne til selskap hos Knophs.»

«Direktør Knophs?»

«Ja.»

«Vi får tenke på det, Kathrine.»

Sigismund var mørk og taus. Han kjente sig vedvarende skyldbetyngt. En alvorlig beslutning modnet sig i hans sinn: rydde denne fremmede kvinne, han hadde støtt på, for alltid ut av sine tanker! Var ikke et ærlig og opriktig forsett herom uendelig meget bedre enn en overilet bekjennelse? Visselig! Visselig! Tanken herpå gav ham med ett mere fred. Av denne lille snublen i Satans snare skulde også

erfaringer høstes og lærdom erhverves for å undgå større fall.

«Ja vi får ta det under overveielse, Kathrine.»

Fru Kathrine rakte ham sin tynne hånd over bordet. Hun så bønnlig op på ham.

«Benjamin, jeg blev så glad over at nogen av de konditionerede her på Bergstaden endelig vilde ha os, at jeg sa ja tak med det samme.»

«Nåja. Da er jo sagen forsåvidt avgjort.»

Han grep hennes hånd og holdt den litt — — — den tynne, klamme, syke hånd. Han skulde aldri glemme at denne hånd blev rakt ham i tro og tillit, da han i sin tid bad om den. Skulde han så kaste den fra sig nu — — — nu, da den var matt og svak og døden nær?

«I dette selskab må du bære din embedsdragt, Benjamin.»

«Embedsdragt i et verdslig selskab?»

«Bergofficerene skal også være i uniform. Og alle betjentene er tilsagt i bergmandsantræk.»

«Nå det er en anden sag, min ven.»

Om litt spurte han:

«Betjentene, de underordnede, skal de også ha sine hustruer med?»

«Det spurte jeg virkelig ikke om. Hvorfor spør du om det, Benjamin?»

Hun gav sig til å rydde av bordet. Det var ikke meget. Noen slitte tinntallerkener og et par tre kniver og to tomme melkekrus, det var alt.

«Ikke for noget. Med andre ord: det blir altså en større festlighet. Hørte du ellers noget om det var noen særskilt anledning for dette selskab?»

«Nei.» Hun så litt skjelmsk bort på sin husbond. «Er du ængstelig for at du blir nødt til at tale?»

«Vi får håbe, om så sker, at jeg slipper fra det med livet. Hvad tror du, Kathrine?»

Hun lo. Hun strøk ham over håret.

«Jeg er i grunden frygtelig ængstelig på dine vegne. Du burde se til at få Aron i dit sted, kjære Moses.»

«Isåfald måtte Aron bli Ole Korneliusen.»

«Ole Korneliusen!» ropte fruen. «Den forfærdelige drukkenbolt!»

«Ikke fuldt så høit, nådige frue. Vi drikker alle alt eftersom vi er tørstige til.»

«Han er sikkerligen meget tørstig, Benjamin.»

«Ja, sikkerligen!» sa Benjamin Sigismund meget alvorlig. «Både hungrig og tørstig! Vi skal forøvrig ikke diskutere den sag. Og langt mindre dømme i den, lille frue.»

Nu blev samtalen ført midt imellem spøk og alvor. De hadde fått en liten våbenhvile i striden med sig selv, de to. Fru Kathrine fortalte så, hvad hun nyss hadde hørt av piken Anne-Sofie: Ole Korneliusen var en fantast og en eventyrer. I sin ungdom skulde han ha vært hemmelig forlovet med en prestedatter, jomfru Ellen von Westen Hammond. I den tiden fablet han om å bli prest og leste latin i skolestuen — — — for den gang var grovsmeden Ole Korneliusen skoleholder noen uker om vinteren.

«Var det ikke en yderst prisværdig bestræbelse da?»

«Jo. Jo, selvfølgelig. Men du må indrømme, Benjamin, at forlovelsen var noget av en — — — en mesalliance, for ikke at si en skandale.»

«Nei, det indrømmer jeg aldeles ikke, Kathrine!» sa Sigismund opfarende. «Hadde de ikke livets ret dertil?»

«Hvor vil du dog hen, husbond?» spurte fru Kathrine forferdet. «En jomfru med von i sit navn og en grovsmed, det lyder ikke helt bra, vel?»

«Helt fortreffelig lyder det!» sa Sigismund. Han var fremdeles hissig. «Hvordan gik det så siden?»

«Jomfru von Westen Hammond døde, før forældrene fik greie på forholdet. Og så la Ole Korneliusen selvfølgelig latinen på hylden. Hans korthus ramlede. Idéen om at bli prest må vel for en grovsmeds vedkommende mildest talt siges at være absurd?»

«Ingenlunde, min ven! Ingenlunde! Han er en godt begavet mand. Ved du ikke at han skal nedstamme fra en viss oberberghauptmand heroppe?»

«Han, Ole Korneliusen? Nå ja, det var jo glædelig at høre.»

«Og siden, Kathrine?»

«Efter jomfruens frafald begyndte Ole Korneliusen for alvor at drikke. Helt nøktern har han vist aldrig været forresten. Og som du ved, måtte han for den årsags skyld fratræde som skoleholder.»

«Ja, det kjender jeg til.»

«Og historien om gravkorset kjender du vel også til?»

«Den er trods alt skjøn, synes jeg. Ingen skulde kunne tro at en drukkenbolt vilde være istand til at udføre et sligt kunstverk, endsi at være besjælet av en slig ophøiet idé.»

«La mig så høre.»

«Lige efter jomfru von Westen Hammond var jordfæstet, kom Ole Korneliusen op til hendes fader og bad under tårer om tilladelse til at forfærdige et kors over hendes grav. Efter nogen betænkning gav så von Westen Hammond sit samtykke dertil. Han havde rimeligvis en anelse om at det mellem de to hadde bestået et forhold — — — et slags uskyldig forhold, det må vi virkelig håbe at det var. I fem år arbeidede så Ole Korneliusen på dette gravkors.»

«I fem år!» tok Sigismund opigjen. «I hele fem år?»

Han begynte å gå frem og tilbake på gulvet. «Ja, sandelig kan ikke kjærligheten trække bjerge sammen, Kathrine! Imorgen den dag vil jeg nøie bese dette kors. Han er i sandhed en merkelig mand denne Ole.»

I prestestuguen var det forlengst sengetid; barnene sov alt i Guds fred, og fru Kathrine redte sin husbonds seng. Hun glattet det lappete, hvite laken omhyggelig med hånden. Og hun kysset i dølgsmål den lille hodepute, fylt med ærdun og med blått silkevar på. Selv lå fru Kathrine på en pute av strå og lin. Hun løste sengebåndet ned fra en nabbe i bjelken og la en ren neseduk i håndtaket. Og så åpnet hun døren stille inn i stuen og hvisket:

«Sengen er redet, Benjamin.»

«Tak! Tusind tak! Jeg blir siddende en stund for at arbeide på min avhandling.»

«Holder du endnu på med den?»

«Ja.»

Hun gled på tå inn. Hun skalv i knærne. Håret hang redet med grovkam nedover de spinkle, spisse og opstående skuldrer. Hennes armer var blitt så tynne og magre.

Nu var hun så spent på om Benjamin vilde reise sig fra arbeidet og kysse henne når hun sa godnatt. Han pleide sjelden å gjøre det — — — men nu i den sene time med nattens stemning over alle ting vilde han kanskje. O, Gud! Ved Benjamin Sigismund var alt ubestandig. Heftig og ubestandig! Han hadde alltid vært et forårsvær: Bratt solskinn! Bratt skygge! Hans gang, den foregikk på tvende stier: den ene fot satte han på den trange sti, den andre på den brede — — — men én gang blev nok også Benjamin nødt til å velge; måtte da Gud for sin godhets skyld mildelig lede ham over på den som førte over til de evige boliger! Hun bøide sig ned mot ham og hvisket:

«Godnat, Benjamin.»

«Godnat.»

Han så ikke op. Hans hånd skrev.

Kjerubens luende sverd

Fra sal. direktør Henning Jürgens' dager hadde verksdirektørene hatt til skikk å holde et stort høstgilde for de kondisjonerte og kobberverkets underordnede betjenter. Den opprinnelige årsak til denne festlighet var det blandt de nulevende ytterst få som visste noe om: jomfru Tine Irgens til Westervigs fødselsdag. Nu var det snart to hundre år siden den adelige dame svøptes i laken og lagdes i kiste. Og han, Henning Jürgens, som i de sene nattetimer satt sammen med sin venn og fortrolige, magister Jens Tausan, og tømte det ene krus øl efter det andre og med rett mange sterke snapser innimellem der oppe i Schichtmester-Sofias kro og drømte om henne, var også samlet med sine fedre. Drømmene var vendt tilbake til det ukjente og skjønne land hvorfra de var kommet. Og skåltalene for den vidunderlige, den stolte! alle de bevingede ord, alle de tårer som

dryppet for hennes skyld nedover den sterke bergmanns værbitte ansikt; å, alt var nu nedtegnet på lertavler og tatt i forvaring. Saluttene til hennes ære, klokkeeringningen ved gruver og smeltehytter var glemt. En sort hingst, som en sommerdag hadde båret henne på sin rygg over Storzvart fjell, lå begravet på hedensk vis, fullt opsadlet under noen store stenheller ute ved Pinsti. Også denne grav var glemt. Bare det årlige gilde gikk igjen, — — — men avbleket, som alt annet som gikk igjen.

Knoph, som var en kongetro tjener, overførte festen til ære for Hs. Mt. Christian VII og hans kongelige høihet prins Fredrik. Derfor i uniform alle som var verdig dertil! Og stadens fornemme kvinner hadde ikke lite strev uken i forveien med å blanke knapper og presse våbenkjoler og stoppe ridebukser. Og for anledningen var der stor opstasning av Rektørgården. Vaskekoner med stamper og bøtter og sandtraug og skjeftetuer kløv i trapper og stiger. Knoph selv førte nøie opsyn med at alt blev som det skulde. Hans behanskede hånd var påferde overalt.

Skjenn og smell! Avskjed og oppgjør på bergskriverkontoret og dragen til Bloksbjerg i denne time, ifall det festet sig det minste støvgrann til de hvite hansketupper. Stadens slaktere brynte flittig sine lange kniver i de mørke morgentimer. Kokkene satt og halvsov av tretthet over sine brune pølsehorn. Kom så den strenge husmor over dem, stoppet de pølser som avsindige. Langbord dekkedes i alle stuer. Ølbollene gikk i fast rute mellom kjeller og bryggerhus.

De mest fornemme kom ridende. Bergskriver Dopp hadde riktignok ikke lenger vei enn tvers over gaten, men tilbakela den likefullt til hest.

I gangene hang de uniformertes våben — — — sverd som aldri hadde smakt blod, men nu og da noen dråper saltlake for å få den røde, ærefulle rust en manns sverd anstendigvis må ha.

Gjestene blev benket efter stand og rang. Benjamin Sigismund, som var selvskreven til å utbringe skålen for kongen og for de forenede riker, blev satt langt oppe — — —

men ene og alene også av den grunn! Han var ny ennu her på stedet. Han var enda ikke føiet inn i ringen. Og ikke en mors sjel her på Bergstaden fant på å kalle ham ved fornavn. Alt tok sin tid. Dessuten kunde vel ikke hans herkomst nettop sies å være av den aller mest utsøkte. Vel var hans far en aktverdig embedsmann på Vestlandet. Bevars! Bevars! Imidlertid var det nu ikke så få trin igjen i rangstigen ovenfor familien Sigismund, selv om enkelte av dem fant for godt å yppe sig endel. At fru Kathrine fløi op på pinnen blandt de fornemme fruer på sin husbonds bekostning, sa sig selv. Hennes kjoler var ikke nye og vitnet nærmest om dårlig råd. Ellers var hun både søt og tekkelig, den stakkars syke frue. Hosten var henne til megen plage. Især blandt så mange fremmede mennesker. Hun måtte til stadighet sitte og holde en neseduk for munnen.

At Sigismund ikke møtte op i embedsdrakt — — — i kappe og krave, vakte med en gang en nesten pinlig opsikt. Ikke engang den ordinære lange blåfrakk med erme-knip-linger hadde han funnet for godt å trekke i — — — men i kort trøie og nedringet kalvekryss. En ytterst fantastisk drakt, som mer passet for en omflakkende gjøgler enn for en geistlig. Likevel var det mange av de gode fruer og yndefulle jomfruer som så beundrende efter hr. Sigismund, da han med lange skritt gikk op til sin stol øverst ved bordet.

Verten blev stiv og hvit i ansiktet ved sogneprestens tilsynekomst, men bevarte med stor anstrengelse forøvrig sin ro. Bergmester Dopp moret sig. Han spådde sig selv en merkelig aften. Med andre ord: Han været skandale! Og for å mestre sin lystighet fikk han det travelt med å pusse sine briller. Disse tykke brilleglass var alltid et trygt og beileilig skalkeskjul. Knep det, pusset han stengene også.

Ved en feiltagelse blev David Finne og hans hustru Gunhild anvist sæte ved vertens bord. Lengst nede ved bordet satt de riktignok — — — men det hørte likevel ingensteds hjemme! Ikke engang blandt bergkadettene og de øverste stigere var Davids plass. Han var kun opseer. Hans distinksjoner var heller ikke av den art at de kunde gjøre ham

berettiget til å sitte der han nu satt. Feilen blev dessverre opdaget for sent til at den kunde rettes.

Hustruen, den unge Gunhild Bonde, satt i sin brudekjole. Herpå var intet å si. Hun og mannen klædte hverandre ellers godt. Og hvem skulde ikke være lykkelig her på denne jord om ikke de to var det? Ol-Kanelesa, klokkeren og grovsmeden, var merkelig nok tiltenkt plass ved det samme bord. Dopp hadde her hatt sine garn ute: Huskes måtte det at han var en mann av satt alder og dertil rikelig belest og vel bevandret i mange kunnskaper, hadde han fremholdt til vertinnen under en samtale forleden dag. Endog udi latinen var han ingenlunde uformuende. Han burde ved denne anledning ubetinget hedres! Personlig hadde Dopp stor interesse av å ha ham sittende så langt oppe som mulig, men det fortiet han klokkelig. Ol-Kanelesa lot sig dog ikke overrumple. Han satt alt i god ro nede i midtstuen mellem ertzscheiderne og helgevaktene; de siste var denne gang allernådigst innkalt for at også de kunde få ta et lyst og skjønt minne med sig inn i den høie alderdom. Da Ol-Kanelesa ikke var til å formå å flytte plass, blev hyttemesteren Michael Brinchmann i all stillhet anbragt i en stol som var tiltenkt klokkeren. For så vidt var nu alt på det nærmeste i den aller skjønneste orden.

Visstnok var stemningen til å begynne med meget stiv. De fleste av gjestene var ikke vant med store selskaper. Den lange tid som var hengått siden de deltok i selskapslivet i de store forhold sydpå, gjorde dem usikre. Og de unge som var født og opvokset her på Bergstaden, hadde ingensomhelst opøvelse. Hvad de hadde fått innprentet om takt og tone av sine omsorgsfulle mødre i barnekammeret, det kom en sandelig ikke langt med — — — mors formaning gikk jo vesentlig ut på å sitte stille og neie og bukke pent og si tusen takk — — — men derfra og til å kunne føre sig med anstand og på en helt ut fri og naturlig måte, så det kunde se ut som om dette var ganske almindelig hverdagsliv, var det mange gapende svelg, som især fikk den unge jomfru til å gyse. Og begynte en først for alvor å gyse, var en redningsløst forapt.

Endog verten selv, som hadde deltatt i så mange store og stormende selskaper både nede i Kjøbenhavn og Amsterdam og i de vidtberømte bergmiddager ved Falun, satt og tok sig ordentlig på tak. Prestens noe usedvanlige påklædning og den fullstendig forfeilede plasering av gjester der nederst ved bordet, gjorde ham distré. Han klødde forresten i fingrene efter å få gi den idiot av en kjøgemester en ordentlig lusing! Og således kom den forhen så belevne selskapsmann og nu forholdsvis store herre til å ryste på hånden da han stammende ønsket velkommen og drakk med sine gjester. Og da han ved steken utbragte den vanlige skål for det Røråsiske Kobberværk og det høie participantskap, spilte han endog et par dråper vin på duken. Han bad de tilstedeværende sammen med ham tømme denne skål til siste dråpe. Alle reiste sig og tømte sine begere i taushet. Bare fru Kathrine og de to søstre, jomfruene Bjørnstrup, fusket, og nippet så vidt til sine glass. Herrene derimot efterkom opfordringen alle som en. Nei, ikke riktig alle. Ol-Kanelesa førte bare sitt glass til munnen. Ikke for å tilkjennegi noen avvikende mening. Dertil var det Røråsiske Kobberværk og dette forette rakk som gikk under navn av de høie participantere ham altfor likegyldig — — — men av helt andre grunner. Han var ingen rebell. Han var bare Ol-Kanelesa, simpel grovsmed av fag. Og sin profesjon drøftet han inngående med sin sidekamerat helgevakten Hjulmaker-Rasmus. Denne snart nitti-årige bergmann hadde ikke så få erfaringer i hvad som angikk reparasjoner av utslitte hestesko og hvessing av forhuggere. Han hadde en hel måned i fyren vært smed ved Chr. Sextus. Hele den tiden, den ene måned, mintes han som en av de lykkeligste tider i hele sitt liv. Hele den måneden skinte solen. Han kunde aldri minnes at det hadde vært et slikt uavbrutt solskinn hverken før eller siden. I det hele tatt var det mer solskinn både sommer og vinter da han var yngre, enn det var nu i de senere år.

Da sa Ol-Kanelesa:

«Ja sola bli mindre og kallar før kvar ti ho, Rasmus.»

«Var det it det je ha tvilt på!» sa den gamle helgevaktgubbe oprømt.

De forventninger som stiltes til presten Sigismunds tale for kongen var store. Var ikke talen for kongen av uhyre viktighet? Jo, en skulde mene det! Benjamin Sigismund hadde for lenge siden stadfestet sitt ry som stortaler. Hver søndag hadde Bergstadens kirke vært stappende full av kirkesøkende. Alle stoler og alle lemmer var fulle. Og folk stod i to rekker opover gulvet helt op til alteret. Langveis fra kom de for å høre den nye presten. Enda hans prekener var lange, ofte op til to timer, stod og satt de tålmodig og hørte på. Hans ord og utleggelse var ikke nettop av de ting som hørte med til det sannsynlige og virkelige — — nei, det var snarere det motsatte; men det var noe av det de selv hadde drømt om og lengtet imot: en ny himmel og en ny jord! Når han stod for alteret og messet, var det som om det buede kirkehvelv løftedes av murene. Den høie himmel med sin sol og sitt klare lys blev det virkelige kirkehvelv. Han var i utleggelse sikkert en jevnbyrdig med hr. Jens. Han skulde ha vært enestående.

Der banket Sigismund på sitt glass. Der reiste han sig. Der skjøv han stolen langt bakut med sitt ene ben.

Knoph rettet sig op i ryggen og satt stiv og med forstenet ansikt. Dopp smøg brillestangen behendig bak øret og skyndte sig med å gjemme den grønne pusseklut i lommen på det ene frakkeskjøt. Brinchmann forsøkte å innfange et blikk av den yngste jomfru Bjørnstrup — — — men den blyge jomfru hadde nesten ikke dristet sig til å se op under hele måltidet. Deri hadde hyttemesteren selv stor skyld. Fru Kathrine fikk brennende roser på kinnene. Vilde Benjamin Sigismund gjøre lykke? Å! hennes hjerte slo nu mer enn det hadde godt av. Hun elsket ham, der han stod. Han, den høireiste og staselige mann, var for Gud og allverden hennes husbond. David Finne og Gunhild, som ikke hadde vekslet et ord ved bordet, de så på presten. Og Gunhild så med det samme inn i prestens øine. Og hun kjente også hjertet slå. David prøvde i stort overmod å efterape Knoph ved å sitte stiv og stille rett op og ned. Han var så ivrig optatt av dette narraktige påhit at han ellers ingenting så av det som foregikk. Ikke engang Dopps

spottende pliren med det ene øie rettet imot sig, så David nu. Hvad *han* ikke så, det så da Ol-Kanelesa, enda han satt så langt nede. Han undret sig forøvrig ikke over noe av det han så. Hadde ikke menneskenes børn vært omtrent slik fra Adams tid? Han la sine store, svarte hender ihop under bordet og lyttet til prestens kongetale. Og hans ansikt så ut som om han kun var lutter øre.

Sigismunds tale for kongen blev en skuffelse. Hans majestet blev kun nevnt med noen flyktige ord. Denne rent ut minimale beundring for kongen og hans person, som presten øiensynlig med vilje la for dagen, fortørnedes især overstiger Aas meget over. Ja, i den grad at overstigeren endog holdt på å komme med et tilrop — — — men så møtte han med det samme hr. Knophs advarende blikk. Hr. Knoph var jo overstigerens overordnede. Hvad Sigismunds tale siden gikk ut på, virket heller ikke forsonende på den hissigste bergmann. Sigismund talte nu om de store og mektige i denne onde og bestialske verden og det ansvar de hadde like overfor de i disse tider ringe og hårdt betrengete. Her førte han, efter hr. Aas' formening, rebelsk tale. Var hans velbårenhet ikke klar over hvor han befant sig? Dessuten hadde Sigismund selv allerede et slemt ord på sig for sin rent ut sagt enestående pengegriskhet. Han burde i det hele tatt uttrykke sig en smule mer forsiktig. Knep det, kunde de kalle op Bernt i Tuften. Han hadde presten vitterlig snytt for to riksdaler. Og fantes det en større armodsmann her på Bergstaden enn Bernt? Overstigeren kunde nu ikke dy sig lenger. Han reiste sig halvt op og ropte:

«Er det de høie participanter I sigter til?»

Dopp gned sig lynende fort i hendene. Der! Der kom skandalen! Han hadde som sagt været den hele tiden.

Om taket hadde falt nedover dem kunde ikke bestyrrelsen ha vært stort verre. Hadde overstigeren kikket for dypt i glasset? Nei. Han var en ytterst måteholden og forsiktig herre. Nei, det var nok bare hans rørende trofasthet like overfor sine foresatte som forledet ham til dette noe heftige og upassende utbrudd.

Hr. Knoph løftet nu sin pekefinger med den store signet-

ring i været. Og det var mer enn nok til å få overstiger Aas til å sette sig. Han grep med begge hender i stolarmene og slapp sig ned i stolen igjen.

Sigismund tok det med ro. I kjøbenhavnerdagene hadde han lært sig til å ta den slags fredsforstyrre for det de var. Han næret ingen uvilje mot overstigeren. En mann av mening fikk en respektere. Og som intet var iveien gled han over i en poetisk og høitflyvende betraktning av dette steds natur og egenartede skjønnhet. En natur, streng og nesten utilnærmelig av ansikt — — — men øiets, sjelens smil var fortryllende; det kunde ikke alene fryde men også beruse. Hadde noen sett noe skjønnere enn Hittersjøen en vårnatt når de høie fjell med sne og blomster og nyut-sprunget løv speilet sig i dens skinnende speil? Hadde noen, hvor vidt bereist de enn var, sett et sted som Arvedal? Og som naturen var, streng og utilnærmelig å se til ved første øiekast, men skjønn og dypt betagende av vesen, var berg-mennenes døtre.

Nu dyttet Dopp, den skandalglade filur, med albuen i sin sidemann.

«Var det ikke det jeg sa?» hvisket Dopp. «Jeg visste at han vilde havne på spindesiden.»

Nu tok også overstiger Aas talen fra den gemyttlige side. Visstnok var det fremdeles en tale som svarte dårlig til det hr. Sigismund hadde fått i oppdrag å tale for; men overstigeren var født og opvokset på Bergstaden, og en berømmelse av stedet og stedets innvånere, det rørte på en mild måte ved hans hjerte. Og for enn ytterligere å gjøre godt igjen det han hadde forløpet sig i, ropte han endog: «Hør!»

Hvad Benjamin Sigismund nu sa, var nærmest en tale til Gunhild. Vakker og lyrisk som den var, la ikke mange merke til det. Jo, to observerte også det: Dopp og Ol-Kanelesa. De gode fruer og jomfruer fikk tårer i øinene. Og mennene kjente sig oplivet.

Da så Sigismund utbragte en skål og et leve for de sne- og blomsterprydede fjell og fjellenes skjønne kvinner, reiste alle sig og tok smilende og fornøiet del i den. David Finne og Gunhild, som ikke hadde vært med og drukket noen skål

før, stod ganske hjelpeløse med sine fylte glass. For dem begge var dette noe eventyrlig. Han, David, kjente sig voldsomt beæret over å bli regnet med blandt de kondisjonerte. Hun glad og forvirret over at Benjamin Sigismund hadde sett på henne og smilt. Han, Benjamin. — — — Hun blev het og rød.

«Han snøt oss for kongeskålen, overstiger!» sa Dopp ironisk til Aas da de hadde reist sig fra bordet.

Nu blev overstiger Aas atter alvorlig. Han vilde forøvrig nødig inn på det der nu.

«Hr. bergskriver! Jeg går ut ifra at I senere i aften finder en anledning til at utbringe kongens skål!»

«Jeg!» sa Dopp. «Det kunde ikke falde mig ind!»

Og så gikk han for å opsøke Ol-Kanelesa.

Han lystet nu høre hvad denne knekt mente om prestens tale.

«Ole Korneliusen!» ropte han.

Ol-Kanelesa innfant sig.

«Hvem tror du egentlig presten talte for?»

«Hm ja. Va det it før fruén å bergskrivara da?»

«Jo, det var kanskje det!» mumlet Dopp og fjernet sig. Hans smil gikk over i en grimase. «Jeg skjønnte forresten at du visste det, Ole.»

Fru Georgine Dopp var et i alle måter hederlig og bra menneske. Men skjønn var hun ikke. Og således var det vel neppe henne Sigismund hadde talt for.

Sigismund ofredes i det hele tatt liten opmerksomhet utover natten. Han var for det første en fremmed mellem dem. Og dessuten var ingen sikker på hvor de egentlig hadde ham. Dertil kom at ingen kunde vite hvordan deres vert, hr. Knoph, var stemt like overfor presten efter det som hadde forefalt ved bordet. Her var best å være litt forsiktig. Hr. Knoph var også en lunefull mann. Var han først presset op i det vrangé hjørne, var han ikke så liketil å få ut av det igjen. Til gjengjeld ofret de alle fru Sigismund så meget større opmerksomhet. De flokket sig om henne. Og gang på gang måtte hun fortelle hvordan de hadde det der de var før, i det forrige sognekall. — — —

Hverken Sigismund eller hun hadde hatt noen større lyst til å forlate dette kall — — — men da hennes mann fra aller høieste hold blev beordret hit op, var det jo ingen vei forbi. En embedsmann hadde dessverre ikke annet å gjøre enn å lystre.

Og hvordan kunde nu hans velbårenhet holde sig så à jour med alt det som foregikk ute i verden nu om dagene? Fruen smilte stolt. Ja, hvordan skulde hun nu egentlig forklare det? For det første tinget nu Sigismund de blade som blev trykt og utgitt i Kristiania, der stod en hel del, dog ikke meget. Dessforuten fikk han rett ofte utførlige brev fra embedsbrødre både i Danmark og Tyskland. Disse stod de store begivenheter meget nærmere enn vi gjorde her i landet. Forøvrig var nu Benjamin aldeles makeløs til å skaffe sig kunnskaper om alle mulige ting. Hun skjønnte mangen gang ikke hvordan han kunde overkomme alt — — — som bare i den såkalte kirurgi og bartskjærer-kunst. Hver eneste ting hadde han greie på. De skulde bare vite hvad han sa forleden aften. Jo, han sa, at vi om kort tid vilde bli hjemsøkt av en rett ondartet gallefeber.

«Å så fryktelig da!» sa de alle. «Hvad kan bevirke en sådan?»

«Jo, Sigismund havde under en av sine mange vandringer i sommer støt på nogle små dyr. Hvad het de nu igjen?»

«Sigismund!» ropte hun. «Hvad hed disse små dyr du opdagede i bjergene?»

«*Myodes lemnus*.»

«Ja, *myodes lemnus* var det.» Hun plagedes slemt av sin hoste. «Disse dyr vil komme til at forurense drikkevandet, sier min mand.»

Alle syntes at dette hørtes fryktelig ut. I det lengste måtte man håpe at det vilde gå over på en lempelig måte. Og for ikke å få vite mer av denne ubehagelige spådom nu i denne glade feststund, tok de og førte fru Kathrine bort til et opdekket bord med forfriskninger. Jomfruene Bjørnstrup la enda armene om hennes liv — — — for de var noen rett elskelige vesener disse Bjørnstrups. Denne egen-skap lå forresten til hele familien. Gamle fru Bjørnstrup

satt år efter år ved vinduet og banket på ruten med sin platering til de fattige hun så gikk ute på gaten, og bad dem gå inn på kjøkkenet og drikke en skål melk. Denne alderstegne dame hadde sikkerligen tjent sig saligheten der-ved.

«Hør, overstiger!» sa Dopp til Didrich Aas. «Nu har jeg noget ret glædelig at berette.»

«Nå!» sa overstigeren og suget på sin lange krittpipe. «Hvad kan det så være?»

«Hans velbårenhet har i følge et forlydende stillet os i udsigt en smule pestilens.»

«Hvad?» sa overstigeren forskrekket. «Hvad siger I?»

«Han har lovet os en eftertrykkelig lemænfeber.»

«Lemænfeber? Ha! Ha!»

De to herrer klappet hverandre lystig på skuldrene og skoggerlo.

Sigismund satt ute i ytterdøren. Den var for anledningen gjort om til et lite kabinett med rutete tepper på veggene og gule, hjemmestøpte talglys i store messingkandelabre satt op på hyller, hvor det ellers året rundt lå støvede stener av forskjellige ertzer, direktøren hadde bragt med sig fra sine reiser i fjellet. I kråene stod jernpiggede bergmannsstaver, som langveisfarende bergkyndige pleide å få utlånt når de kom op til Bergstaden på besøk. Noen gamle flintebørser hang der bare til pryd; Knoph var ikke jeger. På den ene tverrvegg hang Lorentz Lossius' stridsøks, merket *Anno 1637*: et ondartet og rustent verge med to alen langt krumskaft.

Benjamin Sigismund satt på en hestehårstoppet krakk i den innerste kroken og røkte sin jernsnadde. Og det å dampe vekk på en medbragt snadde, istedetfor å holde sig pent og pyntelig til vertens nye krittpipe, var også litt av en taktløshet. Han satt og strakte benene fra sig. Over hodet hans stod en kandelaber med syv talglys, men lys-skjæret falt ikke på hans ansikt uten når noen gikk i døren og lysene blafret. Han var blek. Han satt kanskje og gremmet sig?

Nei, Benjamin Sigismund gremmet sig ikke. Han var upå-

klagelig tilfreds både med sig selv og alle de andre. Hadde han ikke fått disse kongetro mennesker til å gå med på et leve for helt andre ting enn Christian VII. Han hadde kjørt dem med stramme tøiler rundt — — — rundt — — — rundt — — — de lignet komediantenes små hester med pannedusker og opbundne haler. Endog den iltre overstiger måtte frem på denne manesje. Når natten nu kom og de blev liggende i sine senger og vri sig med forspiste maver, vilde de, alt efter som rusen gikk dem av blodet, bli klar over hvad de hadde innlatt sig på. Og tanken herpå fornøiet ham lenge. Han holdt nesten på å briste i latter.

Først lenger utpå kvelden, da lysene tok til å brenne ned der ute i ytterdøren og den sterke hollandske tobakk kjentes sur og ikke vilde smake lenger, kom han til å tenke på at han blandt så mange satt påfallende alene. Hvad, undgikk de ham? Bare verten hadde kommet bort til ham et par ganger og forvisset sig om hans befinnende.

Visst undgikk de ham! Han kunde tydelig se hvor de alle fikk det travelt med å snu ryggen til så snart de kom i nærheten av dørene. Han moret sig en stund over det med. Ja, hvad hadde han og disse såkalte kondisjonerte egentlig tilfelles? De hadde gått for lenge her oppe i isen og sneen og fått sine tanker og meninger forskjøvet. Han var ikke kommet til denne egn som selskapsbror, men som — — — Dessuten hadde han mange videnskabelige interesser å ivareta. Han gledet sig til å gå løs på nye arbeider.

Han nippet forsiktig til sitt beger. Han løftet det op i lyset. Her fantes påfallende mange begere. Gammelt så dette sølvbeget ut til å være med sine små bulker og halvt utslitte forsiringer. Og en god og liflig vin var det denne bergverksdirektør skjenket.

Denne ytterdør hadde en merkelig likhet med ytterdøren hjemme i hans salige mors gård. Veggene, taket og de slitte golvplanker med runde, opstående trenagler var her som der nede. Han så atter i erindringen det elskede barndomshjem: Der oppe på hyllen lå «Sabati sanctificatio» — trykt på treklosser og innbundet i garvet hjorteskinn og med tommebred messingspenne. Ved utgangsdøren hang hans

fars æressabel. Og der stod hans gullknappede stokk med monogram og vitnet om slektens fordums storhet. Hm! Denne stokk vitnet også om slektens forfall; den var nu blitt til en uhyggelig målestokk tillike. — — — Og disse minner gjorde ham nu, som alltid, vek og vemodig. Han strøk sig over pannen. Han vilde ikke tenke den slags tanker nu.

Inne i en av de innerste stuene hørte han det blev danset. Han hørte også en fiolin, den lignet Ole Korneliusens. Kunde det være mulig at det var klokkeren som satt her i sin prests nærhet og spilte til dans? Nu, det burde isåfall ikke Ole Korneliusen ha gjort. Han vilde, når de blev alene, tale et alvorsord med ham. Visstnok var det så at Ole hadde spilt for ham også. Og tilstå måtte han at Ole med sitt liflige instrument hadde fordrevet mangen mørk sky fra hans sinn.

I dette øieblikk kom Ol-Kanelesa stillferdig inn døren.

«Nei er I der!» ropte Benjamin Sigismund glad. «Og jeg som troede at det var Jer som spilte derinde!»

«Je e ingen storigsspelmand je.»

Og Ol-Kanelesa vilde gå videre. Han tykte ikke at det anstod sig for ham, en almuesmann, å klenge sig inn på presten nu. Her var så mange silkesabekatter som godt kunde tale med presten. Han for sin del hadde ingen lyst til å være den lille fuglen som fulgte gjøken.

«Vil I ikke sidde ned, Ole?»

«Tak for det!» sa Ol-Kanelesa. «Men je kan no snakke med Eders velbårenhet sea å je.»

Benjamin Sigismund sprang op.

«Jeg vil ingen heller tale med, end med Jer.»

Han tok Ol-Kanelesa i armen og bragte ham tilsæte ved siden av sig. Og til sin store forundring så han at klokkeren var helt edru.

«Har I ingenting nydt, kjære Ole?»

Ol-Kanelesa satt forlegen.

«Tak som spør! Je e godt fornøia!»

Benjamin Sigismund grep hans hånd.

«Vil I tilgi mig et nærgående spørsmål. Ole Korneliu-

sen! Har det sin rigtighet at I var trolovet med Jomfru von Westen Hammond?»

Nu blev Ol-Kanelesa enda mer forlegen. Han satt lenge og så ned for sig.

«Vi tømte da om kvarandre.»

«I var altså glade i hverandre?»

«Ja.»

«Og så døde hun?»

«Ja. Ho va før go før den her væln.»

«Og det skjønne gravkors ved hendes grav har I forfærdiget?»

Nu varte det igjen lenge før Ol-Kanelesa svarte. Han satt som han stirret efter noe langt borte.

«Ho ha førtent et som e endda penar. Je va før dålin smc, je. Og så vart det som det vart da.»

Benjamin Sigismunds øine blev blanke og store. Og det var noe som brøt sammen i hans sterke ansikt. Han la sin hånd på Ol-Kanelesas hode.

«Gud velsigne Jer, Ole Korneliusen! I er en hædersmand!»

«Velsignelsa ska Eders velbårenhet ha tak for!»

Om litt føiet han til:

«Hædersman'n må vi bære snakke så sakte om.»

«Jo! Jo! I er!»

Og så blev prest og klokker sittende side om side og tie. Begge kjente det som de forstod hverandre best på den måten, uten ord, uten nærmere forklaring. Tenkte de begge de samme tanker? Deres ansikter var alvorlige. Deres åndedrett dype og tunge. Og stor var stillheten om de to menn, enda fiolinen nu spilte høiere inne i stuen, og flere danset og lo og sang til dansen.

Da tok presten op sitt legg med tobakk, stoppet på nytt sin snadde og rakte så legget til Ol-Kanelesa.

«Tak. Je ha lite sjøl òg.»

«Røg nu denne, Ole!»

Ol-Kanelesa tok op snadden av vestlommen og rev av legget et par blad og stoppet i. Han hadde efter bordet også røkt litt på en av Knophs lange kritt-piper — — —

men ved et tilfelle kom han så til å se sig i det store speilet med den forgylte rammen ute i kabinettet. Da så han at kritt-pipen og han høvde så rent dårlig ihop. Han la derfor i all stillhet pipen fra sig og listet sig nesten skamfull ut. Ja, slik gikk det når en stakkars, krokett grovsmed skulde være storting; det gikk på sjøen det!

Han laget en fidibus, tendte den i et av lysene og rakte presten. Og så blev de sittende og røke og tie. Presten lente sig atter makelig bakover med de lange ben fremover gulvet; Ol-Kanelesa lutende mot knærne og med det brune, forbrante pipehode begravet i sin store neve.

Da de hadde sittet slik en stund, rettet Ol-Kanelesa sig brått op.

«Ola-fabro, fe je snakke lite med Dokk?»

Det var Gunhild. Hun stod rød og het efter dansen. Og der hun stod nu var hun enda vakrere enn ellers.

«Det lyt mest bli e rå med det sju,» sa Ol-Kanelesa.

«Nei, nu skal du sandelig sidde ned sammen med os to!» sa Sigismund. «Din onkel og jeg har talt længe sammen om merkelige ting!»

Han reiste sig og bragte henne til sæte på sin plass.

Trakk så frem til sig selv en gammel trefotkrakk som stod bortgjemt under en skammel; krakken var bondegjort og meget for simpel til å kunne delta i denne festlighet. Direktør Knoph brukte å sitte på den foran peisen, de kveldene han ønsket å styrke det oprinnelige i sitt vesen; det pleide den høie bergmann å spøke med når han var i godt lune. Han var ikke alltid det.

Presten satte sig overskrevet på krakken. Hvem skulde tro at han var stedets sogneprest, der han nu satt? Snarere lignet Benjamin Sigismund en av de schwartzwaldere som engang fór Bergstaden forbi — — — en menneskealder var det riktignok snart siden, men gamle folk mintes dem enda og talte om dem; farende fanter og durkdrevne kanaler var de, men likefullt kalte de sig grever og bergmenn.

«Je forstyrre vel Dokk bære je?» sa Gunhild. Hun så sky omkring sig.

«Vi e så forstyra før vi!» sa Ol-Kanelesa.

Gunhild svarte kjapt: «Da e Dokk lik mig.»

«Du blev altså den første brud jeg kom til å vie her på Bergstaden.»

Hun blev sittende og stryke sig selv på håndbakene. Og Sigismund la merke til at hun ikke bar ring.

«Ja. Je va kanskje det.»

«Og sikkerligen den skjønneste jeg også nogensinde kommer til at vie.»

Hun så op. Hennes øine skinte.

«Oj! No snakka Dokk over Dokk!» sa hun da. «Je, e bergmandskjærring?»

Ol-Kanelesa og Gunhild lo, men Benjamin Sigismund drog bare på smilen — — — ennu hadde han vanskelig for å følge med i det folk talte her i egnen. Her var en sproglig sammensmeltning av tysk og svensk, men forlengst omstøpt på folkets tunge; klangfullt og melodiest var det. I Gunhild Bondes munn lød det som en sang med ekko fra selve bergene. Vel mulig at han kom til å behandle dette sprog videnskabelig en gang. En avhandling nettop over dette emne vilde by på meget av interesse.

For at de to ikke skulde sitte her og kjede sig, gav han sig til å fortelle om sine reiser i fremmede land. Og mest om en reise til Spanien. Han fortalte om tyrefektingene, det farlige spill. Han hadde selv sett en sådan.

«Spaniolan er fil kusli så flinke smea?» spurte Ol-Kanelesa.

«Om de er flinke smeder?»

«Ja. Je har lesse no om det engång ti e jordbeskrivels.»

«Vel mulig, Ole. Jeg har virkelig ikke tænkt over den ting!»

«Je har vist trøngt å lært lite tå dem je.»

«Huff, fabro!» sa Gunhild. «End Dokk vart spaniol. E det it dem som bruke hæljarn ti ørom?»

Hun lo. Hennes latter var isende kold.

«Hæljarn?» sa Ol-Kanelesa. «Å for husklihet å lel!»

Han reiste sig og smålo. Og så gikk han, holdende snadden i handloven, inn i stuen.

Benjamin Sigismund grep Gunhilds hender, hurtig.

«Sig mig, Gunhild, er du ulykkelig?»

Hun så ned — — — men gjorde ikke noe forsøk på å trekke hendene til sig.

«Om je e det, ke rå e de me de no?»

Sigismund blev oprådd og forfjamset. Og han blev sitende og lytte med øinene. Nu tok de på å hauke og trampe voldsomt der inne. De kunde kjenne dansetakten i gulvet, her de satt. Vill var denne dans, det var ikke vanskelig å høre.

Det var Værkets underordnede betjenter, de yngre stigere og opseere som danset nu — — — det var nærmest en opvisning for de finere standspersoner som hadde klumpet sig sammen i dørene og så på. Og blandt dem som så på var også fru Kathrine, fremdeles omslynget av den eldste jomfru Bjørnstrups visne arm.

David Finne var også blandt de dansende, ivrig opfordret dertil av Hr. Knoph selv. Han hadde ord for å være stordanser. Og ikveld danset han så svetten haglet. Hans gule bandolær lyste op mellem alle de andre uniformer. Og føttene gikk som trommestikker. Kvinnene fulgte ham gjerne.

«Gunhild!» sa Benjamin Sigismund: «Er du kjær i nogen anden?»

«Je tørs it svara Dokk på det. Kanske en anna dag? Kanske aller?»

Da slapp han henne. Hadde han rørt ved noe som holdt på å briste? Ikke alene i hennes sinn, men også i hans eget. Han blev helt hvit i ansiktet. De stod begge to ved randen av et stup, en svimlende avgrunn hadde åpnet sig for deres føtter, det var jorden selv som hadde åpnet sig. Og søt og henrivende var den angst han følte ved å se sig nede i den — — — den lokket, den kalte.

Han kom igjen til å minnes den grimme heks ved Sørne. Hennes onde spådom måtte aldri gå i oppfyllelse — — — nei, aldri.

Ol-Kanelesa kom med det samme inn døren, bærende på en breddfull ølbolle. Han gikk langsomt mellem bord og

stoler og så sig vel for. Og han holdt også tungen bent i munnen for ikke å spilde.

«En liten tår over tørsten!»

Han rakte presten bollen.

«Gunhild først!»

Sigismund gjorde en langsam bevegelse med hånden mot henne. Hans hånd den var hvit den med.

«Nei, Dokk først!» sa Gunhild.

Da grep Sigismund ølbollen og rakte den til Gunhild. Hun tok den nølende og drakk. Hun var ikke tørst. Flidde så presten den.

«Dokk må ha tak for go skjænk, fabro!» sa hun til Ol-Kanelesa.

«Gud signe!»

Sigismund drakk nesten ingen ting han heller, enda han var tørst og hans strupe var tørr. Enten var ølet slett eller så var hans gane gal.

Og så drakk Ol-Kanelesa selv. Og han drakk lenge, som den tørste mann han var.

Gunhild og Sigismund stod på hver sin side av ham og turde ikke se op — — — å, nu var ild løs i luften, og det var stjerner i brand! Kunde de undfly? Ingen ting kunde de.

Sekunder blev til timer, til dager. Og den gode klokke drakk av sin skål i tusen år. Og da han endelig var utørst og snudde ryggen til og gikk ut igjen, stod de to enda i samme stilling.

«Gunhild.»

Hun svarte ikke. Hun så ham stå som en skygge mot de nedbrennende lys med de lange, sorte veker. Hennes fot som vilde flykte, var bundet. Hennes hånd som vilde verge, kunde ikke løfte sig.

«Gunhild.»

Lysene brant som i angst. Nu skulde de dø! Og de to skimtet bare så vidt hverandres ansikter. Hun vilde segne, men måtte stå. Hun vilde rope, men måtte tie.

«Gunhild.»

Han fikk enda ikke svar.

Da kom én hun ikke så og løste lenken av hennes fot og bøilen av hennes hånd — — — lenken ingen hadde hørt klirre og bøilen som faller lydløst ned mot den hårde sten. Han tok henne inn til sig. Og han hvisket ned mot hennes hvite ansikt:

«Vor skjæbne er i dag beseglet.»

Hennes skjønne hode lå tungt på hans arm. Hennes munn var vedvarende stum.

«Husker du første gang vi møttes, Gunhild?»

Lys efter lys brant så ned i kandelabrene. Nu gikk den som løste lenken av hennes fot og bøilen av hennes håndledd, den hvis skritt også er lydløse, og blåste ut lys efter lys. Og det var bare noen røde veker som lå og oste og glødet på de små, skinnende skåler. Og et sort teppe blev senket ned over hr. Lossius' stridsøks og de gamle børser med de rustne pistoner. De skulde ingen vitner være.

«Husker du nu, første morgen?»

«Ja, Benjamin.»

Da lød fru Kathrines latter inne mellem de dansende. Hun som ikke hadde ledd på tyve år, lo. Og det var som et tungt sverd falt mellem dem. Kjerubens luende sverd! Hadde Gud, for hvem intet skal vorde skjult, slått den av døden merkede kvinne med latter? Forferdet flyktet Gunhild ut gjennom døren. Og Benjamin Sigismund famlet for sig med begge hender og sank sammen på den hestehårstukne skammel. Han hørte gjennom den tykke tømmervegg hennes skritt på trebroen ute i porten. Og den jernbeslåtte port skrek koldt og skjærende på sine hengsler og blev slått ilås.

Den første vinternatt

Vinteren stod for døren.

Våren med de hvite netter, med det dagklare lys i nord — — — lyset en kunde lese sin salmebok og sin postille i når klokken i kirketårnet slo tolv natt, den var nu blitt

forvandlet til en drøm, og til et fagert minne. Og St. Hans, den blomstrende hegg — — — den som i våre fjell blomstrer sne og skinnende isstjerner — var forvandlet til et paradisminne. Og sommeren med blommer, gule og røde og blå innover alle myrer og rundt tjern og sjø, den var også skrinlagt blandt solminner.

Ingen hadde fått noe brev på at de skulde få leve op en ny vår og en ny sommer. Vintrene var så lange, så kolde og hårde. Kulden, den en kunde mynte tynne toskillinger av kvikksølv i, den var selve dødens åndedrett. Og derfor grov graveren på øvre kirkegård så stor en grav, et felles sovekammer for de hensovede av almuen. Her skulde de sove med foldede hender, side om side, og slippe all angst for lensmenn og sult.

Brødet! Herren velsigne det slik det var! Nu blev det bakt av bark og mose og vætet med salte tårer og stekt på glør i grålysningen. Ingen blev mett av det lenger. Vondt var det om bark òg. Endog den gudfryktige dreves nu i mørke netter inn i sin nestes skog og flådde med lange kniver hans forvridde kronglebjørk. Noen morkne ben i en pose var en gave. Og over en håndfull korn blev Guds velsignelse nedbedt. Malmen i gruven, den gylne sten som i to sekler hadde skaffet bergmennene føde, sank i verdi — — — det var krig tillike i alle land, det var sverdet og ikke den flittige og fredelige moldhakke folket hadde fått i hendene.

På alle fjell og oppe i de trange dalfører rustet folk sig til vinteren. De lignet bjørnen som gravde sig innunder kjempestore fururøtter eller søkte inn i berghuler som hadde vært bjørnehi fra alders tid — — — med andre ord: folk belaget sig nu på å gå i hi. Husene blev tettet med mose. En drabelig bjørkestøe med kvisten på blev reist op mot nordveggen på stue, fjøs og stall, så den kunde drive full av sne og være til vern mot vinterens mange uvær. Brenntorv og høi kjørtas frem og bares under tak. Og så fikk da vinteren komme! Kvinner og barn måtte nu sove meget og ete lite. Til gjengjeld måtte hest og kar være forberedt på å være dess mer våken og slite og fryse på de lange veier

med køl og malmkjøring. Og for mangen hest og kar blev vel denne vinter den siste. Det pleide å gå litt forskjellig med de som hadde frosset så meget, når våren kom. Lungebetennelse kom alltid snikende med det brå omslag i været. Og så en blek natt, når rypen kaglet utenfor vinduet og orren spilte oppe i lien, kom døden listende — — — de pårørende kunde skimte den gå over gulvet. Da blev salmeboken funnet frem og bønnen lest for syke og døende. Og en salme blev sunget med gråtkvalt stemme. Gud selv, som hadde satt den strevsomme og pliktopfyllende mann i så små og trange kår at det liten og ingen tid var blitt til å tenke på det hinsidige, kom med forvissningen om den evige salighet for Jesu Kristi skyld.

Og hesten, mannens gode kamerat fra snestormen og smellkulden, tålte heller ikke det brå godvær. Den blev stående på stallen og magres i vårknipen. Bogfjølene var brutt efter de hårde bogtrær, høvene var sprukne av den grove søm; og så kom kversilla med verk i bringen. En kveld kom så grannen med ladd flintebørse. Han var taus og alvorlig. Flintebørsen gjemte han stille bak fjøsskjulporten. Og med stort tålmod fikk han lirket den syke gamp ut av stallen og bak om veggen. Ja, smått gikk det ut stalldøren og porten. Noen hast hadde det ikke nettop. Han smattet og drog lempelig i grimtømmene, godsnakket og smattet, godsnakket og smattet.

Imens stod barna og stirret med forgråtte ansikter bak de grønne ruter — — — for nu skulde Bronen skytes. Og mor satt på en krakk ved peisen og holdt sig for begge ørene for å slippe å høre geværsmellen. Endelig var da Bronen kommet bak fjøsveggen. Grannen gikk tilbake og hentet børsen. Han listet sig på tå om hjørnet. La så an på en nov og skjøt. Bronen som hadde dratt så mangt et tungt malm- og køllass, måtte spares for dødsredselen — — — det var kristen manns plikt. Men de farløse små bak de blyinnfattede ruter fikk nok et minne med ut i livet. Et minne som senere pinte dem så mangen gang i deres drømmer og fikk tårene til å springe frem lenge efter at de var blitt voksne og hadde fått rynkede kinner.

Nu! Fullt så galt behøvde det aldeles ikke å gå. Vinteren var lang. Våren kunde også godt komme med idel fryd og glede for store og små, for hest og ku og de små lam med — — — disse, som skulde komme til verden med peterstollete. Gud laget nok likevel alt til beste, det fikk en stole på.

Vinteren hadde sine store farer. Derom vitnet de mange morkne kors med rustne spikrer i de frøenede brett, hellende på skjeve i de mosegrodde stenrøser. Her hadde folk frosset ihjel. Likevel hadde de skjeve kors i fjellet ikke noe av gravkorsenes uhygge over sig. Nei, tvertimot. Her satt hauk og falk. Her spilte sønnenvinden og nordenvinden hver sin gang på en liten grå flis; det lød som buestrøk på en enkelt streng. Og hauk og falk satt time efter time i skodde og regn på det frøenede brett og lyttet til spillet — — — for det var det herligste spill i verden, det gikk dem like til hjertet. Også de hadde et hjerte, et alvorlig hjerte hadde de speidende rovfugler.

Bergmannen som søkte lenger og lenger ned i det dype fjell efter den gylne sten, gruet sig minst av alle til den lange vinter, enda det var få som gikk så mange farer imøte som nettopp han. En stenblokk kunde løsne i hvelvet over ham og knuse hans fakkell og hans osende tranlampe og ende hans liv. Og så utrolig det enn hørtes, kunde enda verre ting hende ham: et mineskudd kunde tendes på nålen og rive øinene ut på ham og derved kaste ham innenfor porten inn til det evige og aldri vikende mørke. Krutt var utelukkende av det onde. Fullt som det var av vrede, avstedkom det idel ulykker, enten det så lå i børseløpet eller borhullet. Da var det bedre i armbrøstens og fyrhauernes tid. Nu var det så lenge siden at det var bare sagn igjen efter den tiden og de dager; sagn som blev fortalt med års mellomrum fremfor skorstensvarmen i bergstuguene, når snedrevet og nordenvinden raste.

— — — Også i prestestuguen på Bergstaden rustet de sig til vinteren. Ol-Kanelesa hadde i flere dager tettet med husmose mellom vinduskarmene og veggene, tekket opigjen store deler av taket med torv og stenheller. Og gulvet inne

i dagligstuen, ujevnt av slit og dans og sandskuring, høvlet han opigjen og slo ferske trenagler ned i de råtnede åser.

Benjamin Sigismund, som aldri hadde tatt i et verktøi, skjønnte sig lite på husreparasjoner. Han satt halve dager itrekk på en stol og så på, tankefull og ikke synderlig interessert; men han innbilte sig likefullt at han ledet arbeidet, så alt blev som det skulde og burde. Gjorde han noen bemerkninger, og det måtte han som byggherre nødvendigvis gjøre, var de som regel bort i staur og vegger. Og det voldte ofte Ol-Kanelesa stort bortheft å få ham bort fra hans vettløse påfunn.

Ellers pratet Ol-Kanelesa ikke stort når han var i arbeide. Han var oplært til å holde kjeft når han stod med øks og sag og hammer. Folk som snakket meget og om alt mulig i travleste økten, fikk ingenting fra hånden. De var fjaltdaller. Han kunde derfor ofte gi presten noen rett tverre svar. Ved grøtfatet og melkeskålen efter endt dag var han desto livligere. Da drøftet de to vanskelige ting og emner med stor viden og innsikt. Og fru Kathrine, som nu og da kom inn for å høre på, måtte mer enn før forundre sig over at en ulærd satt inne med så megen lærdom. Hun kunde bare fremdeles ikke skjønne at Benjamin satt og sa I til klokkeren — — — det måtte dog sies å være for meget av det gode. Ja, selv om Ole Korneliusen var all ære verd. Hennes far vilde aldri ha gjort det.

«Hør, Ole Korneliusen!» sa presten en kveld. «I den anstundende vinter bør I opta Jers skoleholdergjerning!»

Da ristet Ol-Kanelesa sørgmodig på hodet. Han vilde ikke høre på det øret. Nei, det vilde han ikke, ikke for alt i verden vilde han være noen skolemester. Han var smed. Han var forresten ingenting. Han trivdes iallfall best i smien sin.

«I skulde være meget duelig, har jeg hørt.»

«Dokk ska it høre på ker folk snakke. Vennan vor rose, fienda laste. På det viset går det før sig.»

«Var I ikke glad i Jers gjerning i skolen?»

fjaltdaller: vrøvlkopper.

«Je va sagt det òg, den gongen — — — men det va før je fikk forgifta ti mig det, Eders velbårenhet.»

«Forgift!» utbrøt Benjamin Sigismund forundret. «Har I drukket forgift nogen gang?»

«Forgift dreck vi alle. Og så te vi på dø da, dør invendig ifrå, smått om senn.»

«Hvad slags forgift mener I?»

«Den forgifta væla og lage te åt alle ihop. Non tøl minder, non mer.»

«Ondskaben altså?»

«Vi kan godt kalle førgifta det. Den tyne os nå neåt te slut den òg.»

«Du mener kanskje løgn og bagvaskelse og sårende ord?»

«Det e værste dråpå-an. Iallfall e no det sjølv divelstreket. De e itno en dør fortar tå enn tå det. Bare så sørjeli at vi driv å skjenke ti åt kvarandre tå det, det fortast vi vinn.»

«I har ret, Ole! I har ret! Og Jers skolegjerning nytter det altså ikke at tale om?»

«Hm. Nei. Je ha no ellers som e slags skole ne-i smien, je.»

«Er I skoleholder i Jers smidje?»

«Nei, je e skolgut. Je lære tå dem je smi hestsko før — — — tå kølkjørerom og førselsbonnen. Dem fundere ut mye dem som går ette lassom år ut og år inn — — — mye, som je it har tenkt på før og som it står ti boken og ti skreftom.»

«Jeg forstår! Det er hvad man kalder livets skole, Ole Korneliusen! Si mig så hvad er det I lærer mest dernede?»

«Det je lære mest e igrunnen den lærdommen mesteren lærte os: å it dømme non!»

«Du er en stor discipel, Ole! La mig få trykke din hånd!»

Dagen efter sa fru Kathrine, som hadde sittet og hørt på denne samtale, også I til Ol-Kanelesa. Hun syntes at hun *måtte* gjøre det, siden han nu engang var så rettskaffen og belest, og siden Benjamin alt hadde gjort det i lang tid, men det var neppe helt riktig.

Efter selskapet hos direktør Knoph kjente hun sig friskere og var lysere og lettere tilsinns enn før. Nu kom rett som det var flere standspersoner opom på visitt. Og begge jomfruene Bjørnstrup kom daglig. De så meget interessert på hennes broderingsarbeider og roste disse. Hennes mønstre var noe av det skjønneste de hadde sett. De fikk med sig prøver hjem for å forsøke sig. Når de så ikke fikk det til som de vilde, søkte de råd og veiledning hos prestefruen. Især var de franske mønstre vanskelige, men så var de også yndige. Og når fru Kathrine så fikk noen til å se efter børnene, avla også hun visitt hos Bjørnstrups. De satt rundt et gammelt, sandskuret bord i midtstuen, der en mengde karter av gruber og deres lønnganger, og skildrier av tyske smeltehytter var ophengt på veggene. De drakk te av store, blå kopper. Bjørnstrups var kjente for sin te — — — de fikk regelmessig høst og vår en liten sending direkte fra Amsterdam. De hadde en svoger der nede som drev stor handel og replageri; han hette forresten Bjørnstrup han også, Georg Abraham Bjørnstrup. En smule forbauselse vakte det i familien da det viste sig at prestefruen ikke hadde hørt hans navn før; men de var selvfølgelig taktfulle nok til ikke å vise det. Fru Kathrine var jo blitt gift i så ung en alder og hadde forøvrig ikke hatt så god anledning til å følge med, for så vidt var det både forklarlig og undskyldelig. Å, de var nogen fortryllende mennesker! Hr. Bjørnstrup kunde også rett som det var slå sig ned ved det sandskurede tebord og røke en pipe og være særdeles underholdende og galant. Og det var nesten mer enn en med rett og billighet kunde forlange av en mann i hans stilling og med det store ansvar han satt med. Han fikk nu stadig flere og flere folk under sig. Han så forøvrig med gru på Værkets fremtid. Især på Værkets skog. Det gikk stadig bakover med den.

Fru Kathrine kunde til sine tider være i strålende humør. Hennes kranke bryst bedredes stadig. Hun hostet nu på langt nær så meget som før. Også hjemme kunde hun finde sig godt tilrette og være vennlig og spøkefull.

«Benjamin!» kunde hun utbryte. «Innen året er omme

er jeg ganske sikkert helt frisk. Du har liden utsikt til at bli mig kvit i de første to hundrede år. Er du ikke henrykt over det?»

«Jo, jo. Selvfølgelig!»

«Kanske kan jeg også oppleve at se dig som biskop, Benjamin?»

«Ja, la os endelig håbe det, Kathrine!»

«Biskop Benjamin Sigismund!» sa hun og strålte av lykke ved tanken. «Og så flytter vi, Benjamin! Å, for en herlig dag når vi får pakke vore dragkister! Om det bare vilde ske en høst, du. En høstdag som nu. Næste høst! Om et år idag?»

«Hvorfor nettop en høstdag?»

«Jo, så fik vi lov at følge solen og sommeren og trækfuglene på vei sydover. Iallfall et stykke på vei. Å, vi er blitt forviste hitop, det kan jeg så tydelig føle når vantrivselen tager mig som værst. Da kan jeg stundom kjende det som min sjæl river sig løs fra mit legem og flygter — — — Har du aldrig følt det slig, husbond?»

«Nei! Jo! I førstningen, men ikke nu længer. Ja, for sådanne overdrevne følelser kurerer den aldrig hvilende tid.»

«Hvad! Du tænker vel aldrig på at vi skal forblive i denne ørken?»

Hennes hjerte gjennomjagedes av angst. Hun stirret forskrekket på sin mann.

«Her på bjerget er jo intet bispesæde.»

Han så muntert, litt påtatt muntert, op på henne.

«Du vil nok være flink, Benjamin, og skynde dig med at blive biskop. Jo, du vil?»

«Hurtigst mulig, min ven.»

Benjamin Sigismund var henne dog tross alt takknemlig for at hun trodde på ham. Hun hadde ikke alltid gjort det. Nei, tvertimot meget sjelden. Dertil hadde han altfor ofte vært skuffet over hennes likegyldighet med hensyn til hans karriere. Han kjente evner i sig til å bli biskop.

Hun kunde lese på hans ansikt at han nok mente det alvorlig også. Benjamin var en meget ærgjerrig mann, det

visste hun. Og hennes angst svant like så hurtig som den kom. Hun måtte tale med ham om mange ting nu. Hun tok til å tale om barnene.

«Laurentius gjør store fremskridt i tysk, Benjamin. Han ligner dig.»

Se! Det var noe Benjamin Sigismund godt kunde like å høre. Han rettet sig op i stolen og nikket bifallende.

«Og fransk og latin læser du jo selv med ham?»

«Ja selvfølgelig!»

«Fra det ene til det andet: Kunde du ikke tænke på at blive inde hos mig og barnene? Vi kan godt sove i samme rum nu når jeg er blitt så frisk. Og så bruger vi stuen udelukkende til kontor og dagligstue.»

Han blev sittende og vifte sig under nesen med sin store gåsepenn. Han satt litt og tenkte — — — d.v.s. han tenkte ikke. Han kjente bare trang til å være alene. Alene med sig selv og sitt arbeide og sine tanker. Og med — — — nei, den kranen skrudde han igjen! Han hadde ikke sett Gunhild siden i selskapet hos Knoph. Jo, en gang. Det var oppe ved kirkegården, der han møtte henne første gang; men da hun fikk øie på ham, snudde hun og svingte ned Rødveiten — eller Rauveten, som folk her oppe kalte den. Hun var dessuten en annens. Og han var også en annens. Og tillike stred dette mot Guds ord. Hvad som foregikk i den sene nattetime hos Knoph, det måtte ikke gjenta sig mer. En gang var ingen gang! Hvad det gjaldt for dem begge var: Gå bort og synd ikke mere! Han vilde aldri komme til å ofre dette en eneste tanke mere. Og langt mindre henne, den almue kvinne. Han viftet sig fortforende under nesen med gåsepenen.

Fru Kathrine kreftet. Hun ventet på svar. Og igjen så hun nesten engstelig op på sin husbond.

«Ja, hvad mener du om dette, Benjamin?»

«Den sag må vi ta under nærmere overveielse. Min nye avhandling kræver ro. Og først og fremst en uavkortet nattesøvn.»

«Nå ja, så taler vi ikke mer om det nu.»

Benjamin Sigismund var nu i gang med sin nye avhand-

ling. Å få noen fart i arbeidet lykkedes ikke. Og det falt ham tungt og besværlig å gå ned i stoffet. For det første kom det lille bibliotek, han rådet over, ham til liten og ingen undsetning, og for det annet: han manglet det rette indre klarsyn. Han manglet også den kristelige opflammelse. Hans ånds lys, det som før var så klartbrennende, var på en eller annen måte blitt satt under en skjepp. Vel! Han vilde stride alvorlig for å få det op i lysestakene, på det at lyset atter kunde skinne for alle som var i huset. Han vilde anrope om ild fra det høie, fra selve Sinai! Også hans bønner hadde mistet sin kraft, sin opadstigende styrke. Han måtte med fullt alvor banke på bønnens porter, de nu for ham lukkede og tillåste porter. Hadde han mistet sin gode følgesvenn, mesteren? Heri lignet han også Simon Peter; og likefullt var Simon den største av de tolv! Var det ikke nettop Peters feiltrin og forvillelser som trakk op de sterkeste linjer i hans personlighet? Simon Peters vandring var snart vaklende, fra den ene veikant til den andre, snart taktfast og sikkert rett frem, og så igjen på kne med ansiktet trykket ned i veiens kolde våte grus. Og så igjen ilsomt fremover på såre, blødende ben, forvisset om at Herren gikk foran. Han var det store forbillede på den *ene* måte hvorpå mennesket kunde vinne op mot de evige boliger.

Og han, Benjamin Sigismund, dannet ingen undtagelse. Han kjente sig alltid iført Peters slitte kjortel. Han var også omgjordet med den store discipels åndelige sverd; det av jern og stål hadde Herren befalt ham å stikke i balgen for alle tider.

Imorgen den dag vilde han gjøre alvor av å gå ut til de syke og lidende, til de bedrøvede, til de fattige, og bringe dem det *gode* budskap. Han vilde standhaftig bli ved å gjøre det fra dag til dag, inntil det behaget hans Herre å kalle ham fra arbeidsmarken, inn fra den store vingård, ned fra Salomos tempelmur for å avlegge dagens regnskap. Og måtte så hans Herre si: «Vel! du gode og tro tjener!» Her gjaldt om å utvise iver. Det var gått altfor mange timer tilspille av den dyrebare livsdag. Enn om han alt var

kommet inn i den ellefte? Han blev ganske angst ved å tenke på det og på alt som han hadde forsømt. Alle de store ting, om enn ringe i Guds øine! han hadde drømt om å gjøre, de var enda ugjorte.

Hele den natten satt han og arbeidet på sin nye avhandling. Han beskrev en hel del blader. Ordene stormet inn på ham. Billeder sprang frem — — — Han følte det som en av de virkelig *store* stunder med full fyr og flamme på essen. Han måtte smi mens alle jern var i strålelys, mens de var hvitglødende og hadde solens, Guds eget skinnende lys i sig. Å, aldri tilforn hadde hans ånd hatt denne heftige utstråling — — — den, som alene kunde fremtvinge den skjønne og fullkomne form.

Den natten kom vinteren. Fra nord kom den; først med sne, som skinte som flyvende rimfrost i det klare sølvlys fra fullmånen. Og så tok sneen på å dekke alle de sorte jordtak på husene, det brune, tjærebredde kirketak dekket den også, helt opover tårnsluggene. Basunengelen i spiret fikk et hvitt gevant slengt om sine tynne aksler og sin basun med; et gevant, bepyrdet med snestjerner og isdiananter. Over gravene blev hvite duker med bleke silkefrynser bredt — — — gravkorsene, såvel de morknede med noen store, ubehjelpelige forbokstaver bare, som de med kunstferdig og kostbar innskrift, fikk kranser med store, hvite roser. De to kirkegårder som vår og sommer ikke kunde forskjønne med en markblomst eller et grønt strå, forvandlet sneen til to eventyrlige paradishaver. Nedover gatene blev hvite, bløte tepper rullet ut. Det blev lagt duk på de høie stentrapper foran stuedørene. De så ut som dukede altere disse gamle, grove gråstenstrapper. Og fotefar i nysneen av folk og av hester blev utslettet med én gang — — — det skulde nu den første vinternatten ikke ha noe av; intet levende som syndig var måtte betre helligdommen. Og så stod da staden der i hvitt, skjønn og skinnende.

Benjamin Sigismund så ut gjennom det lille blyinnfattede vindu. Og det syn som møtte ham: det var en ny stad, frembragt ved et trylleslag, overjordisk i sin glans.

Han listet sig på tå inn i kammerset. Den nye stad *måtte*

Kathrine også se. Men fru Kathrine sov fast og trygt. Hennes åndedrett var atter blitt langt og regelmessig. Heller ikke hadde hun lenger de røde, hektiske roser på kinnene. Hadde en engel rørt ved henne? Det kunde vel englene på Herrens befaling gjøre? Hun, stemplet og signert av døden, lå her karsk og sund.

Han gikk stilt inn igjen uten å vekke henne. Og han bebreidet henne ikke lenger at hun sov formeget. Han så anderledes på den tingen nu. Søvn, den fredfulle, drømmeløse søvn, stod vakt om ens sundhet — — — enda moder søvn var dødens halvsøster og blind og hvit som denne.

Han blev atter stående ved vinduet. Og han kjente sig smertelig alene. Alene, som Adam var det i Edens have den første natt. Her stod ingen ved siden av ham og med tungt hamrende hjerte. Intet hett åndedrett streifet hans kinn. Ingen arm hvilte tungt i hans. Ingen sjel ved siden av hans sjel spilte sig i dette speil.

Han tenkte på én; på Gunhild! Hadde hun med sitt umiddelbare sinn stått her, vilde hun kanskje ha tilegnet sig med alle sine åpne sanser dette eventyrlige syn? Hun vilde ha gledet sig over det, som et barn gleder sig over en prydelse. I denne hvite fortryllelse var det nettop noe av hennes egen skjønnhet.

Hans tanker på Gunhild smeltet inn i tankene på hans skjønnne mor. Og ved hennes minne kjente alltid Benjamin Sigismund lys tendes inne i sig. Hennes minne var lyset som skinte på alt skjønt, alt vidunderlig han så. Hun var selv det skjønneste av alle jordiske lys.

Hvad var det? Han tøiet sig over bordet og trykket ansiktet op mot ruten. Han hørte basuner i luften. Han hørte trommer og pauker. Han hørte det blåse på skalmeyer. At det hvite på takene, på trappene, på gatene og på gravene blev revet av. Hender, rasende hender, grå skyggehender, rev det av og slengte det op mot vegger, porter og vinduer.

Nordenvinden var det som kom, nordenvinden og den åtte måneder lange vinter. Vilde det bli ham forunt å få se den lyse natt og den lange soldagen igjen?

En kold angst, en grå orm kom og smøg inn i hans hjerte. Og ormen og angsten sa:

«Det råder Gud den allerhøieste for!»

Sigismund tendte et nytt talglys og skrev videre på sin nye avhandling.

Hvorledes kan en blind lede en blind

I de trange gater lå sneen sin gode alen dyp. Vegger, vinduskarmer og portrum var fullpisket av sne. Og av alt stod kulde. Hvitt er alltid koldt, enten det er sne eller lin — — — det en klædes i den siste morgen. Ja, selv heggeblomsten, prestekraven og skogstjernen, når den står i sol og varm luft, er kold — — — det er det hvites sjel, som er kold.

De gamle, grå menn som hadde sagt bergfeltet og smeltehyttene farvel, de fant nu frem fra klæsløftet sin tykke, lappede vinterhabitt og satte den på sig. Ingen utsikt var det til at sneen vilde gå av mer på dette årstallet. Frost og tele var for lenge siden kommet i marken; myrer og sjøer og tjern var kjørbare. Å gå og lenges nu mot lengere solgang, mot vår og mildvær — — — nei, det var da ørkesløst å gjøre, den lengselen vilde så likevel ingen ende ta. Da var det bedre å gi sig over med en gang og la sig sne ned og fryse inne. Hadde enda bare folk og dyr hatt mat nok! Hungeren var det verste av alt å tenke på. For dem som voksne var, kunde det gå an å være sulten, legge sig sulten og stige opigjen sulten; men å *måtte* se på at de små blev gråere og magrere for hver dag, det blev til sorg. Og å måtte ligge våken i de lange, mørke netter og høre på at nautene stod i fjøs og stall og rautet på tomme vommer, det var ikke stort bedre det heller.

Nei, ingen kunde vite hvad vinteren hadde å by på av det som trivelig var. Den store ufred blev også ved, såvel her som i fremmede land.

Bergskriver Dopp hadde nu god greie på hvad som fore-

gikk ute i verden. Nu holdt også han blader som blev trykt i Kristiania. Ikke for det, Ol-Kanelesa hadde også greie på det. Han fikk nemlig låne bladene av Dopp og leste alt. Ja, lese kunde Ol-Kanelesa. I skriftene stod han ikke fast. Han var verre enn noen prest.

Benjamin Sigismund hadde atter lagt bort sin ytterdrakt. Han tilbragte sin dag med å gå omkring blandt syke og døende. Han leste op med klar og mild røst av den hellige skrift og la ordet tilrette for de fattige i ånden, så dets sannhet blev klart for dem som den klare dag. I ordet og nådemidlene hadde han fått himmelrikets nøkler. Og skulde han så forholde noen å gå dit inn? Knelende bad han med de bedende. Han bad, som gjaldt det hans egen sjels frelse.

Dag efter dag gikk han ut til de lidende. Ikke alene de sjelelige lidelser tok han sig av, men også de legemlige. Han stelte og forbandt sår og bragte lægende urter — for verk og pine — — — for således burde det sig en barmhjertig samaritan å gjøre. Alle mennesker, han selv med, var fallen blandt røvere: våre synders mangfoldighet! Alle trengte til å få gydt olje i sine sår.

— — — Den 21. november.

Den dagen blev i menneskealdrer fremover omtalt for sin frost. Furuleggene revnet i skogen, og i Bergstadens gater lå sotete skjærer som hadde falt stendød ned fra kanten på murpipene, der de hadde prøvet å varme sig i torvrøken. I fjøs og stall stod ku og hest og hang med hodet og skalv. Og i de lave røststuguer satt folk stuvet sammen fremfor åren. Oldingene, de som hadde det koldeste blod i årene, satte på sig gamle skinnmudder, tørkede og innskrumpede. De kunde med skjelvende stemme fortelle om kulde før i tiden òg; det var mørke og grufulle fortellinger.

Benjamin Sigismund våknet ved at han lå og frøs. Var det pestfrost? Hurtig befølte han sin puls, men ved den var aldeles ikke noe heftig og opjaget. Han skjønnte da at det var kulde i luften. Litt efter hørte han Kathrine rope ut fra kammerset.

«Benjamin, jeg fryser så — — —!»

Og litt efter ropte børnene:

«Far! Mor! Er I våkne? Vi fryser så, vi også!»

«Læg Jer sammen!» ropte Benjamin Sigismund. Og så blev gjort. Guttene krøp op i sengen til moren.

Sigismund sprang op. Kulden trengte sig som kvasse kniver op gjennom fotsålene. En vill uhyggestemning grep ham. Var jorden forvandlet til is og innhyllet i evig mørke? Efter megen famlen op efter veggen fikk han endelig tak i yttertøiet ute i gangen og brettet over Kathrine og guttene.

«Hvor er så vort fyrtøi, Kathrine?»

«Det ligger oppe på mantelen.»

Hun hørte at hennes husbond ikke var blid. Han var alltid opfarende når han blev forstyrret i sin nattesøvn. Siden selskapet hos direktør Knoph hadde forresten Benjamin vært god og medgjørilig. Det hadde også bidratt meget til å gjøre hennes bryst bedre og hennes sinn lysere. Hun nærvedes til livet av det gode. Balsam var det, manna i ørkenen.

Benjamin Sigismund fant ikke noe fyrtøi. Han rev en messinglysestake i gulvet. Ergerlig ropte han:

«Her er intet fyrtøi!»

«Jeg skal stå op og søge selv, Benjamin.»

«Lig stille!» befalte han. «Jeg finder det sagtens!»

Han lette rundt mantelen. Nu falt en kobberkanne. Vred sparket han efter den, men traff et stolben. — — — Det gjorde grinaktig ondt og fikk ham til å gripe sig i tærne og hoppe rundt på det ene ben og skjære ansikt.

«Hvorfor legger I ikke tingene på plads! Fryser I fremdeles derude?»

Nei, nu var det bedre. Bare Laurentius frøs lidt på ryggen.

«Vel!»

Han sprang op i sengen igjen, men også den var blitt iskold.

Hu! Op på nytt. Nu *måtte* fyrtøiet finnes! Han rev ned flere ting fra skorstenen og ramlet med stolene, men fyrtøiet! nei, det var og blev borte. Og så nødtes han for annen gang i seng. Han trakk felden over hodet og prøvde å ånde under den. På den måten fikk han atter varme i

kroppen. Nu blev han trett og døsigg. Og øinene gled langsomt i.

En ond drøm, et sort mareritt, tok på å pine ham. Han syntes at han var hensatt til en av bergverkets dype stoller. Rundt omkring ruget et koldt mørke, et sleipt, tykt mørke. Det trengte sig gjennom hans klær, gjennom hans legem og tok hans sjel i besiddelse. Nu løste det langsomt og på en smertefull måte sjelen ut av ham. Det kunde ikke stanses. Jo, en ting kunde stoppe det: lys; et sterkt, blendende lys! Her var imidlertid ikke noe lys, her hadde aldri vært noe sådant. Aldri hadde en solstråle beskinnet disse golde klipper. Fulle av mørke og kulde lå de her. Og således vilde de bli ved å ligge inntil den ytterste dag da jord og himmel skulde antendes og komme ibrand. Hadde han enda hatt en lampe? Om ikke mer enn en rykende tande? Han var dette forferdelige mørke fullstendig i vold. I sin angst tok han på å rope efter lys: «Herre! Herre! send i nåde en stråle av din sol!» Hans angstrop sloes tilbake fra bergene. Ingen var nær. Ingen hørte. Gud hadde tilhyllet sitt ansikt. I denne angst våknet han, klam og svett over hele kroppen. Og til sin fryd fornummet han nu et lys etsteds. Hvorfra det kom, kunde han ikke avgjøre. Var det et magisk lys, som gjennemskinte stokk og sten? Han reiste sig i sengen og stirret omkring sig med forstyrrede øine.

Jo, der fikk han øie på det. Solen skinte ned gjennom skorstenspipen. Den skinte på de rimfrosne stener i selve murgapet. Og så kolde var solens stråler at rimfrosten ikke smeltet.

Gud være lovet, det var dog dag! Herrens klare dag! Han sprang op og klædde sig hurtig på. Isende koldt var det ennu, men det kjentes ikke lenger så grusomt. Fyrtøiet fant han liggende på en stol fremfor sengen. Han hadde altså lagt det der for å ha det ved hånden. Hvordan kunde han så ha glemt det? Noe sådant måtte ikke gjenta sig. Og med stor styrke og besluttomhet løftet han fyrstålet og slo. Vel utleverte den hårde flint beredvillig sine blå funker, men han kunde ikke innfange disse i knøsken. Han slo på nytt. Hårdt og viljefast slo han — — — men nei.

Da gikk døren op. Og inn kom en mann, lydløs i sin gang og miserabel av vekst. Han gikk i skinn, grått dyreskinn. På hodet bar han spiss lue med blå og røde perler. En stav, lengre enn ham selv, slepte han med sig gjennom døråpningen og la den forsiktig fra sig på gulvet.

«Kumorn!» hilste mannen og flekket tenner.

Sigismund kunde ikke avgjøre om det var smil eller smerte han så i mannens forvridde ansikt.

«E tu breste vort?»

«Ja, hvad ønsker så du?»

Og Sigismund blev sittende på skorstenshellen med fyr-tøiet i hånden. Hvor hadde han før sett denne forkrøblede bergmann? Jo! Nu husket han mannen igjen, det var dette menneske han møtte den første morgen her på Bergstaden; den første morgen han møtte Gunhild.

Han så igjen billedet av Bergstaden og henne, slik han så det hin forårmorgen.

Ja, hin forårmorgen! Ham forekom det å være så uendelig lenge siden, enda det lå bare en sommer og en høst mellom da og nu.

År kunde bli til dager, og dager kunde bli til år; tiden kunde forøvrig ikke bestandig måles med timer, datoer og årstall, men med himlens fryd og glede, lengsel og véklage. I denne stund målte han, Benjamin Sigismund, tiden med det siste. Å måle den med mål, det var å forvandle timer og dager til år. Han syntes å ha kjent denne lapp fra alders tid. Han glemte at denne mann hadde stått og ledd og ropt efter ham, ja, likefrem holdt ham for narr i folks påhør. Han fikk tvertimot en uforklarlig godhet for denne forstenede skapning. Han kunde løfte ham op på sitt kne og klappe hans sorte, strie hår; det var stivt og stritt som hestetagl. Han hadde engang sett et sådant hår på et avgudsbillede. Den gang følte han den aller dypeste avsky for det; nu det motsatte! Å, ingen var alltid den samme! Jo én: Den aller høieste! Men mennesket var ubestendig og stadig omskiftende fra vuggen til graven. Han gav flinten et nytt slag med fyrstålet.

«Je slå varme før Dokk!» sa mannslingen. «Je slå!»

Benjamin Sigismund leverte ham fyrstøiet. Og finnen slo et slag og fikk med en gang knøsken til å fenge. Om litt brant varmen på skorstenen. Endog den isete, våte ved fikk finnen til å brenne. Hele tiden stod han med ansiktet inne i røken og mumlet.

Var det hedensk trylleformular? Han gjorde også noen høist mystiske tegn og geberder med armene over ilden.

«Hvad gjør du, mand?» ropte Benjamin Sigismund. «Besværger du ilden?»

Finnen stirret uforstående på presten. Han skjønnte ikke.

«Hæ?» skrek han så det sang i stuen. «Hæ! Hæ!»

Stod mannen og lo? Lyden var latterens, men ansiktet uttrykte sorg, lidelse. Hvad vilde han egentlig?

«Er det noget du ønsker?»

Heller ikke det skjønte finnen. Han så ganske hjelpeløst på sin sjelesørger.

«Je pekripe itte òl tå breste.»

Lynsnart bøide han sig ned, famlet efter den lange staven sin, slepte den med sig ut gjennom døren og forsvant.

Benjamin Sigismund satt og glodde efter ham.

Hvad var det dvergen vilde? Var dette et naturlig menneske? Overtro! Han slo avgjørende ut med hånden. Kuns overtro! Han la mer ved på gruen. Og så varmet han sig godt på alle sider til han blev gjennomvarm.

I ilden var det sol. Sol, samlet og opbevart. Især i tyri-ved var det meget sol. Han aktet å kjøpe sig flere favner tyri-ved. Hele natten kunde de da brenne på åren og således verge sig mot mørket og kulden. Ikke alene sine legemer, men også sine sjeler kunde de på den måten holde rene for mørke; for mørket var urent! Guds fiende var det, det ondes sjel og sfære.

Isblomstene på vinduet tok nu på å tine. Solen selv åndet med sin røde munn på dem fra den andre siden av rutene. Og det dryppet vårlig fra blyinnfatningene ned i den morkne glaskarm.

Tro hvordan Gunhild levet nu? Han dristet sig aldri til å utfritte noen om det. Ikke Ole Korneliusen engang, dristet han sig til å rette et slikt spørsmål til. Hver gang

den grånende vismann kom op på kontoret, eller når de møttes i koret, fikk han en heftig trang til å rope ham imøte: «Har I nylig sett noe til Gunhild Finne?» Men hver gang var det som hans tunge var naglet til ganen. Var da dette spørsmål så stor en synd, siden Herren for hver gang slo ham med stumhet? Hvor ofte hadde han ikke lagt denne sak på samvittighetens vektskål. Og en gang vip-pet den *ene* skål i været, en annen gang vippet den *annen* skål i været. Han hadde også bedt Gud om et tegn til rettledning, men hadde intet tegn fått. Vilde hans Herre ikke gi ham noe annet tegn enn det som var nedtegnet i den hellige skrift? Han begjærte ingenlunde Gunhild?

Løgn! Løgn! Han begjærte henne!

Han sprang op fra skorstenshellen.

Nei, han begjærte henne ingenlunde! Løgn igjen! Hele hans sjel var optendt av begjær efter denne kvinne. All hans attrå gjaldt henne!

Nei! Nei! Han følte det ikke på denne måte. Hans attrå var ikke grov og jordisk. — — — I kirken hadde han heller ikke sett henne siden selskapet hos Knophs. Av hvilken årsak holdt hun sig så borte? Hvert stolsäte i kirken var optatt, almuen stod tettpakket opover kirkegulvet og oppe i lemmene — — — like meget var den store kirke ganske tom for ham når ikke Gunhild satt der nede.

Hun gjorde forresten rett ved å holde sig borte. Jo, en gang til måtte hun komme. Bare én gang til. Da vilde han tale så stenene skulde felle tårer. Himlens porter vilde han storme. Himlens gylne porter.

Døren gikk op. Dvergen steg på ny inn med sin lange stav. Og Ol-Kanelesa fulgte.

«God morgen! klokker!» ropte Benjamin Sigismund. «Hvor det er længe siden I sidst var her! Hvordan har Gunhild Bonde det?»

Nu var det gjort. Ordet, som var talt, kunde ikke ropes tilbake.

Ol-Kanelesa stusset. Og han gav sig god tid før han svarte. Endelig tok han sig om haken og så op på Benjamin Sigismund.

«Ho Gunhild no? Ho sit no der å sture den ene dagen som den andre.»

«Hvad, har Gunhild det fremdeles ikke godt?»

«Ho ha det vondt!» sa Ol-Kanelesa rett ut. «Ho skull sagt nei oppi kirken ho!»

«Ja. Ja. Naturligvis hadde det været det ene rette, Ole Korneliusen.»

Presten sank sammen på skorstensnippen. Hun hadde det altså ondt. Han kjente sig ganske forstumlet av sorg og bedrøvelse derover — — — nei, av glede, en aldeles uforklarlig glede. Hun hadde det ondt. Hun tenkte da kanskje på ham?

«Tu må skynne dig, ho Klætta vente breste!» mumlet finnen.

«Eders velbårenhet!» sa Ol-Kanelesa.

Benjamin Sigismund hørte ikke. Han spurte!

«Og du har nylig talt med hende?»

«Ja. Inat.»

«Inat?»

«Ja. Men Dokk må i sognebud, prest. De ligg i finnetøkje og hell på dø inni fjellom.»

«Hvad siger I, Ole? Ligger nogen for døden?»

Nu forklarte Ol-Kanelesa i få ord at konen til finnen, Nils i Bu, lå for døden oppe i Flensmarken.

«Er din hustru så syg?» sa Sigismund til finnen; men denne så bare spørgende op på Ol-Kanelesa. «Ker 'n sa breste?»

«E a så klen som du sei, kjærringa di, Nils?» sa Ol-Kanelesa.

«Ho tør ifrå mig.»

Benjamin Sigismund kunde ingen synderlig angst opdage i finnens ansikt.

«Hvor gammel er hun?»

Også dette måtte Ol-Kanelesa oversette.

«To og tjue. To- og tjue ot-daga ette mikjelsmes.»

«Hvad! To og tyve?»

Ol-Kanelesa nikked. Hun var ikke eldre.

«Og du lap?»

«Fir og søtt!»

«Og nu skal hun dø og du leve?» sa Benjamin Sigismund. Han føide så til forsonlig:

«Ja, ja. Vi skal ikke gå irecte med Ham om det! Hans veie er ikke vore veie!»

«Og I blir med som tolk, Ole Korneliusen?»

«Kan je hjelpe te å låse op dørn åt i forvilla sjæl, så fe je prøve.»

Da Benjamin Sigismund, klædt i skinnmudd og finnesko, som kjøpmann Leich hadde utlånt, gikk ut porten, stod Gunhild der.

Hun hilste ikke. Kulden og den gylne morgensol gjorde henne usedvanlig skjønn, enda hun var trett, forvåken.

«Gunhild!» sa Benjamin Sigismund og gikk bort og tok hennes hånd. «Hvi går du ei mer i kirken, Gunhild?»

«Vil du sjå mig *der* da?»

«Ja! Ja!» Han holdt hennes hånd fast. «*Der* vil jeg se dig!»

En slede svingte i trav op til porten. Og Sigismund skyndte sig op i sleden. Ol-Kanelesa kom efter med løpen. I trav gikk det op hele Storgaten. Alt gikk så fort at Benjamin Sigismund ikke vant en gang å si farvel til Gunhild som stod igjen, tynnklædt og frossen. Hun stod litt og så efter presteskyssen. Og så gikk hun — — gikk med lange skritt efter i meiekjen helt op til Hyttstuguen. Her snudde hun og gikk fort nedover igjen. Hun hadde ikke noe steds å gå.

*

Oppe på Hittersjøen sa Ol-Kanelesa:

«Han e kald idag, Eders velbårenhet.»

Benjamin Sigismund svarte ikke på det. Han sa:

«Jeg bad hende komme til kirken, Ole.»

«Kven?»

«Hun.»

«Gunhild?»

meiekjen: sledesporet.

Presten nikket. For ham var Gunhild Finne blitt *hun*, den ene.

Og så tidde de begge lenge. Ol-Kanelesa satt og holdt sig for ansiktet med de store blavotter. Snoen svidde. Han visste ikke om han hadde kjent det koldere noen gang. Leilendingsbonden, som skyset, satt bak på hundsvotten og trakk hodet ned i muddkraven — — — men Benjamin Sigismund satt med opreist hode. Hans store øienbryn blev hvite av rim, de fremstående hår ved ørene krøllet sig grå og rimfrosne op over tinningene.

Ol-Kanelesa kunde ikke skjønne at presten ikke forfrøs sig. Han gav nøie akt på om Sigismund skulde få hvite flekker i ansiktet, kjennetegnet på forfrysning. Da måtte det sne til.

Nei, Sigismund kjente hverken kulde eller sno. Han kjørte voldsomt og med stramme tømmer. Og verden, den gamle, onde verden, den var for ham i denne stund skjønn og forunderlig å leve i. Se bjørketrærne inne på stranden! Hver en kvist brant med hvite lys. Lys, som strålte ut fra den levende flamme i stammens indre. Vardene de kjørte forbi på isen, var også selvlysende. Og sneen! den var av solen farvet skarlagenrød, et teppe, foldet ut over skog og berg og islagte vann.

Han lot svepen smelle i luften. Hesten kastet med sine blanke jernsko is og sne omkring ørene på de tre i sleden.

Da grep bonden med svære never tvers over hestetømmen og holdt igjen:

«Dokk fe it kjøre fordærve gampen min, prest!»

Benjamin Sigismund så forundret op. Bonden bakpå hundsvotten kalte ham tilbake fra fabellandet. Nu kjente også han kulden. Den svidde i ørene, og den gjorde hendene stive, så han nesten ikke kunde røre en finger. Og først nu så han sneen: kald og endeløs; dødens store liklaken.

«Hvad siger manden, Ole Korneliusen?»

«Han tykkje Eders velbårenhet kjøre stritt fort!»

«Vel kjører vi hurtig, men tror I ikke, at døden kjører enda hurtigere?»

«Ja, åja!» sa Ol-Kanelesa tankefullt. «Den kjør som den

sjøl vil! Om den kjøre fort hel sagte, nøtte de fil it å kjøre omkap med den?»

Presten rev tømmene ut av bondens never. Og svepen smelte på nytt. Han tillot aldeles ikke noen innblanding. Var så ikke en sjels frelse viktigere enn alt?

Nu kom Nils i Bu efter. Han kjørte med ren og kjærris. Han hauket og fektet med armene og fór som en pil forbi.

«Pærre kjør, brest!» ropte han. «Klætta vente!»

Bonden på hundsvotten, en strihåret og rødskjegget leilending fra Malmagen, gjorde på nytt innvendinger: Han var aldeles ikke tjent med å få hesten sin gørrkjørt. «Prro, prro!» Han hadde kjørt veikaptein, Vond-Krog, ikke så få ganger mellom Malmagen og Bergstaden, en gris til å kjøre var han, men sandelig om han kjørte så uvetting. Vilde presten kanskje betale gampen?

«Hvad koster dit arme øg, mand?»

«Ke'n koste? Sjue speci *må* je ha!»

«Vel! Om den pris er vi altså forligte!»

Sigismund var ophisset. Svepen begynte nu for alvor å smelle i luften. Og det var greit å se at det ikke var første gang han hadde et par hestetømmer i hendene. Hesten steilet, kastet sig frem i skjækene, og op Sjøerne gikk det.

Ol-Kanelesa og bonden fra Malmagen sendte hverandre fordekte øiekast; men ingen av dem hadde større lyst på å snakke til presten. Ol-Kanelesa var i grunnen den som billiget denne fremferd aller minst. Helt sikkert var det nu ikke at Vårherre vilde se mellom fingrene med oss for hvad vi hadde forbrutt oss mot dyr. Huske på måtte vi at *han* ikke hadde gitt dem munn og mæle. Bonden derimot slo sig til ro med tanken på de syv specis. En noenlunde brukbar jælk kunde han få for fem; og to daler i seddelboken kom godt med når landskylden skulde utredes. Hver gang han tenkte på den, svettet han.

«Om hun blir løst fra sine lænker, vilde så hendes lykestjerne oprinde, Ole Korneliusen?»

«Kven?»

«Gunhild.»

gørrkjørt: sprengt. Vond-Krog: von Krogh.

«Ho no. Je trudde Dokk mente finntøkja.»

Ol-Kanelesa satt igjen lenge og tenkte.

«Je vet it ke som bli tønngst å bære, skamma helle lenkjan?»

«Skammen! Altså menneskenes dom?»

«Ja. En lyt vårrå sterk den som ska bera den bøla òg.»

«Guds dom er tyngre, Ole.»

Ol-Kanelesa tidde.

Om litt sa Benjamin Sigismund:

«Nå, er I av en anden mening?»

«Je vet it. *Han* som dømme retfælg, dømme fil i mildast lage?»

Da tidde Sigismund lenge.

«I har ret, I har visseligen ret! Gud dømmer i kjærlighed, menneskene i skadefryd!»

Solen, den korte dags sol, som hadde brent som en stor logevarme over furutoppene, tok nu på å gli ned mellem stammene. Logevarmen samlet sig sammen til et stort, glødende bål, som kastet rødt ildskjær på deres ansikter.

«O, hvilken pragt og herlighet!» sa Benjamin Sigismund. «Den gode Gud løfter sit store lys op for vort åsyn!»

Her i ødemarken var der ingen vei efter hester og folk, men inn over de flate moer lå en bred gate efter tusen rensdyr, tråkket til i mildvær, nu frosset til is.

For Benjamin Sigismund var hele denne ferd noe uvirkelig; det kunde godt være en drøm. De skjønne drømmer hadde han før alltid drømt i solfulle morgentimer, sittende på en stol med hånd under kinn. På grensen mellem sovende og våken, kom de aller skjønneste — — — de, som beruset. Han lente sig bakover i sætet og lukket øinene. Nu kunde de gode venner, de liflige drømmer innfinne sig. Nu kunde de komme og føre hans sjel inn i deres verden, der lysalver, englenes små tjenerinner, danset med blomsterkranser om sitt hår og med gullharper i sine hvite hender.

Ørkesløse fantasier, beprydet med lettsindighetens røde roser! Hvor var ikke kjødet, det fra Adam nedarvede, *bøla*: byrden.

skrøpelig og sig selv lik, helt fra hin den silde aften de to vandret hånd i hånd ut gjennom Paradisets port, kjeruben forbi og med nattens skumring på sine ansikter.

Han lot hesten gå i skritt. Han foldet hendene over hestetømmene og bad: «Herre du som dannet os av den kolde ler, fuldkomment og i ditt billede, det vi daglig nedbryter og isønderslår, gå for din godhets skyld ikke for hårdt irecte med os, thi vi er dog, trods alle vore mangler og brøst, dine børn, det vorde for Kristi lidelse og døds skyld vort sikre håp, vor faste tro!»

Da stanset de ved en finnekoje på en slette inne i furuskogen. Her var det Nils i Bu bodde.

Nils åpnet døren, en rå renskinnhud utspent på barkede stenger, og smøg inn.

Sigismund og Ol-Kanelesa trampet sneen godt av sig og smøg efter. På en matte av flettet bar lå en ung finntøkje med store, opspilte øine. Ved siden av henne satt en gammel tøkje, med føttene under sig. Over dette menneske var noe demonisk, skyggeaktig, det fikk Benjamin Sigismund til å stusse. Et vesen fra skyggeverdenen? Hun utstøtte noen korte ul. Var det uttrykk for sorg eller forbannelse?

«Hvad heder du?» spurte han den syke og la hånden på hennes hjerte. Det hadde nesten ophørt å slå.

«Klætta!»

«Klætta!» gjentok den gamle.

«Klætta!» sa også Ol-Kanelesa. Han så at presten enda ikke oppfattet navnet.

«Hvad betyder det, klokker?»

«Ho må fil hete ette fjella ho e fødd på da vel.»

Benjamin Sigismund vendte sig mot Ol-Kanelesa og sa lavt:

«Her har alt døden gået til sin gjerning. Den unge kvindes sjæl står på tærskelen, rede til at gå ud av sin jordiske hytte. Vi pligter at ledsage hende gjennom dødens mørke med ordets og forjættelsens brændende lys.»

Og litt efter:

«Hvor hun ligner hende, Gunhild Finne!»

Ol-Kanelesa gjorde en grimase. Tenkte Sigismund på

Gunhild nu også? Ja, ja. Ham vedkom det jo ikke. Enhver hadde evindeligen nok med å gripe i sin egen barm. Han sa bare:

«Vi er alle Adams børn.»

Han syntes også at hun lignet én: Ellen!

Presten stod en stund og holdt den døendes tynne hånd i sin. Hvor den bitre død kunde forskjønne de unge! Det bleke skinn fra dødens lampe, den han bærer under sin fotside kappe og nu og da tar frem og løfter op foran menneskenes ansikt — — — det svake og bleke skinn som får alt levende til å fare sammen i vanvittig redsel, det fikk samtidig alt jordisk til å forsvinne, så Guds billed fikk springe frem.

«Tror du på Gud og vor herre og frelser Jesus Kristus?»

Ja, men hennes synder var store, de var som høie mørke fjell. Alle hennes livs dager hadde vært fulle av misgjerninger og feiltrin.

Og til Benjamin Sigismunds forundring talte hun godt norsk, men stemmen sviktet.

Vilde hun så bekjenne sine misgjerninger?

Ja.

Og vilde hun nyde den hellige nadverd?

Ja.

Ol-Kanelesa og de andre gikk ut. De satte sig tause ved siden av hverandre på en tømmerstokk utenfor kojeveggen.

Og stående på kne ved Klættas leie påhørte presten hennes bekjennelse: Hun hadde giftet sig med den gamle enke-mann for å få koje og dyr. Hennes mor hadde i mange år gått fra fjell til fjell med tiggerstaven. Den vilde Klætta nødig arve. Og et barn, en liten gutt, hadde Nils og hun hatt ihop. I angst for at barnet skulde komme til å ligne på sin far, hadde hun, mens hun bar det under sitt hjerte, ønsket livet av det, og Guds straffedom hadde ikke ute-blitt: barnet var dødt da det kom til verden. Nu stod den onde utenfor kojeveggen og ventet på henne. Hun hadde idag sett ham flere ganger stikke hodet inn gjennom dør-åpningen for å se om hun holdt på å dø. Inatt og i hele

dag hadde hun prøvet å be for sig — — — men det var som Gud var så langt borte.

Var det alt? Hadde hun ikke flere synder? Jo, titusen flere òg, men det var de synder vi synder så ofte som vi drar ånde og flytter vår fot.

«Lille ven!» sa Benjamin Sigismund og strøk henne over pannen. «I Jesu Kristi navn tilsiger jeg dig alle dine synders nådige forladelse.» Og han fortsatte: «Vor frelser, du som i din vé og våde på korsets træ var redebon til at tage en røver, en morder, en elendig, der hadde overtrådt alle Guds bud, ved hånden og føre ham i din herlighed, kom du til os og før denne forvildede sjæl over dødens mørke vande op til det nye Jerusalem, staden med det liflige strengespil på torvene. Lad dine hellige engle ile hende i møte med palmegrene, tegnet på den uforgjengelige salighed, den du tildeler alle dine frelste. Når du nu strekker din sigd ud og nedskjærer denne fjeldets blomst i dens livs årle morgentime, da ved vi med fuld forvissning, at du i din navnløse kjærlighed har bestemt den til en enda høiere og skjønnere prydelse i dine boliger.»

Sigismund reiste sig og tok kalk og disk frem av løpen. Hans hender rystet.

Da hvisket den døende i fryd for sig selv: «No høre je de sòng så pent inni fjellom — — — de sòng rundt Langkjønna, rundt Klætten og indover mot Viggela.»

Han satte kalk og disk fra sig på årestenen og grep hennes hånd på nytt, den var nesten livløs og kald nu.

«Hvem synger?»

«Englan sòng. Høre du at dem sòng òg?»

«Ja.»

Han hørte ingen ting, men måtte likevel si ja. Jo, for sangen var der, det kjente han sig forvisset om. En sang fra den annen side, fra Paradis. Han hadde bare ikke øre til å høre med.

Klætta prøvde å reise sig. Hennes blikk var fjernstirrende. Og et smil, hvori Guds fred avspeilet sig, skinte i de store, stirrende øine. Hun blev liggende med hodet på armen. Hun lå som lå hun inne på vidden og sov.

Sigismund åpnet nu døren og vinket med hånden til dem som satt ute. De steg inn, Ol-Kanelesa, finnene og bonden, drog luene av sig og blev stående rundt åren, lutende sig under de lave taksperrer.

«Bøj Jers knæ! Herren er sandelig her!»

Ingen efterkom opfordringen. Tause, og med luen i neven blev de stående som skarpe skygger i det klare, kolde lys, som strømmet inn den åpne dør. Den gamle finntøkje krøp inn i en mørk krå, der noen renskinns var ophengt til tørk — — — som skydde hun lyset som falt inn, og gav sig til å ramse op noe — — — det lignet en besvergelse, og bare Nils i Bu skjønnte det. Han tysset på henne.

«E' Klætta dø? E' ho dø, Ol-Kanelesa?»

«Ho ha fløtta frå os no, Nils.»

Finnen ség på kne ved åren. Og det var som en gammel kruggbjørk blåste overende og segnet, ledd og lem knaket inne i de lodne skinn. Han slo hodet ned i asken. Og fingrene klorte sig fast som klør på de sotete stener. Også han tok på å ule. Det lød som nødrops.

«Stå op!» sa presten strengt. «Herren har gjort vel mod din hustru!»

Nils reiste sig, lydig. Han satte sig på en fremspringende sten på åren. Øinene var røde og uten tårer. De gråt kanskje innad?

Ol-Kanelesa la den døde tilrette på rismatten og trykket varsomt igjen hennes øienlokk. De hørte hesten ristet sig i skjækene utenfor.

Benjamin Sigismund lot så bonden hjelpe sig med muden. Og så rakte han Nils i Bu hånden.

«Hun er gået dig i forveien ind til Guds herlighed. Beflit dig nu alvorlig på at du finder stien efter. Heller ikke du har ret mange skridt igjen forinden du står ved din grav!»

Han hadde ingen medfølelse med den gamle. Et ekte-skap, fundert kun på jordiske lyster i en avfeldig manns legem, var en vederstyggelighet. Og presten vendte i avsky Nils i Bu ryggen.

«Ke'n sei breste?» spurte finnen og holdt Ol-Kanelesa i trøiermet.

«Han sei, at du måtte stelle dig så du fin veien ette a Klætta. Du vet at den veien e bå' bratt og slem å gå, Nils.»

«Vært a sali?» spurte Nils.

«Ja!» sa Ol-Kanelesa. «Ho hørte englen song.»

«Nei, å nei!» Nils la hodet i hendene: «Nei å nei!»

Og da de steg op i sleden de tre og kjørte bort, hørte de ennu finnen satt og tok opigjen:

«Nei å nei! Nei å nei!»

Kulden slo sig efterhvert som de nærmet sig Bergstaden. Himlen blånet over kirken, fra smeltehytt-taket dryppet det; dryppene hadde en egen vårlig klang — — — full-månen kom op, det glitret og brant i kvit kvarts og blank malm utover hele hytteplassen.

Ved innkjørselen til Leichgården trakk presten op sin tegnebok og leverte leilendingen syv specis.

«Hæ?» sa leilendingen. «Je vil it sæl hesten min, neimen om jeg det vil!»

«Hesten er min!» sa Sigismund.

Han løste hesten ut av skjækene, strøk selen av og slengte den op i den tomme sleden. Og så tok han uten videre dyret og leide det efter totten inn porten.

Leilendingen stod og gapte efter ham. Hadde noen sett maken til prest?

Oberst von Bangs brigade

Igjen var en lang vinter overstått. Bergstadens innvånere hadde frosset mer enn noen vinter før. All denne kulde var en hård svøpe; men sulten var hårdere. Barkebrød hadde måned efter måned vært det daglige brød på bergmannens sandskurede bord. Herren være lovet for dette brød òg. I mange land hadde de nu ingenting å legge mellom tann og tunge, det kunde langveisfarende fortelle. Nu steg sult og pest, innhyllt i kanonenes krutttrøk, over alle landegrenser. Syd på landet sloss de norske soldater for

mer enn æren; fektningen ved Trangen stod det glans av. Kaptein Dreyers navn var på alle munnar. Ja, så fortalte de som kom kjørende i karosser sydfra.

Tidlig om morgenen, lenge før solen rant, kom den første fortropp av oberst von Bangs brigade marsjerende inn på Bergstaden. Helt uventet kom den ikke. Hr. Dopp som var vel inne i alle ting som både hadde hendt og som vilde hende, hadde under en teaften hos jomfruene Bjørnstrup ikke kunnet holde tett med sin viten. «Vi kan hvad morgen som helst bli vekket av trompeter!» sa han.

«Svenske trompeter?» spurte den eldste jomfru Bjørnstrup og var ikke lite blek.

«Vi får ikke tro fuldt så galt, skjønn jomfru!»

Denne tilsynelatende enkle opplysning hjalp jomfruen til farve i begge kinner igjen; Dopp kunde sine ting. I sin ungdom skulde han ha hørt med til de uimotståelige, nu var øinene svake og håret grått, tiden tærer på noen hver den. Og fra Bjørnstrup gjorde ikke nyheten veien lang over til fru Kathrine; siden løp den stavløs fra hus til hus.

Å, soldater, de kunde være så fillet og skjegget de være vilde, de var dog soldater, og fra gammel tid velsette gjes-ter på Bergstaden. Endog svenske soldater, fiender rett og slett, hadde blitt mottatt med alt for åpne armer. Hvad hendte ikke den julen da Barresvenskene rykket inn?

Kvelden før Bangs brigade kom, innfant to løytnanter sig med oppassere. De red op for direktør Knophs kontor og holdt sine hester an utenfor kontorets vinduer. Hr. Knoph kom i egen høie person ut, gikk med ilende skritt ned den høie stentrapp og håndhilste på de to løytnanter, mens de enda satt i sadlene. Bergskriver Dopp, som så dette fra sitt bergskriverkontorvindu, pusset brillene og lot falle en ytring om at hr. Knoph, i betraktning av det høie embede han innehadde, nedlot sig litt for meget. To løytnanter, to spirrevipper i mundur, løp da en bergverksdirektør ikke skoene av sig for å få trykke i hånden. Han fikk senere vite av Brinchmann, at de to løytnanter hadde sitt lille *von* i orden. Bergskriveren endret da delvis sin opfatning av det Knophske galanteri.

David Finne, som allerede var forfremmet fra gefreider til korporal, anviste rum for løytnantenes hester i direktørens staller. Oppassernes hester blev sluppet på beite ute ved Gjetkjønna.

I huj og hast blev Værkets overordnede sammenkalt på Knophs indre kontor. Presten blev også innkalt. I vinter hadde han måttet være bergchirurgen Jens Mathiesen adskillig behjelpelig med å bekjempe en ikke lite ondartet gallefeber, som herjet på Bergstaden. Pestilensen, kjent også fra nødsåret 1786, hadde alt tidlig på vinteren fylt storgraven på øvre kirkegård. Sigismund hadde nok en bestilling ved Værket: Han assisterte proviantskriver Johannes Aas på provianthuset. Benjamin Sigismunds stjerne var stigende. Han var også lovkyndig. I juridiske spørsmål hadde hr. Knoph rådført sig med ham ikke så få ganger. Sigismund forstod å holde sig frem.

En fortegnelse over de mest velhavende borgerfamilier, som uten synderlig ulempe kunde innkvartere oberstens officerer, blev opsatt. Bergskriver Dopp, for hvem prestens inntrengen i «kredsen» var en stadig kilde til gremmelse, tillot sig rett ofte å gjøre mer og mindre berettigede bemerkninger ved de forslag hans velbårenhet fremsatte. Herpå svarte da Benjamin Sigismund kort og fyndig: «Hr. bergskriver! I har ingen som helst ret til at forhale forhandlingenes gang ved Jers insubordination!»

Innen Dopp i den påfølgende ophisselse hadde fått pusset sine briller og kommet til orde, var saken som oftest avgjort i overensstemmelse med Sigismunds vilje. Hertil bidrog meget at Dopp i denne forsamling ikke utelukkende befant sig blandt venner. Han var ikke av dem som la fingrene imellem, når det en enkelt gang blev hans tur å slå til. Han slo alltid med full styrke — — — men noen utpreget treffsikkerhet var denne nesten til stadighet opirrede bergskriver ikke alltid i besiddelse av. I store og viktige spørsmål kunde han utvise en fryktesløs ærlighet. I det små var han en kanalje av rang. Hans overdrevne formeninger om sine aner og hans stormannsfølelse i det hele tatt førte ham ofte på villspor. Her stod han forøvrig på bås sammen med

Bergstadens øvrige kondisjonerte. Hele sitt liv hadde de vært overordnede og spilt forsyn for så mange tusen av slit og fattigdom forkuede mennesker, at de trodde de alene behersket toppen i tilværelsen. All denne ydmyke tiltale, alle disse fattigmannsluer i magre, forlegne hender hadde drevet op deres nedarvede innbilskhet til det komiske.

*

Oberst von Bangs soldater fylte alle Bergstadens gater og veier. Deres uniformer og utseende forøvrig skilte sig lite ut fra Værkets fyrhauere. De var ikke langt fra barbente, deres våbenkjoler var fullklinte med lere og aske fra leirbålene.

Øvelsene blev henlagt til Faste Johannesens gresshage ute på Stormoen. Der hadde også bergkorpset sin daglige ekser-sis nu. Korporal Finne hadde fått i oppdrag å innøve noen tilårskomne bergmenn, da så meget ungt mannskap nettop hadde undveget til Sverige. De var noen stølvindte og envise karer, som likte adskillig bedre å sitte langs skigardene og tygge tobakk og fortelle hverandre om skrømt og underjordske — — — historier spekket med saft og sunt folkevidd fra gruvene, enn å gå her og adlyde denne gutten fra Finnegården.

Ingen av troppene hadde skyteøvelser. Krutt og kuler var bevergjeld. Leiret blev henlagt til Hittersjøen. Her hadde general Sparre også slått leir, den gang han brente Bergstaden. Her speilet bålene sig de blå augustnetter, nu som den gang, i det blanke fjellvann. Og det falt sig så underlig, at der oberst Bang hadde sitt leirbål, lå tre lange svenske sverd i jorden. Disse blev senere funnet av to som tok torv til et uthustak nede på Flanderborg.

I leiret møtte da stadens spillemenn og unge jenter op. Her danset de sultne og fillete soldater med bergalmuens kvinner til reveljen gikk i den årle morgenstund. Her på grå finnskjegg og rustbrun lyng glemte de både sin sult og en god del av sine sorger. Dansen mildnet tillike den store gru for det som kunde hende, når de om noen dager kom dit der det svenske bly og hårde egg-jern bét.

Nede på Bergstaden blev det også danset. Dertil kraftig gasteret. Og det var ikke mindre galt — — — nu når sulten og kornmangelen var så stor i landet.

Oberst von Bang og hans to løytnanter kom i sine strålende uniformer og med sine kårder og sin lystige skjemt som et solskinn inn i de kondisjonertes stuer. Fransk og tysk, lutter fine sprog, som de gode borgere kun mangelfullt behersket, fikk de nu frisket opigjen. Å lese disse sprog! bevarer, det var jo ingen sak! men når en så lenge hadde vært ute av øvelse, falt det adskillig mer vanskelig å kunne uttrykke sig på disse tungemål. De få franske bøker som fantes, blev det i en fart slått støvet av, de blev forsynt med noen nye eselører og henslengt på sybordene — — — det så straks litt bedre ut med en sådan flittig brukt fransk roman — — — noe kunde man da også her på bjerget.

Og så holdt obersten et stort gilde. Han var soldat. Og det måtte nødvendigvis arrangeres på soldatervis. Ved Hittersjøen blev nedlagt et stort dansegulv, riktignok bare av kløvde planker. I all stillhet var plankene med bergskriver Dopps tilladelse utlånt fra Værkets materiallager. Brigadens hornblesere hadde en god stund i forveien fått et vink om å innøve på sine instrumenter noe lystig dansemusikk, men ikke for grov da! Våbenkjoler vaskedes og skylledes og ophengtes til soltørk i trærne; gevær, sabel og knappepuss ikke å forglemme! De hadde jo aske, det var ingen sak å blanke knapper og våben med den.

Ved de kondisjonertes ankomst så det hele ut tipp-topp. Soldatene stod opstilt på begge sider veien. Obersten selv var tilhest. Han kunde godt få en til å tenke på en viss keiser ved navn Napoleon. Han holdt en tale fra hesteryggen for sine gjester. Hvorpå han bad menig som soldater utbringe et leve konge og fedreland.

«Hvad? Han glemmer min sandten de høie partcipanter!»

Det var Dopp som arg mumlet dette til bergkadett Ole-Jensen.

«Å, de lever nok like fullt for det, Dopp!» svarte Ole-Jensen.

Dopp rykket baklengs, forferdet. Hvad var det for rebelsk talemåte bergkadetten tillot sig å føre i munnen? Han måtte pusse brillene.

Gildet var enestående. Strålende! Storingene trykket hverandre i hendene. Alt var uforglemmelig. Damene hadde tårer i øinene. Og de høie herrer kjente sig merkelig opplivet.

Oppe på slagghaugen og på den andre siden Hittersjøen gikk skiltvaktene med langsomme og avmålte skritt frem og tilbake, frem og tilbake — — — deres mørke skikkelser med de lange børsepiper over akslen tegnet sig som silhouetter mot den klare himmel og de avslåtte jorder.

Her gjorde David Finne tjeneste som vakthavende gefreider.

Benjamin Sigismund møtte op i sitt besynderlige rytterantrekk med knehøie skaftstøvler. Hans utseende var snarere en eventyrers enn en prests. Han tok ytterst sjelden på sig sin embedsdrakt nu. Han hadde endog uten samarie forrettet en brudevielse i kirken. Lovstridig, selvfølgelig! Og Dopp hadde enda latt falle en ytring om at denne forsettlike og grove forseelse burde innberettes for hans høiærverdighet — — — men tatt i betraktning at presten kom benest fra en benspjelkning oppe i smeltehytten, det måtte også sies å være en meget menneskekjærlig handling, neddyssedes denne i og for sig noe kinkige affære. Vilde det som verre var ikke bli tillagt hr. Benjamin Sigismund, fikk en vel se mellom fingrene med denne lille uregelmeterhet — — — det blev nu de kondisjonertes endelige dom.

Idag var Sigismund i sitt ess. Han talte fransk med befalet. Han slo vitser. Han lo.

«Hvor er dog Ole Korneliusen?» sa han og så sig rundt i mengden. «Hr. oberst, den mand vilde I ha stor fornøielse av at hilse på.»

«Hvad er så den mand for noget? Hvilken stilling indehar *han*, Eders velbårenhed?»

«Han er smed.»

«Smed!» tok obersten op igjen og rynket på nesen, så hans lange munnskjegg hang rett ned som to fuglevinger.

«Nu! Hvilken interesse skulde jeg så ha av at hilse på en smed?»

«Hr. oberst! Tubalkain var også smed, men det står nu som tilforn ingen ringe glans av denne smeds navn.»

Oberst von Bang kjente aldeles ingen smed med det navn. Hans kjennskap til smeder var i det hele tatt ikke omfattende.

«Godt!» sa han og prøvde å skjule sin uvidenhet. «Bring manden hit! Ha! Ha! Ha!»

Noen tjenestvillige som hadde påhørt dette, tok på rope på Ol-Kanelesa, men det blev svart, at han ikke var her. Han var nettop sett nede i Mørstugaten. Han hadde da fangskinn og tresko på sig.

Og en skingrende stemme ropte langt bak i hopen:

«Han var ørin òg!»

Benjamin Sigismund lot som han ikke hørte det. Han sa til Gunhild Finne som stod ved siden:

«Er ikke din onkel her, Gunhild?»

«Han fabro har it tia. Han måt smi, sa'n.»

«Vil ikke du forsøge at få ham hid?»

Hun ristet på hodet. Hun trodde ikke det nyttet.

At hans velbårenhet uten videre tiltalte en kvinne av almuen, vakte en smule bestyrtelse. Officerene blev stående litt og fikserer henne. Kvinnen var forresten skjønn. En bergrose!

Imidlertid kunde ingen av dem huske at de hadde sett henne ved middagene. Et ansikt som dette vilde de nu ha husket.

«Godt!» sa Benjamin Sigismund. «Jeg går med dig, Gunhild.»

Hun stod litt, uviss. Hun kjente at mange så på henne.

Obersten tilkalte nu med øredøvende røst en underofficer for å gi en nødvendig ordre.

«Ja. Ja.» Gunhild knyttet med hvite, dirrende hender opigjen sine sorte silkeband i luen. «Vi fe prøve. Høre han fabro ette non, så må det bli ette Dokk.»

Og uten å se sig om til høire eller venstre sprang de mer enn de gikk benveien nedover sandmelen til Hytteplassen.

De pratet og de lo og hoppet over sten og tuve. Benjamin Sigismund var ikke den karen som ikke fikk knestøvlene med sig.

Heller ikke nu turde noen se op eller la sig merke med noen ting. Fru Kathrine Sigismund stod jo her. Hun stod arm i arm med jomfruene Bjørnstrup. Og de stod nettop og talte med henne om en ny måte å brodere på.

Men nu fikk fru Sigismund pludselig et stygt hosteanfall. Hosten hadde i det siste atter vært nokså plagsom — — — den var ellers litt op og ned. Hun hostet nu så hun fikk tårer i øinene. Og hun måtte sette sig på en sten ute ved stranden og hvile litt. Det pleide alltid bli bedre når hun fikk sitte ned. Og så var det hjertet! Benjamin mente forøvrig at det var tålig bra — — — men det fulgte angst med. Især om natten.

Den eldste jomfru Bjørnstrup visste noe om det også. Fru Bjørnstrup, Bjørnstrups frue i Amsterdam altså, hadde i mange år vært plaget av hjerteonde, også fremkalt ved hoste. Hun kunde få det med å gråte. For henne var også natten den verste tiden. Nu var *hun* meget bedre.

Jomfruene Bjørnstrup så dulgt på hverandre. Og så ris-tet de med sammensnurpede og forbistrede munner på hodene bak fru Sigismunds rygg. Det var virkelig synd på Kathrine. Hun var blitt utlevert i hårde og hensynsløse hen-der.

Den eldste jomfru Bjørnstrup var meget opfinnsom i sin trøst: Fru Sigismund måtte ikke tro at dette hjerteonde medførte noen fare. Når hun først fikk vennet sig til kli-maet, skulde hun se at hun vilde overvinne sykdommen — — — men det tok tid. Hvad hendte ikke deres søster fru sogneprest Wilden da hun flyttet fra Løiten til Arendal: Hun var da i flere år medtatt av luftforandringen — — — men nu, nu var også hun bedre.

Fru Kathrine var imidlertid nokså utrøstelig. Hun hadde alltid sett så lyst på sin sykdom — — — men idag var alt så mørkt og håpløst.

«No kjem Sigismund me'n Ol-Kanelesa!»

To tømmermenn med fangskinn og hammer, nettop fer-

dig med å legge dansegulvet, stod og småtygget med fremtennene på en buss og glante med fanteflir i øiekrokene nedover mot Hittersjøbakken der presten og Ol-Kanelesa nu kom.

«Kjere ha presten tapt bort ho Gunhild?»

«Vi fe mest sta å lete ette a; finne vi att a, fe vi finne-pæng tå 'n Sigismund. Han vil vist gjerne ha att a.»

Tømmermennenes spøk var både grov og dristig. Og det var mange av de omkringstående som hørte den. De snudde sig bort for at ingen skulde se at de lo. De var gale, tømmermennene. Enn om fru Sigismund hørte hvad de sa?

Fru Kathrine tørret hurtig tårene av sig. Benjamin måtte for alt i verden ikke se at hun hadde grått.

«Nu kan vel ingen se noget på øinene mine?» hvisket hun til jomfruene. «Nei, jo, ingen kunde se noget nu.»

«Benjamin!» ropte hun. «Tænk at du virkelig fik klokkeren med dig, Benjamin.»

«Ja. Jo. Vismanden lod sig omsider overtale. Hæ! Hæ!» sa Benjamin Sigismund.

Og han klappet henne på akselen. Og det fikk fru Kathrine til å smile og se takknemlig op på sin mann.

«Iaften må *vi* også danse, Kathrine.»

«Vi! Kan *vi* det?»

«Hvorfor ikke? Dans under åpen himmel befordre kun sundheden.» Han rettet sig op og så ut over folket. «Vi som gråter med de gråtende, skulde vi ikke også kunde glæde os med de glade?»

«Jo, men — — — menigheden, Benjamin?»

«Hvad, menigheden? Ved du hvad, min ven! Den skal jeg nok lære å gjøre forskjel på høire og venstre.»

«Nu ja!» sukket hun. «Når *du* vil det så.»

Hun var så dypt takknemlig. Ingen var som Benjamin. — — — De små forstemtheter han hadde voldt henne, var jo for intet å regne mot de mange gleder han hadde skjenket henne. Nu i denne stund var hun visst først helt klar over hvor meget hun skyldte sin husbond. Å, med årene blev alt mer avklaret. Et merkelig skarpt lys falt nu over alle ting. Og ens øie utvidet sig og blev mer og mer

seende. — — — Hun så nu som aldri før at Benjamin var mannen, viljen.

Jomfruene vekslet atter megetsigende blikk; men det var blikk av en adskillig mildere art. Hr. Sigismund var tross alle sine feil bedårende. De gode jomfruer kunde ikke hjelpe for det. — — — Han hadde et forunderlig skjønt smil denne mann.

«Ole Korneliusen!» ropte Benjamin Sigismund. «Vil I ikke sitte ned og tale lidt med min frue?»

Fru Sigismund flyttet sig på stenen — — — som unda noe; det var ikke alltid så morsomt med denne Ole Korneliusen støtt og stadig. Og aller minst her. Nu. — — — Han var vel uten skyld. Hun vilde likevel helst slippe nu. Og så hadde hun jomfruene Bjørnstrup, de elskelige.

Ol-Kanelesa gav sig god tid. Han tendte på snadden med en glo. Han fikk også høve til å kviskre til en gammel hytteknekt: «Rop på mig når det li' om lite grand, Øven.» Ja, Øven skulde rope.

Og så gikk da Ol-Kanelesa. Han hilste stillferdig på almuesvis. Han spurte hvordan det stod til med fruen.

«Jo, tak! Over al forventning.»

«Har du ikke tenkt på å gifte dig snart nu, Ole Korneliusen?» spurte den eldste jomfru Bjørnstrup.

«Je tænke på det baa nat og dag; det e no vist tå gifte-tankom at je ha vorte utsjå-an så — — — så rar, fe je sei.»

Jomfruen rødmet; Ol-Kanelesa siktet godt, det blev blink denne gangen også. Jomfru Bjørnstrup hadde nemlig gått og båret på en håpløs kjærlighet i tyve år — — — en tung byrde, som hun forresten nødig vilde legge fra sig: det gjaldt en bergkadett Olsen, som nu var på Kongsberg — — — men utsiktene til å få ham øket ikke med årene.

Benjamin Sigismunds glade og oprømte stemme hørtes borte fra bålet der officerene stod. Og så ropte Øven:

«Ol-Kanelesa!»

Ol-Kanelesa reiste sig; men da grep fru Sigismund ham merkelig nok i armen. Han måtte ikke gå. Ikke ennu.

«Jo!» sa Ol-Kanelesa. «Je lyt høre ker som står på gubba. Han hell no fill aller på å brinn op?»

Jomfru Bjørnstrup, den trufne, kunde ikke dy sig. Hun trengte storlig til å få en liten hevn. Og så spurte hun:

«Har du set nogen brænde op da, Ole?»

«Han kan brinne indvendig. Han, som så mange andre!»

Jomfruen kjente en kold gufs av den pilen også. Hun rødmet pånytt. Hun vilde ikke svare ham.

Hornbleserne spilte så op til dans. De kondisjonerte danset først. Og til stor moro for den menige mann.

Nu var ikke musikken nettop noen hensmektende salong-musikk heller — — — det var som de danset til en torden.

Sigismund danset med sin frue. Det var første gang folk hadde sett en prest danse. Og det var nærmest noe ilt å se på. — — — Obersten danset med fru Dopp; det gikk på livet løs. Hans ridestøvler, hans sporer og lange sabel; nei, det var ikke spøk.

Fru Kathrine orket ikke å danse lenge. Hun hadde en uhyggelig følelse av at det ikke var helt sømmelig. Ja vilde det ikke volde forargelse? Hun bad om å få hvile. Hun neiet og takket. Han bukket.

Og så blev fru Kathrine overlevert til jomfruene Bjørnstrup. Benjamin Sigismund gikk bort til Ol-Kanelesa og gamle Øven og satte sig der.

«I har det hyggelig!» sa han. «Hvad ler I så hjertelig til?»

«Han Ol-Kanelesa førtæl om da'n Måså-Jørn sælte sjue bokka åt 'n Vond-Krog. Huff! Je ler så je trur jeg strofne tu!»

Da så presten ikke syntes å ville høre noe om Måså-Jørn og bukkehandelen med v. Krogh, tok de på å prate om vær og vind. Benjamin Sigismund laget sig tankefull en fidibus av never og tendte på snadden. Han satt en stund og smattet på den — — — laget sig nok en fidibus og så i det hele tatt åndsfraværende ut.

«Er ikke Gunhild Finne kommet tilbake, Ole?»

Øven kvapp. Han trodde knapt sine egne ører. Var det så likevel noe i alt det folk nu om dagen snakket i?

strofne tu: miste pusten.

«Nei. Ho gik vist hematt.»

«Nu. Ja. Ja.»

Benjamin Sigismund blev så sittende lenge og røke uten å si et ord. Også de andre røkte og tiet. Ol-Kanelesa satt og tenkte på hvordan det så ut i hans ungdom, da Ellen levde. Hittersjøen var blåere da enn nu. Og så var det fullt op av blomster, både røde, gule og blå. Her rett utenfor stod en stor rogn. Og under den stod en rødmalt benk; den skulde være efter salig Peder Hjort, som hadde latt den sette op til hvileplass for trette fotgjengere — — — han selv med. Han brukte efter hva de gamle hadde fortalt, ofte å gå her med sin lange, sølvknappede stokk efter endt dagsverk, den store direktør med den hvite parykk. Nu var rognen nedhugget, benken opbrent; alt skulde nu bare ødelegges, det hørte den nye tiden til.

«Hvorfor kom hun så ikke?»

Benjamin Sigismund stirret sydover veien. Hun hadde tatt ham i hånden på at hun skulde komme. Hun hadde også lovet ham å danse — — — en eneste dans. Og så — — — så turde hun ingen av delene. Og det ene og alene for at han var prest. Prest! Prest! Hittersjøens speil fordunkledes når hun ikke var her, og tonene fra horn og klarinett skrek i pine, skjærende falskt. Himlens stjerner skinte ikke. Den hele natur var forstemt. Han reiste sig hurtig op. Han vilde gå ned i byen og søke henne op. Hun måtte da vite at han gikk her, pint av lengsel — — — forstyrret i sjelens innerste.

Å, han fikk lyst til å rope nu så alle kunde høre det: «Hun er min! Sten os! Slå os ihjel! Træd så vore navne ned. Træd dem ned i skjændsel og skam. Godt! Jers dom vil vi ikke underkaste os, fordi I er uretfærdige. I selvgode og øienskalke, I skal selv væte Himmerikes trapper med Jers tårer og gå dem op på Jers blodige knæ!»

Da stod en løytnant under stram honnør foran ham.

«Vor oberst utbeder sig en skål med Eders velbårenhet.»

«Hr. løytnant! Jeg ber Jer overbringe hr. oberst von Bang min allerforbindligste tak for den store ære!»

Obersten overrakte Benjamin Sigismund med egne hender et fylt beger, et bulket, eldgammelt støp, hvis forsiringer bestod av inskripsjoner som i sterke ord berømmet dens mange eieres heltmodige bedrifter; den siste og nuværende eier, von Bang, ikke minst.

De andre standspersoner stod alt med glass i hånden. Noen måtte også nøie sig med lerkrus. En av løytnantene gjorde tegn til hornbleserne at de skulde holde inne. Og så holdt obersten en brølende tale for sine gjester. Han takket på brigadens vegne for den gjestfrie mottagelse de hadde fått her på Bergstaden. Nu i denne stund hadde brigaden fått marsjordre. Den hadde ufortøvet å begi sig inn i fiendens land. For mange av brigadens soldater var dette utfall mot fienden ensbetydende med at deres timeglassand om noen få timer vilde være utrunnet. Han bad Hans velbårenhet be for deres sjeler. Og for fedrelandet! Og for de norske våben, på det at de måtte bli forlenet med ærefull seier! Kongens, Norges skål! Hurra! Salutt! Bare ett skudd fra den minste feltkanon tordnet. Innen solen rant vilde de kanskje få en bedre anvendelse for sitt krutt enn å skyte det som salutt ut i luften.

Efterpå talte Benjamin Sigismund. Han løftet det gamle, bulkede sølvstøp høit i været.

«Soldater! Norges ædle sønner, I tapre mænd fra fjeldene, fra dalene! I skal aldrig dø glemselens død, men Jers minde skal til de seneste slegter omkranses og beprydes med ærens og kjærlighedens uvisnelige roser. Og når I skifter sverdbygg med Jers fiender, da vid, at I bærer over Jers skuldre en ringbrynje hvis ringe er smedet av vore heftigste ønsker om seier! Den være nu slået til ridder som strider med et sandt og oprigtig sind for dette rige, for det gamle korsmerkede rige!» Og så sa han noe som voldte forferdelse: «Den dag kan være nær, den har allerede varslet sit komme med en skinnende klar dagrand i østen, at I kaldes til strid, ikke mer under den himmelfaldne fane, men under nordmændenes urgamle ravnebanner. Da gjælder det mer end nu i denne silde natte-time at I er nordmænd!»

Begerklngen efter denne tale var aldeles ikke overveldende — — — mange visste i det hele tatt ikke om de turde skåle på dette. Hvad hadde han egentlig ment? Vilde han svi­ke kongen? Oberst von Bang skålte selvfølgelig med presten; men før de støtte sine begre sammen, brummet han noen ord om soldaterlivet i sin almindelighet. Han håpet at skålen derved fikk et mer ubestemmelig preg.

Reveljen gikk.

David og Notler

På østsiden av Hittersjøen gikk David Finne med bajonetten opplantet på akslen frem og tilbake mellom skiltvaktene. Han så bål­ene blev tendt på den andre siden. Ilden, lyset jog enn mer mørket og skyggene inn i hans sjel. Han så menn og kvinner kom i store flokker opover sandmelene. Noen, de som kom to og to, kom raksterveien langs stengjerdene. En og annen kjente han også på klær og gangen. Han kjente presten. Jo takk! Han burde ha sendt ham en velkomsthilsen fra riffelmunningen. En sådan hadde han ærlig fortjent. Han kjente også Gunhild! Hvad vilde den tisper der? Han var ond nu, David.

Hadde han gjort rett, skulde han ha bundet sammen hendene og føttene hennes og låst henne inn — — — men så hadde vel noen funnet henne der også? Og svetten sprang frem i store, blanke perler på David Finnes magre, for­gremmede ansikt.

Han pintes nu; natt og dag pintes han.

Han grep med begge hender om geværet for å trekke det ned — — — for der sprang presten og Gunhild opover melene.

«Stop!» skrek han. «Hella så smeld det!»

Han var for motløs og for full av stakkarsdom til å gjøre alvor av det med — — — for utpint både på kropp og sjel. Det endte vel med at han en vakker dag snudde gevær­pipen mot sig selv. Han var forresten angst for det òg. Han

frøs når han tenkte på det. Graven var mørk og dyp. Vilde hun så felle en tåre ved graven? Hun, den éne. Var det han som skulde i graven, var det ikke røveren? Han, som kom og tok den fattiges eneste lam. Han, David, skulde ikke ha undsett sig den natten ivår, da han lå ute i Gjøsviken og hadde presten på siktet og fingeren på avtrekkeren — — — men fingeren blev nåmin. Han kjente også en kald hånd — — — en hånd han ikke kunde se, grep ham om håndleddet. Han skulde ikke ha brydd sig om det, men fyr — — — brent røveren ned på stedet. Visstnok vilde han kommet i galgen for det, og fått en blå ring om halsen. Heller det, enn — — — Og David tok på rase og skjelle sig selv for sin store feighet: Å, du er en stakkar, David! Du tør da ingen ting. Du går bare og lover ut vondt og sier at du vil gjøre både det ene og det andre, men det blir aldri med dig. Du er en tynn toskilling, er du. Gjorde du rett, tok du og smurte op både presten og kjerringen, tok den ene og dengte den andre med. Nei, han fortjente det vel neppe bedre enn han hadde det.

Hans raseri gikk over til gråt. Han hatet nok ingen. Ikke engang Sigismund; men Sigismund kunde nu la være Gunhild. Han satte sig på en sten ute ved sjøen og hikstet: «Gunhild! Gunhild! E du kømin åt væln uta hjarte?»

Da satte to horn i bortenfor sjøen. Reveljen? Ør og forstumlet fór han op, tørket sig i ansiktet med trøieermet og lyttet. Dans! Han kunde bare ikke skjønne at noen var så glad tilsinns at de kunde danse — — — danse — — — danse.

En vaktpost ropte:

«Avløsning, gefreider!»

«Nommer ni på vakt!» ropte David.

Nummer ni, en brekking, kom springende og stillet.

Helt edru var nummer ni ikke.

Han tok på sludre:

«Ja, no ska je passe Norge; men du David, du må passe kjærringa di lite bere end du gjer — — — før ho e no e ørsje e a.»

«Pass vakta di, Torber!»

Hadde han duget noe nu, så hadde han gitt Torber en ørefik og ikke stått her og kjeftet med ham. Nei, han var bare en krøpsyl. — — — Og så måtte han springe til vaktpost nummer ti, som også ropte på avløsning. Her stilte Notler. Notler, bergkadetten, fyllefanten! Han hadde meldt sig frivillig. Nu var Notler seksti år, og som rimelig kunde være ingen soldat å snakke om; men som skiltvakt kunde Notler gjøre like god tjeneste som en mann i sine beste år. Han så godt, Notler, og han hørte enda bedre.

Notler skulde være en av de mest opvakte og gløggeste bergkadetter. Han så malmgangen og hørte vassåren langt inne i lukte fjellet. Han kunde forlengst ha vært Værkets direktør, om ikke hans trang til brennevin hadde vært så stor. Han var kommet tørst til verden. Han satt full på skjenkestuen før han gikk for presten. Hadde alt det øl og brennevin Notler hadde satt tillivs i sin tid vært samlet i en dam, kunde en gladelig ha druknet hele bergkorpset i det. Den forfylte mann med det gode hode hadde enda sin titel i behold og fikk utbetalt en liten årlig lønn. All utøvende myndighet var tatt fra ham. Bare når direktør, overstiger og stiger blev stående med fingrene på nesen nede i en ort og ikke visste enten her var malm eller ikke, blev Notler hentet og spurt. Han tok sjelden feil.

Nu var Notler nærmest en ståtar å se til. Både hans legem og sjel hadde vært ute for en lang og hard påkjenning. Når de høie herrer tok ham på råd om et eller annet, pleide han å si: «La mig få en dram først!» Og så pekte han med bergmannsstaven på hodet og la til: «Lampen her oppe lyser litt dårlig, det mangler tran!» Han fikk da både en og flere drammer. «Nu klarer det!» sa han. «Nu ser jeg malmen. Nu hører jeg vannåren.»

Hvor forsoffen Notler enn var, hans hjertelag hadde ikke tatt skade. Hver fjerde fredag, når han hentet sin lille lønn hos Dopp, smatt han alltid innom en eller annen familie, som han visste satt og sultet og stakk lønnen bort i neven på husmoren.

«Kjøb korn!» sa han. «Ikke øl, ikke brøndevin, det fører til fordærv!»

Den arme husmor kunde da innvende:

«Enn Dokk sjøl da, Notler?» Alle sa nemlig Dokk til Notler; han var tross alt kondisjonert.

«Jeg trenger ikke brød!» sa Notler og lo. «Jeg er aldrig hungrig, jeg er bare tørst. Og drikke får jeg på skjænkestuen, det sørger berggesellene for!»

Ja, nu var Notler soldat. Han bar sin jeger rifle med opreist rygg. Han lyttet. Han stirret. Han kjente sin plikt.

«David!» sa han. «Du trenger en opstiver i nat!» Han knappet op våbenkjolen og halte ut en flaske. «Drik, David! Du skal ikke tænke så meget på konen din og enda mindre på presten!»

«Notler, Dokk må tie!» sa David med gråten i halsen. «Dokk må it sei no mer, hella sle je butillen i huggu på Dokk. Je styre mig it længer je no, Notler!»

«Ta dig sammen, David! Drik! Kvinden er træsk. Ja, den presten. — — — Du kan godt slå ham ihjel og begrave ham i sanden, ligervis som en viss Moses gjorde med ægypteren. Du vil nok også finde frem til Midians land efterpå. Her kan du jo udvælge dig en ny Zippora. Hvad du end gjør, gå ikke her og melk musene!»

«Notler, no må Dokk tie!»

«Drik, David! Din sjæl brænder; sluk den!»

Da grep David flasken. Han drakk den tilbunns. Han syntes det letnet for bringen.

«Tak for skjænken, Notler!»

«Tosk!» sa Notler. «Du skal la være med å gå her og sørge over et kvindfolk, et bestialsk skarn, ingen anden turde gifte sig med; det var modig gjort, Finne!»

Han klappet David på akslen. Og så gikk Notler på vakt. Han kjente sin plikt som soldat.

David Finne sjanglet stien ned til stranden, la geværet ved siden av sig og satte sig igjen på en sten. Her falt det ro over ham. Han hørte musikken der borte og så leirbålne som brant med røde flammer i skumringen og speilet sig i Hittersjøen. Her hadde han stått så mangen lys vårnatt og fisket og drømt om henne. Da var alt lyst, nu var alt mørkt; det var til å gråte over både det som var

lyst og mørkt. Han hørte obersten talte -- -- -- et og annet gurglende ord, hørte han. Han hørte også presten talte -- -- -- men det var ingen tale, det var gaul som av et rovdyr.

Reveljen? Visst var det reveljen! Og folk tok på å gå nedover mot Bergstaden igjen. Oppe ved elggravene syntes han to gikk arm i arm; det var Gunhild og presten! David fikk tak i geværet, la an på stenen, tok godt sikte, og skjøt.

I Guds navn! Hva hadde han gjort? Han skyndte sig å la geværet på nytt. Nu blev det leven og geværundersøkelser. Da var det best å ha ladd. Han helte kruttet med skjelvende hender ned i borsepipen, rente kulen efter og støtte den fast med la-ten.

*

To uker efter.

Fremover Gammelgruvfjellet mot Bergstaden kom en malmkjører. Trond Henningsa, Gammel-Henningsen i daglig tale, kom kjørende med en skranglekjerre; den var grå og morken i treverket av å stå ute i vær og vind året rundt, naglene danset i hullene, jernbeslaget dinglet rødbrunt av rust. Hesten var grå den òg; gråest av alt var Gammel-Henningsen sjøl.

Over Hommelen stod høstmånen, rød og kjempestor. Og det var lyst og blankt i alle fjell. Og det var ingen sak i slikt gildt måneskinn å finne frem på den skrale veien. Ingen hadde satt spade og hakke i den veien de nu kjørte. Den var blitt til av tråkk av folk og gamper. På svaberg, der menneskefot ikke har kunnet sette fotefar efter sig, hadde hesteko og vognskoninger satt merker i grunnfjellet: Her er veien! sa skrammene.

Efter kjerren kom to soldater traskende i full mundur og med jegerrifle på akslen. Den ene av dem var storbrekkingen, Anders Lien, og den andre var Peder Klausen Haugen.

«Ke 'n hete han som ligg oppi vognen?» spurte Gammel-Henningsen.

«Notler!» svarte storbrekkingen.

«Nei, kjere e det 'n Notler da. Ha 'n vorte skøtten tå fienom?»

Soldatene gikk lenge før de svarte. Nu hadde de fortalt gubben dette gang på gang, men når han så hadde gått en stund hadde han glemt det på nytt.

Da syntes storbrekkingen at han måtte fortelle Gammel-Henningsen det enda engang.

De hadde patruljert oppe på Rutenfjellet, fortalte storbrekkingen. Noen svensker hadde de ikke sett. Peder Klausen, eller Per Klasa, hadde også vært en tur over grensen, og han hadde enda danset på et torp der.

«Dansa du me fienom òg?» lo Gammel-Henningsen.

«Vist dansa je!» sa Per Klasa. «Je dansa solan tu støvлом mine òg, men så rente je på en fyr der og rev tå han støvлом, så je vart no hjælpan.»

«Ja du Per Klasa du!» sa gubben og ristet på hodet. «Du er værre end gråben òg du!»

Storbrekkingen fortsatte: Da det var så trygt for fiender, så tykte de en natt, det var så surt og kaldt at det skulde være godt å få op varme. De slo ild inde i et bergskar, og så hadde de ropt på Notler. Han svarte ikke. De ropte en gang til, de ropte to, men nei. De gikk da op på fjellet igjen for å se. Nu fant de Notler. Han lå så lang han var — — — død, stendød.

«Huff!» sa gubben. «Huff! Huff!»

Og det gjorde like dypt inntrykk på ham nu som da han hørte det fortalt første gangen.

Og da gampen slet og drog av alle livsens krefter på skranglekjerren op Hittersjøbakken, tok kirkeklokkene på ringe. En gefreider hadde ridd i forveien og meldt Notlers død til Sigismund. Han hadde med engang ved Ol-Kanelesas hjelp fått tak i to hyttknekter til å ringe Notler velkommen til Bergstaden.

Tungt og alvorlig sang de tre klokker i morgensolen. Inne i den solfylte skodde som lå over hustakene, blev klokkeklangen til et sterkt tonende strengespill.

Et skjærepar som satt og solte sig i tårnsluggen mot øst, fløi ut — — — men redde var de ikke, de gjorde bare en

runde over kirkegården og vendte så tilbake og satte sig der de før satt og vippet med stjerten. At kirkeklokkene ringte så tidlig på morgenen vakte ingen opsikt. Nu i ufredstiden var alle så vante med at det blev ringt både i tide og utide.

Fjortende søndag efter trefoldighet blev bergkadett Hans Christian Notler jordfestet på nedre kirkegård. Den ære blev ham bevist at han fikk det gravsted han ifølge sin byrd og titel hadde krav på.

Ved graven sang Ol-Kanelesa:

«Med sorgen og klagen hold måde —»

Og så er fortalt at folk som stod ute på Langeeggen hørte hvert eneste ord klart og tydelig.

Benjamin Sigismund talte over ordene: «De stjalne vande er søde, og det skjulte brød er nydeligt.» Hadde den døde forsømt sin jordiske karrière ved å la sig forlede av de stjalne vande, hadde han på samme tid ikke forsømt å legge det skjulte brød i den hungriges hånd. Hva hadde vi så å rose oss av fremfor denne mann?

«I rige! I mægtige! I med dynger av sølv og guld i Jers eie, sønderriv Jers klæder ved denne grav og bekjend, at I er uendelig ringere end denne nu i Jordens skjød ned-sænkede. I, som forhærder Jers hjerter og lukker Jers hender over det dyrebare korn i denne krigens og hungerens tid, vogt Jer vel så at dette korn ikke skulde blive forvandlet til blod og pest mellem Jers gridske fingre!»

Blandt de kondisjonerte vakte også denne tale stor forargelse. Hadde det ikke vært ved en grav de hadde stått, vilde de ha ropt at han burde tie. Det gikk for vidt! Visste han hvad han selv sa?

Gunhild stod rett overfor Benjamin Sigismund. Hun stod blandt bergalmuen, enda hun nu godt kunde ha stått blandt de andre. Hun var jo madam Finne! Hun var stolt på Benjamin Sigismunds vegne over hans dristige ord. Nu var det mange som sultet. Nu gråt småbarna ved sengetid for mat.

Den ærefulle grav og Sigismunds hedrende gravtale, det

var ikke den største ære som blev Notler bevist. Nei, det var en enda større: I mange år fremover, når heggen blomstret, kom almuens børn med heggeblomst og løv og la på hans grav. Og så kunde de bli stående rundt graven og fortelle hverandre om Notler. Notler som gav bort alle skillingene sine — — — men den Notler som satt på skjenkestuen og som sjanglet full hjem i den årle morgenstund for å sove rusen av sig, støttende sig til en tynn stokk som skalv omkapp med hans tynne, dirrende ben, den Notler var det ingen som husket mer. Han var glempt.

Og i de store barneøine var det ingen tårer og ingen sorg å se, kun glede.

— — — Bergskriver Dopp blev, da han skulde gå i Notlers begravelse, stående lenge og stirre bak sine tykke brille-glass på sin kirkehatt. Hvad? Et hull øverst i pullen? Han husket at den var falt av ham, omtrent som en hånd slo den av, da han gikk hjem den natten brigaden fór. Han hørte samtidig et skudd. Var hullet efter en geværkule?

I tårnsluggen

Oppe i tårnsluggen, der de to skjærer fløi ut, hver gang kirkeklokkene klemptet, stod en gammel benk. Den hadde i sin tid stått i gammelkirken. Noen benk for den menige mann hadde den neppe vært, dertil måtte den oprindelig ha vært alt for fin. På dens rygg var et ganske merkelig billede skåret inn: noen rensdyr, en hund og en fjellfinn på ski og med spisslue; men treskjærerens navn var glempt. En eller annen prælat hadde vel funnet at benken ikke godt hørde i den nye, store stenkirken. Og så var benken blitt båret op til tårnsluggen, for at ringeren kunde få sitte og hvile på den der.

Her møttes Gunhild og Benjamin Sigismund. Nu var fire år gått; det var 1812. En kjærlighet som må oprettholde livet kun på stjålne kjærtegn, kunde vel ikke godt leve lengere; Sigismund visste det, Gunhild ante det.

I førstningen møttes de der oppe kun ved høilys dag. Det var altfor uhyggelig, især for Gunhild, å gå over kirkegården i mørket. Og det gjorde uhyggen så meget verre at det ærend hun gikk var både syndig og ulovlig. Når hun med bankende hjerte og dirrende kne gikk opover de tørre, knakende tretrapper, syntes hun at der var noen som kom listende efter henne — — — fikk tak i henne bakfra og prøvde å trekke henne nedigjen. «Vend om, Gunhild!» blev det ropt efter henne mellem bjelkene. «Den vei du nu går på fører til fall!» Noe av det samme kunde også Benjamin Sigismund føle. Han var alltid den som kom først. En gang falt han på kne på det slitte trappetrin, foldet hendene og utbrøt: «Herre, jeg arme av Adams æt, kan som ham ikke længere skille mellem godt og ondt; jeg er den ene skyldige!»

Her ved gluggen satt de godt gjemt, samtidig som de kunde holde god utkikk med alle som gikk over kirkegården. Nærmet noen sig som de kunde anta å ville komme op til klokkene og tårnet, flyktet de inn på kirkeloftet. I angst, i søt og forferdelig angst, trykket de sig her sammen. De satt tause og lyttet til hverandres sterke hjerteslag. For ham, som prest var, måtte det sies å være en spennende lek — — — nei, et alvor uten like var det! Han visste nok at Bergstadens innvånere nu talte om forholdet, men enda hadde ingen grepet dem i noe. Kathrine hadde også sin mistanke. Ingen hadde sagt noe til henne, men det lå i luften. Og her stod Benjamin Sigismund ansikt til ansikt med en av sine største synder: dette løgnaktige samliv, i ord, kjærtegn og fortielser. Denne synd var den osende flamme som brente de bånd over, som engang hadde bundet ham så fast til hans herre og mester; denne synd var de tidsler og torner hvormed hans leie var bestrødd, og som holdt ham våken i de lange netter. Han hadde også før ligget på torner og tidsler: økonomiske sorger og bekymringer. Nei, de var ikke torner og tidsler, de var blomster og roser. Hans embede og hans bestilling som verkets materialskriver og læge, viste sig å være bedre inntektskilder enn han noensinne hadde tenkt sig

muligheten av. De gamle, heslige ågerkarler og pengepugere hadde for lenge siden fått sitt tilgodehavende — — — ledsaget av en kraftig skrivelse om rett å betenke at dette liv ingenlunde var dem gitt for å ophope dynger av gull og sølv, men skatter av varigere verd.

Prestefolkene hadde nu flyttet fra den trange, mørke stuen i Leichgården ned i en stor og rummelig gård tvers over gaten. De hadde det de trengte nu. Og Kathrines helbred var stadig blitt bedre og bedre. Hans ry som taler fór vidt. Hans kirke var stoppende full av kirkesøkende. Hans anseelse blandt geistligheten stadig opadgående. Han var allerede utnevnt til prost i Søndre Dalenes provsti. Det neste skritt, når vilde det finne sted? Å, Herren hadde lønnet ham, dårlige og utro tjener, med en stor lønn: Opfyllelsen av hans ungdoms drømmer! Hadde han forvaltet den så rundelig utbetalte lønn rettelig? Nei, o, nei! Var han så idag det, hvad en forstår ved en lykkelig mann? Nei, o, nei! Der en sorg, en bekymring på Guds den allmektiges bud hadde reist sig av stolen, bragte han selv en ny sorg, en ny bekymring til sæte. Dette var å leve utenfor ordet: Guds frykt med nøisomhet er en stor vinning! Han viste veien frem til sann lykke. Han pekte på den til andre. Han selv gikk ved siden av den. Derfor blev hans lemmer så mødige og hans fot så øm.

— — — Eftersom tiden led, gikk deres stevnemøter mer og mer over til de sene nattetimer. De blev begge dristigere, de vennet sig til kirkegården, gravene og gravkorsene med deres sorte skygger i månelyste netter — — — de mørke trapper, vindens uhyggelige tuten i slinder og rekkverk, knakingen i stenmurene som sank sammen under sin egen tyngde, fikk dem ikke mer til å fare sammen. Og så mange ganger hadde de gått her at det knyttet sig minner til nesten hvert eneste trappetrin i de lange og mange trapper — — — minner som gjennom dager og år mistet sitt mørke, sin kolde gråskodde og fikk sin skjønnhet og sin glede forsterket.

Tredje torsdag i september. Benjamin Sigismund satt på sitt store lyse kontor og bladet utålmodig i sin avhandling.

Han tok den frem idag. Den var godt tilstøvet nu. I de siste år hadde han ikke hatt tid til videnskabelig arbeide. Avhandlingen var ikke god; den virket fremmed på ham — — — ja, i den grad, at han godt kunde tenke sig at den var skrevet av en annen. Hans syn og opfatning var endret. Han følte forresten ingen trang til å fortsette. Lutter forfløine idéer! Det valgte emne var også altfor spinkelt og lot sig ikke hamre ut til noe verdifullt. Når han tok den frem nu for å se på den, var det nærmest for å få tiden til å gå, mens han ventet på de syv klokkeslag oppe i tårnet. Da skulde han møte Gunhild. Han gledet sig ikke til dette møte. Hver gang kunde være det siste. Avskjedens time var underveis til deres skygger og sol og for fall stående kjærlighets hytte — — — snart banket avskjedens stund på hyttens dør med sin jernfinger — — — snart mørknet det av dens sorte kappe i døråpningen. Og steg *den* først inn, vilde den ubønnhørlig gå til sitt verk: rive med brutale hender deres sammenvoksede sjel fra hverandre! Livet vilde det koste, det indre, utfoldende liv. Og så blev det å gå inn i en verden, tom og uten grenser. Inn i en verden, der ingen gir svar, når en spør, der ingen kommer, når en kaller — — — for *der* er ingen flere.

I den verden han nu levde i, hadde iallfall to elsket ham: hans herlige mor, og Gunhild. Visstnok elsket Kathrine ham — — — men med en annen kjærlighet. Hennes sjel hadde aldri etset sig inn i hans; de hadde alltid vært to, aldri ett.

Klokken i kirketårnet slo seks. De tunge klokkeslag påskyndet hans hjerteslag. Ja, hvad vilde så den neste time bringe? Idag da han kom fra materialhuset og steg ned trappen, stod en mann der. Hans ansiktstrekk var fordreiet. Beruset og rasende stod mannen der og freste en ed op i hans ansikt. Han løftet sin stokk for å gi mannen hugg — — — men lot den falle.

Det banket på kontordøren. Han fór ikke sammen. Han hørte det var Kathrine. Kom hun inn for å avpresse ham en ny løgn? Hun løftet daglig, uten å ane det, nye stener op på hans tunge byrde. Om hun visste det, vilde hun da

av ren medmenneskelig medlidenhet holde op? Neppe! Hun vilde opløfte et angstskrik. Hennes slumrende svinnsott vilde våkne op på nytt ved dette skrik. Hadde Herren slått alle porter i omkring ham og stengt ham inne i hans synd?

«Her er en mand, Benjamin, som ber om at få tale med presten.»

«La ham komme, min ven!»

Han blev nesten lykkelig over at det gjaldt bare en besøkende. Han kunde snart ikke stå opreist med flere stener på byrden nu. Hans knær kunde hvert øieblikk gi efter, og da — — —

En skitten fyr kom inn. Øinene brant forstyrrede. Han kunde kanskje være bortimot de seksti.

Å, Sigismund hadde sett mangel forkommen stakkar i disse årene, men ingen som denne. Hans sko var sålløse, klærne hang og slang som filler på den utmagrede kropp. Han syntes også å skulle kjenne ham — — — var det ikke han som skyssset dem hit op den første gang?

«Kjenne presten att mig?»

«Ja, er det ikke Tøllef?»

«Tøllef Elgsjøen ja.»

Han satte sig langsomt ned på en stol. Og han blev sittende en god stund og glo på veggene, på de ophengte våben, pistolene, riflene og de gamle hellebardene.

«Å, den gullste'n, den gullste'n!»

«Guldstenen?»

«Je mene guldste'n, je drømte om.»

«Har du drømt om en guldsten da?»

Ja, han hadde drømt for mange år siden om en stor gullsten, som lå dypt i jorden utenfor stuguveggen hjemme på Elgsjøen. Det måtte være den beste drøm noe menneske på jorden hadde drømt — — — men det verste var at han hadde trodd at drømmen var sann. Og så tok han på med den ulykksalige gravingen for å finne gullstenen. Ivær støtte han også på noe blankt langt nede i jorden. Da var han blitt så glad at han satte i å gråte av glede. Han gråt og gravde og lo — — — det var en glede ingen kunde skjønne.

«Fandt du den så?»

Fant han noen gullsten? Nei, det var nok ikke så vel laget at han fant noen. Om en måned, om en måned idag, skulde Elgsjøen under hammeren. Og nu hadde han brent op både stuguen og alt innboet.

«Hvad! Har du brændt op din stue?»

Hadde så ja. Han hadde gått og sett på stuguen, der far og mor hans og besteforeldrene hans hadde levet og stridd. Dess mer han så på stuguen og det gamle bohavet, det var sengen, bordskiven og skapet, dess verre syntes han det var at noen fremmed skulde flytte inn og eie det. Da var det en stemme som sa — — — han tykte enda at det var mor hans, som snakket langt inne i en skodde: «Sætt varme på altihop! Tøllef! Brænd op! Gjer rent bol! Du slepp da å sjå framunde ansigter bak glasruten ti stuguen dine!» Den røsten hadde han aldri fått fred for hverken natt eller dag. Og så en natt gjorde han det — — — men når så varmen slo op om gavlene, skjønte han det var galt og prøvde å slukke igjen. Varmen stod ikke til å slukke. En aldeles merkelig varme var det òg. Den hadde lange gloende armer med stygge klør som fikk tak i stokkene og rev dem ned av veggene, ned i ildmørjen. Hvad trodde så presten, var det han hadde gjort, stor synd?

Benjamin Sigismund stusset. Han visste ikke hvad han skulde svare.

«Hvad tror du selv?»

«Je gjol de ti ørsken, prest.»

«Vi får da iallefald tro, at det ikke var nogen stor synd. I høiden en skrøbeligheds synd.»

Tøllef fortsatte:

«No bli jola sælt. Og så lyt je gå hemanifrå, je. Å gå frå hemaromme, det e som å gå åt graven. En e fastvøksen attåt alt heme — — — kvar en sten og kvert et tre, e en som fastvøksen attåt.»

Klokken i tårnet slo syv slag.

Sigismund sprang op. Han måtte gå. Vekten i hans sinn slo over. Han gled inn i en mild, vemodig, nesten angstfull følelse.

«Tøllef!» sa han. «Hvor meget trenger du?»

«Hæ! Ker je træng?»

Vilde presten hjelpe ham? Nei, det måtte han aldri innbille sig. Drøm var dette òg; drøm! drøm!

«Ja, hvad trenger du?»

«Hundre speci.»

«Du skal av mig få lånt de hundrede speci!»

Benjamin Sigismund befant sig nu i en oprevet sinns-tilstand. Han *måtte* gå. Gå sin skjebne imøte.

Tøllef blev sittende. Han hadde nok hørt feil. Den slags ting var drøm. Han var blitt redd alt som drøm var. Især det en kunde kalle for noenlunde gode drømmer.

«Vil du så ikke låne disse pengene, Tøllef?»

«Låne! Skal je virkelig få låne dem?»

«Ja, det er jo dette, jeg står og sier til dig!»

«Gud signe Dokk!»

Sigismund tok op en ny, blank nøkkel av vestlommen og låste op sitt nye skap. Han hadde fått en snekker til å forarbeide dette skapet. Og Ol-Kanelesa hadde smidd beslag. Ja, her skulde tyve og røvere få en hård nøtt å knekke, om de lystet å probere. Her på Bergstaden var ikke så få fordektige personer nu om dagen. Han hadde i det siste lagt merke til flere omflakkende forlorne subjekter som drev omkring i byens gater. De hadde alle et uhumskt og ond-sinnet utseende.

Og så skrev Benjamin Sigismund ut et gjeldsbevis som han bad Tøllef undertegne. Han skyldte denne mann en håndsrekning.

Tøllef sjanglet bort til bordet og satte bumerket sitt under; det lignet et utgått hæljern. Han ante ellers ikke hvad han skrev under på. Helt sikker på om han levde, var han heller ikke. Det kunde godt hende at dette gikk for sig i en annen verden også. Han tok pengene, tok presten i hånden. Hans munn var lukket — — — det han følte, det var ingen ord for.

Og så gikk Tøllef kølkjører ut døren, ned trappen og op Storgaten. Luen bar han under armen, de hundre speci holdt han i neven. Lossementet hans var nede i Tuften.

Der stod gampen, og dit var det han skulde gå. Og så gikk han i motsatt retning.

— — — Septemberkveld på Bergstaden. Det luet av sol i gullgule bjørkelunder, to og tre trær i en klynge som stod tett op til stengjerdene. Gresshagene lå nesten sorte; ljåen var blitt lagt hårdt nedtil iår, gresset var så stutt at det måtte sopes med lime. De små bjørkelauer, grå av vær og vind, stod med digert torvtak hengende utover; de var nesten tomme. Hva skulde ku, hest og kjøreokser livberges med? Av alle uår folk har hørt tale om, var dette det verste. Fjellene lå alt kvite av sne. Isen lå alt på fjellvatnene — — — ja, det kunde fjellfinnene som kom ned til Bergstaden fortelle. Rypen hadde heller ikke klekket iår, renen var så mager at den var bare skinn og ben; men gråben og jerv og lemen formerte sig. I bergstuguene satt sulten ved siden av bergmannen, det gjærte i sinnene; skulde de sette til av sult?

Septemberkvelden var likefullt skjønn, som om der ingen sult, ingen nød, ingen pest var. Himlen var blå, åser og fjell kastet slagskygger, nu som i gylne tider, luften var skinnende, det var som det skinte på store speil etsteds hvorfra lyset kastedes ned på hustakene, ned på de store skorstensmurer og de sandgrå gater. Nordsiden av kirken var hvit og lys; sydsiden var nesten sort. Grensen mellom dag og natt lå i en skarp linje over vestskipets tjærebredde tak.

Folk og dyr ferdedes lægsomt. Sulten hadde trukket sitt stempel på alt levende. Når folk møttes på gater og veier, rettet de det samme fortvilte spørsmål til hverandre: «Kjære ke' vi ska leva tå ivinter? It ha vi høi og it ha vi konn. Og ofre'en vil aller gi sig!» Og så gikk de fra hverandre uten å by farvel og uten å se sig tilbake.

— — — Benjamin Sigismund gikk opover mot kirken. Han nådde igjen oppe ved kirkegården Per-Hansa, som gikk med jernskodd trespade på akslen. Han leiet en gamp efter bigslet. Per-Hansa hilste, tøiet i bigslet og vilde forbi.

«Hvor skal du hen med din hest?» spurte Sigismund.

«Je bli fil nødt til å gå uti floan me'n no.»

«Hvad skal du der?»

Per-Hansa stod litt. Han fikk liksom ikke til å snakke.

«Je må slakte 'n og grava ne 'n.»

«Hvorfor må du det?»

«Je ha it no høi å gi 'n.»

Og så tøiet Per-Hansa på bigslet igjen, smattet og snudde forlegen trespaden rundt på akslen. Ikveld var det siste kvelden han og Bronen var sammen. De hadde vært meget ilag de to. Hadde de oplevd meget slit ihop, så hadde de også hatt mangen hyggelig stund. Gang på gang stanset Per-Hansa. Han tykte at han orket ikke mer å flytte den ene foten fremom den andre. Nordmed Åsa vendte han brått om og gikk sørover til Bergstaden igjen. Han gikk fort og. Hesten måtte smådilte efter. Og de tynne, løse hesteko sa: «klakk! klakk! klakk!»

«Vi lyte prøve, Bro'n!» sa han. «Vi lyt prøve så lenge det går!» Han skjønte da han i kveld slapte kniven sin, at han nok ikke kom til å stikke den i Bronen — — at han umulig kunde greie det. Han syntes at han like så godt kunde stikke den i sig selv. Hvordan han skulde berge livet i hesten vinteren over — — nei, det nyttet det ikke å tenke på. Han vilde ikke tenke på det heller ikveld. Nu var han bare så inderlig tilfreds over at han hadde vendt om.

Benjamin Sigismund prøvde å tvinge sitt sinn til ro. Han måtte prøve å holde sin forstand innen døre — — imens fikk følelsene, forstandens vill-leder, finne sig i å vente ute på trappen. Han tvang sig til å gå bortom jomfru Westen Hammonds grav. Han støttet sig tungt på staven og stirret åndsfraværende på det snirklede jernkors. Ja, hvor skulde det ende dette med Gunhild og ham? Han prøvde alvorlig på å overveie tingene — — men så grep han sig i at følelsen og forstanden hadde skiftet opholdssted.

Hvad kunde det nytte å gruble på dette — — dette han hadde grublet på i hundrede våkne netter — — dette, som blev mer uforklarlig, dess mer en beskjeftiget sig med det. Å, det var som å granske hjerter og nyrer. Hvem kunde det, uten den ene, den allmektige? Hadde noen enda utforsket kjærlighetens land? Ingen! Ingen! I tusener av år hadde det vært gjennomstreifet på kryss og tvers. Hver

lund, hvert tre, hver en blomst er blitt besett med store, undrende øine. Hver en sti, hvert et sandkorn, hver en sten der inne var blitt vætet med den vandrendes salte tårer og farvet rød av blod fra hans ømme fot. Og alle kom de tilbake med den samme beskjed: et land, virkelig og uvirkelig, et land, hvor gleden og smerten ikke kunde loddess tilbunns — — — alt er uendelig, alt er intet. Hadde noen lest kjærlighetens lov? Loven, hvis antall paragrafer er legio. Ingen! Ingen! Enda den var nedskrevet på alle sprog og forkynt på alle tungemål, kunde ingen tyde den.

Han gikk mot kirkedøren. Han gikk — — — han, som den øvrige elendige menneskehet når det gjaldt fremtiden, med tilbundne øine.

Gunhild var alt kommet. Hun satt og fingret med noe i lommen.

I hennes ansikt var det noe stivt, hårdt; munnen var ikke lenger så fyldig som før. Øinene hadde mistet meget av sin glans. Hun var også blitt magrere. Hodets reisning var den samme. Noe trossig var det nu som før i den måten hun kunde løfte det på — — — især når hun talte.

Ikveld hadde hun ventet lenge. Hun kom også mot sedvane før tiden. Hun frøs. Her trakk så gjennom tårngluggen.

Kom ikke Benjamin snart? Hun holdt ånden og lyttet. Jo, nu kom han. Han sprang trappene op. Og en liten glede skinte inn i hennes sinn. Enda stundet da Benjamin Sigismund efter henne — — — men hvad kunde det nytte nu? Hun hadde nu bare én vei å gå: bort fra Benjamin! Nu måtte hun inn i svarte natten. Hun mintes en gang for to år siden: De hadde møttes ute på Langeggen; Benjamin satt igjen. Da hun kom et stykke unda, tok hun på å gå baklengs, så hun kunde se ham hele veien. Og nu, når hun måtte gå fra ham for stedse, vilde hun gå på samme måten. Det vilde bli som å holde et lys i hånden — — — holde det op for ansiktet.

Hun sprang op og møtte ham borte ved rekkverket. Her blev hun stående og holde sig fast. Kirketårnet svaiet frem og tilbake — — — veggene stod på hell.

«Gunhild!» sa han. «Hvi er du så hvid?»

«Benjamin! No må je gå fra dig. No e tia kømmen!»

Han svarte ikke. Han tok og bar henne bort på benken. Han grep hennes hender og kastet sig på kne. Og han presset sitt ansikt mot hennes knær. Ordene frøs på hans munn. Han vilde hulke, men kunde ikke. Tårenes kilder var for lenge siden uttørret. De vilde ikke fylles mer. Ikke i dette liv. Kan hende i et annet? I et liv der solen ikke bare brente, men også satte dugg i blomst og på blad. Han hadde levet et annet liv før dette — — — det var da han som gutt knelte ved sin salige mors føtter og holdt hennes hender og gråt nedover dem. De skjønne hender — — — de allkjærlige hender han aldri mer skulde holde i sine. I Gunhilds hender hadde han gjenfunnet hennes. Også disse skulde rives ut av hans. O skjebne, du ubønnhørlige!

I stor vånde grep han fastere om Gunhilds hender.

«Nei, nei, Gunhild, vi må ikke skilles!»

«Benjamin! Je høre en anna stann te je!»

«Har vår kjærlighet nogen gang spurt efter stand?»

Hun tenkte sig godt om. Hun talte rolig.

«It før — — — men én gang kun den fil finne på å spør om det òg.»

«Aldrig! Aldrig!»

Hadde hun en annen grunn? Han gruet sig for å spørre. Han måtte igjen tenke på det ansiktet han så idag, da han steg ned materialhusets trapp. Ansiktet var fordreiet i trekkenene, fullt av hat og vill vrede. Han hørte en ed — — — nei, et skrik var det, fullt av pine.

«Og nu vil du gå fra mig, Gunhild?»

«Je e nødt! Je tør it ta livet hans på samvittigheten min!»

«Han tør dog ta dit?»

«Mit!» sa hun hårdt. «Livet mit! Lev je no liv som det e vært å snakke om? Je, e frille!»

Benjamin Sigismund hadde møtt noe av denne stolte tross engang før; det var hos Gunhilds morbror Ole Korneliusen. Her stakk nok stamfaren, den stolte oberberghauptmann, hodet op. Hvad kunde han by henne? Intet

utover det som var idag. Og var det noe for henne å leve på?

«Er min kjærlighet dig til kvalme og lede?» spurte han og slapp ikke hennes hender. «Har du nogensinde angret, Gunhild?»

«Har je sagt det da?»

«Nei, nei, jeg har aldrig hørt det, det er kun et spørsmål — — — men det er vist uriktig av mig å spørre om dette. Jo, det er, du kjære.»

«Han går på gravens rand no.»

«Hvem?»

«David.»

«Din mand?»

«Ja, David. Han, du vidde mig åt. Kefør hørte du it ette 'n fabro? *Du* kunna ha hindre at je — — —»

«Du må ikke bebreide mig dette!» avbrøt han henne. «Den gang var du jo en fremmed for mig?»

«Framund og it framund? Et mennesj som e i nø, ska det it bli redda, bære før at de e framundt? Je var i nø den gongen je, Benjamin.»

«Hvorfor stod du så ikke imod din slegts overtalelse, Gunhild?»

«Kefør?» sa hun bittert. «Den som e sterkast, plå mye godt å vinne på den som e svakast!»

«Gunhild, min skjønne drøm, lad os ikke kives. Hør! truer David med at begå selvmord?»

Hun grep i lommen og trakk op en lærtøm.

Han vék tilbake; en strikke!

«Å, forfærdelig!» sa han og satte sig på benken ved siden av henne. «Gives det noget grusommere end kjærligheden?»

Hun blev sittende og holde strikken rolig i hånden. Hennes ansikt blev gustent i den blå skumring.

«Du kjære, søde bjergpige, du vil dog aldri tænke hadefuldt på mig?»

«Je tør it låvå dig det, kanske vil je hate dig òg?»

Hun vendte sig brått mot ham og slo armene omkring halsen hans. Og hun hvisket op mot hans ansikt:

«Ja, før så gla e je ti dig at je *kan* hate dig. Ingen på

jorden kan en hate slik som den en ha git bort sjela si åt.»

«Husker du ei hvad jeg engang har sagt tilforn: sjælen hører Gud til, Gunhild.»

Hennes armer slappedes. De falt langsomt nedover hans bryst. Hun senket hodet — — — opgitt — — — trett.

«Du ha vøve tå trå, du it ha spønne, du.»

De satt lenge og tidde; Benjamin Sigismund holdt henne tett inn til sig. Omtrent som han var redd for at hun skulde rive sig løs og flykte sin vei.

Da spurte han:

«Vil du at jeg skal nedlægge mit embede?»

«Om du det gjor, endda mått vi gå over to lik og to grava, kan *vi* det?»

«Nei! Nei! Også vi skal engang dø!»

«E de it da bere at de to-an fe gå over gravan vore?»

«Jo, kanske. Jeg ved ingenlunde hvad som fra evighed er bestemt. *Ham*, under hvis barmhjertighed vi trækker ånde, skriver ei i sand; det er os aldeles ikke givet at kunne udslette eller forandre noget deri. — — — Vi er visse-
lig vor skjæbne i vold!»

«Prest!»

Hun rev sig løs. Hun flyttet ytterst ut på enden av benken.

«Hvad mener du?»

«Det rinds før mig at presten og du snakka annakvar gong. Enn om du no den her stunna prøvde å vårrå bære et almindelig mennesj?»

«Gunhild!» sa han hissig. «Jeg skal sønderrive mine klæder, kappe og krave skal jeg sønderrive, er du så fornøiet med mig?»

«Klean!» sa hun hårdt. «Klean! Har klean no å gjera me de her?» Hun vendte hodet bort. «Frasa!» mumlet hun.

Da kom ringeren op trappen for å ringe ni; den søte, milde påminnelse Bergstadens beboere fikk hver kveld om i Guds navn å forføie sig til sengers og motta av *hans* gode hender søvnens og hvilens stille, salige timer. Nu skulde alle lys slukkes, nu skulde lemmene slåes for vinduene og glørne rakes ihop på skorstenen, og kveldsbønnen bedes: «Velsign vor sved og vort arbeid, vort brød og vor føde,

vore hænder og håndens gjerninger. Gud bevare os fra et blodigt sværd og en hastig død, fra hungersnøds, fra ild og vands våde og alt andet ondt!»

Til å ringe søvnen og hvilen inn over de trette og mødige lemmer, bruktes Litjklokka. Den synger som barn synger når de plukker de første gule blomster ved bekken om våren. Den forkynner aldri det som ondt er, ildebrand, pest og uår og krig, det blir de to større klokkers sak å gjøre. Ellers synger den med når det blir ringt sammen om søndagene og når høitidene ringes inn. Når små barn senkes i jorden, synger også Litjklokka alene — — — men det er mer en gledens enn en sorgens sang, den synger da òg. Da synger den om gleden over, at en ny liten gudsengel atter er underveis til Himlen.

Ringeren var en gammel mann. Og han gikk med langsomme, stille, noe uregelmessige skritt. Han stanset også op foran hver trapp for å trekke pusten og samle krefter til den neste.

Gunhild og Benjamin Sigismund hørte ikke ringeren før han stod på avsatsen nedenfor den siste trappen.

I stor hast flyktet de inn på kirkeloftet. Her sluttet han henne i sine armer. Hun lot det skje. Og mørket, stillheten og uhyggen derinne med den mugne, innestengte luft, og angsten tvang henne inn til ham.

Her blev de stående som vanlig uten å si noe — — — for ingen kan vite i mørket, hvor nær et lyttende øre og et stirrende øie er.

Da ringeren såvidt fikk sitt hvithårede hode op over stokkverket, stanset han og lyttet. Var her skrømt? Eller var det likevel noe i hvad folk snakket om nu om dagen, at presten og Gunhild Finne møttes her oppe, og at de gjemte sig innpå kirkeloftet når det kom noen? Ja, det var mange nu som kunde fortelle at de hadde stått nede på gaten sent på natt og sett når det var måneskinn, både Sigismund og Gunhild gå forbi tårnsluggen. Han, ringeren, hadde også sett et og annet som kunde tyde på at her hadde vært folk om nettene. Ifjor høst fant han en hel specidaler her oppe som det aldri meldte sig noen eier-

mann til. Det var nu litt mer enn merkelig. Engang fant han på øvre kirkegården en skilling. Til den meldte sig ialt åtte eiermenn. Hvem hadde råd til å tape bort en daler i denne tiden? Dessuten la han merke til at det aldri var støv på den gamle kirkebenken her ved veggen. Hvorfor la støvet sig ikke på den som på alt annet? Nuja, dette kom ikke ham ved.

Han gikk så trappen op og over de løse planker bort til gluggen. Han brukte støtt å stå en liten stund her og se utover Bergstaden før han trådte klokken ned.

Ikveld blev han stående lenger enn ellers. Han undredes på hvor mange barn som nu lå dernede i stuen og gråt sig i søvn for sulten? Han kjente sulten; den var hård å sove på. Han hadde oplevet hungersåret 1733; hele det året hadde de ikke annet enn litt svart søllathavre de gned ut med en sten på århellen. Og den våren stod bjørkeliene kvite av barkflåing, det var et stygt syn. En gammel gubbe, Vil-Iver, gikk den våren gjennom skogen sin oppe ved Hittersjøen og strigråt. Han fant ikke grønt tre.

«Hungeren est et hårdt sværd!» sa den gamle ringer høitidelig. «Hvo kan fri sin hals derfra?»

Og så gikk han avsted og trådte klokken ned. Han ringte lenger enn ellers. Den gamle hadde meget å minnes og meget å fundere på. Og foten den trådte og trådte. Og Litjklokka sang og sang på sin enstonige kveldsang.

For de to som stod i mørket inne på kirkeloftet, blev ventetiden lang. Det var som de stod i et fengsel, gruende for sin dom, og for bøddelens blodige øks! Gjennom det lille vindu i røstet på vestskibet flakket en grå lysstrime innover det støvgrå gulv. Et lys uten håp og trøst, det minnet kun om døden og det siste lys — — — det som det bristende øie skulde se. Hvert øieblikk kunde de vente at ringeren vilde rive op døren og finne dem derinne. Da

— — —

Langt om lenge gikk ringeren. Og klokkehammeren kløkk foran to-slaget.

søllathavre: havre som soldatene fikk.

Benjamin Sigismund åpnet så lydløst døren og stakk hodet lyttende ut. Han hørte ikke annen lyd enn den gamles forsiktige skritt langt nede i trappene.

«Vi må gå vi òg!» sa Gunhild. «Vi *må* du!»

«Og for sidste gang?» — «Je er ræd for de, Benjamin.»

De tok på å gå nedover trappene. Hun først med hånden fast på rekkverket. Han et par trin efter.

«Gunhild!» sa han nede ved kirkeporten: «Forhærd ikke dit hjerte!»

Nu orket ikke Gunhild lenger. Hun ség sammen nede ved døren. Å, hun hadde engang før kjent disse hårde knudrede gulvplanker under sine knær.

Sigismund vilde ta og løfte henne op, men hun bad ham la være. Hun reiste sig på kne. De lange fletter var gått op så håret hang løst utover rygg og aksler.

«Benjamin, du som e feltskjær, kan du it gi mig inn no fergift så je fe dø?»

Hun kastet sig på nytt med ansiktet mot gulvet.

«Du taler i vildelse, Gunhild!»

Hun blev nu liggende og hulke og be.

«Hjælp mig å gråte, vægga, trappa, døra!»

Han tok da og løftet henne op så hun stod. Og han børstet på må og få kjolen hennes med hånden.

«Tag dig nu sammen!»

«Ja, no ska je ta mig sammen. Vent lite, no ska je gjera det, Benjamin.»

Hennes høire hånd famlet efter nøkkelen. Og så bøide hun hodet mot ham og hvisket:

«Du må it glømme mig. Om du aller ser mig mer, må du it glømme mig.» Og så rev hun op døren og tok spranget ut på gaten. Et følge av svenske førselsbønder i lange, hvite vadmelsfrakker drog nettop forbi. Hun blev borte mellem dem.

Benjamin Sigismund tumlet efter ut på kirketrappen.

«Gunhild!»

Stemmen klikket. Han tok så kappen om sig og smøg duknakket opover til skrifthuset. Her løste en sort skikelse sig ut fra den kalkede vegg, løftet hånden og gav

ham et drag over nakken, så han stupte og blev liggende.

«Skjørlevner!»

«Hvem er du?»

«Urias!»

Presten prøvde å reise sig, men fikk da et nytt drag og et spark av en hæl.

Ved midnattstid fant Ol-Kanelesa ham. Han lå tvers over bergkandidat Hans Christian Notlers grav.

Natt i Bergstadens kirke

Lørdag før helgemessøndag.

Klokken hadde slått åtte kveld i kirketårnet.

I David Finnes stue stod et talglys og brant med lang, svart veke — — — men messingsaksen som lå på lysestakfoten fikk ligge urørt. De ledige hender der inne vilde ingenting utrette. Nei, ingen ting. David, som satt og hengte den ene albuen slapt utover hjørnet på den rødmalte bordskive med de blankslitte jernnagler, la ikke merke til at det var noe iveien med lyset. Og konen, Gunhild, som satt ved vinduet og stirret uavbrutt ut i mørket, reiste sig heller ikke og passet lyset.

David Finne var nu antatt som bergkadett av verket. Hans dyktighet og innsikt hadde påskyndet hans forfremmelse. Og tross det stod lykken ham fjernere enn før — — — nag, gremmelse og tusen usalige timer var hans tause uhyggelige følge. Hva kunde hans kittel og ertzlæder hjelpe ham? Hans lue med bergvåbenet drevet inn i messing, det som for de andre bergkadetter var en heder og en prydelse, det var for ham bare en utstaffering! geviret stakk op gjennom pullen.

Dystert og kaldt var det derinne. Spindelveven under taket hadde i årevis fått lov å henge i ro og fred, støvet på skap og vegger holdt på å gulne av elde, skorstener fikk aldri noen kalkvask mer — — — for siden Gunhild fant det gamle tyske lerkrus slått istykker på stenhellen, brydde hun sig ikke om å pynte den. Gulvet blev nok

vasket, der som andre steder, hver lørdag kveld; men hånden som vasket var slapp.

Sengen stod bred og uredt med starrgress stikkende op ved gavlene. I den lå en liten jente og sov. Klokken, det store langlandsverk med de to tunge malmlodd, hadde gått ned.

«Ha du set nå te presta dine ikveld da, Gunhild?» spurte David. Og da han ikke fikk noe svar, blev han ved: «Han gik forbi to gång igårkveld.» Og da David heller ikke opnådde å få svar nu tok han grovere i: «Du lyt mest ta dig en tur oppi kjerkgluggan å sjå om han sit der. Han kan speke ihæl før dig.»

Og så blev David Finne sittende lenge og vente på at det han sist sa skulde virke; men Gunhild tidde. Hun satt som før med ansiktet vendt mot ruten og med den ene hånd liggende oppe i glaskarmen.

«Kefør vil du it døpe ongen din, Gunhild?»

Nu svarte hun, men uten å røre på hodet. Hun ropte nesten:

«Ho Ellen e døpt!»

«Døpt tå'n Ol'Kanelesa ja. Og opkalt ette den storingen, han fór me. End presten da, ska it han døpe a Ellen?»

«Haste det så med de da?»

«Haste, Ha! Ha! Ha! Dokk gruve dokk fil, baa du og presten. Je tykkje synd på dokk!»

«Ha presten nå me ho Ellen?»

Gunhild reiste sig halvt op. Hun krøket fingrene inn i håndflatene, trakk akslene i været og skrek:

«David! Du ler stygt, David. Je svær åt dig på at ho Ellen e bane dit. Vil du det?»

«De e it behøvelig. Je vil it at du skal avlæg rang ei.»

Hun seg opgitt ned på stolen igjen og sank sammen i bryst og rygg. Ørkesløst! Opigjen og opigjen det samme, kveld efter kveld! Hans onde ord, forhånelse og vanvittige latter — — — å, det var som en sag med lange, skarpe tinder som saget bit for bit ut av legemet på henne. Når han var edru, var han aller mest ond. Var han full, vrøvlet han og gråt og lovte bod og bedring. I slike stunder lovte

speke: fryse.

også hun bod og bedring. Hun lovte å sope spindel-
veg og støv, hvitte skorstensmuren og re op sengen. — — —
Men med morgenen og bakrusen kom alt det onde og gif-
tige frem igjen i ham. Og det lammet hånden hennes og
rev alle gode forsetter overende. Og så blev det grå spindel-
veg under slindene hengende i ro, og støvet blev ikke for-
styrret i sin fred. Da flyktet all hennes lengsel og alle hen-
nes tanker ut gjennom disse dører og inn gjennom andre.
Inn til Sigismund flyktet de da.

Hun hadde ikke truffet ham på snart to år. Han hadde
vel ikke glemt henne?

Barnet våknet og tok på sutre. Hun lot det ligge. I kveld
hadde hun ikke engang hjerte for det lille barnet sitt.

«Ta ongen!» befalte David.

Hun reiste sig da og tok og gav det bryst; men det blev
ved å gråte, og Gunhild prøvde å synge for det — — —
men sangen blev ingen lys og glad vuggesang.

«Du søng du ja!» David vilde ikke la henne få fred
ikveld. Han åtte selv ingen fred lenger.

«Je ha sønge for dig òg, je.»

«Har *du* sønge for mig?»

«Ivår da du lå i stønga, sång je åt dig. Je sång en salme.»

«Ja, du sång åt mig; men du tenkte på en anna én. Det
va en uhuglig sång det, Gunhild — — — Du sång som
den vonde sjøl, gjør du.»

Da tok harmen og sinnet henne. Hun sprang op med
barnet ved brystet. Og stemmen sviktet nesten.

«E det takka før at je sat å vaka øver dig nat ette nat!»

«Vaka du øver mig? Du sat og venta på at je skull dø!»

«No *må* du tie, David!»

«Ja, no ska je snart tie.»

David tok lyset ut av staken — — — satt så en stund
med det i hånden og stirret med stive, utstående øine på
veken, som óste og glødde. Og han tok opigjen, som han
snakket til sig selv. «Ja, no ska je tie.» Og om litt: «Je
skull ha tidd før længe sea je.»

Og så reiste han sig og satte lyset inn i en gammel, rus-
ten jernlykt.

«Godnat, Gunhild. Vi e fælu med kvarandre vi no!» Han rakte henne hånden.

Hun tok ikke hånden hans. Også disse ordene hadde hun hørt før — — — mange ganger. Første gangen hun hørte han sa det, blev hun redd. I redselen hadde hun løiet og bedyret at hun helt hadde glemt Benjamin Sigismund.

Nu stod det ingen angst lenger ut av det David sa. Ingen iskold gufs. Ingen trusel. Om han gikk, kom han nok igjen, enda en gang. Alt var blitt endeløst. Hun var blitt lagt op i en kvern som mól og mól med hårde stener. Og stenene — — — de var hennes hat til David og hennes kjærlighet til Benjamin Sigismund. Hennes kjærlighet til Benjamin var det ikke lenger noen glede ved. Nei, pine var det med! Vérop og jammer! Hendte det at hun fikk se ham gå forbi ute på gaten, kjentes det som hun stod naken til livet i ildmørje. Hun kunde vel binde et bind for øinene og gå med det i år og dag for å slippe å se ham mer. Løgn! Løgn! Løgn alt ihop! Å, hun skulde tålmodig finne sig i å stå time efter time, fryse og hakke tenner i kaldsno og stirre bare for å få se ham gå tvers over gaten til Amtstuen. Hver gang hun hørte noen kom springende i store støvler op stentrappen, blev hun skiftevis kald og varm. Hadde hun vært ute, i torvfloene eller på hagene, tok hun på å gå og stirre ned på veien så snart hun nærmet sig stuguen — — — om hun skulde få se spor i grusen? Ivår da bjørken fikk løv og heggen blomstret, satte hun fullt av kvister i vinduet. Om han kom forbi, vilde han kanskje skjønne at det var for ham hun hadde gjort det. En kveld, hun visste at han skulde komme ridende fra Brekken, hadde hun også strødd enerbar på gaten utenfor dørhellen. Hele den natten satt hun oppe og passet på så hun kunde få se ham oppe på hesteryggen når han red forbi. Og da hun så utpå morgensiden trett og forvåken hørte hovslag av en rytter oppe i gaten, sprang hun avsted og låste døren. Hun hørte senere at det var Michael Brinchmann som hadde kommet fra Femundshytten. Benjamin Sigismund kom først langt utpå andre dagen.

David rakte henne enda engang hånden. Han gjentok:

«Godnat Gunhild! Du må ta mig i hanna no. Om ho så e gloandes, må du gjera det — — — Det e siste gongen!»

«Ti no still med de der, David!»

«Godnat du da, Ellen!» Han vilde ta barnet inn til sig, men hun vilde ikke la ham få det heller. Da grep han om armen hennes så hårdt at han lammet den. En manns grep var det, som fikk henne til å stusse. Og hun slapp barnet og lot ham få det. Han holdt det op til ansiktet sitt og hvisket gang på gang: «Godnat, du. Godnat, liten gudsengel. Du kan it undgjælde før du e kømmen hit i den her vonde væla.» Og sterkt beveget mumlet han: «Gud vårå me dig alle daga!» Han la så barnet varsomt tilbake i morens armer. Han bøide med det samme hodet inn mot henne. Hun flyttet sig som vanlig unda — — — i avsky også nu. Og så blev han stående en stund midt på gulvet som han funderte på noe. Fikk så øie på klokken og gikk avsted, trakk loddene op, satte pendelen i sving og flyttet viseren på ni.

«Du fe anse på klokka!» sa han. «Den stane når de e gjort!»

«Gjort, ker du mene me det, David?»

Han svarte ikke. Han bare knappet kittelen og gikk ut av døren, uten å se sig tilbake.

Gunhild blev sittende og høre ham rumstere med noe ute i ytterdøren. Nu slo det henne at det var noe usedvanlig ved den måten David gikk på. Han hadde aldri før, når han gikk ut, tatt og vært god mot Ellen.

Og angsten fikk tak i henne — — — angsten for at det skulde skje noe i natt.

«David!» ropte hun. «Ker du tænkje på?»

Og med barnet i armen la hun på sprang efter, ropte enda en gang: «David!» vendte så om og gikk inn igjen. Hun turde ikke gjøre opstyr. Angsten fikk nu mer og mer tak i henne. Den gnagde med grådige tenner i hennes bryst. Den rev og slet, åt sig lenger og lenger inn. — — — Hun hadde aldri kjent en så vanvittig angst. Vilde David gjøre alvor av det han så tidt hadde sagt: ta sig avdage? Hun tullet lille Ellen inn i skinnfelden, bandt et forklæ på sig, slengte et tørklæ over hodet og fór ut på nytt.

I gatene var det alt mørkt. Bare et lite gult lysskjær flakket på en eller annen rute fra glørne som holdt på å dø ut på skorstenene.

Hun sprang Storgaten ned og stirret i skyndingen på alle hun møtte og fór forbi. Hun stanset og stirret et øieblikk op til vinduene, der Benjamin Sigismund bodde. Der var det lys i alle vinduene enda. Hvađ hørte hun? Benjamin Sigismund sang. En salme, sang han. Hun smøg inn til veggen og lydde:

*«Ak, i Verden er der koldt,
alt dens lys er kun en skygge . . . »*

«Benjamin! Benjamin!»

Hvađ hadde hun med ham å gjøre nu? Alle hennes tanker gjaldt i denne stund David. Han var det, hun var ute og lette efter. Hvorfor lette hun efter ham? Hun visste ikke selv.

Hun snek sig så langs husveggen og tok veien gjennom Litjgaten.

David fant hun ikke. Og så måtte hun gå inn igjen. Hun la sig fullt påklædt ved siden av lille Ellen. Hun foldet hendene og prøvde å be for David. — — — Det var som hun bad for en ukjent. Hvađ skulde hun også be om? At han måtte komme hjem igjen, så de kunde bli ved å leve sammen i splid? Og mure synd på synd? Gikk det an å be om det? Nei! Hun blev så liggende, sløv og hjelpeløs og stirre mot det grå nattlys på rutene.

Ved stillheten, ved klokkens tik-tak-tik! falt det endelig ro over henne. Og hun hørte langt borte en stemme som sang:

*«Ak, i Verden er der koldt,
alt dens lys er kun en skygge . . . »*

Jaget, forfulgt og drevet inn i vanvidd og angst, angst for å leve! sprang David Finne med en lærtøm i hånden

opover kirkegården. Nu veltet mørket sig nedover ham. Det rullet frem under himlen, det skyllet som bølger op av jorden.

Basunengelen svingte sig med et håst skrik i tårnet; den gylne trompet glimtet som et lyn i stjernelyset. En bergugle stupte sig ut fra østre glugg og skingret ned på et skjevt gravkors. Der gav den sig til å tute. I Davids ører blev dens hule, uhyggelige stemme til ord:

«Ta dig ivare for en usalig død, David! Graven er dyp og mørk, tenk på det, David!»

Han famlet mellom gravene efter en sten for å kaste dit uglen satt.

Da tok uglen på å le: «Du er en narr, David. Alle mennesker ler til dig. Gunhild ler, når du gråter, Sigismund ler når du pines, Ol-Kanelesa ler også!»

Han fikk tak i en sten og kastet inn i mørket.

«Vil du tie, bergølv!»

Fløi den rett over hodet hans? Han kjente gufsen av vingspissene. Vondt varsel! Den skrek for dødt, det visste han. Vende om kunde han ikke. Han hadde ingen makt over sig selv lenger — — — det var som han måtte det han ikke vilde. Han kjente det som om noen sprang og pisket ham. — — — Ikke stopp nu! Videre! Videre! Nu var alt et eneste tett mørke. Han skimtet såvidt den hvite kirkevegg.

Og det knaket og braket rundt omkring ham. Vissent løv raslet borte ved storingsgravene. Jord og støv hvirvlet op. Porten i Tronsmedgården blåste op og i. Op og i. Om-trent som noen gikk ut og inn, ut og inn. Larm som av en hel pelotong, ridende, kjørende og gående.

Han strøk med hånden op og ned efter kirkeporten, fant nøkkel og vred den op. Også den skrek. Inatt hadde alt fått munn og mæle, dødt som levende. Bare nøkkelen nu også stod i på den indre kirkedøren? Beret-Lusia Bentz, som vasket i kirken hver lørdag, brukte å la den stå i. Jo, den stod i. Han vred også den om. Av gammel vane tok han luen av sig og bar den under armen. Lysskjæret fra jernlykten falt på benker og stolrader.

Hvad var det han så: Her satt fullt av folk i alle stoler.

Han vék baklengs ned til døren igjen og blev stående og stirre inn i den store, mørke kirke.

Nei stolradene var tomme.

Han fattet nytt mot. Og han gikk fort opover kirkegulvet. Hans store, tunge jegerstøvler klapret på det hårde gulv. Var han virkelig redd for å dø? Han, som i mange år hadde gått og ønsket sig døden — — — den som nu vilde bli hans venn og omfavne ham og kysse ham.

Dødens kyss var koldt! Nei, dødens kyss var fred. Han stundet efter denne fred nu. Og efter en god grav.

Nu vilde han gjøre fast repet oppe i prekestolen. Her skulde Sigismund få lov å finne ham. Imorgen, når han kom fra sakristiet — — — kom og skulde gå frem for alteret, da skulde det møte ham og Ol-Kanelesa et syn de sist av alt hadde drømt om. Ansikt til ansikt med sin brøde skulde Benjamin Sigismund endelig få lov å stå. Da vilde hans dager som prest og provst være tellet. Vanære og skam skulde brennemerke den fromme manns panne. Ham, Judas! Soldatene i bergkorpset, bergmennene og alle menn av ære vilde uten å nøle kjeppjage ham ut av kirken.

Og Gunhild, skjøgen! Hun skulde også få ete sitt brød med salte tårer på.

Han mildnedes litt ved tanken på henne, og på barnet, lille Ellen. Egentlig vilde han ikke Gunhild noe ondt. Hun var også blitt et offer. Hadde ikke dette utskudd også vært efter henne sent og tidlig, vilde det ikke ha gått så galt med henne som det gjorde. Og lille Ellen! Ved tanken på henne brast David Finne i gråt.

Han løftet hånden med strikken i været og ropte:

«Je ska skamme dig slik ut, Sigismund. No ska du få bli ste'n, alle ska spytte på!»

Hulkende satte han lykten fra sig på alterringen. Nu stod han atter på den samme plett han stod på da Gunhild fulgte ham hit. Her vilde han knele enda en gang. Enda en gang vilde han bøie sine kne fremfor dette alter og prøve å innbille sig at Gunhild stod ved siden.

Han lukket øinene. Han så sig selv i kongens klær. Han

så Gunhild med blomster i hånden — — — men så steg dette forferdelige menneske av en prest frem med alterboken i hånden.

David sprang op og slo med knyttneven innover alterringen.

«Gå!» skrek han. «Gå! gå! din forfører! Gå til Helvede!»

Heller ikke nu, når han stod på gravens ytterste rand, skulde han undgå å se dette skarns presteansikt.

Hvad var det? Han sprang op. Han vendte sig om og stirret rundt sig.

Fra lemmene, fra stolene skrek det også: «Gå! Gå!» Var det til ham det blev ropt? Hvem var det som ropte?

Oppe i tårnet begynte Litjklokka å ringe. Hvem ringte så sent på natt? Han hørte kanskje sin egen gravringning. Nei, over selvmordere blev det ikke ringt.

«Ding-dang-ding! Ding-dang-ding!»

Nei, det var ikke Litjklokka; det var oppe i himlen de ringte nu — — —

Han reiste sig, ferdig til å ta spranget over alteringen. Nu var det bare å slå en knute på lærtømmen. Og så — — — Lyset blaffet op. Hvem stod der? Lorentz Lossius! Og der stod Hans Aasen. Og der kom Jochum Jürgens og fru Elisabeth gående rundt alteret. De, som var døde for over to hundre år siden, de stod her lys levende og stirret på ham. Nu kom flere, folk i underlige drakter, folk han aldri hadde sett. Der stod en prest i fullt ornat; var det Jens Tausan?

Han tok et par skritt baklengs nedover gulvet — — — de kom skridende efter med lydløse skritt, alvorlige og tause. Og så ramlet den rustne jernlykt i gulvet. Og så lukket mørket sig om ham. Han blev ved å gå baklengs nedover kirkegulvet.

Ørkenvandrerne

Søndag ettermiddag. Nattefrosten, den sølvgrå nattefrost, hadde såvidt tint op på gresshagene, som lå på solsiden. I bakliene, og på skuggemyrer mellom høie åser, lå rimfros-

ten døgnet rundt; solgangen var for liten. Veiene var også hårdfrosne. Duren av vognhjul, og hovslagene med, kunde en høre på lang lei nu.

Oppe på en gresshage ovenfor Hittersjøen gikk en mann i gul feltberedt elgskinnsbukse og blå skjøttrøie og loverte. I venstre hånd hadde han en høi bergmannsstav med jernpigg.

Der tok han op en sten og kastet den utenfor innhegningen — — — der fant han en råttten kvist, som han tok og la stilt fra sig på utgarden.

Hans ansikt var lyst. Håret, som hadde vært gull-gult, var nu så grått som nattefrosten. Det hang nedover aksler og rygg.

Han hette Jon Haraldsen Bentz og var ovnpasser ved smeltehytten. År og alder hadde ikke kommet noen vei med denne mann, enda han nu gikk i sin alders syttiende år. Han hadde, når en så bort fra de grå hår, en ungdoms utseende.

Denne gresshagen her var Jons stolthet; den var hans store livsverk! og den var blitt til på overskuddet av kraften i hans legem og lyset i hans sinn.

For noen og tretti år siden var her bare en stenet finnskjeggmo. Den kjøpte han da av «gammeltysken» for fem riksdaler. Nu var det rundt og rikelig fire kufôr.

I de lange, lyse vår- og sommernetter var denne gresshagen blitt brutt op. Når arbeidsdagen i smeltehytten var tilende, fant Jon jernstaur og tverrhakke frem og gikk hit op og brøt og ryddet. Folk sa at han var en tosk og en tull som gav sig til å legge arbeide op på en slik groppóle — — — men det hadde Jon bare ledd til. Hver vår blev her en ny liten neprét og noen alen lengre stengard omkring. Hver fotsbredd her hadde fått en god skjenk svette av ham; men var det noe å snakke om — — — ved smelteovnen nede i hytten måtte en også legge igjen en god porsjon svette hver dag, og var det noen som snakket om det? Nei, *det* skulde likesom så være. Vinterstid hadde han så skrappt ihop hestegjødsele ute på isen efter ferdagampene og dratt på kjelke op på rydningen. Da sa også folk, at han var en tosk og en tull — — — for det var ingen mening skapt

groppóle: stenrøs.

i å legge igjen helsen sin på all denne hestemøkken.

Nu var det ingen som sa at han var en tosk og en tull — — — nei, nu sa de alle at det var et ordentlig karsarbe. Hagen var også opkalt efter ham: «Jo-Haraldsahagan». Og så spankulerte Jon Haraldsen Bentz som en baron med staven i hånd ned til høilauen. I hans øine stod bjørklauen der nede i septembersolen som et slott. Han kjente, lenge før han kom dit ned, duften av det friske høi inne i lauen. Han måtte gløtte inn laudøren og se på høiet i dag òg. Å, så gullende grønt og fullt av røllik og blomster det var! Han måtte også ta en tapp og lukte på; for en røkelse, for en myrra! Hvad? Hadde det ligget folk inni lauen inatt? Her var en dyp bussu. Ja, en eller annen husvill stakkar hadde vel vært nødt til å ty inn for ikke å fryse ihjel. Og det var det ikke noe å si på. Andre høilauer var låste nu, men han pleide aldri å låse sin. Aldri hadde han blitt ute for at noen hadde stjålet høi. Her i verden var det slett ikke så mange tyver som folk vilde ha det til. Om så galt skulde skje at noen tok et høifange og gav et utsultet kreatur, var det ikke noe større å si på det heller. I denne hungerens tid måtte en bare glede sig over hver en sul-ten munn Gud mettet, enten den nu var mælende eller umælende.

Ved laudøren lå en stor sten, en stor, grå helle; den hadde vært Jo-Haraldsas matbord og kvilesten så mangen gang. Nu vilde han sette sig her og ta sig en røk. Solen skinte så vakkert! Han karvet i pipen og slo varme. Velsignede liv! Han blev fylt av stor og dyp takknemlighet til Gud, som hadde gitt ham så god en helse at han hadde fått lov til å rydde denne hagen. Han tok luen av sig, la den ved siden av sig på stenen, foldet hendene og takket med et op-riktig sinn for hver en sten han hadde fått bryte op her, for hvert et gresstrå som hadde vokset op, for alle ganger han hadde sittet her og fått sig mat og kvilt.

Og så blev pipen utrøkt. Og så gikk solen ned. Da reiste den lykkelige og tilfredse mann sig og ruslet stien nedover til Bergstaden. Han ante lite hvad han idag skulde bli vidne til av denne verdens sorg og elendighet.

Nede ved hyttstuguene svingte Jo-Haraldsa så av og tok en benvei bak fjøsgluggen til Ophus'n.

Der han skulde gå av, stod nettop en hel del førselsbønder og bergmenn i en klynge og talte høit og hissig.

«No, ska du gå hem og legg dig til å svæltihæl, Jo-Haraldsa?» var det en som ropte til ham.

«Je, svæltihæl?» tok Haraldsa opigjen. «Ke før ska je svæltihæl no, mer som før?»

«Du fe fil sjå det når du ska utpå provianthuse og kjøpe grøn før nypengan!» fikk han til svar. «Du fe it mer før en daler no enn du kan bera det hem ti huven dine!»

«E it nypengan likego som de gamlan da?»

Nei, det var det de ikke var. Det nye myntsystem var noe storingene hadde funnet på bare for å snyte folk som kjørte og arbeidet ved Værket. Folk fikk jo ingenting for dem; de var ikke mer verdt enn som så. — — — Han som sa det, blåste hånlig i handloven sin. Enda var det dem som mintes «berssedlene»; det var også det rene falskmyntneri. Likedan blev det nok nu også, de hadde beviser nok; kom ikke der, Jo Haraldsa.

Han skjønnte at det kunde ikke nytte å divle med dem om dette. Og så gikk han. Han kløv på snei ut for fjøsvæggen til Ophus'n og svingte om noven. Her stanset han tvert og sjanglet baklengs utfor skråningen igjen. Om-trent som noen skulde ha stått på lur der og gitt ham et puff i bringen. Han slapp ned staven. Han kavet med armene ut i luften. Og så snudde han tvert om og la på sprang samme veien han kom.

«Dokk må kommå hit!» ropte han og vinket med hånden til bruksbøndene, som enda stod der nede og drøftet de bedrøvelige nypenger. «De e en, det ha gått gali med her!»

«He! Ker du sei! Ha det gått gali med non?»

«Skynd dokk!» ropte Jo Haraldsa. Han var snøkvit i ansiktet.

«E' de non som ha gjort åt sig da?»

«Ja, trøste og bære os!»

divle: diskutere.

De kappsprang opover, gled på stener, snublet og tok for sig med hendene.

«Han David!» ropte en ungdom.

«Kvenn?»

«Han David Finne, bergkadetten!»

Her hang David Finne i en stige; føttene nådde nesten ned på jorden.

Jo Haraldsa drog op tollekniven.

«Ker du gjer!» satte en i. «Vet du it at det e strafbart å skjera ne en som ha hængt op sig?»

«Ja, den straffa te je på mig!» svarte Jo Haraldsa. «Hålla ti'n!» befalte han.

Og så skar han tømmen over. Og de tok og la ham varsomt ned på marken. Han var kald; det måtte ha skjedd tidlig på dagen.

Lenge blev de stående omkring den døde; de sa ingenting, stod bare og stirret. Og Jo Haraldsa glemte å stikke kniven i sliren. Han var den første som tok sig sammen.

«Stå her lite, je må vitre a Gunhild det.»

Om litt kom han tilbake med den beskjed at hverken Gunhild eller barnet var hjemme, men døren var oppe. Han hadde fremdeles kniven i hånden.

De tok nu David mellom sig og bar ham hjem. Men da de stod i stuguen mann ved mann og skulder ved skulder og så hvor uflidd det var der inne, tok harmen på våkne i dem alle.

«Det her e skylla has Sigismund!» sa en førselsbonde rasende. «No går vi neåt prestgåla og kaste ut glasa has. Han ska få vetta at vi vet kven det e som jaggå'n David inni dauen!»

«Ja! Ja!»

De vilde gå nedom malmplassen og ta med sig sten, det skulde ikke bli en hel rute igjen i prestegården.

«Etterpå dreg vi ut svinepelsen og sle'n fordærva!» foreslo en.

Og så vilde de sette på dør.

Da ropte Jo Haraldsa:

«Ta dokk i vare no, kara! Prestfrua ligg før døa ho òg.

Og så vil je sei dokk en ting: den tå dokk, som e ren, ska kaste den første sten!»

De stusset. Han fortsatte:

«Og så ska dokk komå ihau, at'n David fe it att live om dokk kaste ut aller så mange glasruta!»

Jo Haraldsa var igrunnen en mann de hadde age for likevel. Han hadde kanskje rett i det han sa. Gemyttene la sig. Og de gikk en for en. Her var ellers så uhyggelig at de var glad over å komme sig ut. Og tilslutt stod Jo Haraldsa ene i stuen. Han tenkte ikke på å gå sin vei, ikke enda. Han tok på å rette ut føttene på David og prøvde å kneppe hendene sammen over brystet. Han tok vann i en treøse, vasket ansiktet hans, trykket øinene til, og strøk håret pent tilrette. Å, for staute kar, rent en staskar! Var bare så underlig at Gunhild ikke hadde brydd sig mer om ham enn hun gjorde — — — men det var nu vel en ting han, Jo Haraldsa, kanskje ikke skjønnte sig større på. Han fant så en støvet salmebok oppe på hyllen og satte sig på en stol ved siden av liket. Han vøt på fingertuppene og vendte med stort besvær den ene side op og den andre ned. Han løftet gang på gang boken op mot lyset fra vinduet — — — men bokstavene løp i hverandre, og det var aldeles uråd å skjelne et eneste ord. Han gned sig i øinene og prøvde på igjen — — — men nei.

La så salmeboken langsomt sammen og blev sittende med den i hendene og prøvde å tenke rolig og sindig på denne så sørgelige hendelse: Ja, hvor var det nu blitt av en slik stakkars forvillet sjel som Davids? Hadde han nu funnet den fred og hvile han i så mange år hadde sukket så sårt efter? Vilde Gud forbarme sig over én, som ikke fant såpass ro og fred her på jorden at han orket å oppebie tid og time? Jo Haraldsa tenkte igjennem det han husket av sin barnelærdom og på hvad «Spørsmålsboka», 'n Pontoppidan, sa om den som endte sitt liv for egen hånd: «Har vi lov til at tage livet av os selv?» «Nei, alene Gud, som har givet os livet, har ret til at tage det tilbake.» Men det var også et annet spørsmål av'n Pontoppidan han kom til å huske på nu: «Kan vi også dræbe vor næstes sjæl?»

«Ja, når vi ved forførelse og slet eksempel bringer ham til at synde og således gjør vort til hans sjæls fotabelse. Vé det menneske, ved hvilket forargelsen kommer!» Når han tenkte på dette, syntes han mest det var som et lite håp for David òg. — — — Nei, det kunde vel ikke nytte for en ulærd mann å pønse på dette. Dessuten hadde Herren selv sagt: «Dømmer ikke, på det at I ikke selv skulde vorde dømt!» I sine dype funderinger tok han og plukket et høistrå av Davids klær. Hadde han David ligget ute i en eller annen høilaue inatt? Det var nu vel aldri han som hadde ligget i lauen oppe på gresshagan ved Hittersjøen? Han så nu at Davids klær var fulle av høistrå. Jo Haraldsa reiste sig og plukket strå for strå — — — stilt, som han var redd for å vekke David. Ingen pine, ingen usalighet var å se i ansiktet hans David — — — men dødens stempel var der. Og så tok Jo Haraldsa og la salmeboken under haken hans.

Igjen satte Jo sig ned for å vente på Gunhild. Han var nødt til å være her når hun kom hjem — — — for om mulig å ta bort litt av støtet når hun fikk se mannen sin. Ond var nu Gunhild neppe. Han hadde kjent henne siden hun var en liten pike. Hun blev farløs tidlig; Gud verne om alle små farløse! I denne krigens og pestens og hungerens tid måtte så mange gå farløse.

Og timene gikk. Og skumringen kom. Koldt blev det, så Jo Haraldsa hutret og frøs, der han satt. Han rettet ryggen og knappet igjen alle knappene i den blå skjottroien. Nu måtte vel Gunhild snart komme? Ja, nu måtte også hun bære en liten farløs skapning på armen inn gjennom døren. Godt var det at det syn ho Litj-Ellen møtte ikveld, vilde bli glemt efter den første blund.

Hu! som han frøs! Han, som aldri pleide å fryse, frøs nu så han hakket tenner. Han fikk sandelig se å få gjort op litt varme på skorstenen — — — men det fantes ikke så meget som en vedskie i huset. Han lette høit og lavt. Alt han fant, var en rakstikkbunt oppe på en hylle over døren. Jo syntes han ikke godt kunde ta på brenne op den. Ellers

rakstikker: svovelstikker.

så det ut som det var en stor velstand. Her var fullt op både av sko og gangklær; bare mat og brensel manglet.

Nu kom visst Gunhild? Han hørte fottrin ute på trappen. I allverden hvad skulle han si til henne? Han lette efter et trøstens ord — — — efter et av de mange han hadde sittet og funnet ut for å ha på rede hånd; men det var som alle de ordene hadde tatt omrømningen.

Ikke ett fant han.

Nu tok hun i klinken — — — nu kom hun inn, nu — — — Jo ønsket sig mange mil borte.

Han trakk et lettelsens sukk; det var Ol-Kanelesa som kom.

Ol-Kanelesa var barhodet og hadde ikke trøie på og ikke stav i hånden.

«Je hørte, at du satt her og venta på a Gunhild. Ho e ne-i Elisabetstuguen.»

«Kelles tek a det?»

«Vi fe it ord tå a.»

Jo spurte ikke mer. Og de blev stående lenge side om side og se på David.

«Ja, 'n David va en ørkentraver, som gikk rundt alle oasa, han såg; men han gikk aller ind i non. Han hørte palman susa og vassåran sildra. Han måt som 'n Moses bærre nøie sig me å sjå ind i Kanaaen!»

På det svarte Jo Haraldsa bare:

«De e kanskje no ti de du sei, Ol-Kanelesa.»

Og så var det et spørsmål Jo Haraldsa gjerne vilde ha fått svar på: Kunde en si at det var noen som hadde skyld i at David Finne tok sig av dage?

Ol-Kanelesa, den bortimot lærde grovsmed, nattegrubleren! turde like så litt som Jo Haraldsa, den enfoldige og ulærde, svare på det.

De gikk så stille og på tå efter hverandre ut døren: Ol-Kanelesa låste og stakk nøkkelen i vestlommen.

Den ene begav sig med langsomme skritt og lutende hode opover gaten, den andre med enda mer langsomme skritt og enda mer lutende hode nedover mot kirkegården. Ingen av dem bød farvel.

Lakket og led det mot vinteren? Dagene var ikke lenger varme og soldirrende; nei, de var alle blitt overskyede og grå — — — de gled i ett med de lange netter. Han lengtet ikke mot det neste gry, når han om kveldene strakte sine lemmer ut til hvile efterat ringeren hadde ringt ni slett. Han sprang ikke op ved de første solstråler gjennom rutene, yr og sterk og struttende av arbeidslyst. Han satt ikke i de sene netter og lyttet efter fottrin utfor veggen. Hans hjerte blusset ikke op som en flamme i brystet, når en hånd tok stille i dørklinken. Han ilte ikke Ol-Kanelesa glad og freidig imøte, når han fikk øie på ham oppe i gaten, i håp om at han hadde en hilsen med fra henne. — — — Å nei, når alle dagene var blitt grå og alle timene tomme og alle nettene søvnløse, hendte det nok ikke noe som kunde bringe en en ny og ukjent glede mer.

Han visste at sladderer bar hans navn tilrakk og tilsmusset inn og ut gjennom alle dører nu. Han visste at han i alle folks bevissthet gikk omkring som bergkadett David Finnes morder. Han visste alle øine som stirret på ham, hatet og avskydde ham. Men det var aldeles ikke dette som gjorde dagene grå og timene tomme. Han skulde ha stått stolt og opreist alt dette tiltross — — — men det var det, at skjebnens øks med et forferdelig hugg hadde hugget hans liv over i roten og dermed berøvet ham tilgangen fra fornyelsens kilde. Derfor visnet nu langsomt og sikkert dette tre som bar navnet Benjamin Sigismund. Hugget skjedde ikke den dag David Finne begikk selvmord, men i den sene nattetime Gunhild sprang fra ham oppe i kirkeporten.

Nei, Benjamin Sigismund var ikke lenger den staselige og fyrige mann med solvind i sinnet. Han var en uraket og uflidd mann med tung slepende gang og snorslitte klær. Nu, da han hadde gull og sølv til å kjøpe for, nu kjøpte han ikke. Da han ingen ting hadde å kjøpe for, da kjøpte han. Hvad vilde purpur og skarlagen både? Han var snorslitt i mer enn klærne. — — — Vel skjøttet han som før sin daglige dont med stor flid. Likevel blev hans store

regnskapsbøker og folianter fulle av regne- og skrivefeil. Og sine lange og omhyggelig utstuderte prekener tordnet han for tomme benker. Bare den del av menigheten som kom til kirken av vane og hvis gudsdyrkelse derved var blitt til en skjødesynd, kom og satt der og hørte på ham med døde ører — — — men de som hungret og tørstet efter ordet, det levende vann, de uteblev. Også i de kondisjonertes dyrt betalte stolrekker var det mange ledige plasser nu om søndagene.

Hvem skulde de nu vise sig for i sin stas, i sin makt og rikdom? For hverandre? Og siden den nye bergdirektør, Daldorph, kom og blåste nytt liv i selskapeligheten her på Bergstaden, hadde de mer enn god nok anledning til å optre for sin egen stand. Dertil kom vel at de ikke lenger var så helt trygge på den ubeherskede og koleriske prest; Sigismund hadde fått det med å nevne navn fra prekestolen. Og det så meget verre som han kunde finne for godt å skjære læg og lærd over én kam. En hel del hadde dessuten fått Ol-Kanelesa, smeden og klokkeren, det mislykkede og ondartede subjekt, mistenkt for å holde sin løse munn litt for ofte og litt for nær den geistliges glupende øre. Han var nu omtrent Sigismunds eneste omgangsvenn.

— — — Trettende januar 1816. Benjamin Sigismund stod ved sin skrivepult og skar op et par gåsepenner.

Nu og da løftet han hodet og stirret ut på gaten; men blikket søkte idag ikke noe bestemt. De som gikk tilfots, kjørte og red utfor hans vinduer, så han ikke.

Ja, idag hadde han fått brev fra en svensk geistlig, Gustaf Tornhjälms. — — — Den vel anskrevne prælats og hoffpredikants skrev: at hans kongelige høihet kronprins Carl Johan ifølge de allerpålideligste kilder aktet allernådigst å vise ham, Benjamin Sigismund, den store heder og ære å slå ham til ridder av Nordstjernen — — — en påskjønnelse for den hjertelige og ypperlige tale, hvormed han hadde hilst hans kongelige høihet velkommen til Bergstaden med gruver. Hr. Tornhjälms føiet sin lykkønskning til. Ja, det gledet ham over all forstand at en norsk embedsbroder om rett kort tid kunde telles med blandt denne

ordens riddere; Tornhjälms var selv ridder av Nordstjernen.

Benjamin Sigismund hadde lagt brevet fra sig på skrivepulten som noe som ikke vedkom ham. Denne underretning kom forsent til å kunne glede og opstive. Den burde ha kommet før — — — før de onde årene kom, før de grå dagene og frosten kom. Den lyse utstråling alle gleder naturlig innebar, den kunde ikke lenger trenge gjennom skygene og inn til ham.

Nei, det var ikke lenger ærens og gledenes lys, han attrået, men forklarelsens. Han attrået bare ett: å se sitt liv i Guds klare lys! Den hellige skrifts ord, som engang var lykten for foten, ja! mer enn det: den skjønne sol på veien, det blev mer og mer dunkelt. Hadde hans misgjeringer lagt skjell på hans øienstener? Hadde synden formørket hans forstand? I de mest onde stunder kom mørket susende innover ham fra alle fire verdenshjørner; koldt og gjennemtrengende var det, inntil marg og ben! Og med mørket kom spørsmålenes talløse hær: Hvorfor? Hvorfor? Hvorfor? «Bjergene, flodene, skovene, ei heller himlens stjerner kan svare dig derpå, Benjamin Sigismund!» var det en røst som sa. «Du, som har låst dig selv ut av lyset og inn i mørket, er ikke noe svar værdig!»

Kniven stanset på gåsepennens ytterste spiss. Blikket stivnet i øiet. Var hans sjel alt lagt i lenker for å opbevares til hin den store dag? Han *måtte* rive den løs! Han vilde og måtte holde opgjør med Gud, før de brennende skyers ild falt på de skinnende vektskåler — — — de, den strenge og rettferdige dommer holdt i sin hånd. Enda var det kanskje tid og time til det? Enda hadde ikke graven, den dype sorte, satt grenseskjell mellom tid og evighet. Nei, enda ikke.

Døren gikk sakte op, og den eldste jomfru Bjørnstrup stakk hodet inn.

«Eders frue ønsker at få tale med Jer, hr. Sigismund.» Han nikket.

Og så lukket jomfruen lydløst døren.

Benjamin Sigismund tok sig med begge hender til hodet. Atter måtte han op i vevstolen for å veve videre på det liklaken Kathrine skulde svøpes og nedsenkes i. Hver tråd

i dette liklaken var spundet av løgner; et liklaken, sort av farve! Enn om han idag skar denne vev ned, flæret og brente den op for hennes øine?

I lyset av denne flamme vilde hun få sannheten å lese: At han, hennes husbond, hadde elsket en annen! Hun vilde segne død om ved denne ildskrift på veggen. Hun vilde lukke sine øine til en evig og usalig søvn.

«Herre, vis mig veien nu! I de mange vågne nætter har jeg lyttet efter din røst, men mit øre har ikke fornummet den!»

«Du dåre! Hvi spurte du ei i den første nattevagt? Vid, at I begge alt er kommet ind i den fjerde. Hun i den sidste time!»

«Herre og mester, vi forgår!»

Intet svar. Intet utenom skriftens ord.

Hvad kunde det både at skriftens ord blev slått op for ham nu? Han, den blinde! Ordet var nu forvandlet til stener og drikkekarer var knust mot dem. Han var dømt til å gråte ned i sine hule hender og stille sin tørst på sine egne salte tårer.

Han gikk inn. Veien fra kontoret til Kathrines kammer var syv skritt; for ham var den idag forlenget til syv mil. Han stavret som en olding gjennom døren. Hånden famlet kraftløs og dirrende efter stolryggen. Og så gjorde han tegn til jomfru Bjørnstrup at han ønsket å være alene med Kathrine. Han satte sig så og grep sin syke hustrus tynne hånd.

«Takk, Benjamin. Vil du sitte her riktig længe nu?»

«Ja.»

«Du kan tro at det var vidunderlig.»

«Hvad var det som var vidunderlig?»

«Da du stod i ornat ved alteret. — — — Nei, jeg må visst bare ha fantaseret. Jeg syntes at du var blitt biskop. Jeg hørte orgelet. Det var i en stor kirke jeg aldri havde set, det var kanskje en domkirke? Og så syntes jeg at jeg var helt frisk igjen, frisk, som i den første tiden vi var gifte. Tror du ikke at det var et varsel?»

«Om hvad?»

«At du om ikke længe vil bli udnævnt? Og at jeg vil

få lov at leve og vinde min sundhed tilbake? Hvad er det, husbond, du er så bleg?»

«Er jeg?»

«Du tror vist ikke at det var noget godt varsel? Nåja, det får nu være som det vil med det. Jeg er likevel så lykkelig.»

«Er du?»

«Ja, når jeg bare vet sikkert den ene ting: at du altid har elsket mig — — — du, den største og herligste av alle. I den forvisning vil jeg likevel dø glad. Når du ser mig stå færdig til at stige ud av denne jordiske hytte, vil du da si mig det sidste du sier mig, at det er mig du har elsket — — — hele tiden.»

Han stirret mot gulvet. Han, bøddelen med øksen i hånd! Han kjente sine never skru sig fast om dens lange skaft. Han kjente sine armer heve sig mekanisk i været. Hans hjerte stod stille. Og blodet i årene stod stille. Han skimtet bare øksens blanke blad dirre over sitt hode. Han var ikke mer herre over den enn over et lyn som søkte ned.

«Om så ikke var. — — — Om jeg har elsket en anden — — — mer end dig.»

«Hvad! Hvad!» Hun rettet sig op på albuen. Hun stirret i vilt vanvidd på ham.

«Hvem er den anden, Gunhild Finne?»

«Ja.»

Han turde ikke se på henne, turde ikke møte hennes blick nu.

«Altså sandt likevel — — — sandt.»

Hun skrek ikke op. Hun ség bare stille ned på dynene — rammet av det forferdelige hugg. Øinene gled langsomt igjen; ansiktet fyltes av pine. Og noen tårer presset sig frem under de lange, mørke øienvipper.

Benjamin Sigismund sprang op fra stolen. Han slo sine armer om henne, ropte og kysset henne:

«Kathrine! Kathrine! Nei, det var dig jeg elsket — — — dig — — — dig — — — — å, min Herre og Gud!»

Hans rop nådde henne ikke. Døden hadde alt slått sine porter igjen mellom dem.

Da la han henne fra sig. Og han blev stående med hodet senket mot sitt bryst og mumle:

«Bjerger, skjul mig, fald over mig.»

Og så — — — så kom stillheten.

Spinnersken

Rokkehjulet durret som en saltkvern fra årle gry til langt på natt, og den grå ulltråd som rant gjennom de magre hender, var syv mil lang; nei, syv ganger sytti mil var den! Å nei, den var endeløs! I fire år hadde Gunhild Finne spunnet på den. Ja tiden og tråden var endeløs.

Enda mer endeløs var tankens tråd; hadde hun forvoldt Davids selvmord?

Rokkehjulet, den blanke tén og den grå ulltråd fikk hvile i mørket, i de stille nattetimer, tankens hjul og tén spant alltid videre — — — videre. Dens hjul skrek på akslingen og gikk med de samme kolde hvin i sjelen, natt som dag: «Har du ikke drept David?»

«Ker Dokk mene Dokk — Ola fabro, ha je drepe 'n David?»

Ol-Kanelesa gikk uten å svare. Og et helt døgn satt han med hånden for pannen der nede i Elisabetstuguen og tenkte.

Dagen efter kom han igjen.

«Alt levandes her på jorden gjer it no anna enn å tyne kvartanna. Og levandes e det mest alt, ette mi førmening.»

«It stok og sten vel, fabro?»

«Et slags liv e det ti det òg. Hadde it tømmerstokken som datt ne i huggu has Stor-Rasmus oppi smeltehytten, liv? Og stenblokken, som fall utøver 'n Grelk-Hans ne-i Ålberja, den va da levandes nok, skull je mene.»

Og så spurte hun Jo Haraldsa.

«Va det skylla mi, at'n David hængte op sig?»

Han svarte:

«Va det skylla di at'n David vart gift me dig?»

Hun ristet på hodet og smilte forpint.

«Og du skjønte fil at samlive dit og hans David vilde kømmå te å gå bærre på et hjul?»

«Et hjul? Je visste, at vi kom te å kjøre begge hjula tå vogn'n.»

«Og det sa du åt'n David?»

«Ja, altfør mangelen gång — — — men han va döv på de øre 'n David.»

«Og de sa du fil åt mor dine og åt slekten hans òg?»

«Om je gjør! Je gret og kjærba dem om å let mig vårå i fre — — — men dem var no endda mer tonghørt end 'n David.»

«Da tykje je at dem må ha større skyld i at'n David gjorde åt sig, end du har, Gunhild.»

Efter denne samtale med Jo Haraldsa, den lyse og enfoldige mann, fikk tankenes hjul stå stille og kvile en stund — — — men så en dag var det som en finger listet sig inn mellem ekertene i det og satte det på nytt i sving; hun trådte selv til med sin trette fot. Nu gikk det med enda villere fart enn før. Og nu skrek og hvinte det himmelhøit: «Du ha drepe 'n David! De e di skyld, at han no ligg ne-i graven, og at ho Ellen e farlaus!»

Og støvet fikk ligge i fred på bord og benker og åser i Gunhilds stue, spindelveven fikk henge i ro under slindene, og i sotet på skorstenen kunde en skrive med griffel; glasrutene som engang var så klare og blinket og skinte i sol, de var forlengst gule og overtrukne av svovelós. Hun satt hele dagen der inne i skumringen og spant. Og når hun blev ved å spinne og spinne, var det ikke for å holde nød og fattigdom utendørs. I den store dragkisten ute i kammerset lå dalersedlene og gulnet, gammelt sølv lå og mørknet, på veggene hang klær utenpå klær, på slinder under taket hang felder og åklær og blev opett av møll, og langs veggene stod fullt op av sko og støvler som enda ikke hadde vært på fot. To slektledd før David og henne hadde uten å sky hverken ild eller vann, brukt alle sine livs dager til å skrape sammen alt dette. De som hadde ått så mangelen en ny og staselig klædedrakt, de hadde alltid gått i de gamle, lappete klær. Og de som hadde nytt

fottøi i overflod, de hadde gått fra vuggen til graven i sunde og opmorknede skor hele den lange vei.

Nu satt den unge, velstående enke der og delte kår med Bergstadens fattige koner og spant ullgarn for Hjorts stiftelse. Et yrke som krevde alt av hånden og intet av ånden. Hennes ånd gikk op i det ene: Var det hennes skyld at David la strikken om halsen på sig? Hun satt helg som ørk som en tiggerske, fillet og uflidd og med det store hår bare greiet med fingrene. Dagene kunde ofte gå i surr, så hun blev sittende bak rokken mangan søndag i den tro at det enten var mandag eller lørdag. Hun spant i ørske. Hvem brydde sig om hun, frillen! satt stygt eller vakkert klædt? For hennes legem som hyste så stygg og ond en sjel, sømmet det sig best å sitte i filler; i de verste og styggeste klær som fantes.

Jo, engang siden David kom i jorden hadde hun klædt sig i nye klær og sittet en hel uke i dem.

Hun satt en tirsdagskveld og spant som vanlig. Da hørte hun noen steg hurtig op dørtrappene — — — en i store, tunge ridestøvler. Hun fór op og hektet jernkroken på karmen. Og så kastet hun sig skinnflat ned på gulvet og stoppet pekefingrene inn i ørene. På denne måte lå hun til langt på natt og frosten kom og jaget henne op og i seng.

Neste morgen redet hun håret og gikk ut i kammerset og tok søndagsklær på. Hele uken satt hun med sølje i barmen og på stas bak rokken — — — og lyttet over rokkehjulet efter fottrin på dørhellen; ånei, de kom ikke igjen — — — de kom vel aldri mer igjen? Lørdag kveld vrengte hun i stor harme de nye klærne av sig. Hun rykket søljen ut og slengte den bort på gulvet. Hun rev trøie og stakk op så hektene raknet, skoene sparket hun av. I en hel uke hadde hun sittet og gjort sig til narr for sig selv.

«I filler, i traser med dig, dit skarn! Hvem skulde ville besøke dig? Alle som går forbi stuen din, springer i avsky forbi dørhellen!»

Hele den natten spant hun i vrede og raseri. Hvem var hun så vred på? På én, som gikk under navn Gunhild Finne. Ha! Ha! Ha!

Hennes bitterhet var i stadig vekst. Og skulde hun ikke være bitter? Hun, som år efter år satt forstøtt og innestengt mellom disse kolde vegger.

Gikk hun en sjelden gang ut, måtte det skje efterat solen hadde gått ned og det var blitt skumt og mørkt i bakgater og veiter. Hvordan kunde hun få til å strø blomster på veien for andre, når de kastet bare torner på hennes sti?

«Elsk dine fiender!» sa Ol-Kanelesa.

«E det it før mye førlangt tå en som mig — — — en, som ha bære fiena? En fiend, to fiend, kan en fil tilgi, elske me — — — men den, som ser en fiend ti kvart eneste ansigt, kan han det?»

«E *du* så stort et mennesj, at du ha så mange fiena, da e du fil så stor at du mange kan tilgi? Du vet, de va én som kunna det òg.»

«Hm, ja; men je? Je, en førvilla skabning!»

«Du fe begynne, Gunhild; en idag, to imårrå. Begynn med den som du tru ha gjort dig mest imot. Da e de værste unnagjort.»

«Ja, Ola-fabro, de ha je gjort; den som ha gjort mig mest vondt, han ha je tilgit!»

«E han levandes hell dø?»

«Dem som ligg ne-i graven trøng å tilgi os. Og it vi dem!»
Da tidde Ol-Kanelesa.

Og slik gikk dagene, den ene efter den andre, der innfor de svovelgule ruter og bak det susende rokkehjul. Den grå ulltråd som rant gjennom hennes magre hender, vilde ingen ende ta. Og tankens rasende hjul hvinte og skrek:

«Du ha drepe 'n David! Du! Du! Du!»

Ol-Kanelesa og den nye Ellen

I stuen hos Ol-Kanelesa var rutene klare og skinnende, og støvet blev omsorgsfullt sopt av bjelker og slinder, skorstenen fikk hver lørdag sin lervask og stod der snehvit mellom de brune vegger, og på skorstenssnippen og det sandskurte gulv blev grønt enerbar strødd, når hyttklokken ringte skift.

Nu fikk ingen førselsbønder sitte inne hos Ol-Kanelesa med sine brennevinsbutiller og styrvolttere. Han passet vel på så slåen var for ytterdøren. Vilde de ham noe, var han all dagen lang å treffe nede i smien.

I stuen gikk nu Ellen, en ny liten Ellen. Og bannskap og turing og kortspill var noe en gudsengel som Ellen skulde holdes utenfor.

Ol-Kanelesa hadde på sine gamle dager satt bo. Noe stort hushold hadde han ikke; foruten Ellen og ham selv, var det Prest-Løsi. Hun var kommet op i årene og dugde ikke lenger til å gå og vaske gulv og trapper hos storigene; her i Elisabetstuguen var hun god som noen.

En eftermiddag i sommer traff Ol-Kanelesa henne nede ved vannposten. Hun stod der og skurte bøtten sin, da han kom forbi med slegge og tang. Han stanset op, og de tok på å prate om vær og vind; presten Thomas von Westen Hammond blev også nevnt. I hans hus hadde Løsi tjent i mange år; det var nu snart en mannsalder siden også — — — ja, tiden gikk. Hun hadde vugget jomfru Ellen mangan kveld i søvn.

«Og no ha vi fåt e ny lita Ellen, Løsi.»

«Hæ?» Prest-Løsi holdt hånden bak øret. «Kjære ker e ho kømmin ifrå da?»

«Ho e dotter etter 'n David.»

«Og ho er no op me Dokk, Ola?»

Ja, hun var så. Og det så ut som hun trivdes overlag godt der, og hun bare storskrek når de sa at hun skulde gå hjem igjen. Da var det vel best at hun blev oppi Elisabetstuguen? Hm ja, det var kanskje det da, sa Løsi også. Hun var blitt sentenkt og snakket langsomt, den gamle.

«Du, som ha vøre som e mor før den, ho Ellen hete ette, du fe mest vårå som e mor før den her òg, Løsi?»

«Hm, nei, je e før gammal te å ta på mig så stort ansvar.»

Ol-Kanelesa lo, omtrent som det var en spøk bare, det Løsi sa. Og så gikk han videre med sleggen og tangen og med smil i øiekrokene.

Dagen efter kom Prest-Løsi. Ja, bare for å se innom og

hilse på den nye Ellen. Hun lekte en stund med den lille, flidde op noen kopper og stoppet et par av barnets strømper. Og dagen efter kom Løsi også igjen for å se innom. På den måten blev hun da der.

Ol-Kanelesa sa nu at fire speci skulde hun som taus få i årslønn; men da slapp Prest-Løsi sig ende ned på en stol.

«Ha Dokk sagt fire skilling, Ola, kunn de ha være lite mening ti de.»

«Ho Ellen og je ha tænkt at det skul våra som je ha sagt no.»

Ellen og han! Han tenkte på henne, den første. Han vendte sig mot veggen og lukket øinene; det var et stort under at han skulde få oppleve å si: «Ho Ellen og je.» Han tykte det var som en vakker drøm han hadde drømt for lenge siden som nu hadde gått i opfyllelse. «Ho Ellen og je! Ho Ellen og je!» Og rørt inntil gråt takket han Gud for at det skulde times ham å si noe så forunderlig. «Ho Ellen og je! Ho Ellen og je!» Han måtte si det opigjen mange ganger innmed sig selv.

Hver kveld satt nu Prest-Løsi fremfor Ellens seng og sang de salmer og leste de kveldsbønner hun i sin tid hadde sunget og lest for Jomfru Ellen. I de første kveldene var målet skjelvende og erindringene famlende og letende; men det gikk bedre siden.

Og tidens flittige hender som både binder og løser, de bandt hver en time som gikk de tre fastere og fastere sammen. Ol-Kanelesa og Ellen var nu de som egentlig styrte og rådde. Og Løsi gikk som tyende uten innvendinger stilltiende med på alt, det hadde hun lært sig til å gjøre der nede hos hr. Thomas von Westen Hammond.

Iblandt kunde så den gamle, kloke kvinne si til Ol-Kanelesa: «Du og ho Ellen! Ja, du og ho Ellen!» Hun vocket sig vel for å si det for ofte.

Ellen og Ol-Kanelesa! Om kvelden når han kom sotet og trett fra smien, møtte hun ham i døren. Lyden av hennes små sko innenfor og hennes glade rop og latter! å, for ham var det en himmelsk sang. Hennes to armer om hans knær der i døråpningen, fikk ham til å stå opreist under

årenes byrde. Når hun så satt ved siden av ham på benken ved det lille rødmalte bord i Elisabetstuguen, kjente han sig rik og mektig, og vis! Han visste nu ting han før aldri hadde visst. Historien slo da sine rustne jernporter op på vid vegg; fremtiden åpnet sine solbeskinte dører på klem. Og så satt de der med skinnende øine midt imellem de to verdener og stirret; men de to vendte sine ansikter til hver sin kant. Han mot den verden som engang var. Hun mot den verden som kom. En med tårer i øiet, den annen med smil.

En søndag efter høimessen, da Ol-Kanelesa som vanlig hadde kvilt duggur, gikk Ellen og han hånd i hånd op på kirkegården til jomfru von Westen Hammonds grav. Her satte de sig på gravbenken og pratet sammen. Han fortalte lille Ellen om henne, som lå i denne graven.

«Ho hette Ellen ho òg. Og etter ho ha du fått namnet dit, Ellen.»

Og så fortalte Ol-Kanelesa at den kvelden hun døde, kom en hel flokk gudsengler ned på jorden og hentet henne. I hvite klær klædde de henne, de satte blomster i håret hennes, store hvite vinger fikk hun på ryggen og en stor palmegren i hånden. Og så fløi hun sammen med dem op til stjernene, op til himlen, op til Gud! Der var hun nu.

«Ditop?» spurte barnet forundret og pekte op mot skyene.
«Helt opi himlen?»

«Ja.»

«Stod du og så på, Ola fabro?»

Hvad skulde så Ol-Kanelesa svare på det? Om han sa *ja*, vilde det ikke være sant. Og å lyve i et barn det var mer enn noen turde.

«Nei, je gjor it de, Ellen.»

«Kelles vet du de da?»

«Gud ha fortælt mig de.»

«Når gjor *han* det da?»

«Han fortælt mig det i en drøm.»

«Gjor han?» sa Ellen henrykt. «Da vil je òg be *han* fortæl mig no ti en drøm, tru du *han* vil gjera de?»

«Ja, de vil han nok.»

«Da vil je be *han* fortæl mig om 'n far e oppi hemmela.»

Ol-Kanelesa vred sig der han satt. Bare Ellen ikke kom til å spørre ham om hvordan far hennes døde, da måtte han ta den store synd på sig og lyve — — — lyve i et lite uskyldig barn.

«Kefør ha je fåt namnet hinnes Ellen?»

Gud velsigne den lille skapningen. Han tok henne inn til sig og strøk henne over håret.

«Du fik namnet hinnes før at du ska bli go og snill, som ho va.»

«Da må fil je dø og bli en gudsengel også?»

«Ja, når du bli gammal — — — mye gamlar enn ho Løsi, da dør du og blir til en gudsengel.»

«Blir vi gudsengla alle, 'n far og ho mor, du og ho Løsi?»

«Ja alle.»

«Å, ker je gle'e mig, fabro!»

Hun klappet i sine små hender.

Da reiste Ol-Kanelesa sig brått og tok barnet ved hånden og gikk ned fra kirkegården. Han fulgte henne ikke oftere ditop. Og jomfru Ellen von Westen Hammonds navn blev efter den dagen sjelden nevnt i Elisabetstuguen. Og det av mange grunner. Og dødens skygge hvilte alltid over de dødes navn.

Langfredag

Kirkeklokken hadde nettop slått syv; det var langfredag morgen år 1825.

Benjamin Sigismund, nu ridder av Nordstjernen, satt i fullt ornat inne på kontoret, bøiet over sin bibel.

Inne på det store prestekontor, der alt engang var i orden og på plass, fra gåsepenner og sandhuset på skrivepulten til stolen og rismatten nede ved døren, var nu vill uorden. De gamle bøker i skinn og spenner lå sammen med rustne pistoler og brukne kårder. En gråbenskinnmudd som hang ved vinduet, slapp hver dag noen grå hår ned i en

haug gulnende dokumenter som lå på gulvet. Og et bord med tre ben og fantastiske utskjæringer var veltet på siden. Her, som hos Gunhild Finne, hadde likegyldigheten overtatt alt styr og stell.

Han hadde igjen begynt å stå tidlig op om morgenen. Ikke i iver efter å ta fatt på arbeidet; nei! men for at hans netter var blitt onde som aldri før. Hosten, søvnløsheten og et mylder av martrende tanker krøp med ham op i sengen. Hvorfor så ikke prøve å korte de pinefulle netter ved å stå tidlig op?

Hans dager var talte; herren hadde alt stukket sin sigd ut efter ham. Han hadde også fått svinnsotten. På den måten skulde altså Kathrines endelikt bli hans? Hver dag skar nu Herrens sigd over et av de mange og sterke bånd som hadde bundet ham til livet og denne jord; om noen måneder, i høiden et år, skar den det siste.

Hans skritt styrtes mot graven. Hver dag kom han inn i nye og ukjente egne. Verden, den med ære, gull og kostelige kar, kunde stundom ligge så langt bakut. Tiden forrykkedes også. Når han om nettene lå med lukkede øine og mintes det liv han hadde levet, syntes han at det måtte være tusen år siden, ti tusen år! Tiden hadde mistet sine årstall, det var intet å måle den med lenger. Ytterst sjelden kom det levede liv ham nær nu. Hendte det, var det kun stykkevis. Jo, en gang i vinter bråvåknet han og hadde en sterk fornemmelse av at Gunhild stod inne hos ham. Han kunde ingen ting se. Han visste også at det ikke var så. Likevel steg han op. Han gikk frem og tilbake på gulvet og famlet i mørket efter henne. Om hun ikke var der, stod der, var hun dog nær. Ja, så nær, at han kunde fornumme hennes ånde. Han tykte at en stor glede, en usanselig stor og ren glede, var steget inn gjennom hans dør.

— — — Nu satt Benjamin Sigismund og forberedte sig på sin preken. Hans ånds lampe brant med for lav flamme nu, dens lys falt ikke så sterkt og forklarende på ordet som da han stod i sin fulle kraft.

Han gav sig til å lese dagens tekst høit:

«Og han gik ud og vandrede efter sedvane til Oljebjer-

get; men hans disciple fulgte med ham. Og da han kom til stedet sagde han til dem: Bed at I ikke må komme i fristelse! Og han sled sig fra dem så langt som et stenkast, faldt på knæ, bad og sagde: Fader, om du vil, da lad denne kalk gå mig forbi! Dog, ske ikke min vilje, men din! Og en engel fra himmelen åbenbarede sig for ham og styrkede ham. Og han kom i dødsangst og bad endda heftigere, og hans sved blev som blodsdråber, der faldt ned på jorden. Så stod han op fra bønneren og kom til sine disciple og fandt dem sovende av bedrøvelse, og han sagde til dem: Hvorfor sover I? stå op og bed at I ikke må komme i fristelse!»

Sigismund blev heftig beveget. Han så mesteren stridende på kne i Getsemane. Han så *hans* svette der blev som blodsdråper, springe frem på *hans* fullkommen skjønne ansikt. Han så Peter, Jakob og Johannes sitte igjen i mørket, betynget av søvn. Ikke engang Peter, discipelen med det heftige og nidkjære sinn, Peter med sverdet i hånden, var istand til å våke med i den fjerde nattevakt. Han, Peter, klippen! stod alt fristeren med det skyggefulle ansikt og den kløftede tunge bøiet over. Men *han*, hvis sinn i denne time blev gjennemsust av dødens kolde angst, så også den store fare de tre disipler svevet i; og han hadde dyp omsorg for dem.

Også han, Benjamin Sigismund, hadde som Peter ikke fulgt mesterens råd og stått op i tide og bedt om ikke å falle i fristelse. Hadde fallet så uteblitt? Han rettet sig op i stolen. Ja, hadde så fallet uteblitt? Hadde så hans, Sigismunds, vei da ført inn i Getsemane?

Hosten gjennomristet hans magre kropp. Han fikk blod i munnen. Og som alltid, fulgte det angst med; men denne angst var koldere og mer gjennomisnende enn all annen angst. Han satt som i en gjennemtrenk fra mange evigheter — — — noen med et grått, koldt lys over, og andre i fullstendig mørke. Var det angsten fra Getsemane? Hans legems oppløsning var i full gang.

Han blev så sittende og minnes noe han hadde oplevd en natt i vinter: Han syntes at den store stillhet som kun

innfinner sig der et menneske har draget sitt siste sukk, senket sig omkring ham. Og med ett stod så Kathrine fremfor sengen. Hun tok hans hånd i sin og smilte vemodig. «Vil du, husbond, at jeg skal bede for dig at du endda får lov at leve?» spurte hun. «Herfra hvor jeg nu står er det ikke så lang vei til Gud, som fra det sted hvor du står.» Hennes stemme var uten bebreidelse, og all angst og pine hadde forlatt hennes ansikt.

«Å, min ven!» hadde han sagt. «Grib ikke ind i Guds vise råd! Hader du mig ikke, Kathrine?» Hun smilte igjen. «Her findes ikke had. Nei, husbond, jeg elsker dig høiere nu end da jeg levet — — — men det er med en anden kjærlighed, en kjærlighed som er smeltet ren for egenkjærlighed.»

Han kunde forresten ikke helt avgjøre om dette var en drøm eller en visjon. Nu, da hans jordiske lykke var under nedrivning, frigjordes hans ånd mer og mer. Hans sjels øine hadde fått Kanaans kyster i sikte. Han var kommet nærmere nu. Han merket det på så mange ting.

Han reiste sig og satte som en olding hatten langsomt på sig med begge hender. Han hørte piken stri med guttene nedenunder — — — men det foregikk så endeløst langt borte. Han hadde egentlig ikke noe med det. Igår var hans omhu som vanlig stor for guttene. Igår stod han og hans sønner enda på veiskillet. Han kom fra livet; de var underveis til det. Idag var de alt langt på hver sin vei. Og langt, langt fra hverandre var de alt kommet.

Nede i trappen stod en gammelvoren mann, kirkeklædt og med et lyst, lykkelig ansikt.

«Gumorn!» hilste han og tok av sig luen. «Je må få takke Dokk enda en gong!»

Han grep prestens hånd og slapp den fort, som han tok i noe koldt, dødt.

«Hvem er du?» sa Sigismund.

«Kjenne Dokk it att mig no hell?»

Benjamin Sigismund rystet på hodet.

«Je e ifrå Elgsjøa je; det e 'n Tøllef.»

«Jaså.»

«Kjere, kjenne Dokk mig it da?»

«Nei.»

«Det va mig, Dokk redda så je slap å resa frå Elgsjøa.»

«Jaså.»

«Je skull åt kjerken idag. Og så va det som je it årka gå førbi. Je mått opom og takke Dokk!»

«Tak Gud, mand!»

«Ja, det ha je gjort — — — så godt je ha kunna de da.»

Da Benjamin Sigismund kom op til kirkegården og fikk se kirken og tårnpluggene, husket han plutselig hvem Tøllef var. Han husket nu at det var siste kvelden han møtte Gunhild der oppe at den fattige opsitter kom op på hans kontor. Han husket nu alt, klart, tydelig: lyset som falt på kirkens hvitkalkede vegger, klokkeslagenes gylne klang i luften og alle de mennesker han hadde møtt på gaten.

De følelser han fyltes av den kvelden, de stemninger han gjennomlevde, strømmet på nytt inn på ham; men avblekede — — — og dog uendelig skjønnere og renere, om trent som de hadde vært lenge borte og rensset sig i sol.

Hvor lenge var det nu siden?

Å, det kunde være menneskealdrer siden også. Og det kunde også være igår; så fjernt og så nære var denne kveld, som alt annet nu var blitt.

Var disse minner blandt dem som vilde huskes i et annet liv, på den andre siden av graven? Alt fra den kveld var innrisset i ord og bilder på hans sjel.

Da han så dødstrett efter å ha gått op Litjgaten, stod fremfor alteret i Bergstadens kirke og hadde fått messeserk på, og langfredags-solen og det hvite vårlyset strømmet inn gjennom vinduene, skjøves han på nytt ut i en utenomjordisk tilværelse: Alt dette lys, tilhørte ikke også det en annen verden? Nei! Nu stod han på det samme sted, som da han første gang forrettet i denne kirke. Her stod han, da Gunhild førtes inn som brud. Å, den gangen stod han uten å vite det på et veiskille. Den ene vei var hofferdighetens, fariseismens og selvgodhetens vei, den andre feiltrinenes, ydmykhetens og erkjennelsens vei. Gaves det ikke også en tredje vei, fullkommenhetens? Jo! På

den vei var det bare ett fotefar å se, *mesterens!* Tusinder trodde at de gikk den. Og så gikk de fariseismens og selvgodhetens. Han var kommet inn på feiltrinenes vei; Peters vei! Hadde Herren tatt ham i armen og ført ham inn på den? Fra denne vei førte nemlig en liten sti over mot Getsemane, den Peter fulgte. Herfra til Paradis var avstanden liten.

Og, som Benjamin Sigismund begynte å tale høit for sig selv, leste han messen. Hans røst var brutt. Hosten og hesheten hindret ham i å synge nu. Han glemte at det der nede i stolene satt hundreder av tilhørere — — — det var ikke for dem han leste. Nei, ordene gjaldt ikke dem, men ham selv. Gud og ham! Han stod nu for sin Gud, stod med hendene for ansiktet og bekjente.

Og da han, blek og avmagret med blå skygger under øinene stod oppe på prekestolen, så han heller ikke dem som satt der nede.

Men *de* så ham. Og for første gang siden David Finne endte sine dager for egen hånd, lot de anklagen falle mot Sigismund. Hans uttærede skikkelse fortalte dem at også han hadde fått lov å ta med rystende hender lidelsens beger og føre det til sine blodløse og forpinte lever. At han dessuten var pisket og refset med pigget svepe, det kunde de se. Alt det de i alle år hadde ønsket at han skulde lide, det hadde han nu lidt. — — — De syntes nu at rettferdigheten hadde skjedd fyllest.

Han selv hadde ingen anelse om at hans sognebørn hadde slått inn på forsoningens milde vei. I det hele tatt det som folk mente om ham fikk efter hvert mindre og mindre betydning. Enten de nu fordømte eller frikjente ham, kom ut på ett. Han skulde snart stedes for en høiere domstol — — — for en høiere og rettferdigere dommer.

Idag blev det ingen tordentale å få høre fra prekestolen i Bergstadens kirke. De som satt nede i stolene og oppe i lemmene og svettet i hendene av gru for å bli refset under navns nevnelser, slapp med redselen.

Sigismund gikk idag helt op i dagens tekst; i tragedien i Getsemane! Hans ord fløi idag ikke inn gjennom det ene

øre og ut gjennom det andre på tilhørerne. Nei, idag banet de sig vei til hjertedørene. Og det blev også låst op. Ja, endog de forherdede og gjenstridige låste op. Og deres indre øie blev merkelig klartseende. De så *ham* og de elleve, der de gikk i den sene natt over Kedron, de så det stille, sorte vann gli taust forbi med gjenskinns fra stjernene — — — de så de tre sovende disipler. Og de hørte ham, Guds sønn, be der inne i mørket. Hans nød og store vande, hørte de. Og de så lyset fra engelen, det sterke, alt gjennemskinnende. Vandringen op til Golgata blev de vitne til. Korset, det tunge, det bitre dødens tre som tynget *hans* uskyldige skuldrer, tynget også deres. Kvinnene, de unge gråtende kvinner, som fulgte med tilhyllede ansikter, gikk forbi. — — — Og da Sigismund foldet hendene og bad: «Hjelp oss at elske *dig* alene!» foldet mange sine hender og bad med: «Hjelp oss at elske *dig* alene!» Han, presten, og hans tilhørere, de hadde alle overtrådt Guds bud; de var alle meddelaktige i *hans* sønns lidelse og død.

De som hadde hørt Sigismunds tiltredelsespreken og enda mintes den, de glemte mellemtiden fra da og til idag, de glemte alle han hårde ord; de glemte også hans mange feiltrin; nu gjaldt all deres tanke den korsfestede. — — — Og englenes lys, ja et enda sterkere lys falt på korsets tre og på det i døden segnede hode; tornekrone hode! I det lys blev alt verdslig borte, all verdslig tanke utslettet.

Ingen hadde før hørt en slik langfredagspreken. Var det ikke mer enn en menneskelig forkynnelse? Den kjære Herre Krist måtte selv ha vært til stede. *Han* hadde steget lys levende frem for dem.

Da gudstjenesten var forbi og almuen langsomt og be-dagelig holdt på å gå nedover kirkegulvet, ropte Sigismund oppe fra koret på Ol-Kanelesa.

«Ja, hr. ridder!»

Benjamin Sigismund stod med ansiktet vendt mot vinduet. Og lyset, det bleke lys fra vårsneen der ute falt på hans ansikt. Ol-Kanelesa stusset. Den dødsmerkede mann stod der ung og karsk å se til.

«Klokken tre er vor Herre Jesu legem nedtaget av korset.»

Ol-Kanelesa nikket.

«Og så er denne dag, denne langfredag, også over.»

Igjen nikket Ol-Kanelesa.

«Vi kan da atter glede os til påskemorgen, til *hans* skjønne og herlige opstandelse.»

«Ja.»

«Ole Korneliusen!» Sigismund vendte sig mot ham. «Ved hans kors er vi alle like. Der er ingen lærd og ingen ulærd. Der er ingen almuesmand og ingen ridder. Kan vi ikke si *du* til hverandre efter denne stund?»

Ol-Kanelesa så ned. Han, som støtt hadde svar på rede hånd, lette efter ord.

«Hm! Prest e prest og klokkar e klokkar!»

«Og de første skulde blive de sidste!» sa Sigismund. «Vi taler ikke mer om dette, Ole, det blir nu som jeg har sagt!»

«Nei, hr. ridder!» svarte Ol-Kanelesa. «Vi sei det vi ha sagt. It kan je sti op og stå der Dokk står, it kan Dokk sti ne' og stå der je står. Om Dokk klædde Dokk i sæk og aske, så va Dokk likevel ridder. Og om je klædde mig i guld og skarlagen, så vart je endda bærre gropsme.»

«Vel! Jeg forstod nu, at I synes at det ikke falder naturlig for Jer.»

«Je tykje det vil nedværdige os begge to.»

«La os så bli ved som før. Indtil vi engang trykker hverandres hænder hinsides floden.»

Herpå fikk Benjamin Sigismund intet svar.

«Hør, Ole! Vil I være av den godhed, altså efter tre slet, at ledsage mig på en liden tur. Jeg ser nu foråret komme, og — — —» Her trakk Sigismund ånde dypt. «Jeg vilde så gjerne få gå det imøde endnu en gang — — —» Han stanset igjen op. Han stod beveget. Hans hvite, tynne hånd grep hårdt om den gamle alterbok.

«Ja!» sa Ol-Kanelesa. «Når kjerkklokka ha sle tri, ska je kommå ne-i prestgål'n!»

— — — Kvelden var lys og kvit. I Bergstadens gater var det sølet og ufremkommelig. Idag, langfredag, hadde snesmeltingen begynt. Omslaget i været hadde kommet brått. Og enda det var en helligdag og alle folk var i

kirkeklær, måtte de i all huj og hast ta sine jernskodde trerukker og gå løs på å skufle sneen av hustakene. En fryd og en glede var det; nu kom jo våren! Våren! Og tidlig kom den! De vinterfrosne sinn blev fulle av takknemlighet til ham som hadde stagget kulden og snedrevet og sendt tøvind og solskinn.

Da Benjamin Sigismund støttet til klokkerens arm kom opover gaten, var luften full av livlig prat og glad latter fra hustak til hustak. Der de to gikk forbi, løftedes på luene.

Sigismund gikk langsomt. Ondt var det å se at svinnsotten hadde herjet den engang så ranke og fyrige mann. Ingen hadde ant at det vilde gå slik med ham. Åjo! Noen hadde nok ant det òg — — — for som en reder, ligger en! En merkelig mann hadde han tross alt vært. Og det kunde kanskje bli lenge før Bergstaden fikk en så fremragende prest igjen. Hans gode sider holdt på å komme i betraktning igjen. Nu, da døden hadde merket ham.

Og sneklumpene fra hustakene klasket i gaten. Dernede stod jenter og unge gutter og laget sneballer og kastet under rop og leven sneen tilbake på dem som stod der oppe og skuflet.

Ved kirkegården stanset de to, presten og Ol-Kanelesa.

«Bør vi ikke idag se om vore avdødes grave, Ole? Her skal også jeg og I en gang stedes til hvile.»

«Ja, vi fe fil gjera som ridderen vil.»

De gikk først bortom fru Kathrines grav. Her blev Sigismund stående lenge, tungt støttet til sin stav og stirre ned på graven. Han sa ingen ting. Hans ansikt var stivt og uten bevegelse. Og så gikk de videre i taushet forbi bergkadett Notlers grav og bort til Ellen von Westen Hammonds. Her leste Benjamin halvhøit og i tanker: «Salige er de døde, som dø i Herren!»

«Har I hende vedvarende kjær, Ole Korneliusen?»

«Je tykje at ho va den likast — — — no, som før.»

Han sa det stille. Ingen sorg i ordene. Ingen veklage. Nu var såret læget. Nu var det bare gleden, det gode og vakre ved hennes minne, som var tilbake. Endog dødens skygger over dette navn var borte. Hun var på en måte blitt nesten levende igjen. Især efter at lille Ellen kom. Hun lig-

net så på den hun hette efter. Ol-Kanelesa kunde ikke annet skjønne enn at Gud hadde laget det slik — — — for å glede ham. Han var såvisst ikke så stor en glede verd. Hvordan skulde han som det elendige og dårlige kryp han var, få gjøre Gud en glede igjen? Han hadde tenkt meget på det, men det var som tanken stoppet på halvveien.

«O, I lykkelige mand!» sa Sigismund og klappet Ol-Kanelesa på akslen. «I har fått lov at bære et brændende lys i Jers hånd ned gjennom livet — — — ned mot alderdommens aftenskygger. Ved I hvad det vil sige? Ved I også hvad det vil sige at få livets lys sildig tændt og tidlig slukket? Også den må leve livet!»

«Ja. Jo. Je tru, at je ha som e slags anels om ker Dokk mene — — —» stammet Ol-Kanelesa.

Videre gikk de op mange trapper til den øvre kirkegård, der storgravene var, der bergmennenes kvinner og børn lå begravet.

Nu sprang ikke Benjamin Sigismund lenger opover disse trapper, som den første gang han gikk dem. Nu var det Ol-Kanelesa som måtte bie. Og han bidde gjerne. For nu sildret og rant snevannet fra trapp til trapp, som i en foss. Den rislingen vilde han gjerne høre på; det var våren som her sang sin første sang iår igjen. I den sangen var det toner, som alltid var nye; det kom ut på ett om han hadde hørt dem før, de var nye likevel i hans sinn. En foss her midt mellem to kirkegårder; en foss, som kom og forsvant og kom igjen, den kunde umulig ha det samme spill som en annen foss. Hver vår kom den og sang for de hensovede. Omtrent som den hadde bare ett ærend: å fortelle dem at nu var det vår på jorden! Vår! Vår! Vår!

Hvem kunde vite om det ikke var siste våren han hørte disse toner. Herrens tid og time ingen visste. Han vilde i morgen den dag ta Ellen med hitop, så hun fikk høre fosse-spillet. Det var blitt så maktpåliggende for ham å kunne overføre til det unge, rene barnesinn alt som godt og vakkert var. Når så de onde dager kom, når verden tok på kaste skygger, vilde det gode, det skjønne stå og holde vakt.

Ved Ol-Kanelesas brors grav blev de stående lenger enn

ved noen av de andre gravene. Ingen av dem snakket om denne grav. Den døde som lå her, var jo Gunhild Finnes far. Hennes navn var, siden fru Kathrines frafall, ikke blitt nevnt. Ikke globart.

«Hvad er det for en grav derborte ved stengjærdet som har fått et nytt jernkors?» spurte Sigismund og pekte med staven.

Ol-Kanelesa vendte sig halvt bort. Han visste godt hvem som lå der — — — men det var ikke tid og sted til å omtale det nu. Den graven der, den hørte ikke med til de gravene folk snakket om; det var en grav som skulde glemmes, nedtrampes! Derfor var den blitt gravet så nær stengarden som mulig, der det var meget skygge, der det ikke spiret et grønt strå, der det lå sne til langt utpå sommeren.

Var det rettferdig? Nei!

Og i harme derover hadde Ol-Kanelesa smidd et jernkors — — — grovt og lite forsiggjort var det, men et kors likevel og reist over graven. Han, som lå der, var vel verd dette minne. Ensom hadde han levet; et menneske tilovers her i verden hadde han vært. Her hadde ikke vært noen plass for ham. Ingen hadde bedt ham komme inn til sig — — — nei, dørene hadde de stengt, der han nærmet sig. Ensom, som han hadde levet, døde han. Ensom og for sig selv lå han nu og sov den lange søvn til opstandelsens morgen. Kisten hans blev en kveld dratt i snedrev og nordenvind over stenmurene og senket ned uten klokkeklang, uten prest. Også kirkegården hadde stengt sine dører for ham.

«Kven som ligg der?» tok Ol-Kanelesa opigjen.

«Ja, hvem er det? Jeg har ikke sett dette kors før.»

«Å, det er no en stakkar som kvile der òg.»

Nu hendte det noe som fikk Ol-Kanelesa til å vike til siden: Benjamin Sigismund tok på å gå bortover mot graven. Han skred med lange skritt og bøiet hode mellom gravene — — — som han dreves dit av en makt han ikke kunde stå imot. Hadde han en anelse om hvem den døde var? Og så stanset han op et godt stykke unda og leste navnet på brettet: «Bergkadett David Finne.» Han vendte

sig og gikk vaklende tilbake i sine egne spor nedover mot trappene.

Ol-Kanelesa fulgte i langdrag efter. Han hørte presten gikk og ynket sig.

Den fjerde nattevakt

Første påskedag. Det gode vær hadde fått en bratt avslutning. Nu var det igjen frost og nordenvind og snefokk; men det var likevel ikke vinter nu, om det var aldri så meget vintervær. Våren hadde flyttet inn i sinnene; det var det avgjørende! Hva gjorde det om det snedde og blåste koldt? Ingen ting å snakke om! Hver en natt som kom, blev lysere og lysere, solen rant tidligere og tidligere. — — — Vår, det vidunderlige, det uforklarlige! Var det så noe rart i at de gamle, de som stod for erindringen, stod for å trekke fortiden efter og hvad som hadde hendt i den, fortalte mest bare fra de svundne vårer? Vintrene, de lange, mørke vintrene, blev glemt. Vinteren, sneen og mørket hadde det ikke vært noe merkelig ved; sinnene hadde frigjort sig fra vintrene efter hvert. Nei, i de blå vårdager, i de bleke netter, levde sagaen. I bekkene som løsned i liene, i elvene som brøt op, i det bare snaufjell, i isen som drev i store skinnende flak på tjern og sjø, i ungt løv, i den hvite heggeblomst, hadde sagaen sin rot. Og eventyret også! Ingen hadde sett skogsnerten en vinternatt, ingen hadde hørt de underjordiskes fine messingbjeller ringe nord i haugene i snedrev og mørke, ingen hadde sett statelige ryttere på sorte hester med gullbigsel og sølvsko helgemess — — — nei, det var halvvard-sok og jonsok, som var tiden.

Idag, første påskedag, ringte kirkeklokkene i sne og vind, men med vårlig klang. Og folk gikk, lyse i tanker og vilje, til kirke, flokkevis, enkeltvis. Langveis fra, milelangt inne fra fjell og avdaler, kom de på ski, kjørende og gående.

Da det hadde ringt sammen og kirken var fylt til trengsel og menigheten satt med sin Kingo opslått, steg klokkeren, Ol-Kanelesa, frem på kirkegulvet og leste inngangs-

bønnen. Han holdt en stor postill under armen. Han var blek. Og da han slo op postillen og tok på å lese teksten, skjønte alle at det var messefall.

Var presten syk? Ja, han var det. Noen som satt oppe i de øverste stolene, fortalte hviskende til sine sidemenn at Benjamin Sigismund var blitt sengeliggende langfredag efter høimessen. Han skulde være meget dårlig. Om han vilde stå det over? Hm! Ja! Bataljonskirurgen hadde vært oppe hos ham, men hvad han mente, var det ingen som visste. Hr. Wellerop forsnakket sig ikke.

Disse opplysninger gikk nu fra munn til munn nedover hele kirken — — — og all denne hvisken og tiskan forstyrret Ol-Kanelesa i postillesningen, så han et øieblikk stanset og stirret strengt og myndig over brillene nedover forsamlingen. Det hjalp; Ol-Kanelesa var ikke å spøke med, enda han var bare en grovsmed og en avsatt skoleholder. Han fortsatte så å lese. Og det med en røst som gikk Benjamin Sigismunds en høi gang. Av dem som satt i kirken idag, var det også en og annen som ikke hadde hørt hverken Sigismunds tiltredelsespreken eller langfredagspreken nu siste langfredag, og som kun hadde vært vitne til hans tordentaler, de syntes at det var nær på oppbyggeligere å høre på Ol-Kanelesa. Ja, så for en gangs skyld. — — — Og så Ol-Kanelesas sang! Han sang så orgelet nesten forstummet.

Likevel var det noe forstemmende over almuen i Bergstadens store kirke idag. — — — Ved tanken på at de kanskje aldri mer skulde få Sigismund å høre, skjønte de først for alvor hvor meget de holdt av ham. Han hadde, tross alt det som kunde sies ham på, stått dem nær. Ja, nærmere enn noen annen prest i manns minne hadde gjort. At han hadde tordnet og refset, var kanskje ikke så meget å si på, når de rett fikk tenkt sig om. Han gjorde nu luften klarere. Han løftet sinnene. Om det kom en ny prest, var det ikke sikkert at han kunde hjelpe i åndelig og legemlig nød, som Benjamin Sigismund hadde gjort. Når hadde han sagt nei, når de kom til ham? Aldri! Natt eller dag, det kom ut på ett det. Flådd dem hadde han gjort, tatt

sig betalt så det svidde i pungen — — — men ikke hadde de gått uhjulpet bort. Hvilken prest tok sig ikke betalt? Og alt det som var blitt sagt ham på — — — nei, det hadde nok ikke vært så ille det heller som folkesnakket vilde ha det til.

Især var det mange av dem som hadde stått til konfirmasjon for ham, som idag bent frem kjente det som en sorg når de tenkte på at han snart skulde bli borte for bestandig. Alle hadde de et eller annet lyst minne fra de ukene oppe i skriftehuset. — — — En hadde han klapet på akslen, en hadde han rost, enda han nesten intet kunde. Og det de hadde fått skjenn for, det hadde de glemt nu. Endog de, som var blitt att-vendte, hvor bittert det enn var og hvor meget de enn gråt over det den gang, de hadde også glemt det. — — — Og var det ikke en fryd og en glede, når de satt rundt ham i solskinnet om våren der oppe? Hadde de såsant fått den tiden tilbake, de skulde ikke ha betenkt sig. Og de som hadde mistet noen av sine kjære, og det var mange, mange det — — — de kunde fortelle at Sigismund var ikke den som la sten på børa. «Vær forvisset, kjære ven, om at de bortdragne er gået ind til sin Herres glede; didind, der det ei er gråd eller angest mer, men hvor Gud selv har avtørret hver tåre av deres ansigt. Om en stakket tid skal vi i Jesu navn forenes med vore igjen for aldrig at skilles!» Ordene kunde de ordrette utenat. Når sorgen tynget og dagene blev lange og det arme hjerte led i vé og vånde, da rant Sigismunds ord dem i sinne. Da lysnet det, da gikk det igjen an å leve — — — endog i sorgens og lengselens lange dager gikk det an å leve.

*

Våren gikk. Og det blev sommer — — — det blev heggeblomstrings-tid med solskinn alle dager.

Benjamin Sigismund blev ved å holde sig innen døre. Han var ikke sykere enn før; men hans kraft var brutt. Døden arbeidet i det stille på ham. I Bergstadens kirke forrettet nu fjerde hver søndag hr. Holger Hannig, sogneprest til Ålen og Holtålen. Han var en stille og from mann

— — — men nei, det var ikke Benjamin Sigismund! det var de alle enige om. Han besøkte ved sine nærvær alltid sin syke embedsbror. Sigismund tok formelt og kjølig mot ham; forøvrig sat han taus og innesluttet i sin stol. Og den betroelse Holger Hannig ventet på fra Sigismunds side, den uteblev. På samme måten behandlet Sigismund Bergstadens øvrige standspersoner som kom opom for å se hvordan hans velærverdighet befant sig. Han hadde intet utalt med dem. Intet! Han var i det hele tatt lite vennlig. Om hans krankhet tiltok aldri så meget, sin rent ut narraktige overlegenhet la han ikke av. Hr. Dopp fikk således en dag en mottagelse som betok ham enhver lyst til å fortsette med sine små visitter i prestegården. «Hr. Bergskriver!» sa Sigismund. «Har I ingen anden beskæftigelse end at slite disse trapper?» Da hadde Dopp tatt sin hatt, bukket og gått — — — men ute på trappen hadde han blitt stående lenge og pusse sine briller — — — endog stengene pusset han. Den mannbiske prælat skulde få lov å sitte der.

Og så gikk den fortørnede bergskriver med små iltre skritt tvers over gaten og inn på sitt kontor. Her rev han brillene av sig, kastet dem bort på en opslått foliant og gned sig i øinene.

Hans regnskapsførere så at han var opbragt — — — men de tok sig vel ivare for å spørre. Han vilde nok fortelle det når han bare fikk summet sig. Når de så bare passet på ikke å si ham imot, men gav ham medhold, pleide han å bli i så godt humør at de fikk fri resten av dagen. Og å få fri nu sommers dag, det kom godt med — — — for alle hadde de hus og jord å stelle.

En var det Sigismund aldri viste døren; det var Ol-Kanelesa. Han var alltid velkommen.

Heller ikke til ham sa Sigismund stort nu. Han var blitt en taus og innesluttet mann. De kunde sitte timer i trekk uten å tale sammen, de to. Han, Ol-Kanelesa, vennet sig til å sitte der og tie. Han passet varmen på skorstenen og flidde pressten en eller annen bok og flyttet lyset bort til stolen hans.

Alle disse bøker var ellers en gullgruve for Ol-Kanelesa. Han tilbragte mer enn en kveld, sittende på skorstenssnip-

pen og med brillene ytterst ute på nesen, holdende en krønike op i ildskjæret. Her i all denne lærdom oplevet han mangel god stund. Og mangt og meget her minnet ham om sal. von Westen Hammonds dager. Han levet på et vis op igjen litt av sin ungdom. De kvelder han ikke var nede hos Sigismund, satt han hjemme i Elisabetstuguen og fortalte for lille Ellen det han hadde lest — — — både det han hadde lest nu og før, da den forrige Ellen levet. Og barnet satt med store, tindrende øine ved siden av ham og lyttet. Hun kom på den måten også inn i en ny og ukjent verden; en verden, langt, langt bortenfor denne verden. Hennes sinn blir rikere ved det, tenkte Ol-Kanelesa. — — — Det var en rikdom, gull og sølv og gylne stener ikke kunde opveie.

Også Benjamin Sigismund var til sine tider sterkere op-tatt av det forgangne enn det nuværende — — — Han syntes stundom at han gikk baklengs nedover mot sin grav og med blikket stivt festet på det liv som var levet. Hans tanker kretset da meget om børnene; det falt ham vanskelig å skjønne at de nu ikke lenger var barn, men voksne menn — — — og at de alt stod der han selv stod for noen år siden. Tiden hadde hurtige ben å løpe på — — — både for dem som gikk fra livet og til livet. Han led også under sterke selvbekreidelser over at han, da de var små, ikke hadde våket mer over deres åndelige utvikling.

Og dog, om han hadde dannet dem i sitt billede, det vilde neppe ha vært dem helt ut bare til gagn? Nu fikk de det preg og den form deres indre betingelser berettiget dem til å få. Og de brever han vekslet med Laurentius, de fikk mer og mer karakter av brever mellom to lærde, to for hinannen nokså fremmede, enn mellom far og sønn. Deres vesen var også helt forskjellig; Laurentius var sin mors sønn. Nu når år og tid hadde lagt forsoningens skjær over alle ting, var Sigismund tilfreds dermed. Han forsøkte iallfall å være det — — — forsøk som forresten voldte ham ingen ringe anstrengelse og selvbeherskelse.

— — — Sigismund tok nu gjerne mot besøk av sine sognebørn. Nu, da han var krank og delvis borte fra dem,

nu kom de med alle sine små og store sorger og søkte råd og veiledning og hjelp.

«Nu først er jeg blitt dette fjeldfolks prest, Ole!» sa han oplivet til Ol-Kanelesa. «Nu, når jeg står med vandringsstaven i hånd, begynner min gjerning. Kan du fatte det?»

Ol-Kanelesa flyttet med to fingrer brillene op på skallen og la boken han holdt, stille ned på skorstenshellen.

«Ja, je tru je skjønne det òg.»

«Vil I så sige mig det?»

«*Han* vil at Dokk ska få løn, Dokk også.»

«Løn, jeg?»

«*Han* sa, vet Dokk, at den som kom i den ellefte time skull få lik stor løn, som den, som ha arbet i vingåla hele dagen.»

«Jeg løn! Nei, Ole, jeg har aldeles ingen løn fortjent!»

Ol-Kanelesa tok boken og leste videre. Han, med sin ringe lærdom kunde ikke drøfte skriftens ord med en lærd.

Men da Ol-Kanelesa hadde gått og Benjamin Sigismund blev sittende igjen i sin putestol — — — og natten med sine lange timer kom, og stillheten og ensomheten kom, da kom også angsten listende på tå inn til ham. Den stirret på ham med sitt ansikt tett op til hans.

«Sigismund!» sa den. «Din time nærmer sig! Kjenner du mig? Jeg er den gulnende kind, de brustne øine og de foldede hænder!»

Han sa:

«Vig herfra, angst! Hvorfor opsøger du altid mig?»

«O, du dåre! Du blinde! Alle, alle har jeg været hos. Jeg siger dig alle, Benjamin Sigismund. Ind i alle hjerter, ind i alle sind har jeg steget. Ja jeg siger dig: på denne jord er ikke hjerter dannet, uden at jeg har vært derinde. Har du tænkt på evigheten, Sigismund?»

Angsten begynte nu bent frem på å rope høit:

«Har I ikke gjort Jer fortjent til det evige liv, herre? Har I ikke arbeidet nidkjær og med sved på panden i vingården fra den årle morgenstund av? I er jo alt ridder!»

Benjamin Sigismund skalv og hakket tenner. Han frøs. Han brente, svettet og frøs. Den evige fortapelse og den

evige død stod her alt, ferdige til å gripe begge hans hender og føre ham inn i mørket — — —

Da hørte han Ol-Kanelesas stemme:

«*Han* sa, vet Dokk, at den som kom i den ellefte time skall få lik stor løn, som den, som ha arbet i vingåla hele dagen.»

I de enfoldiges og diendes munn skulde Guds lov forkyntes.

Nu gikk angsten. Han hørte dens nedtrådte tøffel klapret på dørterskelen.

*

Og sommeren gikk; og høsten kom. Høsten, den hårdeste av alle årstider, hårdere enn vinteren selv. I den kolde mørke høst skal så meget visne og dø: det er høsten og mørket som dreper.

Benjamin Sigismund lot en kveld i slutten av november Ol-Kanelesa budsende.

«Idag, da døren stod åben, kom en hvid fugl hidind, Ole. Den kom helt hid til min seng. Tror I at det var et varsel?»

«Var det en rype?»

«Ja, jo, det var kanskje en rype.»

«Den var vel skræmt tå en hauk den da vel?»

«Vel mulig var den det, Ole. Men hvorfor søgte den så netop hidind? Hadde en sådan hvid fugl kommet ind til mig da jeg var frisk, vilde det bare ha fornøiet mig, men nu — — — nu, når jeg ligger her i min seng, svag og avkræftet, blir alt som hænder litt udenfor det sedvanlige, til et bud fra døden. I alt ser jeg døden nu. Jeg tror forvisst at den hvide fugl var et varsel.»

«Agt ikke på fugleskrig!» sa Ol-Kanelesa.

Han trodde at presten dessverre hadde rett denne gangen. Et varsel var det uten tvil — — — men *det* kunde det ikke falle ham inn å stadfeste. Hadde ikke Sigismund vondt nok nu likevel. Han kunde tydelig se fra dag til dag, hvor lidelsen pløide furene dypere og dypere i hans ansikt. Han var en sterk mann Benjamin Sigismund, det tok tid. Her hadde lidelsen enda igjen å pløie mange furer.

Sigismund blev liggende med lukkede øine og tenke på det Ole nevnte om fugleskriket; det var skriftens ord!

«Vet I, Ole Korneliusen, hvad jeg har bestemt mig for idag?»

«Nei, hr. ridder!»

«Jeg vil brænde mine skibe — — — mine ynkelige små skibe. De har alle været udstyret med forfængelighedens brogede seil. Her ligger nemlig en hel del skriftlige arbeider, et par avhandlinger, alt sammen ting, som blev til i min manddoms overmod — — — vil I slå ild på gruen?»

Og mens Ol-Kanelesa fant frem ildjern og flint oppe på mantelen, stod Sigismund op av sengen. Han plagedes av hold og hadde stor møie med å få på sig klærne. Efter hvert gikk det dog bedre. — — — Varmen og lyset kvikket op. Og så tok han på å tømme alle sine skuffer og skap og kister.

«Her, Ole! Lad det alt bli luernes rov. Hurtig, så jeg ikke blir fristet til at tage det tilbage. Her er en avhandling, som har kostet mig et halvt års nattesøvn. I ilden med den!»

Og Ol-Kanelesa la avhandlingen op i varmen. Han sa ingen ting, men han tenkte: holdt presten på å bli vanvittig? Han, Ol-Kanelesa, stod nu sikkert her og gjorde sig også skyldig i noe aldeles borti natten galt.

Ved en stor dragkiste blev så Sigismund stående på kne og holde noen brev, sammenbundet med lintråd; gamle, gulnende brev med en gammeldags utenpåskrift, var det. Han lukket øinene halvt igjen og rakte brevene til Ol-Kanelesa — — — uten å se til den kanten.

«Hurtig, Ole. Hurtig!»

Da Ol-Kanelesa så holdt på å legge bunken i glohaugen, ropte Sigismund:

«Stop, Ole! Ikke disse; det er min salig mors breve. Nei disse kan jeg ikke brænde. Vil I love at lægge dem i min kiste — — — de skal følge mig i graven.» Hans stemme var nesten kvalt av gråt. «Ingensinde har en moder nedskrevet en slig sum av kjærlighed, som disse breve indeholder. Husk, at de skal ligge på min venstre side, lige op til mit hjerte! Lover I mig det, Ole Korneliusen?»

«Ja, om je overlev ridderen, ska det bli gjort.»

Sigismund reiste sig med stort besvær. Hans ansikt var vått av tårer.

«Tak, Ole! Tak, tak!» Og han føide til, nu lysere i tonen, idet han gikk bort til skapet der dokumenter og verdipapirer lå. «Ilden skal til gjengjæld få en smule erstatning for hvad vi nu unddrog den.»

Han trakk ut sin Nordstjerneorden.

Nu blev Ol-Kanelesa forferdet.

«Ridderen vil da fil aller finne på å brønne op den?»

«Jo, netop! Ingen skal få lov til på mine vegne at prange med dette glimmer ved min grav?»

Han tok og kastet ordenen op i logevarmen. Og den brant godt — — —

*«Din skaal synes kunnig,
men drikken er led,
forfængelighed!»*

sa han.

Han sank nu utmattet ned på peishellen og blev sittende og stirre inn i de slikkende luer.

— — — Da Ol-Kanelesa den kveld, støl i knærne, langsomt og forsiktig famlet sig nedover den mørke baktrapp i prestegården, var det noen som brått grep ham i armen.

«E det Dokk, Ola-fabro?»

«Gunhild!» sa han. «Står du her?»

«E han Benjamin mye dårli no?» hvisket hun og slapp ikke taket. «Ligg han før døa?»

«Han Sigismund, mene du?»

«Ja, fabro!» sa hun sterkt. «Je mene han, ja! Han og ingen annan!»

«Nei — — — han e da oppe, så no og da ialfald.»

«E han oppe i kveld òg da?»

Hun hvisket ikke lenger. Ordene lød mer som rop.

«Han holdt på å læg sig no.»

Ol-Kanelesa vilde forbi, men Gunhild holdt igjen.

«Har han sport Dokk ette me non gång?»

«Je kjem it så vel i hau det, Gunhild.»

«Han ha altså it sport Dokk da?»

«Nei!» sa Ol-Kanelesa. «Han ha it det! Han har vektuar ting å tænkje på 'n Sigismund no, enn det der — — —»

«Fabro!» avbrøt hun ham. «Je kjenne it att Dokk!»

Ol-Kanelesa slo om. Han la hånden på akslen hennes der nede i trappen og sa — — — nu, mild i stemmen.

«Tænkje du enno på 'n Sigismund?»

«Om je gjer?»

«Hm! En falin varme vart det der å sløkke.»

«Kveld ette kveld ha je stå ne-i trappen her og lydd og venta på Dokk. — — — Je ha hørt kjerkklokka slå time ette time. I tri kvella ha Dokk gått forbi mig her, uten å sjå mig. Alle tri gongan tok je ette armen dor, men tok mist. Og når je skull snakke, så fik je it op målet. Fabro, vil Dokk følge mig op åt 'n Benjamin?»

«No, inat? Nei, det går it det, Gunhild!»

«Nei. Nei. Det gjer kanskje it det?» Hun steg tilside så han fikk komme forbi. «Je fe vist aller kommå dit op mer je.»

Og stiv i ledd og lemmer efter å ha stått stille så lenge i den trange, kolde trappeopgang, tok hun på å gå nedover.

Ol-Kanelesa kom taus efter.

Nede i porten sa han:

«Du har det vist vondt du no?»

«Vondt!» lo hun. «Var det vondt Dokk sa, fabro?»

Ordene hadde en indre hård og hånlig klang; den gikk den gamle smed til marg og ben — — — for bare den, som holdt på å gå timelig og evig fortapt og ingen frelse øinet mer, kunde vel finne på å snakke på den måten.

«Je fe altså it sjå han Benjamin att no mer je no. It før vi — — —»

Ol-Kanelesa ante hvad hun vilde si. Og han satte i:

«Ti, Gunhild! It et ord mer!» Han snakket så høit at folk som gikk forbi i høstmørket ute på gaten, stanset op. «Be Gud fri dig før å synne førsættig, Gunhild!»

Hun sjanglet baklengs som unda et støt inn mot veggen. Hun hadde aldri før hørt ham snakke så høit og hårdt. Var også han blitt en annen? Og så var det vel bare henne som måtte gå her på denne jord og være den samme fra tid til annen.

«Du ska få sjå att Sigismund. Je ska lovå dig det, Gunhild. Om du fe det værre hel bere etterpå det — — — ja, det fe bli din egen sak. Tænk no på det der. Vil du, så ska det som sagt skje. Du trøng betænkningstid. Førhast dig it! Han dør it enno.»

Og så gikk han. Og det uten å by farvel. Og uten å vende sig om for å se om Gunhild kom efter. Han måtte skynde sig op i Elisabetstugu og si godnatt til en der — — — en, som nu hadde ligget og slåst med søvnen og ventet på ham, lille Ellen; Gud velsigne henne! Gud gi henne en lysere og mildere livsskjebne enn den, som blev hennes arme, forvillede mor tildel.

Oppe hos Gunhild Finne brant lys. Og lys efter lys brant ned. Tilsist hadde hun ingen flere lys. Nu var det bare varmen på skorstenen som lyste op i den mørke ufjelgede stue — — — for spindelveven hang ennu i ro under takslindene, og støvet, det var blitt mange år gammelt; vindusrutene var vedvarende gule.

Spinnerokken stod med tråd på snellen midt på gulvet — — — det kunde ikke falle henne inn å flytte den bort til en vegg når hun reiste sig fra den, som andre gjorde. Her kunde sandelig rokken stå der den stod, midt på gulvet. Den stod ikke i veien for noen — — — nu var det snart år og dag siden et fremmed menneske satte foten innfor døren her.

Huset var enda mer uhumsk å se til enn noen gang før. Ikke gulvet engang blev vasket nu til hver helg, knapt nok sopt med lime. Asken i skorstenen blev heller ikke båret ut efterhvert — — — nei, den hadde Gunhild karret op til det ene murkinn. Og når uværet stod på fra nord og vindkastene slo ned i skorstenspipen, føk det fra den tørre askedynges utover gulvet og op på stoler, bord og benker og ned i matkopper. Her var verre enn i den aller verste bergstugu, der kun menn stod for.

I dette forferdelige hull, i denne grue, gikk Gunhild Finne inatt, staselig klædd, kirkeklædd! De sølvspente sko

hun danset sin brudedans i, hadde hun tatt på. Nedover brystet hang perlestukne hakebånd, jønkjöpings-roset frynsetørklær bar hun over akslene. Drakten, den mørke, strenge ungkonedrakt, klædde henne. I hennes ansikt hadde pinen og sorgen fåfengt prøvd å sette sine skarpe plogjern inn.

En hel uke hadde hun gått kirkeklædd. En hel uke hadde hun gått våken. Hvor trett hun enn var, nyttet det like lite å få sove. La hun sig på sengen eller satte sig ned i en stol, flyktet søvnen — — — det var som den satte leende på dør og bare hadde narret henne.

«Vil du sove, når *han* våker?» ropte den i døren. «Vil du slumre, og hvile, når *han* strider?»

Og så tok hun på å gå frem og tilbake på gulvet, fra det ene vindu til det annet. Hun prøvde å kike ut gjennom noen runde flekker på rutene, der svovelôsen fra kaldrøstene ikke hadde bitt på. Omtrent som hun stod her og så etter noen. Hun kunde også bli stående med tilbakeholdt åndedrett midt på gulvet og lytte. Hun hørte da ikke førselsbøndenes stallvekker som kimet hele natten utenfor, ikke hestenes hovslag. — — — Hun hørte bare stillheten. Ikke stillheten på jorden; nei, stillheten i evigheten! I den, vi alle engang skulde gå inn i. Holdt Benjamin Sigismund på å gå inn i den nu? Når hun stod og lukket øinene, syntes hun også at hun alt så ham stå derinne. Opreist, stod han. Og med den lange, fotside, sorte kappen om skuldrene sine.

Da tok hun på å rope:

«Benjamin! Vent på mig! Jeg vil følge dig, Benjamin!»

Ropte hun? Ikke med munn og mæle. Ikke med ord. Likefullt! Hun hadde visst aldri ropt så høit.

Veden i vedskjulet var opbrent. Hun hadde ikke som de andre rustet sig med ved og brenntorv til vinteren. Ikke med mat heller. Hvad skulde *hun* med ved og mat? Vilde veden varme henne? Vilde maten mette henne?

Nu lyste bare noen røde glør på gruen. Hun satt en stund foroverbøiet på en skammel og stirret inn i dem. Og så sluknet også disse. — — — Da sprang hun op. Hun turde ikke lenger være inne. Hun var redd mørket.

På de svovelgule ruter så hun månen skinte. Var det full-

måne? Heller gå ute under åpen himmel enn å sitte her. Hvad var det for en kvalmende luft? Støv. Støv, som hadde ett sig inn i bord, benker, vegger, tak.

Da gikk hun. Hun gikk, uten å ta kofte på. Hun hadde også en følelse av at hun ikke lenger var alene herinne. Var David her? Eller Benjamin Sigismund?

I det samme hun steg ut på trappen slo klokken i kirketårnet to.

Var ikke klokken mer enn to? Hun trodde at den var fem minst. Vilde denne natten aldri ta noen ende.

Natten var kald og klar. Hun så at det var sne i luften. Og månelysset lå blått og sølvblankt over alt. — — — Hun begynte nu å fryse for alvor.

Vilde denne natten aldri ta noen ende? Hvad skulde hun gjøre av sig? Gå ned til Ol-Kanelesa og lille Ellen? Nei. Hun hadde ellers ingen videre tanke for Ellen nu. Vel var hun Ellens mor. Og kunde en mor glemme barnet sitt? Ja. — — — Nei. Inatt var det likevel en — — — en, som stod henne nærmere.

En forferdelig tanke! Enn om Gud fant for godt å ta lille Ellen fra henne?

«Herre! Herre! Vær barmhjertig og straff mig ikke så hårdt!» bad hun. «Vel er mine misgjerninger store, men *din* barmhjertighet er større!»

Hun sprang videre; svepepisket! Hun hadde ikke tårer til å gråte. Hadde hun enda hatt det.

Her på høire hånd hadde hun kirkegården. Gravkorsene stod med sorte skygger. Ved hvert kors stod der et menneske i en sort kappe — — — tause og ubevegelige stod de der. Nei, det var bare skyggene fra korsene hun så.

Og der borte ved stengarden stod et kors for sig selv; Davids gravkors! Var det ikke noen som stod der borte ved korset og ropte til henne?

«Gunhild!» ropte det. «Gunhild! Gunhild!»

Davids stemme? Hun vendte ansiktet bort — — — sprang, sprang. Hun sprang lenge — — — mil efter mil, time efter time langs en naken, stenet strand. Kirkegården, korsene, skyggene seilte lydløst med der ute.

Hun sanset sig først da hun stod utenfor veggen nede hos Benjamin Sigismund og stirret op i vinduene.

Brant det lys oppe hos ham? Nei, det var visst bare månen som skinte på rutene.

«Benjamin! Benjamin!»

Her falt atter ro over henne. Hun tok nu på å gå opover gaten igjen. Enda hadde ikke klokken slått tre. Hun gikk som i villelse. Hvor skulde hun gå? Hjem? Nei! Hun turde ikke gå dit mer; deroppe satt en og ventet på henne. Hun kunde ikke frigjøre sig for den tanken at David satt der inatt.

Ved Ol-Kanelesas smie stanset hun. Og uten å tenke nærmere over det vred hun nøkkelen om. Krampen skrek i den store, rustne lås. Hun fór sammen i kald redsel. Inatt hadde alt fått mæle. Alt hun rørte ved skrek. Himmelhøit! Og med hånden på denne slitte nøkkel stod hun lenge og lyttet.

Nei. Nu var alt stille. Nu sov alt og alle. Endog i de store ferdagårdene sov folk og dyr. Ingen porter åpnedes og blev slått i. Ingen stallvekker klang i de store portrum.

Hun smøg inn i smien. Her famlet hun sig frem til smisteeet og satte sig på stabben ved siden av det.

I stillheten og mørket *derinne* falt en tung døs over henne. Hun kjente sig tryggere nu. Hun tenkte atter rolig og fattet over alle ting. Og så underlig det enn var: hun tenkte nu mer på David enn på Sigismund. Hun undredes på om David hadde gjennomgått de samme redsler, den siste natten han levet, som hun hadde gjort inatt? Hadde angsten gjennemsust ham til marg og ben på den samme måten som den i disse lange timer hadde gjennemsust henne? Ja, for gjengjeldelsen lot aldri sitt salte ris hvile — — — den var årvåken og passet nøie på så ingen fikk stjålet sig unda. Hvad et menneske sådde skulde det òg høste! Hun hadde så mangen gang når hun satt bak rokken og spant og spant, prøvd å forestille sig hvordan David egentlig hadde det den natten. Og nettop som hun hadde tenkt sig det — — — nettop på den måten hadde det nu inatt gått for sig med henne selv.

«Å, David! David! Voldte jeg dig så mye vondt? No e alt førsent. — — — Ingen ting kan je få gjort godt att.

Og å sitte her og angre, det hjelpe dig lite det, David.»

Klokken i kirketårnet slo da tre. Ikke mer enn tre slag slo den!

Igjen skrek krampen i den rustne lås. Døren gikk langsomt op. Ol-Kanelesa stod i dørgløtten med en tranlampe.

«Je skjønnte at det va dig, Gunhild. Frys du?»

Hans stemme var kald og myndig. Han kom inn og grep henne i armen.

«Frys du?» tok han opigjen. «Kom no! Du fe it sitte her og ødelegg dig!»

«Fabro!» satte hun i. «Dokk må let mig få vårå i fre!»

«Kom!» sa han strengt. «No lyt du gjera som je vil, Gunhild!»

«Gjer je it som je sjøl vil da?»

«Nei. Ingen fe gjera som en sjøl vil! Kom! har je sagt!»

Hans grep var fast og hårdt; det var en stri vilje i dette grepet. Hun våget ikke å gjøre motstand. Og så fulgte hun. Hun sjanglet foran ham opover mot Elisabetstuguen. Han blåste ut lampen og fulgte småtrippende hakk i hæl.

Ved dørhellen utenfor stanset hun.

«Kom!» sa han igjen. «Vi ska lenger, vil!»

«Kefør kan vi it gå ind her?» spurte Gunhild.

Hun blev stående og stø ryggen op mot rekkverket.

«Døra e låst!» sa han. «Ho Ellen ska it sjå mor si — — it som a e inat!»

Da endelig kom gråten.

«Å, slepp mig inn åt a Ellen, fabro. Ho e da banet mitt!»

«It inat! Kom no!»

«Ola-fabro! E' Dokk hjartlaus?»

«En ting om senn, Gunhild. Kom, høre du!»

«Nei, je årke it å gå førbi den her trappa je inat.»

«Du ska inat få vælje millom to ting. Enten å få gå inn åt ho Ellen og it få sjå att 'n Sigismund no mer. Vil du sjå att han, lyt du lovå mig, at ho Ellen bli her. Her opme mig! Da vil je ha a før mig sjøl. Inat lyt je ha svar på det, Gunhild!»

Hun betenkte sig ikke. Hun sa:

«Ho Ellen fe bli her.»

Og så gikk Gunhild fort og trossig opover gaten. Da stusset Ol-Kanelesa. Han hadde ikke ventet å få det svaret. Åjo, han hadde ventet det òg. Han måtte sette henne på denne prøven. Om noen timer kunde han kanskje få litt bruk for det han hadde fått vite nu. Han var glad over at Gunhild svarte som hun gjorde.

Han skiftet lampen over i andre hånden; gikk så kvast efter.
«Vent lite, Gunhild!»

Gunhild stanset og snudde sig imot ham. Hun stod strak og trossig. Og hun så ham rett inn i ansiktet.

«No vil je gå før mig sjøl, fabro. Vi ha itno mer osnakka, vi to-an.»

«Vi ha mye osnakka, vi no.» Han var så underlig mild i stemmen. «No vet je det je villa vetta.»

«Fabro! Je skylte dig mye. Du va en go far før mig, du — — — men no ha je betalt dig. Du tok store renta på det je skylte dig. Ingen kunde ha tatt dem større.»

«I mårråkveld ska du få åt rentan. Da ska vi fløtte løse vort oppi stuggu di.»

«Ho Ellen, meine du?»

«Ja, det e ho, som ha vøre løse mit no. Når ho e borte bli det mørkt ne-i Elisabetstuguen.»

Gunhild hørte at han stridde med ordene. Hun hadde aldri hørt ham snakke så underlig før.

«Du ska it tænke på mig, du no!» fortsatte han. «Je e gammal. Og det rins før mig at je ska snart fløtte sjøl òg.»

«Fabro, da!»

«På mig e de ei anna Ellen som vente. Ho ha venta længe.»

Gunhild steg inn til ham og strøk med håndbaken nedover kinnet hans. Kinnet var vått.

Tidlig neste morgen gikk Ol-Kanelesa i gul, feltberedt elgskinnsbukse og blå skjøttrøie nedover Storgaten. Hvor skulde så klokkeren, nyklædt og så tidlig på dagen?

De som nærmet sig Ol-Kanelesa for å fritte ham ut hvor han skulde nu, vinket han kontant bort med staven. Han hadde visst ikke tid til å snakke med noen. Han var dess-

uten så alvorsam å se til også, så de våget ikke å nærgå nam større. Var han på det rette u-føret, kunde de utsette sig for å få et svar som svidde. Han var i det hele tatt blitt mer og mer mannebisk med årene. Han var snart folkevond.

Nei, ikke alltid var Ol-Kanelesa så bisk. Når han kom leiende med lille Ellen, jentungen til Gunhild Finne, lo han og var i godt humør — — — men var ikke hun med, var det ikke lenger rådelig å legge to strå i veien for ham.

Ved vannposten støtte han på Joachim Fredrik Daldorph. Han var ikke mindre nysgjerrig enn de andre. Den store mann stilte sig med sin gullknappede stakk iveien for Ol-Kanelesa.

«Hvor agter klokkeren sig hen så tidlig, tør jeg spørge?»

«Je ska åt Mughøla å måle op att grua has Endre Pålsa.»

Hr. Daldorph likte ikke det svaret. Han prøvde likevel å le. Han blev forresten svar skyldig — — — for det med opmåling av minerer Endre Pålsens drift var en kjedelig episode. Driften måtte nemlig måles og beregnes to ganger, da den første opmåling vitterlig hadde vist sig å være fullstendig feilaktig.

Og uten å lette på luen og uten å se op på direktør Daldorph, trabbelerte Ol-Kanelesa videre.

«Hør Ole!» ropte Daldorph, som også hadde liten lyst til å gi tapt. «Hvem skal så være dig behjælpelig med dette, du kan vel neppe udføre det selv?»

Ol-Kanelesa vendte tvert om, gikk bort til Daldorph, så ham op i ansiktet og sa med en ondskapsfull flir:

«Je ha tænkt så småt på å få me a Julie Bjelke!»

Hr. Daldorph løftet da sin gullknappede stakk i været.

«Var din mund, klokker!»

Nu tålte den mektige direktør ikke flere streifskudd — — — det med frøken von Bjelke og Værket var noe hr. Daldorph sist av alt vilde høre snakk om. Han var ellers en fornuftig mann. En dyktig bergmann, og øvet bevisst aldri urett mot noen. Et slag på egen kappe kunde han godt ta imot uten å vise tenner; men når det gjaldt *Værkets* ære og renommé — — — nei, det fant han sig ikke i.

Ol-Kanelesa piltet nu inn porten i prestegården.

Her blev hans ansikt atter alvorlig. Han stanset og drog pusten tungt. Idag gikk han et ærend han helst vilde ha sluppet gå. — — — Han skjønnte enda ikke hvordan han skulde få utrettet det. Han hadde best lyst til å snu om.

Langsomt steg han op på den bratte baktrappen, han brukte å gå. På den måten fikk han, før han gikk inn til presten, vekslet noen ord med den eldste jomfru Bjørnstrup, som fremdeles var her og hjalp til. Av den elskelige jomfru fikk han så høre hvordan Sigismund hadde hatt det siden sist. Han, Ol-Kanelesa, kom således aldri riktig uforberedt inn.

Jomfru Bjørnstrup fortalte at presten hadde hatt en urolig natt. Hun tok forklæet til øinene og begynte å gråte. Husjomfruen og hun hadde ligget våken nesten hele natten og hørt hans velærverdighet be høit flere ganger. Nu sov han — — — ja, det så ut som det nu endelig hadde falt ro over ham.

«Je fe mest sæt mig nedpå og vente til ridderen vakne da.»

Ol-Kanelesa så sig om efter en stol. «Han må få den søvn han kan få. Han ha hat e lang nat, førstår je.»

«Å, han lider rædselsfuldt!» hulket den hjertensgode jomfru. «Ved du hvad han sa, Ole?»

«Nei.»

«Jomfru Bjørnstrup! sa han. Ved I hvem Nemesis er? Nei, hr. Sigismund, svarte jeg. Nå, ikke det, sa han. Da vil jeg heller ikke fortælle Jer hvem han er. I, som er så god, vil aldrig få besøk av hanem. Hvem er det, Ole?»

«Hm! Det er hevnen det, jomfru.»

«Hvordan ved I det? Er I så lærd!»

«Je ha bare klønt å lese lite ti skreftom.»

«I salig Thomas von Westens skrifter?»

«I dem òg.»

Også hun sa nu I til Ol-Kanelesa — — — for første gang.

«I agtet jo Jer selv frem til prest den gang? Jeg hørte det av Jers trolovede, jomfru Ellen.»

«Gud signe hende!» sa Ol Kanelesa bare — — — Sigismund ropte da inne fra sovekammerset:

«Er Ole Korneliusen derude?»

Ol-Kanelesa tok luen av sig. Han bleknet der han stod. Sigismunds stemme hadde fått en uhyggelig hul lyd.

Og stilt på tå gikk så Ol-Kanelesa inn.

«Godmorgen, Ole!» sa Sigismund og reiste sig i sengen. «Tak for at I kom! Tak! Tak!»

Han grep Ol-Kanelesas hånd og holdt den lenge mellem begge sine.

«Ved I hvad jeg har gjort inat, Ole?»

«Nei.»

«Jeg har bedt for David — — — David Finne; det vil sige, for hans sjæl. Tror ikke I også at man kan bede for en død? Herrens uendelige kjærlighed kan visselig omspænde de hensovede — — — også disse, som efter vore formeninger ikke gik ind i herligheden. Vor Herre og Frelser nedfor sikkerlig ikke til Dødsriget for at øge de dødes pine, men for at lindre den.»

Ol-Kanelesa stod bøiet over ham. Sigismunds ansikt lyste av fred, glede, seier.

«Og så har jeg bedt for hende — — — for Gunhild.»

«Gunhild også?»

«Jeg bad om at lyset og nådens underfulde sol ret snarlig måtte oprinde for hende. Hun er endnu så ung. Hun har ganske sikkert mange levedage igjen. Ole, hader Gunhild mig?»

Ol-Kanelesa knep munnen ihop og rystet på hodet. Han syntes det var det beste svar han kunde gi.

«Er I helt sikker i denne sag, Ole?»

«Ja.»

«Har I også tydelige beviser derpå?»

Ol-Kanelesa begynte da å fortelle langsomt og omstendelig det som hadde forefalt inatt dem imellem. — — — Han undredes nu på om hun fikk lov til å komme op og tale med presten?

Sigismund lå en stund med lukkede øine. Ansiktet, som nyss lyste av fred, fikk atter et sorgfullt drag; lidelsen sprang på nytt frem i det.

«Jeg ved ikke, Ole!» sa Sigismund. «Hun kommer hid ind med al sin sundhed og sin skjønne ungdom i behold.

Og jeg — — — jeg ligger her syg, signeret av døden. Vi vil kanskje begge komme til at tabe for evigheten ved dette gjensyn? Da vi skiltes, følte vi likevel at vi var ett! Om vi sees nu, vil vi kanskje opdage at tid og år har flyttet os langt fra hverandre.»

Ol-Kanelesa trakk hånden forsiktig til sig.

Sigismund hadde visst rett. Vilde nu også bare Gunhild begripe det?

«Nei, Ole!» sa Benjamin Sigismund og reiste sig sittende i sengen. «To sjæle, der engang har været én sjæl, de vil atter hurtig finde ind til hverandre. Jeg vil se Gunhild! Jo, jeg vil se hende, Ole Korneliusen!»

Her farer presten vill, tenkte Ol-Kanelesa. Han vilde ellers ikke drøfte dette nu. Han skulde forresten bare ønske at det var ham og ikke Sigismund som her tok mist. Av andre grunner vilde han også helst slippe å disputere disse ting. Her hadde han nu gått et par mannsaldrer snart og gjort sig op en del meninger — — — meninger, som for *ham* hadde fått verdi. Hvorfor skulde han nu, i sin alderdom, tilintetgjøre disse?

«Hjælp mig op, Ole! Disse holdene plager mig. Tak! Tak! Kari, bring litt varmt vand herind! Nei dette holdet i venstre side — — — nu slap det en smule. I vil ikke være så venlig, Ole, at efterse min barberkniv?»

Og mens Sigismund med megen møie fikk klærne på, strøk Ol-Kanelesa barberkniven. Han nappet med visse mellemrum et hår av hodet og prøvde eggen på det — — — en dårlig kniv.

«Hvor jeg er glad over at Gunhild vil tale med mig, Ole. Er hun lige skjøn og vidunderlig?»

«Skjøn og vidunderlig?» tok Ol-Kanelesa opigjen. «Hoe no fil omtrent som folk i almindelighet e.»

Han hadde aldri tenkt på at Gunhild var — — — skjønn og vidunderlig! Var det ikke så Sigismund kalte det? Nei, ikke kunde en vel si at Gunhild var det, ikke noen annen heller; jo én! *Hun* var da visst det en kunde kalle både skjønn og vidunderlig. Nei, denne tusseladd av en kniv! Han måtte mest prøve å strø litt aske på strykeremmen.

Jo, nu kom eggen frem. Var det ikke det han skjønte, at aske vilde hjelpe.

«Hvad synes I, Ole, ser jeg meget syg ud?»

«Ridderen kunn ha set værre ut òg.»

Han hadde ikke hjertelag til å si som det var til. Sant sagt: presten så feg ut! Han kunde umulig ha langt igjen.

«Tak, Ole! Læg kniven der! Tak, Kari! La mig få vandet hen til sengen.»

Husjomfruen tørket sine våte fingrer på stakken og så dulgt bort på Ol-Kanelesa. Han lot som han ikke så det.

«Vil I så bede Gunhild komme, Ole Korneliusen? Hils hende tusinde gange! Og sig at jeg er så glad over at hun vil komme!»

«Ke' ti ska ho kommå da?»

«Nu med det samme — — — nei, ikke rigtig med en gang. Bed hende komme når klokken i kirketårnet slår ti.»

Da var det Ol-Kanelesa som grep Sigismunds hånd.

«Dokk må it før lange for mye tå kvarandre, Dokk og ho Gunhild. Væla ha vøre halhændt med dokk begge sea dokk sist såes.»

Han satte luen på og gikk — — — stilt som han kom.

I det kolde, halvmørke mellem de gamle tømmervegger ute på svalen blev han stående med bøiet hode og stirre ende ned for sig. Gikk så noen steg trappen ned; men midt i trappen stoppet han atter op. — — — Han var ikke så sikker på om han kom til å få se Benjamin Sigismund igjen mer.

Ol-Kanelesa tok sig for bringen. Når Sigismund var borte, vilde det bli øde og ensomt her på Bergstaden. En god venn hadde han vært; han visste ikke om han hadde hatt noen bedre — — — enda så stor en forskjell det var i rang og stand. Han funderte også litt på om han ikke burde gå op igjen og takke ham for vennskapet? Imorgen kunde det være for sent. — — — Han gikk et trin op, men stanset på nytt. Han kunde ikke. Han vilde vel bare skremme Benjamin. Da fikk det heller være. Om en stakket tid vilde han så likevel treffe sin venn igjen. Hinsides vilde de møtes.

— — — Han, Ol-Kanelesa, var en gammel mann. Han måtte også snart ta vandringsstaven i hånd.

Den dagen steg ingen røk op fra Ol-Kanelesas smie; døren var slått igjen og nøkkelen tatt ut. Hvor var han så? Oppe i Elisabetstuguen var han ikke. På Bergstaden hadde heller ingen sett ham siden idagtile da han stod søndagsklædt nede ved vannposten og talte med Daldorph. Var han oppe hos presten? Nei. Jomfru Bjørnstrup kunde bare fortelle at han gikk derfra litt efterat klokken slo ni. Han så forresten ikke godt ut. Han hadde vært usedvanlig blek.

Ved syvtiden om kvelden kom ovnpasser Jo Haraldsa Bentz med en høimes på ryggen fra hagen sin oppe ved Hittersjøen. Han hadde sett Ol-Kanelesa høg-dags-lete gå fort veien opover sandmelene. Hvor det siden blev av ham, kunde han ikke si. Han hadde ikke tenkt større over det.

*

I Benjamin Sigismunds kontor brant tyriveden med nesten sorte luer.

Joachim Fredrik Daldorph, som vel ingen venn var av Benjamin Sigismund, den svenske ridder! hadde i høst i all stillhet en natt latt to stive hestelass med fet lysved, gadd av fineste slags, kjøre inn i prestegården — — — det var nærmest et påfunn av hr. Daldorph. Den kranke og merkelig prest var forøvrig vel unt denne lille gave. Her på Bergstaden, hvor omtrent alle brente bare sur torv og bjørk som lite og intet ildskjær gav fra sig, var lysved en sjeldenhet.

Ved Jomfru Bjørnstrups hjelp hadde Sigismund omsider fått opsnuset hvem giveren var. Hr. Sigismund skrev da et fortryllende lite brev til direktøren. Han hadde selv samme aften lest brevet høit for sin kusine, fru Dagmar Irgens. Og rørt til tårer hadde den skjønnne fru Dagmar utbrutt: «Han er dog trods alt en herlig mand, Joachim Fredrik!» «Ja, han er kanskje det!» hadde direktøren svart og kastet prestens brev på varmen. «Jeg ved, at enkelte kvinder gjerne vil ha det til det!» Herpå hadde ikke fru Dagmar svart. — — — Hun var bare blitt sittende

med senket hode og strikke flittig videre på et par vanter, hun tenkte å forære sin fetter på hans fødselsdag. Han kunde bruke dem på sine mange reiser i gruvene i anstundende vinter.

— — — I Sigismunds kontor brant intet annet lys. Benjamin Sigismund satt fullt påklædt i sin stol. Han satt lange stunder med lukkede øine og lot varmen på skorstenen skinne på sitt hvite ansikt og kolde hender. Gunhild satt på en krakk — — — litt i skyggen.

«Gunhild!» sa han. «Husker du sidste gang vi to sad og talte sammen?»

«Ja, Benjamin.»

«Og du kan tænke på det nu uden bitterhed?»

«Ja. Ja.»

«Hvor jeg elsker dig — — — derfor.»

«Og du, Benjamin, kan du også tænke på det — — — uten å vårå bitter?»

«Om jeg kan?» Han smilte som i drømme. «Over dette minde er ingen skygger nu. Ingen, Gunhild!»

Og så blev de sittende igjen og tie — — — lenge.

I mange timer hadde de nu sittet her sammen, men lite var det blitt talt dem imellem. Hvor skulde de ta fatt og hvor skulde de slutte? Og det som var blitt sagt, det hadde Benjamin sagt. Hun hadde sittet så mange år ved spinne-rokken og tiet. Hun hadde glemt å tale. — — — Hun kunde bare tenke og gruble. Og tie.

«Nu vil jeg forsøge at gå litt frem og tilbake her på gulvet. Jo, jeg kjender mig bedre nu. Idag går jeg litt — — — imorgen litt mere, iovermorgen litt mere endda. Kanske Gud også vil at jeg skal bli helt karsk?»

Han rakte henne hånden.

Og igjen stod Benjamin Sigismund ved siden av henne. For første gang på mange år — — — mange og lange år. — — — Han stakk sin arm inn under hennes. Og på den måten gikk de flere ganger frem og tilbake mellem vinduet og skorstenen.

Og så vendte han sig brått mot henne. Han tok hennes hode mellem sine hender og så henne inn i ansiktet.

«O, du bjergrose! Hvordan kan du elske mig nu — — — nu, når — — — Å, du ser selv hvordan jeg ser ud.»

«Benjamin!» Hun bøide sig inn til ham. «Om non fann bjergrosa liggan på gatan, villa dem spytte på a og sparke a tur veia før sig.»

Han la hånden på munnen hennes så hun ikke fikk sagt mer.

«Vil du svare mig først på mit spørgsmål, Gunhild?»

«Ha det no å sei kelles en ser ut?» sa hun. «E du it den du e — — — enten du ser ut slik hell slik? E det utseende det kjem an på, da vil je gå min vei. Og da kjem je aller att no, mer, Benjamin!»

«Du har ret, Gunhild! Visselig har du ret! Du er også den du er, Gunhild!»

«E du trøt, Benjamin?»

«Nei, nei. Jeg er ikke træt. Jeg ved forresten ikke. Jeg ved kun at nu har vi fundet hverandre igjen — — — vi to fortvilede. Og selv om evigheden sænker sig ned mellem os, kan den ikke skille os ad.» Og om litt sa han: «Hvor denne dag har været skjøn! Alle sorgens dage, modgangens, mørkets og angstens timer blir for intet at regne mot disse lykkelige timer, vi nu idag har oplevet. Hvor Gud har været nåderig mot os to! Imorgen går vi til kirken og takker *ham*. Og skulde min dødstime bli udskudt — — — la os sige noen uger, nei dage, da skal du vorde min brud. Hr. Holger kan således vie os fem og tyvende søndag efter trefoldighed. Jeg er helt sikker på at jeg får leve en tid endda — — — leve for at vi kan blive tilmålt den lykke som os er beskikket.»

Han talte sig trett. Han måtte atter sette sig.

«Imorgen når du kommer igjen, vil du finde mig sterk og mange år yngre. Og så skal du være hos mig den hele dag. Vi skal da kun tale om vor fremtid, kort eller lang, det står i Herrens hånd. Hvor jeg glæder mig til at du skal komme igjen imorgen! Du må komme tidlig, vil du love mig det, Gunhild?»

«Ja. Ja.»

«I nat skal vi ikke våge, vi to. Vi skal lægge os ned,

taknemmelige og trygge. Vore nattevakter er tilende. — — — Endog den fjerde er tilende.»

«Ja, Benjamin.»

«Ved middagstider kommer ganske sikkert også din farbror, Ole Korneliusen. Han er en ædel mand! Hans tanker har været hos os idag. Jeg har følt det hele tiden. Han har sikkerligen knælet en eller anden steds og bedt for os. Også det har jeg følt. Jeg vil takke ham derfor.»

Gunhild sa da godnatt og gikk. Benjamin Sigismund fulgte henne til døren. Han satte den på vid vegg så hun kunde se å gå ned gjennom trappene.

Hun gikk baklengs trappene ned — — — for å få se på ham der han stod i ildskjæret. Han var like ung og vakker nu som den første vårmorgen, hun møtte ham oppe ved kirkeportene.

— — — Den natten drog et rasende, forrykende uvær over fjellet og Bergstaden. Folk våknet midnattes ved at nordenvinden og snedrevet ulte i murpipene og pisket mot rutene. Oppe på kirkegårdene brakket det i gamle gravkors, som blåste overende. Her utslettet og tilintetgjorde naturen selv mangt et halvglemt minne. Navnebrett reves av og slengtes bort mellom gravbenkene; gravhellene snedde ned. Tre kors var det nordenvinden dog ikke fikk bukt med denne gangen heller, det var de tre jernkors Ol-Kanelesa hadde satt op — — — korsene over hans bror og Ellen von Westen Hammond og David Finnes graver. De stod.

I de strieste vindkastene kløkk det i storklokken oppe i tårnet; og det kunde være mannsaldrer mellom hver gang det hendte. Når det så hendte, betydde det sjelden noe godt.

Og mennene steg op av sengen og stengte spjellene i skorstensmurene. Etterpå blev de liggende lenge og høre på uværet før de fikk sove igjen. Bare det ikke spurtes ulykker efter dette? Kom denne vinter til å holde ved som den begynte, kunde det bli ille nok både for folk og dyr. Visstnok hadde det vært fred og bra årringer nu en tid — — — men armoden satt ennå grå og skinnmager og skuttet sig i mangt et hjem.

Og som natten hadde vært, slik blev dagen òg.

Været bedaget sig litt i grålysningen; så satte det inn med fornyet raseri! Inn i vegger og plankegjerd piskedes sneen, til hele byen lå drivende hvit, fonnene hang som draperier utover takskjeggene; i gatene var det nesten ufremkommelig.

Gunhild Finne var på vei nedover Storgaten. Hun hadde lovet Benjamin å komme tidlig. Hun hørte at folk ropte og hujet inne i snedrevet — — — men det brydde hun sig ikke om. Hun bare gikk. Hun hadde ikke tid til å stanse og snakke med noen.

Hun sprang op de bratte trapper i prestegården. Og hun syntes hjertet stod stille inne i brystet. Hun visste ikke hvorfor.

På svalen møtte hun jomfru Bjørnstrup. Hennes ansikt var ophovnet og forgrått.

«Hr. Sigismund er død!» sa hun.

Jomfruen slapp sig ned på en klæskiste og hulket inn i forklæet sitt.

Gunhild strøk forbi henne og inn. Her fant jomfru Bjørnstrup og en del andre henne stående fremfor sengen og stirre stivt ned på den døde.

Benjamin Sigismund lå som han sov og med foldede hender over brystet. I denne stilling hadde husjomfruen funnet ham. Hans ansikt uttrykte bare fred.

Gunhild var den eneste som ikke gråt. Når de snakket til henne, fikk de ikke svar. Hun så ikke op på dem. Hun så bare på ham, Benjamin.

Ved middagstider gikk hun atter opover Storgaten; uværet holdt henne godt skjult og kastet en hvit, tettsittende kappe over hennes skuldrer. Hun var nesten ikke til å skjelne fra sneen.

I Elisabetstuguen strevde seks mann, blandt dem var Joharaldsa Bentz, med å bære en ihjelfrossen inn gjennom den trange dør; det var Ol-Kanelesa.

En malmkjører fra Stortvart hadde funnet ham sittende stiv og livløs i en snefonn ved nordenden av Hittersjøen.

Gunhild gikk forbi. Hun hørte lille Ellens ville jammer inne i stuguen.

Nu var det ikke lenger sne, som falt; det var ild — — —

